

Mal by som začať udalosťou, keď ma starostlivá tetka z Dolného konca, u ktorej som bol za čas v opatere po matkinej smrti, vypravila ku známemu horárovi pri Štiavici do služby a ja som sa musel lúčiť s Prietržinami, hoci všetky jarčeky, dolinky, krovia, bučiny volali ma späť k priezračným hľočinám s plachými kľďami dúhovo sfarbených rýb, k mäkkým pažitiar a vysvieteným lákam, kde som zažil toľko príjemných chvíľ, lebo vtedy prvý raz zatraslo sa mi srdce a v žilách som pocítil ten známy smäd, ktorý chlapcovi vnucuje veľké predsavzatia a ženie ho voľce svetom po najneschodnejších cestách, aby naplnil svoj osud, a ktorý i vo mne neprestal nietiť túžby do tých čias, kým som úplne nepodľahol náruživostiam mladosti, ale od tých čias mocné vetry sohnaly už desať krutých zím s vrchov a desať ráz rozkvitly v záhradách jablone; bolo by to veľa na jedno vypravovanie, preto začnem len tým pozhnaným dňom, keď som rozjarený kráčal od starej pochmúrnej budovy hlavnej pošty širokou ulicou nášho mesta s podlhovastým zeleným listom vo vrecku, ktorým mi oznamovala Lesná správa na Štiavničke, aby som hneď nastúpil miesto hájnika v Prietržinách.

Bol to neobyčajný deň. Teplé vetry s veľkými kapsami, preplnenými vôňami nového orechového listia, košatých líp, rozkvitnutých výťových hájov vybraly sa práve do hôr. Z otvorených okien vysokých domov vydúvaly sa záclony, veľké biele, sieťované i farebné ani veďúce zástavy o výročných slávnostiach. Ľudia sa borili strmým prúdom povetria, dvíhali vyzoko do slnca hlavy a pochabo ako deti chytali poletujúce lupienky tŕpčieho kvetu. V záhradách rozkvitly

prvé krúhy sŕôtky, rezedy a pivónie. Povetrie sa ligotalo a obloha spievala. Náhle mi bolo do tance.

Veďel som, že v Prietržinách sú čiarne lúky, ktoré každým rokom kosia Prietržinci pre čiarne kone a seno ukladajú do senníkov na Pohánskom oproti Weinholdovej krčme a že sú tam ešte rozsiahle hole s čriedami junčoviny, salaše, siatiny, šlôgy a pod Bahou pálenice, kde uhliari robia pre gelbiansky hámor, ktorý pred dvoma rokmi bol akýsi Nemec zmovu pustil. Nuž ponúkala sa mi dobrá robota. Dávno som po takej túžil. Neodrádzala ma od nej ani pripomienka v liste voľfaktora prihorlivého úradníka zo správy, že miesto nie je spojené s primeraným bývaním, lebo že hájovník sa ešte len bude stavať a tak budem sa vraz musieť zatiaľ ubytovať v senníkoch na Pohánskom alebo v drevenej chatrči pod Prielomom, kde chodievali podjeseň páni z riaditeľstva na postriečku. Ach, milý páňko, na tom mi tak málo záleží, ako asi vám na mäkkých kobercoch háremu Jeho Výsosti emira Abdallaha z Damaaku. Keď na to príde, vyvalím sa priam i do konštitúry pod hviezdy. Hlavná vec, že budem hájnikom. To je celkom obstočné zamestnanie. Okrem toho, že máš zaistený chlebiček pre seba a prípadne i pre svoju rodinku, môžeš slediť po horách, koľko ti ťaka, a nemusíš mať strach pred divou zverinou, ani pred zlými valachmi a zbojníkmi, lebo môžeš vždy nosiť na pleci gufovaicu s dvoma rúrami. Ba hájnik si môže s hociktorým chlapom zasadiť za stôl v krčme a ani jedna dievka z dediny sa nemusí zaň hanbiť.

To boli krásne výhľady. Mohol som s nimi bezpečne stavať zámky. Chachacha, bolo by to možné? Podchvilou som zisťoval, či mám záračný list naozaj vo vrecku, a keď som sa o tom presvedčil, moja radosť bola taká, že mi už nestačila ulica. Utekal som s ňou rýchlo do širých polí, kde bolo viac povetria, viac neba i viac zeme. Roztiahol som sa do trávy medzi nafúknutú belasú zvonce púpavy a začal som sa shovávať so srdcom.

— Počúvaj ma, — povedal som. — Moja túžba po Prietržinách neakrsla iba z potreby zaoňať med, čo po prietržinských báhoch včely celé leto roznášajú, alebo počúvať šepotanie studničiek, keď

sa hviezdy nad hofami čistia. Ach, nie. Moje túžby sa už neupínajú na také chlapčenské vrtolchy, lež na také isté červené, nepokojné a horúce srdce, ako si ty, lebo pamätaj, že chlap má dve srdcia: jedno nosí sám pod košľou, aby mohol hocikedy vykrvacať, a druhé mu ukrýva pod bielymi prsníkmi žena, aby vedľa bielych zvoncev a červených klincev na tichých zápačiach kvitla vedľa seba láska i pomsta. Moje druhé srdce opatruje to počerné dievča z prietržinského mlyna, ktorému sa matka v stave utopila a čo má slepého otca. Len sa na ňu rozpaľujú. Sedávali sme spolu večerami nad stavom a strichli na kľde rýb. Zaväč, keď bola jasná obloha a tmavá voda, videli sme sa aj my tufoľu uprostred jagajúceich sa hviezd. Oči nám žiarili a tváre sme mali biele. Z vlasov i zo šiat vybehúvaly nám rybky. Ach, podivné a súčasne hrozné. Ako by naše duše prebývaly už pod sklenými hrúčkami pod vodou. Vždy sme sa v taký čas primkli k sebe, aby sme premošli strach. Bol som vtedy ešte malý chlapec. Nohavice mi pripínali na tračky. Teraz mám poriadny pás a vybíjanú pracku. A ona? Akáže môže byť ona, povedzme, v tomto čase, keď sa idú kvety roztvárať južným vetrom, aké husté môže mať vlasy, aké vysoké čelo, akú postavu? Či sme na to nie zvedaví? Bože môj, veď sa iste od tých čias celkom zmenila, doista nadobudla určitého tvaru, určitej vône, ako nadobudnú všetky zelinky, keď sa im rozlepija klíky, v ktorých bola začasnej jari uzamknutá ich moc. Či by sa nám nechcelo poznať tento tvar, túto vôňu. Ach, ach, ticho, nevrav nič, myslím, že máme rovnakú túžbu.

A po chvíli som ešte doložil:

— Nuž priprav sa! Túto noc sa ešte niekde tu vyspíme a zajtra prikvitneme do Prietrží. Bude to náš sviatok.

Na správe sa mi vodilo dobre. Radca ma prijal vľúdne. Soznámil ma s mojou službou a odporúčal mi, aby som si čím skôr naklonil starého haču zpoza Prielomu, lebo ten vraz pozná najlepšie prietržinský revír. Bol práve boží deň.

V noci prehrmela nad krajom jarná búrka, preto povetrie bolo hladké a čisté. Ani v hlbokých diaľkach nad horami nemútilo sa

parami. Na svitaní hnaly sa síce oblohou zdrapy mračien. Niektoré sa podobaly veľkým bielym koňom s bujnými, vejúcími hrivami, iné snehobielym husiam s natiahnutými krkami, alebo divotvorným jašterom, mnohé sa ešte v letku požíraly. Vo výškach dunel zúrivy boj. Ale ráno sa už vzdula nad hory ligotavá plachta nebies, v ktorej sa pokolembávalo iba požehnané slnce. Svet sa chystal zvelebiť božiu slávu jasným dňom, preto sa preplnila príroda životom, ako sa preplňuje nevesta pred sobášom horúcou krvou a rola pred Dzumom vlahou. Zem ožila. Rozrástla sa a schválila živelné všetko, čo jej prišlo do cesty. Bola ako povedeň, ako morský príboj. Zalievala obzor stále novšími a mocejšími vlnami. Okolo navidomozi vzdávala sa hora, húština sa šírila do diaľav ako požiar a skoro po nebeskú klenbu stúpaly polia. Na každom kroku stretal som nové vône, lebo toho dňa každá byľka chcela dýchať sýto a hlboko. Najsilnejšie boli vo hvozdoch a pod dolinkami, kde sa miešaly s oparom hustej jedliny a trasovísk, so zápachmi surovej prsti, machu, popukaných skál, obieleného a otlčeného svíbového a javorového dreva, riedkej smoly, sladica, malinčia, ale aj teplej krvi a rozkladajúcich sa mrcín. Bolo toho veľa na ceste, popri ceste v priekopách, pri prameňoch, kde rástla žerucha, pod mostíkmi, v lopúšine, v belasých tóňach vysokej hory, v ihličí, ale i v povetrí, najmä tam, a v lúčoch, čo svietili na zapálených pukoch stíhlych červených smrekov a na rose v tráve. A bolo to tuhšie na gágor a na črevá ako pálenka s horcom.

Keď som opustil tiesňavu tmavých hôr a predomnou sa rozstvoril široký prietrzinský úval s dedinou, musel som zastať, lebo veľké svetlo mi zaslepilo oči. Pane Bože, aká láskavosť, mohol som zasa hľadiť na tie miesta, kade voľakedy robily moje bosé nohy do prachu a do blata smiešne malé stopy a kade sa túľaly moje detské sny. Radostné piesne škovránov zvonily mi v žilách, kým ma tepľské vajatanie bieleho jasu celého neskúpalo. A keď sa mi obzor známeho chotára konečne položil pokojne pred oči, nevedel som zasa, v ktorú stranu sa pohnúť. Či bežať ďalej vymytou cestou medzi múranicami, čo presvitaly bielymi stenami pomedzi hášľ jabloní a hru-

kiek vpredu a podať každému chlapovi ruku, ktorý stojí pred bránou a chystá sa do kostola, či odbočiť na medze, stúpajúce ani schody po oboch stranách úvalu hore do nebies, kráčať vrchgrúňom a volať na dve doliny, či zabehnúť na daktorú zápať, vykrhaliť sa do machu a počítat škovrany nad sebou, či poprezerať drozdie hniezda po jedliciach, lebo všadiaľ naraz bolo treba mojich očí a uší. Ale sotva som stačil urobiť prvý krok, pribehlo všetko ku mne a povedalo hlasno a ardečne: Vitaj!

Známi sa ku mne odďaleka priznávali. Ak to boli moji vrstovníci, vraveli: — Počuli sme od horára zo Štiarničky, že prídce, — alebo vraveli: — máš dobré postavenie. Starci ma prezerali dlhšie. — Tvár máš, — vraveli, — na mater, ale očami nezaprieš otca. — A keď som prešiel, pohundrávali si pre seba: — Pekne vyrástol na mestskej strave, je z neho celý pán!

Ludia sa nezmenili a grúne tvrdily to isté o sebe.

Tuto okolo Prietrzín je všetko po starom. Iba ak mladina na Bendičke sa trochu zdvihla a Pohánko začali preorávať na zemiaky. Šlógy sú tuhore pod Pálenicami. Inakšie nič. Nemalo sa ani kedy zmeniť. Desiat rokov v našom živote znamená vari menej ako v tvojom desať minút. Veľky, napríklad, sledujeme urputnú prácu potoka na doline. Oj, je to usilovný robotník a vari i náš najväčší nepriateľ. Berie nám najlepšiu pôdu a podomieľa základy. No ešte je ďaleko od našich koreňov. Márna robota! Možno sa raz sám zahlece, alebo mu žila vyschne. Nám je to jedno. Nediv sa. Musíš si uvedomiť, že my sme videli prvého Prietrzínca túlať sa po týchto horách okolo, šháňat si drevo na chatrč, videli sme potom mnohých prichádzať i odchádzať, rodiť sa i umierať, vychodili si cestu sem a mrvia sa tam dolu ani mravce. Prerývajú nám pôdu na úpäť, ale nakoniec sami sa do nej pokorne rad-radom ukladajú, lebo taký je prikaz boží: ich čas naplnia náš čas, svojimi životmi zmeriavajú naše životy, ako si svoje merajú hodinami a rokmi, a v tom sa od vekov nič nemení. Len obloha dlhšie trvá ako my. Nuž čože znamená pre nás, keď nám vytnú jeden strom, a keby víchor vyvrátil aj celú

horu, akáže porucha by tým vznikla v našom trvaní, keď hory sú iba našou dočasnou prikrývkou?

Kto by sa bol nazdal? Naozaj sa nič nezmenilo. Ani jediné bralo sa nepohlo so svojho miesta. Doliny, Zálomy, Zahradzená... ach, načo počítat. Všetko ostalo neporušené, ako som to bol pred desiatimi rokmi zanechal. Chvalabohu! V dedine zatiaľ vyzvonili druhý raz. Chlapi na priestranstve pred kostolom zahadzovali fajčivo a animali pokorne klobúky. Svietili tuná pod lipami novými košľami. Povyberali si ich pre tú príležitosť priam z ťažkých truhál, aby mali väčší pôžitok zo slnca, ktoré sa rado priliepa na to, čo je čistšie až na žltkastú nitku a čo žuští pri pohybe a nadáva sa vo vetre. Vysoko nad nich do rozpätjej oblohy dvíhaly sa múry kostola s vežou ani biele plamene obetného ohňa. Oneskorené ženy vchádzaly vrtko rozstavenými dverami do chrámu. Vo svojich lesklých sukniach a načuchorených oplekách podobaly sa bielym holubiciam. Až ňy vybadaly, že sa toho rána mnoho nových pukov ponalievalo, preto mali živôtky napnutéjšie a boky hybejšie ako vo všedných dňoch. V tmavom kúte komory, kde sa ráno preobliekali, svliekli so seba so starou košľou i starosti týždňa. Dedina potom stíchla. Slabé šumenie sa prevrátilo niekoľko ráz ešte šípami a po chvíli sa ozvalo z hlbín chrámu zvonce. Kňaz v zelenom rúchu vyšiel pred okvietený oltár a kropí zbožne ľud. I ty skloň hlavu a kor sa Svoriteľovi, ktorý sostupuje práve z večnej slávy na zem, aby sa zjavil svetu v podobe bieleho chleba a zlatého vína.

Hosana!

Popoludní som si zasadol s vrstovníkmi k pohárikom. Bolo to príjemné posedenie. Keď máš okolo seba zaparenú tvár a najmä plno otvorených očí, ktoré trochu obdivujú a trochu závidia, nemáš dlhú chvíľu a na prílepenie vytiahneš cifrovanú tabatierku, plnú lepších cigariet, aby sa každý voľne obslúžil, rozkazujúce každému, kto ti podá ruku, a máš radosť, že ľudia okolo teba začínajú mať veľa reči, že majú široké úsmevy a vždy vyleštené oči.

Moja sláva ešte stále stúpala. Stolovníci ma priam hltali očami. Všetko na mne sa im pozdávalo zaujímavé a neobyčajné. Boli samá zvedavosť a samý obdiv. Ohmatávali mi kabát, mädliť látku hru, bymi prstami, zisťovali s uspokojením, že je mocná a dobrej akosti, prezerali si starostlivo moje strieborné gombíky, označenia na výložkách a vraveli, že je to teraz tak ako pri vojsku. Najviac sa zaujímali o guľovnicu. Brali ju z ruky do ruky. Hladili, potázkávali, obľapľovali, ako by na nej prvý raz zisťovali pevnosť a istotu svojich rúk. Prevracali ju opatrne ako drahocennosť, ktorá by sa mohla ľahko porušiť nešetným zaobchádzaním. Opierali si ju o plece, učili sa prižmurávať jedným okom, evkali kohútikom, ba musel som im na dlani ukázať i náboje. Niektorí si ju zavesili na plece, postavili sa pred zrkadlo a dlho hľadeli na svoj vážny obraz tam v ráme za sklom. Nakoniec položili ju na stôl, lebo ju chceli mať všetci pred očami.

— To je krásna, — poznamenal som. A vtedy štuchol ma ktosi citeľne do boka a povedal: — To je dobre, že máš takú guľovnicu, aspoň nám poslúžiš. — Sedel hneď pri mne a odprvu sa správal zdržanlivo. Ach, hej. Bol to ten s kľavou rukou, od narodenia poňnutý na pravý bok, čo mi bol voľakedy skalou prerazil čelo. Bohvie prečo. Len tak bez sporu a škriepky vyrútil sa proti mne zpoza uhla a bleskurýchle prasol mi skalou medzi oči, tu máš, he! Áno, celkom tak. Vari preto, že som bol škovornejší, že som ho predstihoval v behu na pažiti, alebo že som sa vedel ľahko žľhať po stromoch, prepletať pomedzi konáre, že som vždy prvý odhaľoval tajomstvá vtáčích hniezd a jazvečích dier, kým sa on musel nečinne iba na mňa dívať. Alebo jestvoval medzi nami naozaj nejaký starý spor, na ktorý som pozabudol. To zostane u Pána Boha a posledný súd mi vyjavi pravdu. No, spomenul som si na túto príhodu hneď, ako ma štuchol, lebo aj to sa mi zdalo neočakávané, nešetné a zákerne.

— Nie som proti tomu, len musím vedieť, o či ide, — poznamenal som, zbavujúc sa nepríjemných spomienok.

Istotne čakal moju povelnosť. Oči sa mu zaleskly radosťou, po-

obzeral sa rôkol, či nás niekto nesleduje, potom prihol hlavu a vravel stíšeným hlasom:

— Cudzí zajac sa nám nanosil do našej kapusty, chceli by sme mu zasoliť kožu. — Ostatní mu prisvieďali, níkňajúc sa významne, z čoho som vyrozumel, že sú spolu dohovorení a že ide o nejakú ľúbostnú pletku.

— Och, to rád urobím, — povedal som.

Potešili sa a vraveli, že všetko záleží od toho, či viem narábať so soľou.

— Chachacha, — smial som sa. — To je pre mačky. Trochu papiera, krasokovkej soli, a zas papier, trochu sa prítlačie, môže byť aj trochu oceľových pilín a so dva broky, nie?

— Jeden stačí, — vraveli, pomrkávajúc na seba, a potom ešte doložili: — Teraz sa rozstratime po jednom, a keď vyjde mesiac, sídeme sa pri Mlákach.

Vypité páleničiare ohlúpili mi hlavu. Stratil som celkom opatrnosť, preto som zavčasu a ochotne dôkladne pripravil všetko, a keď vyšiel mesiac, prišiel som na ushovorené miesto.

Bolo nás vari sedem. Stáli sme v tóni plota medzi záhradami za dedinou, kde sa križili cesty. Jedna stúpala hore ku priesmyku a druhá popri potoku do hôf.

— Tu budú niekde, — vraveli, — ty podídeš vyššie k mostu a my ti ho nadženieme. — Na mlákach sedela biela hmla. Mesiac ju pomaly vypierať v mäkkom prúde hľadneho vetra. Hybké prútie a postriebrené listy vrbiny, do ktorej som sa utiahol, okolo mňa slabučko zvonily. Riedke plachty pavučín preosievaly drobnú rosu a pokojná noc skoro nečujne kráčala po siahotiah vedľa spievajúceho potoka a len zaväsa sa zabýšala tmavým leskom hlboké záhyby jej ťažkého plášťa.

Len čo som stíchol v úkryte, odkiaľ som mal dobrý cieľ na most, potok za mnou sa mi dôverne prihovril. Bola presvedčivá reč dvoch studených vlín. Prišli už dávno shora, ale vošli pod výmof,

14

rozdráždení ovčiarci psi. Stále do nej dobiedzali zboku alebo odzadu, ale ona napodiv všetko znášala pokojne, ako by ich nebrala ani na vedomie. Podobala sa bielu duchu, ktorý nafúkol tú mesačnú noc, pustil zpomedi záhybov svojho rúcha čerstvý vetrik, načuchral nad bariny hmlu a práve chcel tlejúcu pahrabu nad západnými horami poliať rosou, keď bol vyrúšený zo svojej práce hulákajúceimi parobkami. Ale podobala sa aj pastierke, ktorá sedela pokojne niekde pri ohni a hľadela dlho, veľmi dlho, azda od samého večera, do žeravých uhľíkov, kým okolo nej pokášľavaly odpočívajúce ovce, potemnievaly hory a zhlboka dýchala široká pašienka. Mala na sebe iba dlhý rubáš a krátky ovčí kožuch bez rukávov.

— Či ju poznáš? — zavolali na mňa, keď boli tak blízko, že som jej mohol nazrieť na tvár. — Cheche, oňuchaj si ju, máš na to právo, veď sa za to neplatí a ona to má rada. Hohó! Len sa nehanbi. Musíš sa naučiť jej spôsoby, bude ti to na osob. Máš cestu popri mlyne, môžeš sa ohlásiť pri nej každý deň na oľdomáš. Roväse nepočíta. Odkedy mlynár oslepol, šafári sama a štedro. Príde za tebou aj sama, keď si ju vyárenduješ. Pozná prte po holiach lepšie ako ktorákoľvek liška. Len si ju nakloň, budeš mať sýtu pašu po celý rok. Chachacha! Len keby nesmrdeľa vyúdeným cedilom, potvora. Hohó! Namasti si ju balzomom a vykaď tymiánom, bude ti voňať, ale najprv by si jej musel vychytať všetky vlí z kožucha. Hohohó!

Mali dobrú zábavu. Nik im ju nerušil. Dievča nepodniklo nič na svoju obranu, ako by sa nevedelo spamätať zo zasnenia. Chceli ju hnať cez dedinu do Weinholdovho dvora a zatvoríť tam do chlieva a len ťažko sa dali nahovoriť, aby ju zanechali čertom a šli so mnou k Weinholdovi zapíť si ešte vydatenú poľovačku.

Bola to veselá chasa. Najmä ten s pošinutou rukou. Neprestajne bol pri mne. Stuchal ma do rebier, potľapkával po pleciah, bubnoval pästou po chrbte, aby vo mne nictil krv, a vždy to boli údery nečakané, mierené figliarsky zboku a úchytkom, aby som ich nestačil zachytiť.

Ach, začínal som mu rozumieť.

Chvalabohu, že si v krčme, kde sme sa potom násilím vrátili, vzal

zamotaly sa medzi korene starcej vrb. Hojdaly sa už dlhý čas na jednom mieste, kým okolo nich hučal stále nový prúd divých a mladých vlín, preto sa mali o čom rozprávať. Pamätaly sa ešte na ostrú hľadu šuvar, o ktorú sa voľakedy otierali na úplazoch, na veľké balvany, hrubý piesok, na hučiace vodopády, na zdľhavé putovanie podzemnými dierami bez svetla, na širokú vodu v stave, na prudký spád dreveným žľabom, na ozrutné mlynské koleso, i na tmavú hľbočinu pod ním, kde sa musely dlho točiť, lebo stratily prúd. Započúval som sa do nich a bolo mi tak, ako by ma niekto chytil za ruku a vodil po známych miestach hore popri potoku po siahotiah, popod jelše, vysokým šuchoriacim tŕstím k mlynu, ako by som sa ozať vracal do svojho detstva a niesol v srdci radosť bezstarostných hier. Náhle pristúpili ku mne všetky vône rodného kraja a tak ma omámily, že som celkom zabudol na svoju úlohu, nepočul som ani dohovorené znamenie, na ktoré som sa mal pripraviť, a z opejenia prebral som sa iba vtedy, keď od mosta proti mne vystúpila tmavá postava.

— Dobrý večer, pán Weinhold, to ste vy?

Naozaj, bol to on, prietžinský krčmár, ktorý ma celé popoludnie častoval pálenkou, prívítivými úsmevmi a zahŕňal priazňou. Bol trochu udychčaný a prekvapený, že ma tu nachádza.

— Ide ešte niekto za vami?

Nie, nikto, ktože by mal ísť. Bolo už neskoro. Ľudia spali. Dobrá noc.

Hľadel som za ním. Trochu bol prihrbený. Kráčal rýchle a niekoľko ráz sa obzrel, ako by mi nedôveroval. Ale ja som nemal nijakej pochybnosti. Veď to bol on. Nuž, čože sa tu dalo robiť? Hľadám som nemal známemu človeku vpáliť nasolený náboj do chrbta. — Ach, to nie. Toľko rozumu som ešte mal. Akože by som sa mu bol na oči ukázal po takom nevďaku? Odpovedal som ho preto pokojne očami až po zákrutu, odkiaľ sa mu zaiste lepšie kráčalo, keď ma nečítal za chrbtom.

O chvíľu sa ozvaly poshoro samopašné hlasy šarvancov. Vynorili sa náhle s huriavkom, ženúc pred sebou akési dievča. Boli diví ani

15

na mušku Weinholda. Prišlo mi to vhod, lebo od toľkého prajného častovania zapálila sa vo mne žiľa a dostával som chuť vracat i s úrokmi všetku tú priateľskú lásku, ktorou ma popoludní štedro hostili; mlátiť pästou vôkol, vyrážať zuby, vypúšťať oči, lámať rebrá, otkať hlavy, aby si každý odniesol domov pamiatku. Takto som sa mohol aspoň pridať k nim a nepozorovane uvoľniť napätie sil. Bolo to lacnejšie a bez teplej krvi. Mohol som medzi rečou, huriavkom a smiechom, namiereným proti zaskočenému Weinholdovi, zaškrípať občas zubmi, buchnúť pästou na stôl, rozdrviť v hrsti sopár páleničiarov, ba kedy-tedy posotiť niekomu i klobúk do čela, výskať, hulákať i hrešit a nikto nemohol spozorovať, že to už nepatrí ku hre.

Na zdravie, he!

Pi, lebo ti rozmlátim papuľu!

Hohohó!

A napokon som sa pustil do takej pijatyky, že ma museli pred krčmou studenou vodou oblievať, ak nechceli pripustiť, aby som zdochol v priekope na pohoršenie celej dediny, a sám Weinhold, majiteľ krčmy, musel ma vliecť na chrbte do erárnych humien na Pohánsko a uložiť do sena.

Pán Boh zapľaf. Skoro sa stala táto nedobrovoľná púť na nový nocľah poslednou. Moje srdce o tom dobre vie. Nechcem mu nič vyčítovať. Samo sa bolo už s tým smierilo. Iba chlpatý Hucul, ktorý na mňa tu za drevenou priečkou hneď vedľa môjho ležoviska netrpelivo čakal, aby ma na svojom širokom a pevnom chrbte čím skôr vyniesol do vrchov, odvrátil odo mňa toto nešťastie. Volal sa Eguš.

II.

— Hu, nechaj tú háved!

To bol Tavo.

— Tuhore bude sa ti lepšie dýchať.

2 Nevesta hôf.

17

Tavo bol škľavý a ryšavý boh všetkých ožranov.

— Tuto iba zakrpatíš a osprostíš od Weinholdovej pálenky. Múdrejší ľudia povrávali o ňom, že sa vraj pasúva na holiach a prsnatými obryňami, keď mu veľmi pľúti, a bol na to súci.

Bolo to v sobotu večer pred Jánom u Weinholda.

Verná družina ma už bola opustila, aj ostatní hostia poodchádzali zo začudenej korhefne do noci. Zostali tu iba štyri ovlhnuté steny, zážené zrkadlo v pozlátanom ráme, operené starou opfchnutou chvojou kosodreviny, ktoré každému znetvorilo tvár, keď náhodou do neho nazrel, tri obrazy vážnych potentátov, pravidelne rozvešaných dookola nad hlavným stolom, visiaca lampa so zdochnutou muchou na mriežke, prázdne stoly s bielymi flakmi po špirituse, rozmetané stoličky, špinavá dlážka so širokými a hlbokými škármi medzi deskami, odkiaľ práve začal vychádzať rozličný šuchoriaci hmyz, a my dvaja: Tavo a ja, lebo aj kyslastý smrad vyvetral sa vofaktorou neprivretou okenicou. Otvorenými dverami dalo sa vidieť na okovanú púť do výčapu, dopoly zatarasenu blýskavými sklenicami, medzi ktorými mihla sa občas handra a jemná ruka pána Weinholda.

Dobre mi bola známa táto sklepná miestnosť s tmavými kútmi, kde sa dalo aj vo dne chutne a spokojne vyspať, keď človekovi oštiežila hlava. Veď som v nej oslávil náležite i svoj príchod do Prietržín. Odvtedy ma síce nikto nemusel už oblievať vodou a zbierať po priekopách, ale nikto, kohokoľvek zaviedol sem smúď vysušeného hrdla, nemohol ani povedať, že Prietržinci dostali skúpeho hájnika, lebo skoro všetky dni, ba i niekoľko nocí od tých čias, ako som zapadol do Prietržín, vysedel alebo predriemal som pri niektorom stole tejto miestnosti a trpezlivo čakal blúdnu dušu so smúdnym pažerákom.

Musím, pravda, priznať, že zdržala ma trochu aj robota. Vtedy prezrel na erárnych lúkach štrkáč, huslička, podleština i blyštek. Bolo treba kosiť, sušiť na parných dňoch, sväzať a ukladať v humnách na Pohánskom, aby mi vrchnosť nevyčítala záhaľku.

V sobotu mi doniesli chasnité s výskajúcimi dievkami na okviete-

18

Weinhold otravuje, otcu prisahám, nie. Len o ženy, — vravel, obľubujú si nehanblivo veľkým jazyčiskom našpúlené gamby, — len o ženy je tam núdza, lebo v takej výške už nerastú ani huby, ani ženy. Hu, je to pomora pre chlapa, ale ty nemusíš mať trápenie, na koni si za pol hodiny dolu vo mlyne, a tam fa už Zuna rúče zapopatrí, i keby si mal dupľovaný veniec čiernych vredov a prýštov na páse, len sa musíš posporiť do polnoci, lebo od polnoci si ju vy-árendoval pán Weinhold, ho-hóho...

Zatrúbil na nose, aby ho bolo počuť aj vo výčape.

Ale nebolo treba toľkej námahy. Weinhold mával po jednom uchu v každom kúte, a ešte vždy dve volské nadstavoval v tú stranu, kde sa niečo ťuchlo, nuž i teraz pohotove postavil sa do dvier a oznamoval láskavo, s veľavýznamným pomrkávaním na mňa, že je už zá-verečná.

Jeho otec vyznával Mojžiša a on podľa módy a najnovšieho kurzu Krista, ale nemal čisté svedomie, ako kresťania mávajú, lebo iba ne-dávno bol ušiel z mesta ukryť sa sem do zavesetia. K hosťom býval prívetivý a zdržanlivý, hoci mu neraz prichodilo i príkorie vytrpieť. — Keď si zaplatia, môžu si aj dovoliť, — vravieval. Ku mne precho-ával väčšiu úctu, lebo ma pokladal za pána s pevným platom, ale z Tavovej kože by si bol dal najradšej zásteru s hlbokým vreckom na peniaze ušiť. Navonok správ sa aj k nemu vždy mierne, ale vo vnútri zožierala ho plemenná hrdosť voči tomuto ufúľanému a smradľavému uhliarovi, ktorý iba pokúšenie prinášal do jeho solid-neho obchodu, lebo buď sa prižíval pri druhom, a keď nebolo na- blízku takého, nemôrne žral, ručal ako vól, mliaždil v labe poháre a-rokazoval si bezočivo aj na borg práve tak gavaliersky, ako iní za hotové. Nedaj Boh, aby ho niekde pristihol osamote chrápúceho.

Ja som bol hotový, lebo moja mierka už bola dávno prevýšená, lež Tavo mal o tom svoju mienku a bolo by ho dakde na ceste roztrhlo ani žabu, keby ju nebol hneď povedal.

— Hu, — zarezal, — aby fa Lucifer celú noc vláčil po pekľe na chvošte. Ako je tvoj Boh na nebi, ver, že by som sa ti priliepil na tento stôl do rána, keby som nechcel pošpiniť časť tohto môjho

ných hrabliach veľký veniec z voňavého sena, nuž muselo sa naň piť a zdavkať, a ako obyčajne, najdlhšie sme vydržali my: ja a Tavo, ryšavý uhliar, ktorý mal kolibu najvyššie pod Babou.

Tvrdil, že sa na mňa pamätá ako na železný šesták z vojny, hoci ja o takom ryšavcovi som nikdy neslyšal. Pri prvom stretnutí po- prezeral znalecky moju guľovnicu, vyhlásil o nej, že trochu zanáša k ľavému uchu a že nemá na muške pravý strieborný lesk, potom sa hlasno vysial do dlane, a keď si náležite vymastil i nohavice na stehnách soplom, pýtal zaplatiť deci a boli sme najlepši priatelia.

— Hu, neotšľaj veľa.

Odkedy sme pod čmudiacou lampou osameli a premývali hrdlá Weinholdovými poplakmi, stačil mi svoje kráľovstvo tamhore na Pálenici pod samučkými oblakmi, kde božie oko najprv pozrie, keď ho nadide zaľúbenie navštíviť svoje dievky, tak vymaľovať, že videl som ho iba v sýtych farbách premytého svetla, ale cítil som aj jeho cedilovú vôňu v nose a jeho korenú chuť na jazyku, a teraz silou-mocou nástojil, aby ma vylákal ta, do tej ríše mocných obrýň a obrov, preto vykrydol sa aj celou váhou svojho ozrutného tela cez stôl a tlačil strapatú grňu priam k mojej tvári, chtiac ma ešte i vô- ňou svojho zlodžaného žalúdka omariť a presvedčiť o kráse toho raja.

— Hu, počuješ, ty?

Bola to predovšetkým polcentová hranatá hlava, pozarastaná zôkol-vôkol tvrdými, hrdzavými vlasmi, ktoré boli na tvári máločo menšie a redšie ako na temene a na krku. Oči z nej len namáhavo prenikaly, preto sa zdala na prvý pohľad tupá a sprostá ako púcka, vytočená neumelou rukou z bukovej hrče, ale zblízka presvitla z nej, najmä a toho škľavého oka, prefikanej lesk, aký večerní šrší z mačacích očí.

Dal som naplniť ešte poháriky.

— Hu, hu, — rozťahal blaženostou líčiská na dve strany od chľapatej papule, keď zvetril čerstvý trúnok, a vravel:

— O gágor a brucho sa ty nestaraj. U mňa si aj pupok vymastíš, aj gágor vyhladiš, ak ti budeďaka, a nie takou štinou, ako nás tu

2*

19

priateľa, a keby sa mi len trochu teraz zažiadalo, zavliekol by som sa k Zunc, počuješ, práve v tomto čase, keď tebe začína brnieť v košťaloch, by som sa k nej pritiahol, a hlavu si dám na kláta, ak by nebola pri mne krotká ako decko pri cecku, chápeš, ani ročný ciciak, a teba by nechala pod strechou kolenami klepať, čo by ju ako otec kropil zlostnými slinami a obháňal buzogánom po mlynici, ale mne sa chce spať, lebo mi už tvoja šтина dolu bradou steká, a nechcem viac unívať tohto dobrého človeka, ver mi, len preto idem sám, dobrovoľne. Hu!

A naozaj. Zdvihol sa náhle, vyvážil opatrne rovnováhu v kole-nách a v páse a pustil sa vospie do noci, neobzerajúc sa ani na mňa, a o chvilu pokúšal sa na ulici chrapľavým hlasom: V Hrochot-skej doline...

Psiská z celej dediny ho sprevádzala.

Chystal som sa vykročiť za ním, ale Weinhold ma zdržal. Postavil na stôl maľovanú buteľku, vrtko ponalieval a vravel, aby som sa neponáhľal, že sa chce so mnou v určitej naliehavej veci porozprá-vať a aby sa mi páčilo z jeho špeciality.

Môžbyť. Vystrúbil veľmi rozkošnú tvár, keď si trochu upil, a neponáhľal sa s druhou ráťou, len využil príležitosť prisadnúť si a začať, lebo od prvého stretnutia pobadal náklonnosť ku mne, takrečeno náklonnosť určitého druhu.

— Mienite hádam shodu náhľadov.

— Zaiste aj určitú shodu, a preto bolo treba, aby sme sa my dvaja stretli, neviem totiž, ako s vašej stránky, ale s mojej stránky je to celkom takto.

Snažil sa hovoriť vybranejšími alovami.

— Najprv vás chcem upozorniť, aby ste boli trochu opatrnejší.

— Myslite k Tavovi?

— Áno, — vravel, stišujúc hlas, aby bolo lepšie počuť vytoká-vanie budíka vo výčape. Mal už zaneprázdnenie aj s úradmi. Tam-hore medzi vrchmi zdíval natoľko, že sa aj medzi ľuďmi často po-zabudne.

— To máte pravdu, — privedčil som.

— Aj ja si tak myslím, — ponáhlal sa, vykladajúc na stôl tučnú, chlpkami dosť husto zarastenú ruku, aby smietol s obrusu cigaretové otrusinky, a najmä aby sa potešil leskom svojich dvoch veľkých prsteňov. — Nevrávim to zo zlomyseľnosti, aj keď je medzi nami určité nedorozumenie, nedorozumenie strán toho dievčata zo mlyna, hádam ste aj sami niečo vybadali, áno. A tu sme vlastne pri tej záležitosti, s ktorou som sa vám chcel pri tejto príležitosti sveriť. Mne Tavo neurobil nič, ale ide o toto dievča, veď sa pamätáte, vtedy na moste, neviem, čo ste si mohli o mne pomyslieť, bolo to smiešne s vašej strany, ale s mojej nie, lebo, uistujem vás, nešlo mi o flirt, ako vám bolo hádam povedané, božechráň, ja mám s dievčaťom vážnu známosť. A to je koreň sporu. Tavo si veľa namýšľala a chcel by vari tiež, hm, aj by mohol, keby tu neboli prekážky, ale ja som si ju už zaistil, aj starý je na mojej strane, a preto sa on zlostí. Iba preto. Trochu sa vari divíte, že som sa takto rozhodol. Áno. Viem, že má ona i chyby, zlé jazyky ešte aj pridajú, no mňa vedú obchodné záujmy. Mám trochu úspor, a keď mlynár priloží svoju časťku, opravíme a pustíme mlyn. V tom váži hlavná príčina, áno, iba v tom. Verte, keby mi stačily vlastné úspory, moja noha by nevkrčila do mlyna. Vy ma porozumiete a nepôjdete s bubnom, keď vám presradím, že chýba mi pár stotisíc, iba pár, vari tri, štyri, a tie, ako viem, mlynár má, nuž prečo by som sa nechýlil príležitosti, keď sa mi, takrečeno, sama núka, no a žena je tiež potrebná v hospodárstve. Áno.

Oči sa mu leskly ani hviezdy na chvíľu.

— A len lepšie na vec pozrite. Keby tie peniaze dostal do rúk niekto iný, povedáme, taký Tavo, za mesiac by mu nestačily, ach, čo za mesiac. A ja ich zasa uloží do podniku, rozmnožím a dám pritom možnosť zárobku aj chudobným ľuďom. Hľa, ako ja myslím. Veď ma chápete.

Skutočne chápal som ho do poslednej bodky, ba čo vravím, ešte viac, obsažnejšie, lebo náhle moje oči pri tejto posiedke nadobudli

takú presvecovaciu vlastnosť, že som mal česť vidieť a poznať i jeho dušu. Aby som pravdu povedal, bol to veľký sedivý červiak, oslepnutý od tučnosti, pri chvoste trochu ohnutý, s čiernou odchlípnutou papuľkou. Brodil sa poloroztopeným bielym šmalcom v sklenom pohári a mal také tučné vyfukované záhyby po celej dĺžke svojho nemotorného tela, že som mal chuť priláčiť ho trochu, iba trochu o stenu, aby som sa presvedčil o farbe jeho črievcov.

Fuj, akú prasačiu dušu máte, pán Weinhold!

— To súvisí s mojim rozumom, uvidíte, — pokračoval ochotne. — Mienim ešte aj iné plány na tomto vidieku uskutočniť! Neskoršie vystavím azda aj píl. V našich horách máme plno dreva a pila je až hen v Jánošovke. Zpočiatku ju môže hnať aj voda a neskoršie zavediem parný pohon. Ak sa zdržíte dlhšie u nás, presvedčíte sa o tom. Áno.

Bohužiaľ, nemal som tú česť. A hneď som sa pred ním aj v tom smysle vyjadril, že nemienim dlhšie zostať v Prietčinách. Hej, toto je iba prechodné miesto. Mesiac, najviac dva, a potom pôjdem dolu vodou. Neviem, kde sa pristavím, nemám totiž jasného cieľa. Som ešte primľadá, nuž rád by poznal svet. Najradšej by bol, keby ma vietor vlátil ponad hory-doly ako pavúka, pfií. Veru tak, keď mám byť k vám aj ja úprimný, nemám ani byľky smyslu pre usporiadaný, rodinný život. V mojich žilách prúdi nespokojná cigánska krv. Vábila ma tajomné chodníčky a neznáme cesty, nuž nemusíte sa obávať, že vám ďakedy prekazím plán. Buďte bez starostí. S mojej strany nebudete mať ani spoločníka, ani protivníka. Veď ma chápete.

Áno, chápal ma, lebo sa srdečne zasmial na všetkých zuboch a najdlhšie na tom zlatom, ktorý sa mu aj pri reči stále vytŕčal, ako by sa dobre necítil medzi ostatnými.

— V tom sa už neshodneme, — dodal ohľadne.

— Ako chcete!

A potom ešte povedal:

22

— Ale na svadbu mi pridete.

— Hej, pridem vám pod okno zaduplovať, keď budete mať ist so Znou prvú noc spať.

— He, na čo vy už myslíte.

— Čo by sme si nepriznali, čo nás trápi.

— Veď tak, na zdravie!

— Na zdravie!

Dopili sme drahocenné kvapôčky a rozišli sme sa v dobrej shode, ako sa na ľudí s pevným postavením patrí.

Počul som ho ešte starostlivo zatvárať dvere, spúšťať oknice. Svetlo sa chvíľku mihalo priestranými izbami, potom zapadlo vo vofaktore kúte dvora.

Dobrá noc, pán Weinhold!

Ja som si prepil všetky sny. Kým sme tu dnu utužovali s pánom Weinholdom priateľstvo, vonku napadla čerstvá rosa. Povetrie bolo ostré, obloha ani oko a hole pod ním hlasno dýchali, nuž driemoty mi celkom presly. Žiadalo sa mi brúsiť rosu, motať sa neskutočným mesačným svetlom, utekať celou dĺžkou noci až ta, kde krajom obzoru pretekala tma do širokých hviezdnych priestorov, preto ľadva som sa po psote vyviekol na Pohánsko, sadol som na koňa, a hajdy.

Ktorý chodník si vyberiem, Eguško?

Spôsobne zafíkal, zahral rebrami, oviol si chvostom horúce slabinu a pobral sa poslušne na dolinu a neskôršie obrátil priam k holiam. Nikto mu to nešepkal. Išiel opatrne, lebo vedel, že mi chýbí v zápätí cit a v kolenách sila a že by ma mohol niekde pod medzou alebo na zemičnicku poľahky stratiť, keby vykročil rezkejšie. Po ceste chvíľku zvonil podkovami, potom odbočil k potoku na ľučinu a šiel ticho.

Nebadal som ani jedinkým nárazom, že má nohy a že sa dotýka zeme. Celým trupom ponáral sa do tieňa, ktorý ešte práve v týchto miestach do výšky jeho tela čupel v prichlbině, odkiaľ nemohly ho vykrojiť rovné nože mesačného svetla, načahujúceho sa zpoza grúňa na dolinu, preto som mal zdanie, že ma unáša voňavý obláčik alebo

24

mäkký koberec do čarodejného zámku, lebo napodiv aj okolie premieňalo sa na neskutočnú, začarovanú krajinu.

Po ľavej strane čupkal tajomne potok. Prudké vlny medzi bielymi skalami poskakovali a praskali divo ani pobúrené mačatá. Iskerné kvapôčky podchvíľou prebehovaly zamatovým prítmím, a keď sa tlkly o skalu, tenuško zazvonily. Miestami nad pokonejšie tajšiny vyhadzovaly sa s piskotom zelené rybky. Oboma brehmi potoka vinuly sa vence stromov. Podoboly sa našim jelsinám, ale tieto mali nachovofialovú farbu a rozvonjávaly drahocennejšou drevinou. Skupiny takých stromov tvorily aj po lúke parky a zátišiny. Po nich neviditeľné bytosti rozvešovali lampášiky, aby tiene pod orosenými listmi boli mäkkšie a príjemnejšie. Keď mi prichodilo ísť niektorým parkom, tisíce takých bytostí pospiechalo ku mne, aby svietily na cestu. Lahučký šum ich blanitých krídel hnal mi na rozpálené čelo vlažný prúd povetria, ale ani jedinké mihnutie niektorého údu som pri sebe nepobadal, ani hláska a najmenšieho šepotu som nezačul, tak pokorne a nevťieravo vykonávaly svoju blahodarnú službu. Sotva som vyšiel z tieňa, nemo ma opúšťaly, aby zas zaujali svoje určené miesta na konároch stromov.

Noc bola pokojná, ale nešiel som iba sám ľučinami, lebo na všetkých stranách vlnil sa atajený rozhovor. Celé priestranstvo bolo vari preplnené prúdiacim davom. Zaväčšie zachytil vyslovit známym a prítulným hlasom vyslovené svoje meno, ale oslovujúceho som nezazrel. Bol vari ešte priazvitnejší ako mesačné svetlo. Ružový obláčik prenášal ma ponad, všetko kolmbavým letom.

Rovnomerné kolembanie mohlo ma ľahko učičkať do driemot. No práve v tom čase začala padať zpod medzi hviezd osuheľ voňavej manny a súčasne azda z prítmnia vofaktorej hľbokej komnaty niekde v kroví ukrytého paláca preciedzala sa rozľahbaným povetím zvonková hra drahocenných starodávnych hodín, a prepletajúc sa striebornou osnovou noci ani zlatá nif evätým ornátom, tak zaujala moju dušu, že sa jej driemoty nemohly chytiť a z pohrúženia vytrhla sa iba vtedy, keď môj kôň náhle zastal pred bielymi múrmi rozložitého staviska.

25

Bol to starý mlyn. Poznal som ho hneď. Nevľúdna múranica s vysokou strechou hľadela zvedavo na mňa tmavými oknami. So všetkých strán ju obtáčali husté kružiny, preto sa vynorila očiam až vtedy, keď človek stál v jej bezprostrednej blízkosti, a odiaľ sa podobala ozrútnemu balvanu, skrbalenému sem až s Veľkého kvona. Vlhký chlad, vystupujúci z nej ako surový dych otvorenej semie, vytrhol ma zo sna, musel som sa hodnú chvíľu vyrovnávať so skutočnosťou, a zatiaľ oči, vedené spomienkami, rozbehly sa po kútoch, známych miestach, aby posbierali pamiatky mojej útlej mladosti, ale onedlho ustrnuli sklamaním, lebo všetky stopy vyhladil čas, život z týchto miest vypíchl. Mlyn bol mŕtv. Bočné staviská boli bez striech. Len čierne hrady trčali miestami z múrov. Hľadám slepému mlynárovi nemal kto nachystať dreva, preto niektorú zimnú vypomohol si strechou. Podobný osud zastihlo pravdepodobne aj oplotenie. Ešte brána s porúchanou strieškou tu stála, no sotva ju ľudia používali, keď na všetkých stranách bol príchod k domu. Popri streche s hornej strany dolu šľabom čučala voda, nemala však toľko sily, aby rozhýbala koleso, zapadnuté do tmavej priekopy. Akiste aj úpusť hore na stave bol zanesený pieskom. Záhrada bola pozarastaná burinou. Chýbal oživujúci poriadok. So všetkých strán plazil sa nepríjemný pach stariny a zahŕňajúceho dreva. Darmo som čakal, že niekde pukne tíšina, čo sa zdala ľadovať, a že sa z nej rozvinie známy ohlušujúci huk, ktorý voľakedy otriasal všetkými bralami na doline, lebo rúcal sa ako hrom shora, vybuchoval z útroh zeme, počul si ho v kvetoch, v stromoch i v sebe.

A vtedy, ako som tak hľadel a vnímal meravý pokoj tých miest, išla mi na um pochabá myšlienka. Skočil som s koňa a prikrádajúc som sa vysokou burinou k domu. Mesiac za mnou zpoza krovia zvedavo nazerá, nepozdávalo sa mu moje správanie, a keď som došiel k šľabu, náhle so svojho úkrytu vyskočil, obliel ma zplna bielym svetlom, ako by ma chcel pristihnúť pri čine. Zbystril som sluch. Voda v šľabe tichučko čľapotala, prostriedkom hualy sa s chvatom dravé vlny, strhujúce dlhé riasy a zelené chlpy vodného machu, ktoré sa na pokraji plačali v bielych penách. Zavše sbehla po nich ligotavá

26

hýbanej trávy, zvuk dvoch pevných bosých nôh, ktoré kráčajú pokojne mladou trávou, tichučko šuchocú, rozhrňujúce osinutými kolenami šľavnaté stebelka i listy, a keď som sa obzrel, videl som prichádzať od stavania devu s vedrom. Išla ku stavu po vodu. Podľa bieleho rubáša a srstnatého kožuška bez rukávov som ju hneď poznal. Zapadla tak do sledu udalostí tej podivnej noci, že som nevládol držať ústa, aby ncvyslovily zvučne jej meno, hoci by som nebol vedel vtedy povedať, či vyplynula zo skutočnosti a či iba z mojej fantázie.

— Videl si ich? — pýtala sa pokojne, keď prechádzala vedľa mňa, sprevádzaná slabým vetrom, vôňou pivónie, vlnením svetla ako slabučký dych noci.

— Prichádzajú sem teraz pred Jánom každý večer, — vravela, — sedia nad stavom, kým neprejde mesiac celým nebom. Potom prichádza po nich zlatá hus a odnáša ich pod krídlami do skleného zámku, ktorý je tu pod vrchom. Keby si sa spustil puklinou do skaly tamto pod sv. Antonom, kde odtieká voda do zemských hĺbín, poznal by si ich kráľovstvo.

Voda pleskla zvučnou ozvenou, ako sa do nej ponorilo vedro, deva sa ušla, vstala a znovu sa vracala tou istou cestou.

Jej krok bol krokom srny, ktorá schádza úzúčkom prťou krajom hory do malinčia, lebo nebolo badať v ňom únavu. Skôr tiekol medzi odkrytými tenkými stebelkami vysokej trávy. Videl som vlnenie voľného bieleho a teplého, čo žije iba lahodným pohybom ako vodný vlas. Podobalo sa to aj chveniu dvoch kvapôčok rosy na konci rozpereného ihličia štihlej jedlice, keď do jej konárov vnoria sa snopy slnečných lúčov, a aj oslobodzujúcemu dýchaniu dvoch myrtovejších lístkov za oknom na svitaní, lebo pohyb tu nemal účel, jestvoval len pre voľnú, radostnú hru. Vyvieral od kolien, kde boli miesta najbelšie a najhlbšie, stekal pričláňaním a perlením dolu hladkou oblinou na členky, odkiaľ sa hneď vracal, bil príbojom do rubáša, a stajený teplotou stehien, pripínal sa s oboch strán na boky vysokej postavy ako trepotavé pentličky. Teraz za mesačnej noci to bola iba dráždivá hra svetiel a tieňov, nespočetného množstva po-

28

kvapôčka. Čarovná hra ľadovej vody a blýskavého svetla. Ale aký šepot to donášaly nepokojné strúžky, čo podtekaly vlny a neúnavne spleťali dlhý vrkoč nepretržitého prúdu? Bolo by to možné, aby sa minulosť zachovala v týchto vlnách a pod mojím dychom teraz oživila? Veď sa to prieči rozum! Nie, nedal som sa zvrátiť vo svojom počínaní. Zaľahol som chvatne na rosou obarenú zem a s búšiacim srdcom plazil som sa hore briežkom podľa šľabu, zachytávajúce opatrne rukami mojím pohybom uvoľnené skaly a drobnú praf na svahu, aby nevznikal zbytočný šum a šramot, a tam, kde zrkadlenie hladiny na stave začalo už oživovať šľahajúcimi bleskami meravé povetrie nado mnou, skočil som za búľavý peň, odkiaľ bol najlepši rozhľad po stave. Horúca krv nahrnula sa mi v tej chvíli mocným prívalom do hlavy, hučala a rástla, lebo tajené tušenie ma nesklamalo. Boly tam.

Sedely na lavici nad stavom bosé. Nôžky im visely dolu nad vodu, a keď nimi občias zacelembaly, vo vode sa rozsvietilo, ako by chodil niekto na dne s lampášom, lebo byly bielučké od rosy. Na hlavách mali strieborné korunky zo svetla, polepené rybacími peniažkami. Boly obrátené ku mne chrbtami, nuž do tváricky som im nevidel. On ju pridržoval rúčkou okolo pása a vyprával jej najkorejšiu zlatej rybke, ktorú chudobný rybár chytil raz do deravej siete. Hlas mu strhával prúd vody dolu šľabom.

Oči mi zažiarili a hrdlo zvlažila túžba zavolať ich po mene. No skôr, ako sa môj jazyk stačil zachytiť začiatočných hlások mena Libor a Zuna, sošuchly sa do vody a zmrzly.

Darmo som potom obehával po brehu, odhŕňal kroviny, hľadel na hladinu, detí nebolo. Voda podo mnou tiekla pomaly a leskla sa na svojom povrchu ani rozpustený kov. Niekde sa zatočila a stiekla lievikovitým kľtanom do tmavých hĺbín, ktoré čupely zákerne tudolu, kde nestačil preniknúť mesačný svet. Široký prúd hrmul sa ku splavu na prehnité, oslznuté dosky. Snažil som sa ešte v ňom zachytiť nejaký zvčúček a s pomocou toho znovu vyčariť čarovné zjavenie. A napodiv ozval sa. Ale nebolo to teraz zvuk vln, ktoré túžobne bozkávajú bledé líca nepokojnej luny, lež zvuk roz-

27

tmehúdskych svetielok a tienikov, ale vo dne bola by to znieť hra živých farieb, lebo celé telo devy, nohy, ramená, boky, hrdlo i tvár, muselo na slaku dýchať dúhou. Prešla dvorom na druhú stranu rúbane k môjmu koňovi a podotrála mu vedro s vodou. Kôň natrčl žigdestivo chriapy a pustil sa hlasno piť.

— Zabudol si na svojho koňa, — povedala, keď zistila, že som ju nasledoval až tá.

— Myslel som, že si nájde vodu.

— Ustáta voda chutí lepšie zvieratú, ktoré je navyknuté na obaluhu.

Stála vedľa koňa. Trochu sa oň bokom opierala a jednou rukou pohrávala sa s jeho bujnou hrivou. Svetlo na toto miesto rúbane padalo prudko, preto kôň bol čierny ako lesk uhľa a deva bola biela ako páperie prvého snehu. Obaja stáli pokojne, zaujalo ich hlboké prežívanie chvíľky a zároveň ich vnútorné spojila. Kôň srkal zdĺhavo vodu a ukájal sa šteklením žiadostivých prstov dvojnej ruky, a ona, zahľadená do diaľok, nechala voľne vsakovať do svojej dozrievajúcej krvi živočišny pach koňa. V ich postavení zvyrazňoval sa pokoj a mier tejto noci, vyrovnanie večnosti. Ako som tak na ne hľadel, zdalo sa mi, že táto skupina, tento čierny kôň a táto biela deva v rubáši a v kožušku, so spustenými vlasmi, jestruje odpradáva, vari od stvorenia, a čas im nevedel pridať ani odobrať väčšej presvedčivosti a krásy.

Po chvíli sa deva ozvala.

Bol to hlas fujary, a to najvrchnejšej diery na fujare, vyrobenej z divej hrušky.

— Hľa, koľko vtáčích škrupín napadlo tejto noci z hviezd.

Skutočne. Stačilo sa len obzrieť a videl si všade tenuské škrupiny vtáčích vajčiek. Boly to samé belasofrkane škrupiny drozdích vajčiek. Leskly sa na trávě, na lístkoch, na stromoch, na kvetoch, na vode a boly aj v deviných očiach, lebo hľadela do oblohy.

— Prečo ideš nocou? — pýtala sa.

— Chcem byť ráno na holi.

Vtedy spustila nižšie ťažké mihalnice a zahľadela sa uprene na

29

mňa. Na tvári a na perách cítil som jej dych, ktorý bol dychom širokej ricky.

— Budeš pod Prielomom?

— Tam.

Mesačné svetlo mala teraz pred sebou ako zásteru, ktorú si ženy upevňujú aj za hrdlom, aj na páse. Pevné tvary tela zpod nej vystupovali ladaými oblínami. Najvyšších okružlín dotýkala sa noc studeným hmatom. Bolo temer vidieť, ako sa tie miesta na hrotoch chvejú.

— Máš zamožený rubáš pri kolienách.

— Isla som hore potokom.

— Chytala si ryby?

— Nie, chcela som fa mať stále na očiach, ako sa nesieš na koni nocou. Bolo to pekné. I biely oblak tak niekedy pláva čistým nebom a my veríme, že je to divý jazdec samoty a noci. Krásneho máš koňa a krásny si i ty, keď sa na ňom nesieš.

Dala sa ťučiť nahou rukou, pomaly, hladké boky koňa a roztvárala túžobne tvár. Mohol som vtedy vidieť jej úsmev na perách. Podobal sa ťažkej únavy strapcov dozrievajúceho hrozna, ponoreného do hlbokého letného tieňa mastných listov viniča.

— Zdalo sa mi, že niekto vtedy aj hral.

— Chcela som ti spríjemniť putovanie.

— Na čom si to hrala?

Roztvorila dlaň a ukazovala mi ochotne malú svinutú oceľovú strunku.

— Nevieš, ako by sa dalo na tomto nástroji hrať.

— Ach, to je ľahko.

Vložila opatrne strunku medzi zuby a začala hrať. Dlaňami oboch rúk zvuky pri ústach pridržovala a preciedzala svojvoľne pomedzi prsty. Tenučky hlások sa v povetří chvel, hoci vetra nebolo, ako by niekto preberal umnými prstami na dlhých oceľových strunách alebo vyklepkával na strieborných zvončekoch.

Deva hrala, premieňajúc stále nótu, a mne sa zdalo, že počujem ihličie zvonieť, keď sa v ňom mesiac prehŕňa, krehké listie korucha

30

septat nad ránom, odkvapkávať rosu do studničky, pohvizdúvať vietor na pavučinách, cengat biele zvony na pofanách, spievať slnce na holiach, vyhrávať zlaté mušky okolo vrholcov voňavých jedlic večerami. Vedela napodobniť všetko, čo človek počuje, keď prechádza vysokými klenbami lesa bez myšlienok, ako by tie zvuky boli v jej mladých ňadrách a ona ich len slabučkým dychom odtiaľ vypúšťala do noci.

Hľadel som na ňu očarený, počúval, a náhle vošiel mi do srdca ostrý bôľ, práve taký mučivý, akým vyhasla radosť v mojich prsiach už v prvý deň v Prietržinách, lebo v týchto čarovných zvukoch, vyludzovaných devou, našiel som náhle zakliatu svoju mladosť, tú krehčú krásu, za ktorou som putoval až sem, presvedčený, že ju nájdem ešte sviežu, čistú a nevinnú, akú som si uchoval v spomienkach.

Náhle som urobil rozhodný krok ku koňovi. Deva poslušne ustúpila, a keď videla, že som sa rozhodol odísť, opýtala sa:

— Vrátiš sa ešte?

— Nie!

Naozaj. Nechcel som sa už nikdy vracat k týmto spomienkam. Och, nie. Popochol som koňa do klusu.

— Prečo si taký lenivý, Eguš?

Pod opustenou bránou sa niekto ukrýval. Skočil ku kraju, keď som sa tadiaľ hnol, aby ho môj kôň v prudkom behu nezachytil.

Ach, prepáčte mi, pán Weinhold, bolo to posledný raz, uistujem vás, že to bolo posledný raz.

III.

De nového rána ma viedla pieseň drozda.

Ozvala sa v šedivých diaľkach, kadiaľ ešte podtekala chladná noc, ale bola už poslátená teplým slncom a tak čisto a sviežo znela, že prenikla i cez môj sen a prebudila ma.

Dobré ráno!

31

Ležal som na machu pod rozkonáreným smrekom, kde ma bol uložil Eguš predoslej noci, keď stratil pod kopytami chodník.

Pomedzi ihličie pršala hustá osuňka raňajšieho svetla. Mohol som jej nachytať plnú dlaň, nebolo by jej ubudlo ani z povetria, ani z oblohy. Ale bol som lenivý na každý pohyb. Nechal som ju radšej voľne pršať do čela a stekat mihalnicami cez oči na líca k ústam. Uspokojovalo ma to, lebo voňala iba belasou oblohou, blednúcimi hviezdami a trochu hŕňnym vetrom.

Práve nado mnou v konári pokolembával sa drozd a spieval. Mal poslátený zobáček a nôžky. Perie naspodku bruška mu premývala osuňka. Keď začínal novú slohu, vždy natíhol hrdieľce a pozdvihol hlávku do nebies, aby pieseň stúpala rovno ku Stvoriteľovi, lebo jemu patrila ponajprv vďaka za to, že stvoril tento svet a naplnil ho životom, ktorý sa práve prebúdzal.

Vďaka Ti, Otče náš!

Poniže môjho ležoviaka otvorilo saorské oko. Bolo ešte tmavé. Pozerala zvedavo na vyhladenú oblohu, ktorá už pila žiadostivo z mocaých prameňov východu a umývala si tvár teplými lúčmi. Okolo nej odkrývaly sa polianky. Malinčiak rozkladal po nich široké listy a roztváral oneskorené kvety, lebo vo výškach začaly vyhrávať prvé roje včiel.

Na vofaktorej lúčke zabrechal hlasno roháč. Bolo to volanie nového dňa. Zjavil sa najprv na holiach. Kráčal náhlivo širokými prieškmi kosodreviny po temene Baby. Mal novú halenu, zelený klobúk a otváral slnku, ktoré si ešte za Veľkým zvonom obávalo krpec, široké vráta na dolinu.

Hohooó! Hyhaj hore, vidíš zoréč.

Dolina vydýchla proti nemu riedku hmlu.

Pretiahol som si ešte sopár ráz údy, aby mi koštiele ponastieralo mladé slnce. Taký kúpeľ býva zdravý. Povytahuje neduhy z tela a z duše, lebo obsahuje olejčky všetkých liečivých bylín a korenčekov, čo Pán Boh nasial po bánoch a úplazoch, aby ľudom pomohol v chorobe.

32

3. Nevesta hŕf.

33

Ešte toho dňa som sa vybral k starému bačovi za Prielom. Bolo potrebné posoznamovať sa čím skôr s obyvateľmi hŕa a zaistiť si ich priazeň.

Od Prielomu popod Veľký zvon niesol som sa na Egušovi. Boli sme obsaja v dobrej miere. On zaiste preto, že ma zas cítil na svojom širokom chrbte, hoci takto musel byť opatrnejší: na ceste sa považovali balvany, menšie i väčšie, ktoré bolo treba opatrne obchádzať, ak sa nechcel so mnou skrbať dolu strminou, a ja zas preto, že som sa mohol bezpečne a pokojne pokolembávať nad priepasťami v tisíc-päťstometrovej výške, kľúž sa ostrým povetím a prechádzať doliny ani karty, rozložené na stole. Všetky ležali hlboko pod mnou pokorne, s tmavými horami, s rozvalenými pŕami a s pastvinami medzi nimi, s čriedami statku, s roztriahnutými dedinami i s ľudmi, roztrúsenými po cestách.

Hohój, majte sa tam dobre, moji milí. Možno vám je trochu veselšie vospolok, ale nikdy nepochopíte tamdolu, aké mocné je opojenie z výšok.

Na širokých holiach okolo mňa ležala veleba posvätenia, akú badoť v kostole, keď kňaz po udelení požehnania odíde zpred oltára, pocinovanými pišťalami vyfučí organ zvyšky pary, kroky posledného veriacieho zatichnu na drobnom piesku voľaktorej cestičky, stratenej v pažití pod lipami, v hĺbinách chrámovej lode usadí sa zas tiché ŕero a tajomným mihotáním lesklých zreničiek anjelov a svätých a križenie stropu sa zdvihne vozvysok, ako by chcelo vypustiť do nebies všetky spevy a modlitby, snesené sem veriacimi na slávu božiu. Dotýkalo sa zľahka mojej duše a ja som začal veriť, že je to dotyk ruky božej, ktorá vari v tomto čase spočívala na vrchoch.

— Nie som hoden, aby si vošiel do príbytku srdca môjho, — žepťal som, premknutý úžasom a bážňou. Okolo sa tichučko šinuly nesmierne výšky a hĺbky priestorov v takom poriadku, aký im bolo určilo na počiatku mocné Slovo, keď povedalo, nech bude zem a nebesá. Och, bolo to smelé podujatie. Všetci inžinieri by sa nad ním teraz zhrozili. Len si predstav, že v tejto chvíli by sa na jednej strane prepadla zem až na dno pekiel, kde smrteľník nemôže nazrieť, a na

druhej zdvihol by sa chrbát vršiska až pod samé elnce. Odtiaľto na dolinu je vraj tisíc päťsto metrov, hore ku hrebeňu je ešte tisíc, ale koľko bude odtiaľ k belasej klenbe, ktorá je nado mnou? Och, neustávaj sa, prosím, len riekní slovo, uzdravení a spasení bude duša moja.

Po pravej strane dvíhal sa Veľký zvon. Dival som sa už naň niekoľko ráz z doliny. Trónil vysoko v jasavej žiari slnca nad horami, hrebeňmi a končiarimi ako pápež nad pobožnými veriacimi, nad kňazmi, biskupmi a kardinálmi. Hľadel dolu blahosklonne, vo dne zaliaty slávou otvorených nebies, v noci ovenčený ligotom hviezd. Zavše zhovievavý a láskavý, lebo susedia na dolinu vetry, aby roztrhaly hmly a udržali pohodu na poliach, zavše prísny a neúprosný, lebo rozháňa a zabíja pastierom statok besnými búrkami. Ľudia vravia, že niekedy aj zvoní, ale počuje ho vraj iba ten, čo už stojí na ceste do večnosti. Bolo mi pri ňom trochu nevoľno. Mocnári nemajú radi, keď ich slabí vyrušujú z pohodlia. Svoju mrzutosť dávajú odvážlivcom poznať priukrutne. Mohol ma slabým závanom poľahky sfúknuť so svojho bachora, alebo mohol ma primliaždiť daktorým stocentovým balvanom. Ďakujem pekne. Bolo mi hneď voľnejšie za golierom, keď sa skalnatá cesta stočila od neho miernejším svahom ku stádliskám.

Po mráčkoch na oblohe nebolo znaku, iba z Kotlička, v ktorom sa vraj varievajú všetky dažde, vybehávaly drobné a riedke chuchvalce bielej hmly, ako pary z hrnca, ale belasé výšky ich ľahko zhltaľy.

Baču som zastihol pri robote. Zasaľal ovčiu kožu pred kolibou. Tri ozrutné psáky sledovali obďaleč žiadostivými okámi každý jeho pohyb, opálajúce netrpelivo chlpátymi chvostmi, lebo on im zavše pohodil pred papule strapee bieleho loja. Tak boli zaujaté lakotou, že ma ani nespozorovali prichádzať a zabudli vyceriť i zubane a očuchat ma, keď som náhle vtúpil medzi ne.

— Daj, Bože, šťastie!
Sotva zagánil.

— Budeže večer pečienky!
— Bude, kde bude!
Bol to vysoký suchý starec s hustým obočím a s tmavým nevľúd-
ným pohľadom.
— Zdochla?
— Musela —
— Nuž?
Bral z naberačky ľahostajne soľ a zasypal husto záhyby na koži.
— Toto už šiesta.

Na ľavej ruke mal belasou hlinkou vyznačené srdce. To bolo zaiste to, ktoré bol raz prepíchal, len tak náhodou, zpakrky pri posiedke v krčme, keď mal ešte ostrejšiu krv, za ktoré si potom statočne vysedel v temnici dvadsať rokov. Hej, bolo to dávno. Sedeli vedľa seba a ukazovali si s tým druhým nože. Jeho bol, pravdaže, dlhší a ostrejší a práve preto chcel ho hneď vyskúšať, len tak zľahka, ako škrabne, ale mal vtedy takú žilovatú ruku a trafil náhodou medzi rebro, nuž nedalo sa nič robiť.

— Zbojníci? — pýtal som sa.

Narovnal sa, ukázal dlhou rukou ku Kotličku. — Tamten, — vravel a v kolibe pokračoval: — Ak to pôjde takto, nuž na jeseň neso-
ženie do dediny ani chlp. — Preložil kombár nad ohnisko a za-
vesil naň kotlík s vodou. — Vlani nebolo o ňom slychu na tejto strane. Aj toto leto sa rúče začalo, ale čo sa robí od týždňa, to je už veľa. — Začal si umývať ruky. — Už ich večerami aj kropím, vši-
vaky, chlapeci nezažmúria celú noc oka, psikám nepoložíme po-
poludní nič pred pysky, sám hádam desať ráz za noc beľhám sa po-
medzi ne, okálim do tmy, striehnem, mrznem vonku: nikde nič, a ráno nájdeme vždy jednu kožu poníže stádliska v konštitvári.

Potom si zastal s rukami vnutnými do opaska a zahľadel sa strmo von dverami. Na čele mu navieraly tmavé hrčky.

— Ach, je to bieda byť bačom. Gazdovia ti sveria pred Bohom svoje stádo a pošlú ňu s tromi chlpáčmi a s prázdnyimi rukami medzi vrchy, aby si sa raval s medveďmi, vlkami, vetriskami, dažďami i s hromami o každú srst, lebo všetko je proti tebe, aj zbojník

valach. Keď stratíš jednu kožu, prehráš. Na Mitra ti vykritia aj ži-
vého Boha, vyzlečú ti kožuch a na hanbu sveta pošlú ňu s prázdnyim
cedilom na zimovisko k zlej žene a hladným deťom. Ak si za mladí
pálil sviečky svätému Alojzovi, na starosť musíš Luciferovi vyhrávať
na gajdách, lebo zbojníka a vlka zastráši iba väčší zbojník a krvo-
živnejší vlk.

Ponúkol som ho svojím tabakom. Ale, on najprv uchytil hlavu, povykaďoval všetky kútiky. — Ešte ma vy trepte, skuhroše, či som vám nedal, practe sa naskutku k diablu, lebo vám bruchá poprípajem, nebudete môcť s mužmi spávať, — začmudil celú kolibu, začapil prúdko dvere a iba potom si pokojne pomrvil tabak na dlani a napchal do zapekačky.

— Hľa, uhryzni ho, keď mu nevidíš ani mäsa, ani kosti. Proti vlkom a zbojníkom nájdeš ešte vždy nejaký spôsob, ak máš trochu filipa v hlave, ale čo si počneš s touto hávedou. Vtrúsi sa do koliby škárami, loží po zemi medzi pandravami a vezme ti úžitok skôr, ako ho vo zväračke stačíš chytiť do hrsti. Sto bohov do ich matere, a na potrest začne ti ešte krv cievať aj taký pajed.

Vo vrchoch platia iné zákony ako na doline. A to je stará pravda, že tu našli v hlbokých roklinách ešte bezpečne skrýše všetci nečistí duchovia, ktorých Boh pre hriech preklial a svrhol zo slávy nebeskej do zemských temnie. Sú to všetci vrahovia, krivoprisažníci, čerti, diabli, pokúšitelia nábožných ľudí, ktorých iba staré matere svolávajú čarami niekedy na dolinu, aby sa od nich dozvedeli o nebož-
tíkoch, o stratených veciach a o osude svojich detí. Ale tento je naj-
známejší. V Prietržinách sa o ňom mnoho narozpráva, najmä keď v zime zapadnú cesty snehom a večerami zavrčia kolovraty po priestanných izbách. Azda je aj sluhom pekiel. Má vľie oči. Kým bol chlapcom, nerobil škodu a nikto sa ho nefakal. Hrával sa s ostat-
nými deťmi, iba že niekedy z pestva zavyl. Ale ako dorástol a začal mládenčiť, dievky od neho bočily, lebo keď s nimi spával po šo-
poch, z očí mu vraj šľahal plameň, a ani jedna sa preto nechcela vydať za neho. Darmo hľadal, prosil, vypytyval, hory-doly sľuboval, nešla za neho ani len Cigánka z koliby. Vtedy prepil všetko, čo mu

rodičia nahonobili, ušiel do hôr, zdíval a spriahol sa s vlčicou. Najprv behával s ňou v krdli s inými vlkami. Hádzať sa na statok, trhal a jedol surové mäso, ale keď mal potom deti, usadil sa na dne Kotliarska. Tam teraz býva a kojí ovčím mliekom hladné deti, lebo vlčica mu už dávno ušla. Len choď, sadni si na okraj Kotliarska a skús chvilku načúvať, istotne ho zbadáš. Ak sú deti dobré, mrmle, ak sú zlé, vyhadzuje od zúrivosti dohora skaly, robí hrmot, rozháňa pary, ktoré potom unikajú z hĺbín. Vtedy bude zaiste prašať. Keď si nevie už dať rady, vybehne na samučký končiar Veľkého zvona, sadne na sedielko, prikrčí nohy, dlhý krk s veľkou hlavou pretiahne medzi kolenami a volá, obraciac sa na všetky strany: „Žena, žena, hybaj domov, deti ti plačú.“ Môžeš ho počuť zispať aj v najväčšej búrke. Za tmavých nocí približuje sa k salašu, sadne medzi končivár a zahľadá sa na ovce. Ktorá mu padne do oka, tá sama príde k nemu a stojí ako pribitá, kým ju nevydojí. To je iba malá daň, ktorú musí zaplatiť každý bača vlčíemu mužovi z Kotliarska, ak chce spokojne vypásť hole okolo Veľkého zvona. No beda, ak sa mu zachce ovčieho loja. Ani desať košiarov mu nevystačí. Vypáva aj po opustených kolibách a poľanách. Vyzerá ako mŕtvoľa. Môžeš do neho rezať, rúbať, a nepohne sa, ba ani kvapôčku krvi nevy pustí z tela. Raz ho našli takého štyria uhliari. Vykopali hrob a pochovali ho. Ale po práci, keď všetci sedeli okolo ohňa, prišiel k nim, sadol si priam do vetry a fúkal im do fúzov. Hej, ešte dnes spomínajú, ako tým štyrom do rána potom nosy omrzly. Zájde aj k ľuďom, keď sa mu veľmi encje. Prišiel, napríklad, večerom k žene, ktorá už spala a bola sama, lebo deti nemala a muža práve vypravila na týždňovku do slôgu. Vošiel a povedal: „Vrátil som sa po fajku.“ Žena sa zobudila a spomenula si, že fajku i s mechúrikom zazrela naozaj na múriku. „Vyfajčíme ešte a pôjdeme“, vravel, sadajúc si na pripek. Ženu trápiť, že pec zatiaľ vychladla, preto povedala: „Ak ti je zima, poď sa zohriať, môžeš ísť až ráno.“ Povýšoval sa, povyzliekal, ešte si aj koreňček tabaku do nosa vopchal, aby sa poriadne pred spaním vykúpal, ako to mal vo zvyku jej muž. Ráno pred svitaním odišiel a ona myslela, že spala s mužom, ale o deväť mesia-

cov mala vlka. Ani krému neobide. Sadne si za stôl, kde len jeden sedí, a vraví: „Pýtaj.“ Vypije, utrie si ústa a vraví: „Zaplať.“ Alebo ide na pole, kde hrabú ženy, a keď nájde dieťa v kolembačkách pod stromom, vylezie na konár, pokolembáva sa a spieva tenučkým hlasom: „Hajaj, malý, hajaj, na sničky privykaj, od svojej matere cicíka nepýtaj.“ Vtedy máva dobrú vôľu. Ale býva aj ukrutný. Stretnie v hore človeka a vylúpi mu oči. Hej, aj taký býva. Nemožno mu veriť.

Ach, bačovi mali od čoho šedivieť vlasy. Nechcel som mu priťazievať. Oznamil som mu, že sa zdržujem pod Prielomom, odkiaľ vidím na všetky siatiny pod Veľkým zvonom, čomu on hneď dobre porozumel, lebo keď som sa dozvedal na hraničnú čiaru, vyšiel pred dvere, ochotne poprebehával prstom kopce, hole a grúne. — Áha, — vravel, — tento roh s celou hoľou, čo sa nakláňa nad Hlbokú, pri-náleží už mestu. A tuto, áha, — zapichol prst do vzduchu, — tato v samom úplaze na doline, kde sa to medzi psicou počernieva, ako by tam bol valach širicu zabudol, tam je medzník.

Mal som takto celý revír pred očami. Mapa mi nebola potrebná. Kde sa nachádzal medzník, bača vpíchol rozhodne svoj prst a tak dlho ním vŕtal, kým tam nezostali celkom viditeľné stopy.

Shohom, bača!

Ďaleko za kolibou počul som ho ešte hundrať a hrešiť. Istotne vyháňal zas zlých duchov, ktorí sa mu votreli do koliby.

— Ach, Eguško, to je nepochopiteľné! Prečo my vidíme okolo seba iba samé nemé a mŕtve skaly, korene a stromy, prečo sa i nám nezjaví nejaký salamander. Hádám nám prekáza toto svetlo, čo sa okolo nás tak neisto kolíše, ako by už chcelo uniknúť ku hviezdám, a bača si svieta na svet vlastným lampášom.

Pri zpiatočnej ceste zastavil som sa i pri Kotliarsku.

— Hohóó, to som ja!

— A—á!

— Či si doma?

— I doma!

Zpod nôh vymrvily sa mi skaly a kotúľaly sa opreteký strminou, prebúdzajúce množstvo šramotiacich zvukov, ako by tamdolu niekto rozšahoval ťažkú reťaz. Koľko metrov je asi hlboká táto diera do zeme? Ach, to ešte nikto nezmeral. Vravila, že koľko hore na sedielko Veľkého zvona, toľko aj dolu, ale potom sa vraj začína vlastná priepasť, ktorá siaha až na dno morské. Bolo by hodno ísť dolu a spustiť sa na povraze do priepasti. Hádám by človek mohol vyplávať na hladinu Atlantického oceánu, zakývať čiapkou fúzatým námorníkom a svieť sa s nimi na oceľovom parníku do Ameriky. Istý valach to bol vraj skúsiť. Sedem rokov plietol povraz, aby mu vystačil. Potom sa odobral od matere a sľezol do priepasti. Ale viac sa nevrátil. Parom ho vie, či zblúdil cestu a sišiel priam do Luciferovho pažeráka, či mu povraz nestačil a zostal visieť nad hlbinou, kým mu jastraby nevyklovaly všetky pečene, alebo šťastlivo pristál v Amerike a dnes sa preváža na liftoch po mrakodrapoch niektorého veľmesta. Nik nedoniesol o ňom zpravu a Kotliarsko mi nezjaví. Kto sa raz opováži odhaliť jeho tajomstvo, musí sa rozlúčiť s týmito svetom.

Závrat ma chytil pri pohľade nadol. Svah bol úplne holý. Ani jedinký kričiek kosodreviny sa na ňom nezabrnal, iba otlčené a dažďom omyté hrany skalisk vyčnievaly zo zeme ako vybielené hnáty. Hlbiny čuľaly. Ani vták nepreletel nad nimi. Vari sa bál, že ho nad takou prázdnotou náhle sklamú krídla. Naozaj bol to hrob, vydychujúci do nebies hrôzu pekiel, prekliate miesto, koniec života a začiatok smrti, pomsta Boha a výsmech Luciferu. Vo dne tu pukaly skaly pod nemilosrdnou páňou slnca, v noci kvitol mráz, v lete rachotily hromy, v zime hvižďaly fujavice: otvorená rana zeme.

— Hahóó, povedz mi dačo!

— A čo?

Tudolu sa hojdala hladina bielej hmly. Bola ťažká. Na povrchu mala pevnejšiu kôru, ako býva na chladnúcim vosku, ale puklinami na okraji stále vyšľahovaly dlhé jazyky, čo nasvedčovalo tomu, že vnútri jestvuje nepokoj, ktorý každú chvíľu môže prelomiť slabú

škrupinu hladiny a vyvrhnúť búrlivé vlny až na samučký končiar Veľkého zvona.

Mráz mi prechodil po chrbte, keď som si pomyslel, že by sa to mohlo stať v tú chvíľu.

— Zostaň s Bohom!

— S Bohom!

— Pri tebe je zima. Nechcem byť ľadovým mužom. U mňa je teplejšie. Príď sa zohriať navčera.

— Navčera.

— Chachacha, — smial som sa cestou k chatrči. — Budeme sa navštevovať, aby nám nebolo v týchto úctyhodných výškach chivo. Neskoršie usporiadam hostinu a povolám na ňu všetkých škriatkov zpod skaly u sv. Antona, všetkých obrov i obryne, nech sa tam potom hlušia. Hohóó, budeže to pekná spoločnosť.

Ale v noci mi nebolo do smiechu, lebo naozaj prišiel ku mne. Oplan. Každé moje slovo bral naozaj vážne. Kto by si to bol myslel? Lahol si na strechu, vstrčil hlavu vofaktorou škrou a bláznivo sa chachal:

Chachachú!

Hrubé vlasy mal dažďom ošľachnuté a polepené po vydutom čele. Cez sivkastú kožu vychudnutých líc presvitaly mu tmavé sinky, ako mŕtvole na tretí deň.

Chachachú!

Studený pot vyšiel mi na telo. Chcel som vyskočiť a utekať nocou, ale svojím prenikavým zelenkavým pohľadom zavrátil ma nazpät na priču.

Chachachú.

Bol som bezmocný. Krv mi v žilách hlasne šumela. A on sošpúlil ústa, natiahol dlhý tenný krk, vystrelil hnusné tykadlá z čiernej bradovice, ktorú mal na konci nosa, položil ich na moje oči a zasípel: — Tieto oči vylúpim. — Zreval som ani hovädo, a vyboriac dvere na chatrči, vybehol som von, ale bol by som vyvalil aj kameň z Kristovho hrobu, taká hrôza mnou zalomcovala.

Pred chatrčou hrabal zúrivo Eguš kopytom.

— I ty si ho videl?

Zarehtal šialene.

Vonku bolo bezvetrie. Obloha sa chmúrila a navidomoči klesala. Strapaté koruchy vďaka stály ticho a čierne more hôr pokojne spočívalo v hlbokom lone doliny. Vzal som guľovnícu a vypálil raz na dolinu a raz na Veľký zvon, aby ma ozvena trochu posmelila. Zvýšok noci som presedel potom vonku na pni pri Egušovi, a hoci Kotlísko zvrelo zlostou, začalo chrčať a plávať do tmy emradľavú hmlu, neušiel som.

IV.

Hohó, Tavo, nohy si potíš?

Vyšiel pred kolibu, ktorú bolo badať medzi stromami skraja starého rúbaniska.

— Fi, hmla —

Šticu mu prehňal vietor.

— Naháňajú nás mátohy.

— To si ty v noci strieľal?

— Hej!

— Koňa zaveď dolu pod svrčinu, aby mal záchyťu, ak sa bude liať, a ty poď dou, lebo omachnatieš v tej mútňavine.

A potom vravel:

— Psi čas nás zašiel.

Vtedy sme už sedeli, ja a Tavo, proti sebe na psíkoch proti ohnisku, odkiaľ nám sálala na čelá príjemná teplota. Do tela vracal sa mi život. Bol som zas čerstvý aj po prebdení noci a dlhej ceste. On sa načahoval nohou k ohnisku a bagančou naprával hlavu, ktorá počmudievala.

— Nechce sa mi ani prstom pohnúť, keď cítim v nose túto potuchlinu. — Hu — ešte len aj sliny od nej smrdia.

Nemusel sa priznávať, videl som aj sám, že má nedosolenú náladu.

sudy váfať, nabrzgať mu do chuti, nebol by sa turbol. V tom som ho už poznal. Radšej som teda čučal a čakal, kým ho prejde uvratosť a nadobudne vládnejší vzhľad.

Kým suchá svrčina praskala, nemihol ani okom a žiara mu rozpaľovala naduté líčiská a vysvecovala bradu, ktorá už bola zapustená takým strniskom ryšavých vlasov, že sa do nej mohol bezpečne nanosiť plch, ale ako posledný plameň odskočil a štipľavý dym znovu zamoril kolibu, stiahol husté obočie, začal sa pajediť a nemilobohu kliať. Zdalo sa, ako by pred ním miceto hľby šedivkastého popola a čiernych uhľikov sedel akýsi čudák, s ktorým si mal súrne vybaviť staré úcty.

Oheň sa mu sprotivil. Vari sa v ňom zodvihol náhle odpor proti pánovi, čo s ním dosiaľ neľudsky zachodil. Dlhो bol poníženým služobníkom. Sedával verne uprostred koliby, čakal poslušne na rozkazy. Široký voľný svet pobadal len škárou vo dverách, bol kuchárom, komorníkom, spoločníkom, ba i felčiarom. Vo dne musel udržiavať teplotu v popole, po večeri tancoval, spieval alebo písal podľa pánovho rozmaru, potom celú noc strážil, nazeral škárami do tmy, plašil dravce a nočný chlad, no pán si nevedel náležite oceniť jeho služby, správval sa k nemu stále rovnako, surovo: to ho opľúval, to zas kopal alebo rozmetával, ako by bol len hrbkou prašiviny. Dlhो znášal pokoru, ako najposlednejší otrok, hoci v ňom stále tľbba po slobode. Keď sa s ním zaobchádzalo najhoršie, miesto vzdoru radšej lízal pri nohách pánových horkú zem, ale i trpezlivosť je na mierku odmeraná.

Tavo toto nechápaj.

— Hu, potvora, naučím ťa počúvať gazdu! — zaspel a začal fúkať mocne do ohňa. Uhľiky sa dopukaly, miestami aj ožily, ukázaly sa škáry celkom žltučké, miestami aj biele. Spájaly sa a šírily, kým na ne dobiedzal prúd vzduchu, lež sotva ustal, strieľaly samovoľne zlostne, chytro otmavievaly a čmudily ešte väčšmi.

— Hu, sto bohov, — vyskočil do výšky. Nevedel sa už ovládať. Veľká zlosť ním lomcovala. Oči mal zatečené slzami a tvár posypanú popolom. Nevidel takto nič, a jednako siahol isto do ohňa a

lebo medzi ryšavými chlpmi na pripuchnutej tvári rozpijaly sa mu hnedé flaky, ako by ho boly zlé muchy poštipaly, a na svet hľadel mrzuto, nevľúdne, iba úzkou štrbinou jedného oka.

Rozprával som mu, aká návšteva bola u mňa tej noci.

— Preto si strieľal?

— Hej.

— Hu, to je opovážlivosť.

— Prečo?

— Vravila, že sa strela od neho vracia alebo iné nešťastie priťahuje.

— A ty myslíš ako?

Zdravé oko pritvoril a hľadel len tým škuľavým, preto ťažko bolo zistiť, či pozoruje mňa a či hľadá do kúta. Týmto okom mohol klamať ľudí.

— Ja som sa ešte nepresvedčil, ale mlynár, hu, veď vieš.

— Čo?

— Oslepol!

— Ako?

Kopol zlostne do hlavne, ktorá ešte stále mrzko čmudila. — Vy-smradí nás, — vravel, kým prskal, a oboma rukami rozháňal štipľavý dym. Mieril naň, lebo sa zjavoval pri mlyne a obával sa, že uškodí Zune, nehodno mu veriť, ale kver rostrhlo a jemu vypálilo oči. — Hu, vytriem ti ja čemer. — Pohodil na uhľiky niekoľko konárikov suchej svrčiny. Ihneď vyšľahly prskavé plamene a cheľy mu poobližovali tvár. Bol by som sa ho rád ešte povypytoval na všeličo. Podivný mužský, ktorý, ako sa zdalo, zablúdil do nášho chotára z rozprávkového sveta, začal ma zaujímať. Veď som sa mohol, ďakujem pekne, stretnúť s ním na stratenom chodníčku. Lež Tavo nielen že neprejavil ochotu rozprávať o ňom, ale najskôr pozabudol aj na to, že má niekoho v kolibe, lebo keď som sa obrátil na neho s otázkou, neodpovedal, ba ani ho nedurklo, stál vysoký, ošľahnutý plameňmi, sledoval iskry, čo vyskakovali zo svrčiny a písaly v povetří žeravé čiary. Striehol oheň, a to bolo dôležitejšie vtedy ako ja. Mohol sa aj vyvraviť, mohol som hoci chodiť po hlavě,

najväčšiu hlavu šmaril do dverí. Potom chodil po kútoch, vytieral si dľaňami oči, fučal a hrešil. Posvätoval všetkých svätých, na ktorých sa vedel rozpamätáť, i všivavých otcov a prašivé matere. A keď myslel, že ich je dosť, hádal sa s nimi, trhal ich v zuboch, škrtil pazúrmí, dlávil bagančami. Už som sa obával, že aj mňa schmatne a rozvečia po klincoch. No mal ohľad. Hoci sa rútil po kolibe ako uštvaný bujak s vytečenými okámi, drážgal, dusil všetko, čo mu prišlo do cesty, obchádzal opatrne miesto, kde som ja sedel, aby náhodou o mňa nezavádil. Jeho hlas sa ponášal na hromy, čo saskakujú z čiernych oblakov a ohlušujú doliny. Keď sa mu po tom všetka zľč vyhlala, vravel: — Teraz sa smeje a my plačeme, hu, hu, — pokašľoval a smrkal, ako by mal neduh priam na pľúcach, — ale bude ešte tak, že sa my budeme smiať. — Bol rozhodnutý stoj čo stoj pokoriť svojho protivníka. Kľukol si k ohnisku. Ťažký dym mu obkľadal hlavu. Najprv shľáľ uhľiky na kôpku a potom sa svojou jazvečou čiapkou rozháňal. A malo to účinko. Krúžiky dymu hneď priľahly nízkučko k zemi. Malé obláčiky sa síce pokúšali uniknúť po bokoch ohniska, lež nával povetria ich zavracaľ a vbíjal späť do popola. O chvilku kôpka uhľikov jasala. Tu i tam zatrepotaly aj modré plamienky. Povetrie sa tiež čistilo. Stačilo teraz pohodiť niekoľko suchých triesočiek a oheň by bol veselo blkotat. Tavo mal však iný zámer. Neprestal rozduchovať, hoci ho chytala zdychavosť, a ani potom neprestal, keď sa rozpálily všetky uhľiky a keď aj pahreba začala svietiť, iba čo podchvilou bral so stôsiaka dreva, pripraveného vedľa dvier, hrubšie bukové polienka alebo kriačiky, pchal do svietiacej pahreby a zahňal uhlím.

Oheň by sa bol rád zodvihol do výšky. Bohužiaľ, Tavo si to nežiadal. Čiapkou ho zavracaľ, musel sa zažierať do pahreby a prepaľovať bukové polienka. Takto nebolo ani dymu, ani plameňov, len pále a uhľov pribúdalo, lebo sotva sa stačilo jedno polienke rozpadnúť, už strkal iné. Hlavu mal za celý čas nafúknutú ani obarený a počernutý zemiak. Nevravil nič, len nosom zavše vytruboval. Medzitým ohnisko rástlo. Nebolo vidno prehárať na povrchu nové polienka, rozsypalo sa a žiarilo samé uhlie, ako by rástlo zovnútra,

vyháralo z nejakého kadluba, ako by ho vytískala puklinou semská sila. Horúčava rozpaľovala povetrie, zem, drevo, skaly. Obával som sa, že sa chyti koliba a zblčíme spolu ani chl p slamy.

Tavo nedbal. Ako som sa tak díval naň, rozkročeného nad ohníkom, so strapatými vlasmi, zdalo sa mi, že to sám mocný Parom predo mnou vo svojej vyhni rozpaľuje blesky. Prestával som pomaly veriť, že by sa dakedy od svojej prekliatej roboty odtrhol, lebo čas sa mišal a on sa od nej nerušal. Iba blízko pred poľudním vyfučala z neho posledná para, zavesil jazvečiu čiapku na kliniec, zapískal na riedkych zuboch a vravel:

— Už sa môžeš aj vyleniť a blyhy si na bruchu biť, prisahám bohu, zima ťa nezatrásie.

Chrbát a oči sa mu parily ani dotahanému a zmordovanému hovädú. Požmurkával na mňa škľavým okom, roztierajúc si ufúľanou rukou sadzu po čele.

— Pamätaj si, bratku, hu, — keď sa vrchy paria, chlap má ležať na hniezde a nos pchať do sena, ale keď ťa čas zahnal ku mne na Pálenicu, núž musí nám slnko svietiť aj vtedy, keby ho svätí mädlili pod pazuchami.

Potom šmátral dlho pod štiepami, a keď sa obrátil, mal pred očami zelenkastú tľapku, odmeriaval ju znalecky okom a vravel:

— Na dva glyy jej nebudie, ale tebe ovlaží dost ústa, aby sa ti odmrázil jazyk. — Akiste bola z kláštorských pivníc, lebo sa liala dolu gógorom ani horúca masť a v prsiach páčila ani žeravé uhlie. — Ha, ha, ha, — smial sa, že ma po nej skrútilo a priskvľklo ani hlistu na uhliku. Kým som ja pregľgal a aspoň slinami hasil oheň, čo mi začal vyhárať z čriev a prepaľovať hrdlo, dovlekol celého barana, už vyšpikovaného reznami slaniny a natiahnutého na dlhom ražni, len priložil nad uhliky.

— Hu, hu, hu, — brechal do mňa.

— Cha, cha, cha, — smial som sa.

Od samej blaženosti krútilo sa mi brucho, keď som zrazil štyri krátke ružové knočky, otrčené ani rúčky pacholafa, čo sa žiada k tebe, a fialkovasté oblúky rebieriec, dobre obložených žltými

s ním akiste niekde v rybárskej krčme stretol. Pochádzal z Kainovho plemena. Dalo sa to uhádnuť najmä podľa toho, že bol taká čierna ohava, ako by ho boli tri dni vyvárali v kolomaži, len zuby a okále sa mu beľely, varil ako Boh.

— Co myslíš, ako varí Boh?

— Och, Boh musí variť najlepšie, lebo on je vo všetkom nepredstihnuteľný.

Bimbo varil najlepšie. O tom sa presvedčil i sám admirál. Bol hlavným kuchárom na lodi, čo plávala ticho ani laťuf po Adrii, a neponorila sa, hoci bola zo samej mesadze. Hojdali sa spolu na nej, Tavo a Bimbo, po mori deň i noc.

— Hu, hu, hu, večer líhaš — more, ráno vstávaš, pretieraš si oči a chceš nazrieť cez okno na polia, ako si bol zvyknutý doma, ale tu zasa more, hu, hu! Videl si už more? Oj, či by si sa prekvapil! To sú ti tiež vrchy: hrebene, doliny, hrebene, doliny, ako tute. Lenže tie hrebene a doliny nemajú stálosti, lebo nie sú zo skál, ale z vody, vršísko z vody i dolina z vody, núž vždy sa zamieňajú, a to má svoju výhodu, nemusíš sa aspoň štvierať hore, ako po našich grúňoch. Povedzme, stojíš si len na palube alebo sa prechádzaš: hneď si vysoko bez námahy, a hneď zas dolu ako na hojdačke, len treba dávať pozor, aby sa človek neskrbalil do vody, nejedným sa to prihodilo. Nemáš pokoja ani v noci na posteli. Podaktorí ožltli od toho ani javorový list, lebo sa im žalúdky poprevracaly, hu-hu.

To by nebolo nič. Aj v pekle si človek za deň zvykne. Ale raz sa k nim doteperil sám admirál, a to bol iný poriadok. Hu. Vznešený pán s malou briadkou, samý metal, zlatá šnúra na prsiach. Všetko pred ním meravelo. Ani loď sa nemesla kolembať. Vtedy jediný raz sa nezakolombala. Človek mal preto dojem, že chodí po izbe. A oni varili. Tavo s Bimbom. Hu, to bola spara. Jedl, pečienok, vin od výmyslu sveta. Taký admirál musí mať brucho popredelované na priečinky, aby si stačil všetko po poriadku pokladať, lebo do takého jednoduchého by sa to sotva popratalo, a keď aj, tak by sa to strepalo na obyčajnú chamufu a nemal by si z toho pôžitok.

šľachami loja, jednak preto, že som naraz pochopil, prečo sa tak dlho musela dvíhať kopa žeravých uhľov, a najmä preto, že som mal vymetený žalúdok.

— Vari máš aj vlastný salaš? — pýtal som sa ho.

— Mój otec vofakedy mal, ale si ho prechleptal — hu, hu, hu — ja chytám len tie, čo mu včie rozohnali z krdla.

Baran na uhľoch začal škvrčať. Mäkká vôňa pripáleného mäsa a masti roztekala sa mi prsami ani syti olej.

Zabudol som na hmlu, čo tamvon bzučala, syčala a vrela medzi strapatými konármi smrekov. V kolibe ju nebolo cítiť. Povetrie sa úplne vyčistilo od dymu a brálo. Mohol som sa zošíroka dívať na ružového barana, ako sa krúti medzi paročkami, ako žilôčky na ňom hrajú, pampúšky mäsa navierajú, bruškaté svaly puchnú a vystupujú spod priehľadnej belaskatej blany, ktorá ich nestačí udržať, praská, škvarí sa a žltne. Človeku sa žiadalo vyplaziť jazyk a aspoň lízať tú dobrotu.

Tavovi pripúchaly oči. Bol prívetivejší. Začal ma priučať kuchárskemu remeslu, lebo on rozumel všetkému a bol vraj i prvým pomocníkom pri hlavnom kuchárovi na kráľovskom krížniku vo Fiume. Hu, dalo sa to uveriť. Bol už dosť starý chlap, mohol prevandrovať celú starú monarchiu, hu, naozaj, neklamal ma.

S pečienkou je veľká babračka. Nestačí vystrčiť ražeň nad uhlie a škvariť naverímboha. Najdôležitejšie je vedieť krútiť, pomaly, rovnomerne, aby živina v záhyboch nezostávala; sledovať masť, nesmie jej veľa vykvapkať, radšej nech preteká mäsom a premasťeva, aby sa na povrchu tvrdá, uhoľnatá koža nechytala, a potom treba ulahodiť chuť, och, to je nie také jednoduché, ako sa zdá, na to musí mať cit tute v prstoch, koľko a kedy prispapať soli, korenia a bohvie akých rozmliažených korenkov, práškov. Hu, Tavo sa to naučil od Bimba.

— Počul si o ňom?

— Nie veru!

— Hu, toho poznal každý matróz!

— Aká škoda, že som sa nepríučil tomu remeslu. Bol by som sa

— Hu, mohol by si ty od rána do večera jesť, iné nič, iba jesť a piť, mohol?

Nevravel som mu už nič, aby nemal príčiny začínať. Ústa sa mi krivily a oči lozily žiadostivo po voňavej pečienke, lebo mój žalúdok bol naozaj v úbohom stave. Od večera bolo ďaleko a okrem toho mal som i dlhú cestu za sebou. No, Tavo, ako sa zdalo, necheel o tom vedieť, hádam si hneď za rána pozapachával poriadne žalúdok. Nafahoval a nadväzoval rozprávky o matrózoch ani stará baba nite z kúdele. Kým som mal dosť slin na zavlažovanie suchého pažeráka, pregľgal som, počúval a čušal, ale keď mi ich pramene pod jazykom povysychaly a okrem toho aj črevá začaly sa mi v bruchu prepaľovať ani vlny oceána, schytil som nůž a šmahom odrezal kytu z pečienky aspoň na zahasenie hladu.

— Hu, Bimbo by ťa bol za toto šmaril do mora, — zahučal. Čakal som prinajmenej, že ma vyhodí z koliby a pošle nazad k čertom, ale on iba zafučal a potom vykručil baranovi zadné nohy. Do jednej zahryzol sám a druhú hodil mne, aby som sa vraj do večera s ňou drhol.

Uspokojil som sa so svojím podielom a pustil som sa do neho zubmi tak isto, ako urobil on. Masť mi stekala po brade a sťahovala gamby, ako chladla.

— Hu, hu, — vysmieval sa, že mám ústa zalepené lojom a že sa neprestajne obližujem ani mača, čo prvý raz zamočilo pysk do mlieka, ale on mal i nos zamastený a prskal, skučal, vrčal ako ovčiarsky pes, čo sa mocuje so starým košťalom za kolibou, núž nemali sme si čo vyčítovať.

Pravdaže, pri hostine sme ľahko zabudli na svet. Hmla mohla pre nás revať, bučať ani črieda lačných volov, aj vrchy sa mohly potiecť, porúcať do priepasti, alebo ich mohly zlostné riavy odplaviť do rovin, neboli by sme sa vyrúšili. O svet sa starať Boh a my sme mali trápenie, ako prinútiť žalúdky, aby rýchlejšie trávil, ak sme chceli byť do večera so stehnami hotoví. Ja som navrhoval zabehnúť ku prameňu po žeruchu na priešmačku, no Tavo privlekol z vofakto-

rého kúta fagvicu, vyvážil z nej dubový kolok, obkrútený ľanovou handričkou, zdvihol ju nad svoju hlavu a kázal otvorit ústa. Bol to výtečný spôsob. O chvíľu som sa mohol pustiť i do druhého stehna. Trúnok, čo sa mi lial z fagvičky dolu gágorom, bol by prežral aj skaly.

— Hu, to je nie z Weinholdovho smradu. — chválil sa.

Potom sme sa navzájom obsluhovali. Keď sa jemu zastavila baranina v hrdle, držal som mu fagvičku nad ústami ja, keď mňa pritlačalo, pomohol mi on. Mal širočizné hrdlo. Bol by vypil aj za celú fagvicu bez jedinkého gignutia. I ja som to skúšal, ale zahltával som sa.

— Hu, ohryzok ti zavádzia.

Mal pravdu. Mne behal stále ohryzok hore-dolu a jem sa na hrdle ani žilôčka nepohla.

— Ako to robíš?

— Prepál si najprv hrdlo!

A hneď aj ukazoval, ako to robiť. Nalial trochu moku na misku a zapálil... Belasé plamienky sa prekĺzly po olejinatej tekutine, a keď zatrepotaly, zvrlely, on otvoril papušu, hltal ich priam z misky, strebúc zároveň i horúci mok. Oči, čelo i vlasy mu horely, a on nedbal, smial sa, pričom rozmotával okolo seba plamene.

— Skús!

— Diabol!

Boly by mi vyhorely oči.

— Nesmieš byť taký chúlolistivý. Pozri: — Nabral za plnú hrst žeravých uhliakov, pomádlil v dlaniach a vysypal rozmrvené na popol späť do ohníka. — Aha. — Otrčal labu, tvrdú, vydratú, na ktorej nebolo ani znaku po ožehnutí, a sotva som sa stačil zadiviť, hmatol zubmi latovec, vyčnievajúci zo štiepy, vytŕhol ho jedinkým myknutím hlavy, zmeral ním svoju päsť, aby mi ukázal jeho hrúbku a dĺžku, a potom ho zapral holou dlaňou do inej štiepy až po hlavku.

— Skús vytiahnuť, ak máš dosť síl.

— Zatoľko nemám, — priznával som sa trochu zahanbený.

50

o peniaze. Nuchá okolo mlyna, lebo si namýšľa, že starý skrýva pod mlynským kmeňom poklad. Hu, hu, hój, tomu sa zide trochu chrenu do očí, aspoň sa paprčí, že mu aj iní trúdi med z plásta vylizujú. Ale niet na tom ani zbla pravdy. Hu. Iba tebe to prezradím, a môžeš mi veriť. Ja ju strečím od dievčata ako vlastné oči. Poznáš jej chodničky a vysledím ju, kdekofvek by sa podela. A myslíš, že by si ešte dnes vládol obúvať krpce taký zbojník, čo by na ňu bol mrzké ruky vzťahol? Hú, psia mať! Črevá by mu boly dávno po kosodrevine rozvláčené! Ale o ňu sa netreba báť. Dala by si rady sama. Poznáš ju. Vedel by som ti o nej do rána rozprávať. Hu, darmo nebrúsi hofami za najväčších metelíc, darmo sa neštverá po skalách, darmo sa nekúpe za mesiačika v morských okách. Hu, je divá ani lasica. Možno ti inokedy povieť o nej viac. Teraz len to, že Zuna je ešte len púčik, ľaliový púčik, mohli by si ju Prietržinci postaviť aj do kostola miesto svätice a nezmesvätili by veru sviatostný oltár. Taká je. Nikomu som to ešte neprezradil. Nech si ide svet za bludom. Iba tebe to vravím, aby si jej nekrivdil.

Potom zaručal cez nos, aby mu v ňom nevzrúgalo, prevalil sa namáhavo s mnohými stonami na chrbát a spustil nótu:

V Hrochotskej doline...

Zatiaľ som ja hľadel hore do štítu, kde boly štiepy celkom začmudené. Bolo treba zopakovať si ešte raz Tavove reči, aby sa mi ujal v hlave. Hádám som im zprvu dosť nerozumel, alebo som ich nechápal tak, ako by sa bolo žiadalo, nuž bolo treba vrátiť sa ku každému slovu pozorne, vyslovil ho niekoľko ráz, nechať ho zniesť v úsiach, v mozgu i v krvi, lebo tie slová zapalovaly vo mne nové, teplejšie a jasnejšie svetlá, tie slová ma napružovali, tie slová ma omlažovali a omlažovali, ako by mi nad hlavou rástla svieža obloha, tie slová mi vracali nádeje.

Do sluchu mi prudko udierala Tavova melódia. Nebola úplná. Tavo viac chrčal, ako spieval. Hrdlo mal poriadne prežraté, nuž vyfahovanie robilo mu ťažkosť. No mne neprekážala. Náhle, pod

— Hu, akýže si to frajer? Dievky chce stíkať a neodpľahaná telica by ho zadlávala.

Fuj, v tej chvíľke bol pľuhavý. Opravdivé rozbadzané divé hovádo. Vyrástol vedľa mňa až po samý štit, zdýmal, fučal, a kým som si uvedomil, že je aj nebezpečný, zúrivy, oblapil ma hrčavými ramenami a zmliadil na prsiach tak mocne, že mi duša od bohu zapíšťala.

— Nemal by si sa tak ožierať, — radil som mu, keď sa mi po chvíli zas nafúkali pľúca čerstvým povetím.

— Keď sa ožením, budem pijsť iba emar — hu.

— A Zuna bude slivovicu s frajerami, — zadrcl som doň, aby si nemýšľal, že ma priveľmi naľakal.

Vtedy sme už ležali hore pupkami na baraních kožiach. Nad hlavami nám rozvonjavala zaparená jedľina štiep a pri nobách hriala pahreba. Bruchá nám tak nakysly, že im už nestačily ani opasky, ani nohavice, ani košele. Museli sme sa porozpínať, uvoľniť na všetkých tesnejších miestach. V ústach nám ešte mlanel trúnok. Keď sa niekto z nás ozval, bolo ho cítiť aj v povetří. Ležali sme nehybne ako nacicané a napuchnuté pijavice, čo poodpadávaly s čiernych žíl. Najväčším figlom bolo prevaliť sa s boka na bok tak, aby sa z úst nič nevyčrplo. To bola nemožnosť. Na takú nebezpečnú hru neopovážili sme sa ani myslieť. No, keď som spomenul Zunu, Tavo stratil opatrnosť, prevalil sa ku mne, pritiahol ústa k môjmu pravému uchu a huhňal:

— Máš planú mienku o nej. Hu, máš celkom planú mienku o nej, ak si myslíš tak, ako vravíš. Hu, hu, hu. Zuna je čistá ako Ialia, uch, nie, to je málo, aj na tú sa dostane prások, keď dlhšie kvitne, ale ona je ako ľaliový púčik, tak, ako púčik, čo sotva vykukáva spod zeleného a ochlpeneho okvetia. Ešte sa jej nestačila ani včela dotknúť. Hádám chápeš, čo ti chcem týmto naznačiť. Ani včela, iba vetriček, slniečko a rosička, to hej. Hu, hu. Nediv sa tomu. V dedine sa inšie vypráva, i ja mám pred Weinholdom inú reč, lebo Weinhold je sviňa. Sviňa, keď ti vravím. Jemu nejde o dievča, ale

4*

51

dojmom Tavových slov, preniesol som sa do iného sveta, ako by moje uši a oči boly odletely z kolíby. Neprenikly iba hlboký priestor, ale i dlhizný čas mnohých rokov a započúvaly sa do iných zvukov, zahľadely na iné predmety.

Vtedy som ešte nepoznal ryšavého uhljara Tava s pošukujúčim ľavým okom, čo hlce plamene, mieri žeravé uhlie, býva celý rok na Páleniciach, priateli sa s vetrom, hráva sa s búrkami a hromami a do dediny sbehuje iba preto, aby sa ožral do nemoty a ľudom nabýzgal, ani skalných obrov som bližšie nepoznal. Hľadiel som na nich len zdola s veľkou bážňou, ako by to boli černočinažníci, čo stále vydávajú veľké čierne mračná, aby privolávali na ľudí hrôzu. Nemal som ani tušenia, že raz prídem tak blízko k nim, lebo práve som sa od nich vzdšľoval; boli mi za chrbtom a ja som kráčal v ústrety bielym popretrhávaným obláčkom, čo sa kúpaly v žltom slnči na konci našej doliny ako nfúšané, dažďom ošľachnuté a hmlami oslznuté zvyšky ľanského snehu a ľadu, lebo bola práve jar. V mäkkom povetří rozmáčaly sa hlasy lesa, polí a vzdialených vrchov; zo zelenavých prichlíb údolia ohlasovala sa prestávkami kukučka, hory pod nehom gágaly divé husi a dolu pri zemi klepotal mlyn a šumela voda. Bol som trochu smutný, že musím opustiť Prietržiny, kde som mal toľko priateľov. Ona, Zuna, poskakovala vedľa mňa medzi prvými lúčnymi kvetmi. Bola ešte vtedy maličké dievča. Chcela mi vystačiť, preto občas pobehovala. Nespúšťala ma s očú a vravela: „Vyládala by som, hľa.“ Niekedy mi chytla ruku. Chvíľku ju žmolila svojimi drobnými prstami, no ako si to uvedomila, zhúčila sa a odhlopkala trochu nabok. „Budú ťa hľadať,“ pripomínal som jej. A ona: „Kde budeš?“ pýtala sa, „tam?“ a načiňala sa rukou a ukazovala prstom za dolinu, kde sa počernievaly akési hory, „aby som vedela, kde ťa mám vyzeráť.“ Nevedel som jej odpovedať. Čože som ja vedel, ako sa doliny svetom krúti. „A kedy sa vrátiš?“ vyzvedala sa. „O desať rokov,“ povedal som napochyte, ani nerozmýšľajúc, či budem môcť tento termín dodržať, len preto, že sa mi to číslo náhodou vplietlo do hlavy, a vari som bol i presvedčený, že zo sveta sa nemožno skôr vrátiť. A jej sa to

52

53

nevidelo dlho. Sľúbila, že ma bude čakať a že si za ten čas všetko pripraví, aby sme mohli mať ešte toho roku na Jána svadbu. Nechápal som úplný význam týchto slov a zaiste nechápala ani ona, predvážala iba hru, no ako som to počul, vypíchnol zo mňa zármutoč a bol som naraz smelý, pevný ako dospelý človek, odhodlaný prebýjať sa cudzím svetom a rozhodnutý dodržať sľub.

Bolo to dávno, dávno, keď ešte nízke prietžinského mlyna byly roztrhané močariny s trstami, do ktorých chodily každé leto hniezdiť divé kačice. Od tých čias močariny povyschly, divé kačice zmizly a všeličo sa zmenilo, ale vtedy na Pálenici pri Tavovi zjavilo sa mi všetko v pôvodnom stave. Trstie sa hýbalo a žuchorilo. Počul som ho v bezprostrednej blízkosti okolo seba, zavie nad ním zatrepetal šedivý vták s natiahnutým krkom a zapadol za vršinu, voláke na druhú stranu potoka. Videl som jej bielečú tvár. Míhotala sa na slnci ani plamienok. Napodiv roky nezmenily na jej nič. Čierne vlasy mala nad ľavým uchom aviazané bodkovanou mašličkou, vysoké čelo sa jej lesklo, a keď hovorila, vždy sa jej po bokoch úst, hneď za kútikmi, robily na lícach jamôčky. Nespúšťala so mňa oči, poskakovala a štebotala tenučkým hláskom, podobným zvončeku, rozkladala rúčkami, pobežovala po lúčine medzi motýľmi a kvetmi, trepcúce sukienkami ani vtáča krídelkami, keď sa učí lietat. A mňa vedľa nej opúšťaly pochybnosti práve tak, ako vtedy ma opustil zármutoč. Pod dojmom Tavových rečí vytrezvel som úplne z ohlúpnutia, ktoré mi kalilo myseľ od príchodu do Prietžin. Napíňal som sa radosťou, uspokojením, pýchou a bohvie ešte akými márnosťami a potvrdzoval som si sľub, vyriešnuť pred desiatimi rokmi. — Vrátim sa k tebe, Zuna, — vravel som, — ešte sa doktor ráno vymývam v rose, aby som nesmrdel Tavovou baraninou a nerazil Weinholdovu pálenkou, a potom pridem, najskôr večerom, keď sa po oblohe rozypú hviezdy, len maj strpenie. Ešte musím sbehnúť na správu posúdiť stavbu hájovne.

Tavo zatiaľ blúdil druhou stranou sveta.

Bol už vtedy v Galícii. Učil sa mlieť múku z fazule a z hrachu vo

mlyne neďaleko Lipníka a trúsil rozumy so svojim majstrom, ktorý, dochádzajúc s ustupujúcimi Rakúšanmi pred Rusmi, sveroval mu celý mlyn i s mladou ženou do opatery. Kým som sa ja zapodieval spomienkami, on stačil zložiť všetky staré opustené zákopy po okolitých kopcoch. Zistil podzemné bludiská, zvlášť tie, ktoré sa daly ešte použiť, lebo byly v suchej pôde a maly obstojné vydrvenie, a zvlášť tie, ktoré sa už zarúcavaly a maly iba miestami trhliny, kde sa dalo nazrieť do ich čiernych dier. Prehrabával bahno, sbieral pozabúdané, zahrdzavené flinty, patróny, aby ich mohol medzi dedinskou cháskou dobre speňažiť. Prehrabával doštiepané kosti, znepokojoval mŕtvych, neprehliadol ani jedno vrečko, ani jeden rozdrapaný mundúr, oraboval úbožiakov aj o posledný krajciar, ktorý si chceli prepašovať na druhý svet. Nešťitil sa a nebál sa. Hu, hu, Tavo bol bezbožník, Tavo bol bezbožník. Vysmieval sa z utrpenia i z biedy ľudskej, smrt nosil na povrázku za sebou a nič si z toho nerobil, že na neho cerila klované.

— Hahó, Tavo, nevedel by si mi prezradiť, kde nás to rohatý zas zavliekol? Neďvno sme sa hojdali na Adrii s gambatým Bimbom, potom sme zjedli na Pálenici barana z prietžinského salaša, a teraz, há?

— Hu, štyri hodiny od Lipníka, — bol pohotový. — To je v Galícii. Chodil som tam k pajesatému Židovi so zajačmi kozkami skoro každý týždeň. Cesta trvala štyri hodiny cez kopce, celkom v poli, samota, iba mlyn. Psiská sa nám zbesnely, Rakúšania zo zákopov ušli a každú chvíľu sme čakali Rusov. Hu, o mňa nešlo, ja som sa zaobišiel aj bez nich, ale gazdiná, tá bola netrpelivá. Prikázala, aby som jej ihneď prišiel povedať, keď sa zjavia. Hu, mal som ju na svedomí, ako odišiel gazda. Boli sme teda v peknej kaši. Ešte Rusi nám tu chýbali. Hu, do Paroma, to je nie s kostolným poriadkom. Napíľ som si do dlane, povytieral oči od dymu a ústa od masti, aby ma nič neprekvapilo.

Treba vedieť, že Tavo nebol iba matrôzom. Najprv mal vážny úmysel stať sa počestným mlynárom. Túžba zdokonaľiť sa v tomto remese zahnať ho až do Galície. Iba vojna mu prekázala plány.

Majster totiž išiel bojovať za veľké Poľsko a on, ak sa chce užiť, musel striedať zamestnanie podľa potreby. Bol ohliadačom mŕtvol, hrobárom a zakrátko aj popom. Ako posvätená osoba mal prístup aj do vyššej spoločnosti, a to povznieslo jeho samofúšnosť až natoľko, že sa naučil pohádzať pospolitým ľuďom. „Hu, smrdia ani tchory,“ vravieval, aby ospravedlnil svoje samotárstvo. Tam, v Galícii, soznámil sa i so štyrmi ruskými kniežatami, ktorým nedoprial zasluženého odpočinku ani po smrti. Kedykoľvek prevýžil mieru svojho pažeráka, povyvoloval ich zo záhrobia, chvastal sa nimi, povypíral každému korheľovi ich pôvod, počnúc samým bohatierom Čurilom, a potom ich nechal bez milosti pozdychovať najbiednejšou smrťou len preto, aby mohol nad nimi vykonať pohrebne ohrady podľa predpisov ruskej cirkvi a tak otvrdne dokázať, že sa aj tomu rozumie. Hu, Tavo bol komediant.

Na vrchy dovtedy už iste napadol súmrak. Do koliby zvonku neprenikli nijaké hlasy, alebo som ich nestačil počuť. Iskrý, čo vytváľaly občas z ohníka, byly požihtuté, niesly sa pomaly, krivolako, a zhasínaly prv, ako sa stačily pritknúť na strechu. Čas na spánok už prešiel, no mňa nevedely obostrieť drcimoty, skôr oživenie som badal v údoch a hoci ma ťažil žalúdok, bol by som si najradšej skočil zbojnícky odzemoč nad plieskajúcou vatrou. Preto mi Tavovo blúzenie prichádzalo vhod.

— Hu, Tavo, som s tebou spokojný. Nikde som sa tak dobre necítil, ako pri tebe, môžeš mi veriť. Vezmi si za to moju dušu, chceš?

Hu, hu, smial sa Tavo na takej pochabosti, ale nedal sa mýliť. Rozprávka o kniežatách mu bola prednejšia. Tak sa videlo, že ju sám počúva so záľubou, sám sa ňou vzrušuje, čaká na každé slovo, tŕpne, plesá, predvída, ako by v ňom ožila dávna minulosť, ako by naozaj videl i osoby, ktoré napíňaly dej.

— Hu, prikvitli na mrkaní k mlynu, — vravel.

Všetci štyria mali okrúhle, pristrhnuté bradky. Hulákali pred bránou a chceli popreskakovať plot na koňoch, keď im dlho nikto neotváral. Najskôr išli ku svojim regimentom na front a v neznámom kraji zabúdili.

— Rusi, Rusi idú, — volali sme obaja na mlynárku.

— Hu, bola ešte mladá, bezdetná a zažitá. Napodiv, nijako sa nezdesila. Sama im vyšla v ústrety, a keď ju oni zočili, poskakovali strunisto s kobyl, ukláňali sa až po zem, bozkávaly jej ruky, pohladzali si od samej rozkoše bradky, mľaskali a prekrúcali všelijako papufkami. Celí žiarili, jachtali, ňuchali a skučali ani poľovnícki psi, keď zacítilo vo vreči divinu. Strekovali na obdiv tučnými stehami, potrhávali si blúzky, vypínali prsia, niesli vysoko plecica so zlatými strapcami, zvonili ostrôžkami, ako by kráčali po ľadovom paláci v Moskve a kľanali sa cárovnej. Boli to vznešení páni: ruky biele, naučené iba poháre dvíhať, prsty samý skvost. Mlynárka sa im prihovárala po rusky, pozvala ich dnu a Tavovi prikázala opatrit ich kobyl.

— Hu, hu, bola zo samého cukru. Nohy z cukru, ruky z cukru, tvár z cukru, hu, hu, sladkosť nadostáť. Kniežatá sa jej mohly nalízať do chuti, a ešte zvýšilo aj pre mlynára, hu, hu, — poobľizoval si pysky, poutieral nos a vychváľil ju tak, že by sa musela páčiť aj cárovičovi, nielen kniežatám, čo sa už mesiace vyvaľovali po kasárňach, zaväčavených poľných táboroch a nevidely mäkký bochník chleba, nie to poriadnejšiu ženu.

— Dobrú zábavu panstvu, hu, napi sa na ich zdravie, — nútil ma, podávajúc mi ľagvicu s čertovským trúňkom a potom sa mala koľiba prevrhnúť, taký huríak sme stvárali. Tavo sa už tešil na svoju obeť a ja som mu kontroval, aby bolo veselšie. Kopance lietaly vo vzduchu medzi čiapkami, gombíkmi, škutľkami zo zápaliek, nožami, šúrarmi a bohvie akým ešte haraburdím, ktoré sme napochyto našli pri sebe a zo samopaše lúčali vozvyšok. Zavše som sa chýtil za brucho, aby mi neprasklo od smiechu, zavše on, krbáľali sme sa na kožiach, štuchali si navzájom do rebier, plieskali po bruchu samou škodoradosťou.

— Na zdravie, mlynáročka!

— Na zdravie!

— Hu, iba pred polnocou prišla za mnou do stajne, že jej vraj treba pomôcť, — pokračoval Tavo. — Uf, neodhŕňam sa, gazdinká,

uf, všetko vykonám, čo mi rozkážete. — Viedla ho potom náhle do vyavietenej izby k hostom. Tavo sa nestačil ani ustrojiť do parádnejších šiat. Niesol so sebou smrad chlievov, pri ktorých sa obyčajne zdržiaval. Hu, necítil sa dobre. Prvý raz od narodenia si uvedomoval, že je ryšavý, pehavý, od hlavy po päty mrzký chlapčisko, a nepokynými jaštericami očami, štrbavý ostarok, ktorému ešte len aj z úst zapácha, ale urodzené panstvo si to už nevšimlo. Našiel ich povýšovaných na dlážke, s briadkami orosenými krvou. Škerili sa na svet a držali fľaše. Pani majstrová každému podrezala hrdlo, aby splatila daň vlasti.

— Pliaga!

— Pľuha!

— Sviňa!

Nadávali sme jej spolu svorne. Čo jeden zúrivejšie, aby pocítila naše opovrhnutie. Veď to bola beštialnosť. Vylákať nevinných ľudí na hostinu a v najlepšej nálade zarezat. Fui! Ktorý desaťnásobný vrah by sa na takú robotu podujal? Tavo ju chcel na mieste pridušiť, aby mohol z jej kože remencov na štvorne nafahat, ale ja som ho tíšil, dovrávajúc mu, že pre také strigy má Boh pripravené účinnéjšie mučiarne, a keď som mu niekoľko ráz i fagvicu priložil na ústa, dal sa prehovoriť a pustil sa s ňou i do jednacky.

— Nuž, treba ich odpratať, hu, hystubohu, veru treba, kým nepošlú za nimi kurentov. Boli sme veru v horúcej kaši. Navravel som jej toho hodne, aby sa jej kečka dobre zaparila, lebo chcel som mať z toho oročku. Vravím jej s tým úmyslom: „Hu, to je pluhavá robot, celý sa človek zamásiari, kým ich odvláči na pokoj, ale pre vás, gazdiná, urobím všetko, ak mi teraz tu pred Bohom zasľúbite to, čo pod srdcom nosíte.“ Hu, hu, rozčertila sa ani bezná suka. „Ty odroň, ber sa mi z domu, ruky som si zakrvavila, zakrvavím si aj lakte.“ Ale potom ma priviedla nazpät. „Čo ty, vraj, môžeš vedieť, čo ja nosím pod srdcom.“ „Hu“, rečiem, „nemôžem nič vedieť, to iba sám Boh zjaví. Ak nosíte chlapca, bude mi rovným bratom, ak dievča, bude mi ženou a tak vy nič nestratíte.“ Hu, hu, mal som to poriadne premyslené. Ona sa ešte trošku pajedila, ale potom prisľúbila. Bola

58

v koncech. Hu, a viež, čo doniesla po roku na svet? — pýtal sa ma Tavo.

— Hahaha — nedostaneš ma, nie, nie, nie, — vzpíeral som sa, naznačujúc žmurkaním, že dobre poznám jeho rožky, lebo rozprávku o ruských kniežatách som počul od neho i so zakončením prinajmenej desať ráz, ale keď neprestal doliehať, odpovedal som mu, čo doniesla mlynárka na svet po roku doprosta, na plné ústa, práve tak, ako on odpovedával zvedavcom, čo otvárali ústa i uši, aby ich dopálil, lež neuhadol som. Mal tuhšiu farbu, prebil ma. Prižmurčil zdravé oko a pošepol tajnosťársky:

— Zunu!

Vyskočil som, ako by ma bola vretenica do krku sekla.

— Čo to táraš?

— Zunu, — opakoval.

Uvedomil som si rýchlo a jasne, že som v Tavovej kolibe na Pálenici. Tam bol on, rozvalený, vyskerený, a tuto zas ja. Sotva na pľach voľného priestoru bolo medzi nami.

— Ktorú Zunu myslíš?

— Iba jednu poznám!

Kľč mi drvil zuby a sánky. Hľadel som, kade mu mám prehryznúť hrdlo.

— To vymýšľaš, inokedy si sa o tom nezmienil!

— Keď slaninu dlho na slnku omáfaš, roztopí sa ti na pyskoch a masť stečie dolu bradou.

— Cigániš! — zasipel som jedom.

— Zavolaj si za svedka mlynára. Ak ho nájdeš v dobrej miere, môže ti prezradiť aj to, prečo sa z Lipníka presťahoval až do Páleníc a prečo umučil svoju ženu.

— Tým chceš povedať, že máš iba ty právo na Zunu?

Otvoril ufúľanú papufu a chrčal.

— Ty si hovädo, Tavo, teraz som sa o tom presvedčil. Chcel si ma napáliť, ale ja ti prejdeť cez rozum.

Och, čiže ma poriadne rozprečtil. Ani vedomie, že celú rozprávku zostavil si z chýrov, ktoré kolujú o podivnom slepcovi z mlyna,

59

ma neočakávané s povrchu zeme taká sila, že sa vo mne všetky košťalky zatriasly, a nebyť pevného srubenia, ktoré Tavo miesto základov podložil pod strechu svojej koliby, bol by som sa zaiste skrbáčil až na dolinu.

— Hu, Tavo, kto sa ma opováži tak surovo kopat do brucha, há?

Okolo mňa bzučaly roje rozpaprčených ôs alebo neviem kým Parom. Nevedel som sa hneď spamätať z omámenia. Vofakde zavýjali čriedy vlkov, bliakaly a zvonily splašené krdle oviec, na druhej strane za horou jačali ľudské hlasy, ženy, deti, ako by ich voda odnášala a zalievala. Zdivený huk zachvacoval povetrie i zem, lebo oboje sa chvelo.

— Hu, ratuj dušu na doline, — ručal Tavo.

Práve vtedy, keď som otvoril lepšie oči, pokúšal sa rozduchať oheň, aby sme si videli na tváre. Žeravé ohľiky z pahreby osvietili mu občas naduté líčiská, ale do plamienkov sa nevládaly zanietiť.

Iba zľatka, viac po pamäti, rozoznával som strechu koliby, ale čo sa deje okolo mňa, to som už nevedel. Vari krdle všetkých vtákov preletávaly ponad našu kolibu, objíajúc dlhými krídlami ihličie a suché konáre medzi horou, alebo sa to povodeň valila dolinou, strhávala pôdu, stromy, valila balvany, no mohli sa pohybať aj vrchy: vofakde skaliská pukaly, zem sa otriasala, jednotlivé výbuchy zosilňovali sa ozvenou mnohých dolín, a ktože ho vie, či aj ruské regimenty netiahly na pomoc svojim kapitánom, ktorých Tavo práve bol pochoval, veď v huriavku dalo sa celkom zreteľne rozoznať cválenie a besné erdzanie upachtených koní, dupot tisícich okovaných kopýt na tvrdej pôde, paľbu a bojovný ryk fúzatých kozákov. Azda sám Boh, ktorý zaiste soslal na zem túto pohromu, bol by vedel povedať, z čoho pochádzajú tie rozličné hlasy, čo jačali povetím. Ja som to nevedel. Srdce sa mi pod rebrami trepotalo ani list na osike.

Vonku sa dávala práve hora do tanca a do výskania. Smreky, vysčizné a staré, pochyty sa za konáre a virgaly. Hoja, hoj, hoj, tralala! Všetko sa pohýbalo, keď také ozruty trochu podskočily. Čo znamenal človek pod ich nohami? Červík, mravec, po ktorom ne-

62

zostane ani masťný fľáčik, keď ho zatlačíš do zeme, a čo znamenala pre nich kolibka, poskladaná z trojmetrových štiep? Hu, lepšie na to nemyslieť. Hoja, hoj, hoj, tralala. Kôra sa pukala, korene praskaly a drevo vržďalo. Kedy-tedy zašramotila haluz po streche.

— Hu, hu, hu, — skuvňal vo volaktorom kúte Tavo a množstvo trasľavých, rozlične ladených piskľavých hlások mu odpovedalo pohotovo. Čo jeden znel prenikavejšie. Ak sa niektorý náhodou priškrtil, desať iných ho zastúpilo. Niekde ujákal skučanie, inde plač alebo trasľavé hvižďanie, ako by skaly frndžaly povetím, a cez všetky hlasy i hlásky ešte vždy prenikalo mocné a ťažké dunenie, čo mi pripomínalo namáhavú prácu ozruteľného železného valca. Pričádzalo z diaľav. Najprv pridúšalo a pristavovalo sa vzdialenými vrchmi, lebo bolo až v tých miestach, ale o chvíľu akiste sa prevcalilo. Prielomom a rozlialo sa po holiach, lebo hučalo blízkučko. Malo neamiernu silu. Mliaždilo stromy a drvilo skaly. Rachotilo, chvátajúc rýchle ponad dolinu na Pálenice, keď mu priestor nestačil. Hora okolo koliby zakvilila a chcela ujsť, lež stromy nemaly krídla ako vtáci, ani voľných nôh ako zverina, boly koreňmi spletené so skalami, zem ich pevne držala, a to bola ich skaza. Zastihlo ich naplno. Nevedely, kde sa majú hodiť od hrôzy. Trepotaly haluzami, metaly sa a svíjaly, tie väčšie vo zmltku hyzdily tie menšie, čo povyrastaly z ich koreňov. Nemaly zľutovania. Dunenie vafkalo grúň a rútilo sa proti našej kolibe. Čoho sa zachytiť, aby som odolal?

Pfí, zbytočná starosť. Dvere pukly a odfrkly ďaleko ani íver. Nevyplatilo sa ísť za nimi a plátať diery do noci, i tak nás už víchor objavil a hneď aj využil vhodnú príležitosť na prepadnutie. Skočil do koliby ani vrah. Rozviril ohnisko, pohádzal pod nohy hlavne, oživoval iskry a rozkladal na mnohých miestach ohne, aby sme sa upiekli. Mal som plné ústa suchého popola, ale nemohol som si odkašľať. Prudké nárazy povetia ma neprestajne štopaly drobnou prstou, rozstrapkanou kôrou, potrhávanými korenkami, rozmrveným suchým listom a bohvie akými ešte odrobinkami zeme, ktoré žmeril do koliby prival. Ísly sa mi pľúca predapíť. Zároveň so sipotom dravých vlův rozbúreného povetia ozvalo sa po kútoch prenikavé

63

písanie a na streche šramot, ako by tisíc pazúrikov tadiaľ prebehuvalo.

— Potkany, — jačal Tavo.

— Rozdrví ti papuľu, ak nebudeš čušať, — reval som do tmy, ale ten sa už nedal utíšiť.

— Hu, pažravá háveď, koľko vás je, desatisíc, hu, hu, viac? — ručal ani bujak.

Zapchal som si uši a zatvoril oči, aby som nepočul a nevidel nič, mysliac, že tak predídem účinkom hrôzy, ale bolo to horšie, lebo takto sa mi vynorili pred oči tie isté strašidlá, čo prenasledovali Tava, hoci som nebol zúčastnený na vražde ruských kniežat.

Tam boli, oni štyria, so zakrvavenými briadkami, a hľadeli vyvalenými očami na kŕdle potkanov, čo sa valili zo tmy na nich. Rozhodovalo sa teraz o tom, či bude mocnejšia smrť tých štyroch a či hlad toho množstva. Smrť mala väčšie predpoklady. Od stvorenia prvého živočícha prekonávala mnohé zápasy. Bila sa so všetkými zvieratami, so všetkými ľudskými plemenami, poznala všetky druhy zbraní, čo používal človek cez stáročia na svoju obranu, predviedla každý úskok a okrem toho zastupovali ju štyri ruské kniežatá, ktoré vychodili vysokú vojenskú školu v Petrohrade a mali za sebou skúsenosti mnohých ťažení, no v tomto prípade víťazstvo sa priklonilo na druhú stranu vari preto, že potkany použili najsurovejšieho spôsobu, na ktorý kniežatá neboli pripravené, ani zvyknuté. Skočili na nich holými zubmi. Ohavy. Hneď sa ukázalo, že nemajú potuchy o ľudskosti. Vrhli sa na svoju obeť naraz, všetky, bez vedenia, každý na vlastnú päsť, vydávajúce piskľavé hlasy a hryzúc sa navzájom.

— Hu, čižmy sú moje, obludy, čižiem sa netýkajte, hu, hu, — reval Tavo.

Hŕba zamatových chrbtov rástla do výšky a odreté chvosty švihaly. Fúj. Nemohol som to už zniesť. Hodil som sa ku dverám, ale strašný nápor šmeril ma späť. Nebolo radno protivíť sa mociam, ktoré v ten čas prevzali vládu nad vrchmi. Slabému človekovi

zostávalo iba sa pokoríť a prosiť o milosť, aby ho zlosť prabohov nezaliala.

Tavo sa začal modliť litanie ku všetkým svätým. Mal strach z dravých hladavcov.

— Svätý Michai, oroduj za nás.

Učupil som sa pod striesku, brániac sa rozvírenému povetru, ktoré sa stávalo nebezpečnejším ako voda, lebo nemalo ani chvilku stálosti, vrtelo sa, obracalo a tak bolestne píchalo ihlicami mihalnice, že sa mi z očí stále rinuly slzy, vyzieralo líca, bradu a driapalo pery.

Vonku stále niekto vytruboval. Hahaha hoúú, hahaha hoúú. Obchádzal okolo dverí, niekedy sa rozzúrili, naletel hlavou priam na štiepy, hrýzol drevo, trepal päťami, kopal, alebo sa prikrádal ticho, natľchal dovnútra strapatú hlavu, hľadajúc ma blížiacimi očami. Zaušle to bol môj známy z predošlej noci. Teraz mal najlepšiu príležitosť splniť svoj sľub. Stačilo sa mu iba lepšie načiachnuť, zdrať ma za hrdlo a vyvliečť ani žabu a bol by som vyukúval s ním: hahaha hoúú a motal sa medzi pňami po rúbanisku, kým by ma nechala niektorá haluz tikla mocnejšie po čle: hahaha hoúú.

Tavo sa modlil aj za mňa:

— Svätý Gabriel, oroduj za nás!

— Svätý Rafael, oroduj za nás!

— Všetci svätí anjeli a archanjeli... Hu...

Nestačil dokončiť. Štiepy nad hlavou povážlivo zaprašľaly. Storočná jedľa, pod ktorou stála Tavova koliba, dostávala práve smrteľný závrat. Zavzdychala, zachrapšala a vo svojej bezmocnosti chcela sa ešte podprieť strechou.

— Vydrž, — zahromzil Tavo, a zahrabnúc zvoľakadiaľ labiskom, zdrazil ma za opasok, vyviekol pred dvere, tam si ma prehodil cez plece a trielil so mnou rúbaniskom hore k holiam, pasujúc sa s víchrom, ktorý mu robil protivieň.

— Hu, materi sa prechádzaj v sukni.

Mal v tej chvíli odvahy za desiatich. Zprava, zľava vyvracaly sa smrek. Víchor ich vytrhával s koreňmi a lúčal ani mrkvy. Drevo

pri nárazoch trešťalo, štiepalo sa pozdĺž, tresky lietaly ani nazlostené sršne, surová a vlhká zem fľkala, mohol si sa jej najesť do chuti. Sotva postál v niektorej zátišine, aby nabral dychu, už musel zas utekať. Pôda sa všade dvíhala, prevracala a nad hlavami nám lietaly haluze.

— Hahaha, — hoúú, — tancoval ten z Kotlika okolo nás.

— Hu, hu, hu, — posmieval sa mu Tavo.

Nevedel som, ktorý z nich je udatnejší a hroznejší.

Tavo udržal v šachu za jednu noc kŕdel hladných potkanov, čo do kostičky ohľadaly ruské kniežatá, a prebil sa víchrom, čo tisíc kubikov dreva jedným závanom nachystal. Sily toho druhého som ešte nestačil zmerať.

— Hahó, Tavo, predsa si len ponechaj moju dušu!

Zafľahli sme potom medzi kosodrevinu, kde nás nemohly zafľahnuť stromy. Po nebi letely rozbesnené pluky, fľkaly nadol jedovatú slinu a hulákaly.

V.

Nazdal som sa, že budem chutne a dlho spať.

Hôľna žuvar, hoci sa vidí draná a brtká, býva na nocľah dobrým stelivom, najmä ak rastie na hrubom podklade machu. Ležíš si ani na štoku a predsa sa môžeš prevažovať, krbáčať, lebo šírka a dĺžka tejto posteľe nebola nikdy meraná stolárskym metrom. Kosodrevina slúži miesto periny. Býva dosť kyprá a voňavá. Má sa kedy povysúšať na slnku a vo vetre.

Tavo vybral vhodné miesto. Nemusel som sa obávať, že ráno vstanem s ťažkou hlavou a dolímanými krížmi. Ale práve vtedy, keď ma už mali sny utíčať, ozval sa mi pri ľavom uchu túžobný hlas: „Pod, pod.“ Musel som otvoríť oči a ísť. Sám neviem kde a ako.

Hľbinami pretekala noc. Tíško šumela a leskla sa ako kamenné ublie. V tom čase mohla mať vari najväčší stav, lebo na šírku ob-

siahla celý obzor a do výšky prečnievala končiare vrchov. Hučala mi pod nohami a nad hlavou. Iba obloha sa pred ňou zachránila. Musela sa zavčasu zdvihnúť do takých výšok, kde zemské živly nemohly vystúpiť, preto ostala neporušená, pevná a napodiv jagala sa takou nevidanou krásou a čistotou, ako by ju bol Svoriteľ len pred chvíľou vybral z prameňa a zarámoval do svojho okna. Podobala sa novému žľogu, z ktorého chlapi pred sobotou odišli a na ktorý zafľahlo nedeľňajšie slnce. Sviežosť roztvorenej hory z nej svietila a oslepovala oči. A podobala sa aj rozkvitnutej lipke. Jej košatá koruna bola obsypaná hviezdami: hviezda pri hviezde, celé strapce hviezd, plných, rozvitých, stolistých hviezd. Mnohé som poznával. Boly to nástroje, ktoré človek používa na poli a pri remese, boly to domáce i divé zvieratá, pášly sa v kŕľoch i ojedince pokojne bez pastiera, boli to vtáci rozličného pierata, boly to detské hračky, jednoduché a pevné, a najmä boly to živé kvety. Niektoré sa podobaly muškátovým listkom, rozloženým do piatich zaostrčených koncov s dlaňovitou priehľinkou, iné zas malým strapatým smrečkom, ktorým sa darí iba v skleníkoch. Tie veľké sa červencely ako dozreté renety, tie malé boly zväčša zelené alebo belasé ani žabie očka. No boly medzi nimi i fialové a ružové. Plná záhrada rozličných kvetov, vykovovaných zo striebra a zo zlata, vybrúsených z kryštalu a z perlete.

Hlas bol stále predo mnou a padal na dolinu. Vystupoval zo šumotu ihličia ako horúci a nástojčivý šepot žiadostivých úst: „Pod, pod!“

Ísť som za ním vošle. Nesišlo mi na um ani raz pozastaviť sa nad tým, čo ma to vedie. Azda to bolo moje srdce, azda môj osud.

Musel som ísť lesom, lebo jeho vône ma zalievaly. Boly porozkladané v širokých priestoroch ako pestré, všelijako fľkané, kriklavé látky na letné ženské šaty a zásterky pod šiatrami na jarmoku. Mnohé boly voľne porozvešané po konároch, nadávaly sa a vlnily, iné boly natiahnuté alebo zriadené, aby lepšie lákaly, niektoré sa vávaly po zemi. Bola to vôňa mladšej jedliny, ktorá sa ešte len predošlej noci rozvinula do žltých mládnikov, vôňa navretých pu-

pencov na rozpukanej kôre, vôňa spiacej brezy, tisového dreva; prenikavá vôňa horskej lipy, ťažká vôňa zeme, machu, zahŕňajúceho listia, vôňa živých koreňov, lopúša a zas čučoriedia, vôňa bučiny, ľahká vôňa oblohy a hviezd. Pri chôdzi som ich pričuchával a tak ľahko som uhádol, že kráčam suchým voštim alebo mladým podrastom, že je na ľavej strane stará jedľa, s krúžikmi omela na konároch, a predom mnohá osičina. Takto ožily vo mne všetky hĺbiny hory so všetkými svojimi zákutiami, dutinami, rúbaniami, pieskmi, lomiskami, prichľadámi, ako by som niesol v prsiach mútne svetlo, čo cez deň sadá na ihličie, farbiť belasé zvonce, zapáľuje na rose mihotavé ohníčky, a ako by toto svetlo vo mne vyčarovalo dojmy predošlého dňa. Naraz som bol plný svitu, trblietania a chvenia, ako by som sa bol stal svätotajanskou muškou. Bz, bz, letel som s lampášikom pod brúskom. Dážďovky dvíhaly zpod listia hlávky a belasé slimáky vyťahovali tykadlá. Zastavil som sa iba vtedy, keď ma oval chlad širokých, otvorených priestorov.

Na oblahe sa práve prekúvaly hviezdy a podo mnou, voľakde ďaleko, ďaleko, kde ležali nejaké plytké bariny zavalené belaskavými hmlami, zamihotalo sa svetielko, drobné a žltohnedé ako malý lužďák. Pravdepodobne bolo zapadnuté v tej marasti. Sotva malo viac sily ako lampáš s odrotovaným a začmudeným sklom, ktorý používa gazda za zimných večerov, ak čaká teľa a musí často nazerať do maštale, keď nechce spotrebiť veľa petroleja. Zprvu sa roztekalo a rozprskávalo: ťažko bolo možno zistiť jeho žriedlo. Neskôršie sa nadnícilo do výšky, ako by bol niekto práve vtedy k nemu pristúpil, vytiahol ho z bariny, dvíhal ruku, chtiac si posvietiť na mňa. Hmly sa zaknísaly a rozdelily vo dve krídla, ktoré ustupovali, ako by sa odškerovali, a pomaly otváraly veľké vráta na humne, kde sa svietilo. Svetlá škára rástla a obe krídla sa zužovali tým rýchlejšie, čím viac a prudkejšie opieralo sa na ne svetlo, ktoré plávalo nad hĺbinami noci do oblohy. Cestou sa očisťovalo z čmudu a kalu. Nadobúdalo určitejšieho tvaru: zaokrúhľovalo sa, vydúvalo až do prasknutia, ako navlhčený mechúr, keď ho chlapčisko nafukuje. A sotva som si stačil uvedomiť jeho rastenie, bolo v rovnakej výške so mnou, veľ-

68

čizné, okrúhle, rozjasené a žltučké ako tvarožník, vymastený maslom. Zahľadalo sa udivene na mňa. Malo ústa, čípatý nos a dve úzke štrbiny očí.

Hii, mesiac!

Najprv sa podobal omachnatej a oslznutej hlave utopenca, čo ležala dlho vo vode, a náhle sa odtrhla od prehnitého trupu, vystupujúce, nafúknutá a nadľahčovaná zelenkavými plynmi do výšky, ale potom to bol zrejme veľký kotúč, vykrojený z ľadu.

Tiché svetlo ma polepilo. Bolo ho naraz v povetrí nadostač. Rozvešovalo sa tenkými pavučinovými vláknami od hviezdy ku hviezde, zasahovalo rýchlo a husto priestor medzi oblohou a zemou, mihalo sa, ako by v ňom víril na stá drobných mušiek.

Stál som na kraji rúbane, ktorá sa vpredu otvárala úzkom zápačom do rozvlnených polí. Okolo kvitla samá biela kukučka. Tvorila celé záhony. Iba uprostred, ako nevsta medzi družicami, dvíhala sa divá Ialia. Bola neobyčajne veľká. Podkladala žiadostivo svoje kalichy mesačnému svetlu. Túto noc roztvárala posledný puk, ktorý niesla na samom vrcholci, preto kým ostatné kvety spaly, sklášajúc pokorne hlávky a skrúcajúce listy, aby im mnoho teploty neuniklo, ona sa vypínala, navidomožila rásť, vystavovala svoju krásu na obdiv, smelo, až žiadostivo dýchala, a zjavnými pohybmi listkov prezrádzala, že cíti. Podobala sa viac žijúcej bytosti ako kvetu. Nepekľavilo ma preto, keď prehovorila ku mne ľudským hlasom.

— Stádo jeleňov, ktoré na mrkaní prechádzalo tadiaľto k vode, rozprávalo mi o tebe, preto som volala na teba.

Biela luna sošmykla sa zpoza stromov k nej a zapáľovala jej kalichy.

Vravela:

— Dlho som odkladala túto pokonnú chvíľu, ale tejto noci zmäklý mi korene, omamuje ma vôňa divých makov, ktoré tamdolu medzi žitom rozkvitli, preto nemôžem už niesť ďalej tajomstvo posledného kvetu.

Ťažký opar vystupoval z nej.

— Zavčierom dozrela moja túžba a naplnila mi listy, — vra-

69

vela, — včera omárala ma ešte únava z toho, ale dnes ju už necítim, lebo naplnil sa i môj čas a dostávam silu života. Vyliala som všetky sladkosti na kvety, aby boli za pokrm medonosným včielkam, a zavolať som aj teba, aby som ti vyjaviť tajomstvo posledného kvetu, kým nevyhasne popol svätotajanských ohňov po horách.

Vtedy zažiaril a rozsvetlil sa i najvyšší kvet a zpod jeho lupenov vystupovala Zuna.

Bola zasodetá iba závojom pavučín, preto sa jej mladé telo na mesačnom svetle ľahko zabronievalo ako púčik pod bieluškými machutinkami okvetia. Na hrotach pŕa chvela sa jej dve perly rosy. Svojím pohybom rozvlnila povetrie. Hladký vietor sbehol a hŕf a rozlial sa po zahmlených tudolu. Na žitných poliach začendžalo pod jeho nárazmi zrno, lebo bolo už dost tvrdé. Svažovalo klasy nad pukliny zeme. Čím ťažšie boli klasy, tým viac sa rozširovaly pukliny. Vietor toto všetko zistil, a keď sa vrátil hore, bol teplejší a plnší. Zahúdol mi pri ušiach dumnú pieseň Dolniakov. Potom zviril sa nad Zunou, bozkal ju na úsmev a odkryl jej žiarivý lesk bielych zubov.

V tej chvíli zahorelo mi celé telo mocnou túžbou, ako zahoriť i oparom vlhkého brieždenia ošľahnuté telo jeleňa, čo zvetril teplotu mäkkej srsti a roztúžený dych osamelej lane. Oči mi vzplanuly, boky sa mi triasly nedečkavosťou, ústa mi zvlhly a na jazyku som cítil páľivú chuť sladice.

Victor vošiel do trávy. Nesmierna tŕšava rozhostila sa okolo mňa. Bola na oblohe i v mojej hrudi, ako by vŕšadľ zomieral život. Stro- my stály meravo, povetrie tuhlo a hviezdy mrzly, ale sotva som po nej vztiahol ruky, všetko sa náhle pohlo. Hviezdy poskočily, povetrie sa zvirilo, stromy zhučaly a z hlbokých hôr i zo štych polí náhle sa vyrútili proti mne hordy divých jazdcov.

Nebolo kedy im uniknúť. Hnali sa ani víchor.

Vystúpili vari priam z útrobu zeme, lebo naraz ich bola plná rúbaň, ako by sa bolo vrece s nimi roztrhlo: saskakovali s hŕf, sletovali s oblohy, vyhadzovali ich skalné pukliny, diery, padali s hviezd. Hu, bučaly ani hovädá a z očí im sáľala divá radosť nad tým, že ma pristihli.

70

Keď sa trochu utišili a urobili okolo mňa pevnú hradbu, štyria najprednejší saskočili s koní, zacupkali čížkami a priblížili sa ku mne.

Ach, poznal som ich po zakrvavených kozích briadkach a ohladaných ušiach. Do Paroma, ešte nikdy som nebol v takej urodzenej spoločnosti.

— Prepáčte, je to neprijemná vec, no, pravdaže, ale musíte nám našu smelosť odpustiť, odpustte nám, prosíme. — Ospravedlnili sa prečutivo.

Ponáhľali sa povedať mi všetko naraz, aby ma dlho netrápili, a boli pritom ohľadní, jemní, samé ospravednenie a poklona.

— Aj náš zjav neberte vážne, zastihlo nás malé nešťastie, nemali sme sa ešte kde zotaviť, áno. — Uklonili sa naraz spôsobne a pokračovali: — Hádám sa vám nemusíme predstavovať, pán Tavo vás už istotne náležite poinformoval o našom kriminálnom prípade, a nazdávame sa, že ste našu slabosť už stačili ospravedlniť, najmä keď sa ponúkate do nášho pokrvstva.

Ach, o tom nemohlo byť reči, vyžadovala to moja synovská úcta. Uklonil som sa i ja hlboko a podával som im radom ruku. Oni ju srdečne stiskali, zubili sa a podľa pravoslávneho spôsobu bozkávali ma priam na ústa. — Cheche, urastený mladík, — vraveli a ohmatávali mi ramená. Dávno už nemali možnosť pocítiť pod svojím hmatom teplé ľudské telo.

— Nerobte si z toho nič, že sme vás takto našli, — ponáhľali sa utíšiť moje rozčúlenie. — Odpustte, že vám tým odkrývame myšlienky. My vlastne proti tomu nič nenamietame. Ach, veď je to celkom prirodzené: mladá krv, potreba tela, ako keď si chceš naplniť prázdny žalúdok, áno, celkom tak, poznáme sa. Ani my sme neboli inakší. Možno ešte trochu búrlivejší, ako sa vezme, checheche. Čo by sme vám nedožičili trochu radosť, cheche. Ale ide o povest dievčata. Hádám chápete naše otcovské starosti, keď sa ponáhľame zavčasu upraviť pomer a zaistiť právny stav. Len nás rozumejte. Tým nič nestrádate. Naopak, práve naopak, dostáva sa vám ešte jedna sladká omáčka. Či ste ešte nepobadali, že všednosť je najbeš-

71

tišnejší vrah vznešených citov? A potom je tu ešte jedna zvláštna záležitosť. Hej, nič netreba premeškať. Veď treba najprv zistiť a na verejnosť vyhlásiť bezúhonnosť, aby sme sa presnejšie vyjadřili, poctivosť, cheche, poctivosť nevesty. Nemienime tým urážať vašu jemnosť. Bože, ale ide o vážnu vec, ktorá má ďalekosiahle následky. Pre žienča, ako sa vezme, ale pre otca, pre otcov v tomto prípade, je to obchodná vec, áno obchodná vec. Len si spomeňte na Akufkinho muža, aká paskuda, naničhodník, a je to iba obyčajný literárny prípad. Nechceme vás vystrašiť, nemáme na to príčinu, ale aj pre vás bude vari lepšie, keď sa budete pridržať zvyklostí a keď všetko dosiahnete poriadkom: najprv k popovi a potom príde plachta! Neurážajte sa, cheche, plachta tu hrá dôležitú úlohu, to je starý slovanský zvyk, cheche, len ráčte, už je všetko pripravené.

Priviedli dva kone. Jedného pre mňa, jedného pre Zunu a pomohli nám vysadnúť. Všetko urobili obratom ruky. Nepočítal som nijakého násillia. Bol som úplne spokojný. Chacha, akúže som si ešte priat mať svadbu? Štyri regimenty kozákov so svojimi atamanmi robili mi čestný sprievod. Hoja hoj.

Povetrie sa zatraslo, ako by sa oň víchry ruvaly, hory zručaly a moja duša sa stočila do kľbôčka.

Pekný rehot tisícich konských papúľ a divý rev tisícich chlapských hrdiel slieval sa do jednej ohlušujúcej melódie, prapodivnej svadobnej piesne, ktorá vústila do priestorov širočinným a strhujúcim tokom.

Hohóóó!

Prudký vietor podchytil mi kabát a nafúkal košefu. Zem, ako priestranná, šedivá plachta, zakvačená na štyroch koncoch a prevrhnutá do hĺbín, vzdula sa a padala. Povedľa sa mihly hory, hole, balvany, veľké kvádre, tlapkavé skaly, holé i potiahnuté lišajníkom. Sostupovali a sošmykovaly sa ani na čiernom súkne. Občas vystreli zpomedi nich hlavu prekvapený hvizdák. Gúfal očkami, zapískal na výstrahu a mykol do diery.

Hohóóó!

Keď sme prechádzali povedľa strmých skalných stien, krdle neto-

pierov povyletávaly z puklín a chcely sa mi zamotať do vlasov. Podobaly sa dojčatám, zavinatým do vankúšikov s dengľavými hlávkami a s mľandavými rúčkami, ktoré víchrica povytŕhávala materiálom s chrčotom i s odedzami, len boli čierne a písľaly tenuško ako myši.

Hohóóó!

Ako sostupovali bralá, vietor zaujúkal, lebo tu už boly hrebene s končarmi, vystŕčenými dohora, aby preorávaly mračná. Premkla ma zima až do košťalov, lebo sme boli v tých výškach, kde mrazy šľahajú aj v lete. Pod nami sa kolembaly hlbiny. Otpupno bolo letieť nad nimi. Chladilý omamný dychom, v ktorom telo strácalo sily a človek mal dojem, že visí nad roztvoreným hltanom odporného plazu. Biele svetlo blízkych hviezd ma oslepovalo. A naraz sa mi oči chytily bledým plameňom. Vofačo ma prudko šľabo po tvári, a keď som sa obzrel, videl som dlžinné svetlo klzať sa priestorom. Aha, kométa, čo roznáša nešťastie po ľudoch. Uvedomoval som si a bolo mi ešte zimšie.

Hohóóó!

Oj, aká si malá, zem. Mohol by som si ťa prišľiť na košefu miesto gombíka. Kde sú Prietŕžiny, Pálenice, Tavo, kdeže ste, há?

Šialeným výstupom potratil som rozum a predsa naša rýchlosť sa ešte každú chvíľu zväčšovala, ako by to už nebol výstup, ale pád, závrtný a hrozny.

Nehanebný vietor vyzliekol ma cestou úplne. Bol som ani Adam. V úzkosti hľadal som spôsob, ako zakryť svoju nahotu. Ale keď som zistil, že i Zuna sa hnala vedľa mňa už iba v Evinom ráchu, nerobil som si nijaké starosti. Chachacha. Pred kým sme sa tu mali hanbiť? Keď sostupuje človek do večnosti, vracia sa mu do srdca rajská čistota. To je najväčší dar smrti. Uchýlil sa iba do svojej duše a povie: Pochválen!

V tú chvíľu vynorila sa z hĺbín ozrutná postava pradacha.

— Predstupujem pred tvoju velebnú tvár, oteč! — hľabol som napochytre kajúčne.

— Modlime sa, — zadnel jeho hlas.

Poznamenal som sa pobožne svätým križom na čelo, na ústa i na bradu, aby božiemu slovu znamenie umučenia otvorilo dokorán moju hriešnu dušu.

Veľký hlas dunel:

— Svätý Rafael...

— Tavo!

— Hu!

— Roztrepem ti kotrbu, — reval som, ako mi hrdlo stačilo.

— Pat, — vytrčil chlpatý prst do nebies a šepkal:

— P-o-t-k-a-n-y!

VI.

Keď som sa prebudil, podľa svojho prázdneho žalúdka i podľa výšky oblohy a slnca som počítal, že bude poludnie, ale nechcelo sa mi už ísť na baraninu k Tavovi, ktorý práve vtedy volakde v lomisku vyspevoval lamentácie nad bohapustým spustošením, iba čo som si niekoľko ráz pramenitou vodou splákol vyhorený gágor a pustil som sa do grúňov.

Celý deň potom pukaly mi žilôčky pri očiach a hrdlom prúdily mi hlasné piesne, lebo moja hrud bola preplnená nápevmi, ako býva preplnená hrud slávika, keď sa nad ránom zapália okraje listov teplotou, čo púšťavajú do povetria a do javorovej miazgy jarné dni.

Na holiach sa ťažko ubrániš čaru, ktoré schvátí prírodu, keď po nehode nastane uvoľnenie. Tu do väčšej miery ako kdekoľvek inde srastený býva človek so živlami, čo spôsobujú premeny počasia i premeny samého života. Musíš sa bezvýhradne podrobiť ich rozmarom ako každý iný tvor, lebo človek tu ešte nestačil svojimi zásahmi porušiť rovnováhu stvorenia. Rovnako zo všetkého vyrastá des, keď na zem padne tóna uháňajúcich hmieľ, a zas zo všetkého kypí veleba, keď sa nebesá otvoria svetlu, ako by v niektorej skalnej dutine pod vráskom vyzváňalo jediné srdce, spoločné pre všetkých, čo tu bývajú, a do každého korenka a žilôčky vtekala tá istá krv.

No toho dňa mal i svoju radosť. Zdvihla sa vo mne, ako sa zdvihne zelená a mäkká ozimina, pováňaná májovou búrkou, keď z hory vybehne suchý vietor a roztrhne mračno, aby mala kade vyhriata obloha vypíť ťažkú rosu, lebo v ktorúkoľvek stranu som sa pustil, odviadial mi šiel v ústrety teplý šepot: Zuna je čistá ako biela ľalia, ako púščik, ešte sa jej nestačila ani včela dotknúť. Vrávelo to ihličie kosodreviny, skalné ruže, osamelé jelenice, vravela to šuvarina, sýkorka pod skalou, jašterica na smrekovej kôre, vraveli to skaly, lišajníky, korene, vtáci, byliny, kvety, po jednom aj naraz: Zuna je čistá ako divá ľalia. Išlo to shora, zdola, so všetkých strán, i z môjho vnútra. Sprewádzalo ma to všetkými chodníkmi ako božie vnuknutie, ako stonásobná ozvena hlasného a ťažkého stonu zeme, ako stále prihováranie sa nezbedného kozľafa, ktoré vedieme za sebou na krátkom povrázku. A ja som tomu veril, lebo mi to isté povedal i Tavo.

Na celom dni som preto myslel iba na ňu a opájal sa nevšednou krásou a vôňou jej zjavu, ktorú som náhle objavil i odlíšil od ostatných krás a vôní a napodiv ľahko vyčaril na pozadí zelených hôr a belasej oblohy, hoci ma diaľka dlhej doliny od nej delila a bolo to tak, ako by som ponáral tvár do kalicha kvetu, ktorý sa bol práve roztvoril, lebo všetko, čo vydychuje tento v taký čas, vydychovala aj ona.

Tušil som dávno toto opojenie, lebo prichádzalo ku mne po lúčoch z hôr každej jari, ale nečakal som, že bude také silné. Vysvetľoval som si ho teraz tým, že je po Jáne, keď všetky kvety poroztváraly svoje kališky a keď aj ona roztvorila svoj.

Keď som sa pred rokmi so Zunou lúčil, bola malým dievčatkom. Zdala sa mi iba pupienkom, čo sotva nadskočil na vetvičke a trochu sa zapýril na prudkom slaci, lež kým som bol preč, dorástla. Drobný pupienok, ktorý ma vábil tajomstvom zatvorenej dúžinky, jednej noci, keď studený svit mesiaca mŕtil biele hmly pod oblohou a teplá vlahá zdvihovala kyprú zem, rozpukol sa, zalial hustým mliečim, aby mu ranná rosa neuškodila, a začal kvitnúť. Nik ho neokopával, ani mu nerobil chládok, keď pripekalo poľudňajúce slnco. S oblohy

úšľafaly sa naň dažde. Niekedy tiché, teplé, výdatné na vlahu, lebo zem po nich puchla a slnce voňalo, zavše aj divé a studené, premiešané fadovcom. Dravé prúdy vód po nich zurčaly, podmyývaly pôdu, shromažďovali sa pod zemou, temne a hrozivo hučaly, vydávaly celé kopce, robily vápy, keď sa vyrútily s rykom na povrch, strhávaly a smývaly živnú prst so skál, pretrhávaly koricenky, lámaly listy, obíjaly kvet. Ale potom prišly zasa široké dni s veľkým slncom na oblohe. Včely sa rojily, zakladaly plásty v dutých stromoch i pod machom, lebo sa už nebály prívalu, množstvo hmyzu vyletávalo každé ráno do mútného prúdu mladých lúčov. Kým obloha sálala teplotu, vody vymákaly z pôdy. Na prielohoch zapúšťaly sa dotuha ďateliny, aj na medziach šibala tráva. Spretfhané koricenky sa pospájaly, rany zacelily, listy povstaly, nové puky sa naliali, nocami učila sa šumiť mladá bučina. Lahučký vetrik pohľádzal listy. Riedka smola tuho rozvonjavala, a keď vtáčstvo v ihľiči utíchlo, povyletávaly z trávy svätójské mušky a blúdily ticho pod hviezdami. Vtedy sa aj jej prehlbovaly oči, potmavievalo obočie, dvíhalo čelo, hustly vlasy a zabronievaly ústa. Prežívala svoje premeny medzi mladinou ticho, osamote a v úzkosti, ako prežívajú krehké srnčatá. Nikto nestál pri nej, keď horúca vlna dozrievania vyčrpala sa jej na prsia a náhle v stichnutí živlov začala divé bubnovanie vlastnej krvi. Sama sa započúvala do tohto nového zvuku a blúdila s ním nevyšliapanými chodníkmi, rúbaňami, kade tuho zavaňala biela kukučka. V čečine ťuchotali tajomne vtáci. Videla hru veveričiek, sledovala blúdenie srnčích párov, počula nad ránom túžobné tokanie hlucháňa. Biele motýle sa pred ňou snúbily na kvetoch, ale počula aj smrteľný chrapot jeleňa, keď na konci svojej krvavej stopy klesol vysilený do trávy, a videla i to, ako sa medveď hádže na uštvanú jalovicu, trhá jej z bokov mäso a líže pachtivo horúcu krv, čo steká v strúžkach lyskavou srstou. Boly to pre dieťa isto krušné chvíle. Istotne nejaká noc, tajomná a hlbokým dychom, čierna a búrlivá s desným rykotom, prevládla sa nad jej vytreštenými očami, kým našla odpoveď na všetky mučivé otázky, ktoré jej virily hlavou. Sama rástla, sama sa i rozvíjala, preto teraz tak silne voňala.

76

— Zuna je čistá ako divá Ialia, — volal som nakoniec sám do všetkých strán a hnal som Eguša bez oddychu, vyspevujúc každú pieseň, ktorá mi vošla do hrdla a hral som sa priamo so slncom, lapal som mušky, naháňal po hore mladé líšky, vábil srnce, vyhľadával som vtáčie hniezda, spočítaval dychtivo v ruke strakaté vajčeka, ako by sa mi nebudaj omladzovala krv a s ňou vracala i chlapčenská náruživosť.

Večer som sa pod vodopádom v úplaze vydrel pieskom, vyčliapal fadovou vodou a vyutieral mäkkým jahodniakom, aby som mal i telo ľahšie.

Na oblohe sa už boly všetky hviezdy vysypaly a ja som pritvoril dvere na chatrči, aby nebolo cítiť tak noc, ktorá aj uprostred leta býva na holiach chladná.

Vonku zanikaly hlasy. Voľakde vyvolával honeľník tenukým hlasom ovce do strungy. Občas zadavčalo šteňa a zatrepotal na plecháč junc. Plecháč bol veľký a práve na tej strane puknutý, kde udieralo srdce. Zprvu sa ozýval pravidelne a vytrvale. Neskoršie slabšie a zriedkavejšie. Možno si hovädlo ľahlo do konštitáru, hlavu zvrátilo nabok, aby si dychom ohrievalo slabiny, a len vtedy zatrepalo, keď ušami odhľúňalo dotieravé komáre od očí. Nakoniec i tento zvuk ustal. Bola už noc, tichá, pokojná ani hlboká kamenná studňa, osrubeňá naprostred priestranného dvora, s tmavou stojatou vodou.

Vtáci naposledy si rozčuchávali perie pod bruškom. Potom si upravili krídelká, spustili hrvolky, zamkli zobáčiky a zatísli tuho očka. Dravá zver stíchla po brlohoch, statok zhlboka vyfúkol horúcu paru na mladú rosu, po salašoch zatíchly gajdy, valasi pospali, na ohniskách sa rozpadávaly posledné hlavne, ovce zafahly do košiarov a psi nadržili uši.

V chatrči bola príjemnejšia tma. V sporáčku praskal oheň. Teplé svetlá vystrekovali zo škár liatiny a veselo trepaty na povalline a po stenách. Suché drevo hrdá od nich zažiarilo, rozvonjavalo a začalo hriať.

77

Ležal som už na priči. Vzdialené šumenie ma uspávalo. Rozohriate prítmie mi zatľáčalo mihalnice. Pomaly som zabúdla na svet a na seba, ale náhle upozornilo ma ľavé ucho, že sa na jeho strane niečo deje. Najskorej sa tam silnejší prúd vetra otreľ o roh, ale znelo to tak, ako by sa voľakde začínalo tiché virenie, ako by niekto vchádzal do ustálenej vody a opatrne kráčal smerom ku mne. Voda stúpala, nepokojné vlny čľapkaly mi okolo hlavy, vnikli mi do uší. Niekto stál už neďaleko mňa a svojim rozhodným pohybom búril noc. Súčasne voľakto iný, čo stál už pripravený na druhej strane, priložil pod strechu sochor, zavážil, až v celej väzbe zapraščalo, aby mu urobil príchod. A keď som sa celkom prebral, videl som prichádzať Zunu.

Schádzala ku mne s oblohy v sprievode dvoch jagavých hviezd. Hviezdy boly zelené a ona biela. Hviezdy boly malé a ona bola veľká. Svojím telom zaplnila celú nebeskú klenbu, ale sniesla sa tľako ako vták. Kadiaľ prechádzala, trúsila svetlo. Vyzeralo to tak, ako by niekto niesol pred sebou lampu. Ale ona si priniesla aj vôňu, preto tamhore podobala sa slncu a tudolu višňovému štepu. Vlasy mala spletené a upravené okolo hlavy do hrubého venca, ozdobené kalichmi divkej Ialie. Dva jej svetily nad čelom a dva visely miesto náušnice popri škraniciach. Pokým sa vznášala, oči i líca jej žiarili, keď si prisadla ku mne, obelela a schladla ako nevesta, ktorej spustili riasnatý závoj na tvár a ktorú vykropili svätenou vodou. Složila si fažké ruky do lona a povedala:

— Celý deň som počúvala spievať tvoju radosť. Hory iba tou piesňou žily a mne bolo veselo, ale keď si večerom prestal, chmúrna tiseň zahľala na dolinu a mne bolo tam smutno.

Zprvu som nechápal. Mal som slabú vieru, lebo som si povedal: Never, či nebadáš, že má neskutočné telo? Iba zo svetla. Nieto príčiny jej veriť. Nemá opodstatnenia. Celý jej zjav vystúpil iba z teba, kde sa už dávno vytvoril v rovnakých okolnostiach. Veď si ešte napoludnie povedal: príde s dnešnou nocou, keď hory zašumia, ozvú sa jej kroky vodou, potom zapraščí väzba a roztvorí sa povallina. Sto ráz sme skúšali poriadok týchto zvukov, aby sme si ich zapamä-

78

tali, aby nezlyhaly, sto ráz sa nám ona zjavila v takejto istej podobe i v tomto prostredí, len sa rozepamätaj a priznaj. Ale ona povedala: Počula som spievať tvoju radosť. Pomedzi pootvorené pery vypúšťala pomaly slovkó za slovkó, jej sladký dych dotýkal sa priamo mojich úst, ako by ma bozkávala, a bolo to ako tuhé víno, ako plné poháre jagavého vína, ktoré prikladáme v roztrúzení na smädné ústa, ochutnávame prostriedkom jazyka na zadnom mäkkom ďasne, ktoré púšťame dolu hrdlom, zpočiatku po troške s dlhšími prestávkami, potom rýchlejšie a nakoniec v nepretržitom hladkom prúde, ktoré vnika do žíl, rozplameňuje krv a ktoré cítime potom v údoch ako slabú lenivosť, v bokoch ako stúpajúcu horúčku, v prsiach ako mocnú túžbu a v hlave ako šialenosť. Preto som sa vzbudil a premoľhol tiseň. Naplnil som sa rýchle čerstvejšími silami. Na oči lialo sa mi presvedčivejšie svetlo, do uší vnikaly mi určitejšie zvuky, videl a počul som nový jasnejší a obsažnejší svet, nové predmety, chápal som ich hlbšie, obsažnejšie, ako by sa mi začala zrenička čistiť.

— Naozaj si ty, tvoje oči, tvoje ústa, tvoje hrdlo, môžem sa ťa dotknúť?

Naozaj. Bolo mi dovolené všetko. Sedela nehybne predo mnou, s nohami pohodlne složenými pod seba. Prehnutá linaj jej nahých ramien opierala sa laktami o vystupujúcu oblúnu rovných stehien a vplývala do prichlbiny tichého lona, ako by odťiaľ brala osviežujúcu vlahu a teplotu. Rubáš sa jej vpredu trochu vykasal, bolo vidieť odhalené koleno pravej a spodnú časťku s členkom a prstami ľavej nohy. Pozerala na mňa otvorenými očami a čakala ma so svojimi vysokými bokmi, so svojimi šmykľavými plecami, s celou svojou hladkosťou a teplotou, čakala ma pokojne, ako očakáva laň pod koruchom, zapáleným októbrovým slncom, na splnenie svojej túžby. Bolo ako veľké jablko, odpadnuté do jesennej rosy. Sama bola svieža, ale okolo nej tuho svetlo. Hviezdy sa jagaly a nebesá zvonily. Telo mala teplé a fažké ako cesto. Voňala trochu zaparenou mládzou, trochu feniklom a trochu cimetovou múčkou. Boly to tri samostatné vône, ktoré sa stretaly iba na mojom čuchu, na mojej

79

sliznici uprostred nosa, a práve preto boli prenikavé a páčivé. Rozochvievaly moje smysly, pripomínaly mi jej prsia, bielučké a krehké, napružené mladostou, s hrotmi tvrdými a pohyblivými ani guľôčky brusnic, jej hlboké boky s jemnou kožkou, jej vypukliny ramien i nôh, jej poddajné vlasy, bubnovanie krvi v sluchách a na krku, navlnnuté pery, tvrdý chrup, páčivosť úst a všetku tú rozkoš, čo bola utajená v jej zdanlivo pokojnom tele. A bolo to tak, ako by som ležal v siediaku Veľkého zvona horeznačky, hľadel do teplej oblohy nado mnou, ktorej sa môžem dotknúť čelom, ústami i šírkou svojej hrude, lebo previsuje ku mne nadol, a uvažoval: Je velebná i preto, že krášli môj obzor a vždy uprostred nej prevahuje sa nepokojná slnečná guľa so svojou nevyčerpatelnou teplotou, ale najmä preto, že nosí život a v čas potreby napája smädné ústa zeme. A hľa, mne je dovolené napíť sa priam z nej. A hneď, ako by som sbehol žiadostivými očami na dolinu s mäkkými tieňmi hôr a so svetlými fliackami polí, kde sa odlišujú svetlom i farbou jednotlivé hony, ako sú rozdelené medzi gazdami a vravel: Nuž, môžem byť i tam, kde je cez deň i v noci sparno, kde zem páchne plodnosťou, všetkým som i ja presiaknutý, lebo i vo mne prúdi život, ktorý je najväčším zázrakom Stvoriteľa.

— Čakal som ťa, — povedal som.

Mala teraz veľké vysvietené oči ako jazerá, po ktorých sa rozlieva luna. Pripínala ich na mňa a hľadela preplnčenou dušou. Cítil som, ako mi tento pohľad rozširuje žily a rozputáva telo. Hrud sa mi rozpínala a do ramien mi pribúdalo sil. Mohol som si ju vziať. Bola mi na dosah rúk. Ale ja som nechcel porušiť jej krásu skôr, kým sa nepresvedčím, že mi neprináleží len telom, ale aj srdcom, preto som povedal:

— Ešte nezničím tejto noci tvoj kvet.

A potom som vravel:

— Láska má takú hodnotu, akú jej my dávame. U zvierať je preto taká všedná, že sa jej zmocňujú iba žiadostou svojho tela. Ale my ju musíme prijímať aj srdcom, aby nás obsiahla oboch s ce-

80

lým našim životom, s celým našim obapolným svetom i časom. Nič nemôžeme brať zo seba a klásť mimo nej, lebo tým by sa snehodnocovala, vyprazdňovala a raz by sme ju našli vyrabovanú a pustú. Bolo by nám v nej chladno a obviňovali by sme sa preto navzájom z hriechu. Ľudia putujú celými desaťročiami za jediným dňom svojho času, prebehnú sedem krajín za malým kútkom svojho sveta, roky sa prehrabávajú v popole svojho života, aby našli a rozietili iskierku, na ktorú vo svojom náhlení pozabudli, lebo láska je náročná: chce od človeka všetko, a kto jej nič nedá, nemôže od nej ani nič brať. Pomysli si len, že sme boli dlho od seba odlúčení. Keby sme teraz ten čas preklenuli mostom jednej noci, stratili by sme hodný kus života. Bola by to štrbina, ktorá by sa nedala ničím zaplatať. Možno by nám spôsobila mnoho nepríjemností. Preto bude lepšie, keď sa ešte teraz vrátíme a začneme tam, kde sme sa rozlúčili. Len sa rozpamätaj: bolo to na lúčach níže mlyna. Ty si ma odprevádzala. Bolo nám obom smutno. Ale teraz sa budeme navzájom tešiť, lebo sa viac nerozídeme. Budeme sa navzájom prebývať k sebe. Možno to bude dlhá cesta, ale nech, tým lepšie, pôjdeme spolu a budeme sa spravovať vlastnou vôľou. Niekoľko pobehneme, niekde sa pristavíme. Nemusíme sa ponáhľať. Nič nám nemôže ujsť. Čo nechutnáme dnes, necháme si nazajtra. Budeme ako na hodoch, sami pri dlhom a bohatom prestretnutí stole. Každý deň načneme inú misu s inými jedlami a najväčšiu s najsladším obsahom necháme si nakoniec. Zatiaľ skúsime všetky chute, aby sme mohli potom bohatstvo čím plnšie prijívať. Dnes sa uspokojme tým, že sedíme na kraji toho dlhého stola a vidíme pred sebou celú hostinu, celú bohatú sytosť nášho šťastia.

Počúvala ma a myslím, že ma i rozumela.

— Hľa, — povedal som, — ponечávam ti tvoju čistotu, ale ťa nezavrhujem. Môžeš u mňa zostať, ba môžeš so mnou už vždy prebývať. Tu vedľa mojej postele máš svoju posteľ, ale ponечávam ti slobodu, aby si mohla byť ešte dievčaťom, usmievaným, veselým, akým si bývala voľakedy. Nebude to dlho, len niekoľko týždňov, ale je to potrebné pre naše šťastie.

6 Novesta hŕf.

81

Poslúchla ma. Pokorne sa odtiahla odo mňa a schúlila sa do kotúčka.

Bola pokorná a krotká. Dala sa poukryvať kepeňom a nepreriekla ani slova. Ležala s primknutými ústami.

Ja som sa vystrel vedľa nej, a kým zaspala, hľadel som jej do očí, aby mi jej zjav vošiel i do sna.

Vonku zatiaľ vyšiel mesiac a noc stuhla. Bola ani priehľadný tenký ľad na potoku a mesačné svetlo ani kryštálový srieň na tomto ľade. Svetlo vniklo otvorom na povaline i dovnútra. Lahlo si medzi nás, rozťahlo sa bledým pásom po dlžke celej priče a stúpalo hore k otvoru a potom ďalej až k hviezdám ako hladká stena.

Vtedy som ju už nevidel, ale počul som jej srdce.

Vravelo:

— Si tam?

— Som na tejto strane, — odpovedalo moje srdce.

— Lebo ťa nerozoznávam, si tak ďaleko odo mňa, že sa mi zdá, ako by sme boli vzdialení celé storočie.

— To je klam. Sme celkom blízko pri sebe a stena nám nerobí prekážku. Môžeme prechádzať ňou bez námahy.

— Nezdá sa mi. Stáli sme na rovnjej ceste a teraz sa tá cesta medzi nami prelomila, letíme dolu každý po inej strane a vzdalujeme sa.

— Áno, cesta sa zlomila, ale my padáme k sebe.

— Rozplývaš sa mi pred očami do hmly.

— Nasledujem ťa.

— Klop, klop!

— Klop!

VII.

Ráno ma vyrušili nepokoje svetielka. Pchaly sa škrami po medzi dosky, alebo prudko vystrekovaly z okrúhlych otvorov, odkiaľ boli povypadávaly hrčky. Mýlili ma svojimi nezvyčajnými

82

tvormi i mihotom, kým sa mi oči poriadne neprečistili raňajším povettrím, lebo niektoré sa tak podobali žltým ružiam, čo podjeseň vytŕčajú strapaté hlávky zpoza plotov, a iné zas tak stekajúcim kvapôčkam horúcej a fŕkajúcej emoly, že som hneď nevedel, či ležím naozaj voľakede v záhrade a či v horiacom pni. Bolo ich na stá, najmä na poludňajšej strane, okrúhlych, podlhovastých, tenuškových ako ihla, i hrubších, ustálených, ale aj pohyblivých a poskakujúcich. Miestami presvetľovali aj žltkastú drevinu dosák a medistě šero pod povalou zapletaly do hustnúcich sieťoviny lúčov. Vo voľaktore kúte bzučala včela. Najskorej sa vŕkla za lúčom dovnútra a nemohla sa vymotať, lebo oči jej oslepovalo prúdke svetlo. Už vo sne som počúval jej vyspevovanie. Ak letela proti prievaniu, bolo prenikavejšie, ak vošla do záchyle, oslablo. Ono ma vlastne priviedlo k vedomiu a potom pripomínalo, že vonku rozkvitá nový deň. Iste som mal hlboký spánok, lebo i v hlave, na prsiach a v údoch tlačila ma tarcha, ako by som bol prinajmenej obložený centovými skalami. No sotva sa mi podarilo spretŕhať posledné sny a priučiť oči na menivé svetlá, náhlivo a pohotove pozrel som do kútika ku stene, kde mala ležať ona. Ešte ma pamät miatla. Prenikavý lesk jej očí vynáral sa zreteľne z tmy, ale keď som dlhšie hľadel, v kúte nebolo nikoho, len starý kepeň tam bol pohodený a sošúťaný, ktorý som však i ja mohol v spánku strhnúť so seba, odkopnúť a pokrčiť. Ba ani stopy po druhom ležoviisku som nevypoznával.

Och, to mi nešlo do hlavy. Veď celkom iste v noci bola tam, dával som sa na ňu. Tuto cez postriedok bol pás mesačného svetla, ktorý nás predeľoval, ale ja som mohol načiahnuť ruku, lebo tá priebrada nebola z nejakej pevnej hmoty, svetlo sa podávalo, prekrójilo i ruku, no bezbolestne, a bol som za stenou na tej druhej strane, kde bola ona. Držali sme sa za ruky. Celkom tak bolo, ako vravím, držali sme sa za ruky a ja som mohol cítiť, ako ju ohľadávala var. Bože môj, ako je možné, že ju nemôžem teraz vidieť. Prekvapený uvedomoval som si znovu celé zjavenie a, napodiv, každá podrobnosť z neho uchovala sa mi v pamäti a tak živo a bez-

6*

83

prostredne pôsobila na mňa, že nebolo potrebné sľadovať a nadväzoval popretíhané vlákna, vymýšľal zabudnuté čiastky, aby sa poplynáľ medzery, ak to robievame, keď sa chceme rozpamätat na priebeh niektorého zaujímavého sna.

Znova, ako by sa obraz opakoval, zažiarila jej tvár, ošľahnutá tichým bleskom, a mohol som zreteľne vidieť vysoké čelo s načuchranými chlpkami vlasov, čo padaly na sluchy, tmavé zreničky pod obočím, nos, ústa, okrúhlu bradu a vyplnené líca ako v tej chvíli, keď schádzala shora ku mne v sprievode dvoch tancujúcich hviezd. Znova som badal tlkot jej nepokojného srdca, ako by som mal ešte vždy jej ruku vo svojej. Toto a ešte všeličo iné nástojčivo doliehalo na mňa a presviedčalo ma, že pri mne naozaj bola. Pravdaže, nadúvala sa vtedy okolo mňa noc, tma, a tá rada premieňa a oživuje predmety. Ak ich úplne nerozozúchre a neprehltne, zahadzuje na ne tmavé odedze, ušľá im nohy, ruky, prílepi hlavu, dáva im podobu ľudí, ktorých práve v ten čas čakáme alebo hľadáme. No ja som nechcel uveriť, že by aj mňa bola po celý čas šialila, radšej som sa pustil do prehľadávania koliby, či reku niekde na svitaní nevyšla.

Dvere držala zvnútra ťažká závera. Sám som ju večer zakvačoval a nebola pohybaná, aj okenica bola pevne zapadnutá do rámu. Tade nemohla odísť.

Stál som bezradný a načúval, či sa niečo za stenami nepohýbe, či odnekdiaľ zas nesľietne a nezjaví sa. Bolo počuť pukanie v doskách a v hradách, azda pukla väzba tuhore, ako sa o ňu opieralo mladé slako, ale nikde šum a kroky, ktoré by nasvedčovali tomu, že sa vracia. No potom mi šľo na um, že v noci prichádzala shora: najprv sa mi nad hlavou ukázal pruh oblohy s trblietavými hviezdami, i prievan ma odťiaľ zavalil, a to nebolo možné, keby sa povälna nebola v niektorom mieste otvorila. Azda budú niekde dosky pohýbané.

A naozaj bolo tak. Sotva som ruku mocnejšie oprel o povälnu nad pričou, rozvalily sa dve širšie dosky na obe strany a rozovrel sa mi nad hlavou otvor, kde sa mohla pohybať prešmyknúť osoba.

84

Záplava ligotavého svetla sa vyčrpla na mňa prudko tadiaľ, ako by som bol preboril dno bočky, kde sa sbieralo tekuté zlato. Chvíľu som nevidel nič. Ten dravý príval pripravil ma na čas o zrak. Zdalo sa mi, že mám na očiach okuliare, v ktorých sa topia sklá. Hľaduška teplota stekala mi po líkach, zalievala celú tvár i hrdlo ako prúd horiacich slz, nuž myslím som, že plačom, lebo veru radostný plač pokladal som vtedy za najpríhodnejší prejav svojho pohnutia. Podaktoré žeravé kvapôčky prepáliť mi i kožu na tele, vnikli do krvi, kotúľaly sa po žilách a zvonily. Ach, vari som celý horel. Chytilo sa mi srdce a plameňmi, čo ma bozkávaly náruživo zvnútra i zvonku, prenikala do mňa neskonalá radosť, zasiahla dušu a rozprskla sa tam ani zápalka, pohoďená do tmy, lebo v tej chvíli som svätosväte veril, že Zuna bola v noci pri mne, a verím to ešte i dnes, hoci pochybovačný rozum by namietať proti tomu všeličo, ba prichodí mi veriť aj to, že sostúpila ku mne priam zpomedi hviezd, veď či ma často vofakedy nepresviedčala, že mnohých ľudí, najmä zaľúbené dievčatá, prehltáva a vynáša dúha po daždi až ku hviezdám, kde blúdia, kým nezochia niekde na zemi svojho milého, ku ktorému ich potom láska za jasnej noci privádza. Keď mi to rozprávala, bol som malý a myslím som si, že láska je dobrá víla, ktorá privádza dievčatá ku chlapcom, aby ich obľúdila hrami, ale i teraz verím, že láska, keď chce priviesť k sebe dvoch ľudí, neprekonáva pohľady len tie svety, čo bývajú predelené diaľkami, morami a povetím, ale i tie, čo predeľuje smrť.

Zdržala sa pri mne do svitania. Dlhšie sa jej ani nepatrilo, aké jazyky by ju napádaly, a vari aj preto sa sponáhľala na dolinu, že ráno musí opatríť domácnosť a slepeho otca. Pravdepodobne sa chcela so mnou aj rozlúčiť, no ja som mal hlboký spánok, nechcela ma budiť. Hej veru.

Pochybnosti sa zo mňa razom rozpľchly a hneď mi bola i koliba prinízka, tienivá a dusná: pávala páchla starou sadzou, steny črvotočinou a kúty blšími brlohmi. Cnelo sa mi za širokanskými priestormi a za dúskom čerstvého povetia, preto som sa prevliekol otvorom hore na strechu, ale najradšej bol by som sa vyšvihol ako

85

kameň z praku a letel vypätým oblúkom ponad rozložené hory, vypučené vrchy a príľahnuté doliny, lebo i ľahkosť mi nadnášala telo, i sila mi napružovala svaly.

— Ha, hóó, — zavolať som mocne pomedzi dlane, keď som stál nad pofanou, aby aspoň môj hlas zaletel na miesto, kde ma ťahala túžba.

— Ha, hóó, ha, hóó, ha, hóó, — vracalo sa ku mne so všetkých strán, ako by všade nad úvratami stáli chlapi s priloženými dľaňami na ústach a volali plnými hrdlami, vydráždení takou istou neškrotnou a jarou silou.

— Ha, hóó, — zaliehlo mi potom ešte dlho na uši, a keď už všetky hory stichly, priniesol mi víťor, čo podúval slabô hore od Prietržin, jej odpoveď.

Jaj, čiže bolo utešené ráno.

Povetrie sa dalo piť miesto mlieka. Tieklo pomaly v rovných pruhoch po holiach a úplazoch. Pri skaliskách bolo badať slabé vlnenie, ale to zaraz priľhľadal víťor. Na doline ukladaly sa vrstvy dúhových farieb. Spodná podložku mali tmavšiu a mütnejšiu, lebo tam najskôr biele výpary rozpúšťaly i navlhnutú zem, husté šľavy koreňov, voňavé olejčky kvetov. Priehľad však nebol tým pozastieraný, ba zdalo sa, že farebné vrstvy premasľovali všetky predmety, alebo aspoň sotrely s nich prach predošlého dňa a pavučiny predošlej noci, lebo či si hľadel na zástupy stromov, či na ťiačky kosodreviny, príľahnutej k úbočiu, čo sa zdaly ani odpočívajúce krdle čiernych oviec, alebo na púste polia šedivkastých skál, či na previanuté bralá, osamelé, škvritné balvany s obnaženými a sklonenými hlavami, podobné putujúcim mníchom, všetko vystupovalo z diaľav, priskakovalo k tebe a bolo také zreteľné vo všetkých podrobnostiach a čistunké, ako by sa bolo prečľšťalo v prameni a ponatieralo odvarkami najtuhších bylín a korieňov, alebo ako by si bolo na tento deň obľieklo nové, vypraté šaty. Najspodnejšie hlbiny zdaly sa prichlopené sklenými tabuľami, lebo na ne zaľahňaly ešte ťažké tieňe, no i ta zabchly bez namáhania oči a nespozorovali len krúženie čiernych vtákov, ale i chve-

86

nie striebzistých pavučín, rozvešaných po krúžikoch mladej rakytiny, baziny a malinčia, brnkánie belaskavých, pozľštených a všeliako fľkaných chrobáčikov, oceľových múch, drobných motýľikov, ba i prskanie poskakujúcich bystrín. Nadol, kde len oko mohlo doskočiť, brnely sa hory, tmavozelené od samej svrčiny, husté a rozľiate do šľav ako more, čo sa bolo práve na stranách zdvihlo do dvoch strmých vln. Len tu a tam sa vynáraly trochu svetlejšie koruny listnatých stromov. Keď to boli horské lípy, pokolembávaly sa ani venčeky, čo vari popúšťaly dievky na vodu za jarných prívalov, ak to boli vysoké osiky alebo brezy, podobaly sa kupajúcim sa ženám s bielymi telami a rozpustenými vlasmi. Málokde bolo badať skrytú polianku alebo rúbanisko. Vysoko nad hory do polkruhu, ako stolovanie vznešených hodnostárov, dvíhaly sa vrchy. Och, podajedly boli už úctyhodní starci. Skľáňaly unavené hlavy, lysé na temene a pri škraniach šedivasté, alebo tuho o vofačom rozmýšľaly, alebo v hlbokom rozjímaní žiadaly si osvietenie rozumu pred dôležitým rozhodnutím. Tie vzpriamené, s vystrčenými holými grúňmi, kde sa trblietaly strakaté venčeky skalisk ani kovové metále, kycôčky reťaze a iné odznaky rytierskej hodnosti na vypätom hrudníku, nemohly sa im vyrovnaf dôstojnosťou a múdrosťou, hoci nadutosťou mohli prevýšiť samého vládcu svetov. Podaktoré mali kardinálske čisapočky z jednoduchého ľľajnika, iné len venčeky z kosodreviny, ako mávajú skromní otcovia chudobných františkanov, iné zas zúbkované korunky, poprepletané ovisnutými retiazkami z drobného kamenčia. Niektoré mali na končiaroch celé veže, miestami šľiate, inde členené ako ťažké prilby, vytesané priam zo žuly. A medzi nimi najvyššie trónil Veľký zvon. Bol označený vysokou mitrou s dvoma zlatými rohmi, z ktorých sršaly zelenkavé blesky, lebo na ich ostrých hranách šľicpalo sa mnoho ľúčov.

Ach, bol som proti nim malý zemský červíček. A ako som tak medzi nimi stál, hraly vo mne všelijaké city. Hneď ma schytávala hrôza a prichodilo mi tvárou padnúť na zem, čelom udiarať o skaly a korif sa, no súčasne brala ma pod ochranu povznášajúca ľľaskavosť a vľebla, čo sa skľáňala s výšim dolu a hľadela na všetko stvorenie

87

zhlička bielym, čistúčkým a nevinným zrakom, lebo od vekov napájala sa priam z nebeských prameňov božou milosťou.

Nad dolinu vystupovalo slnce. Bolo biele ako najžeravejší uhlík, len jeho okrajom sa triasla tenučká belaskavá obruč. Podobalo sa holubici svätého Ducha, ktorá rozprestiera posvätenie nad celý svet, asiela požehnanie všetkému, čo vstalo práve z lože a vzdávalo Stvoriteľovi vďaka za udržovanie.

Neodvážil som sa pozrieť naň. Nestačilo sa ešte zahaliť parami, nuž vypaľovalo nemilosrdne oči. Radšej som sledoval preletovanie lúčov predou mnou. Bolo to ľahšie a príjemnejšie. Mihalý sa ako dlhé ihlice. Na hrotoch niesly ligotavé kvapôčky horiaceho zlata alebo živej vody a na koncoch sa chveli. Kde dopadly, tam naskutku vyfahly drobné plamienky, ktoré napodiv ničomu neškodily, lebo čokoľvek zasiahly, nezotlelo na uhlík, lež zabrnelo sa živými farbami, zdvihlo, navidomočť rástlo, pohybovalo sa, naplňalo po vetrie horúcim prachom, ako by bola voľa doň tvorivá sila.

V tú chvíľu začaly doletávať i na poľanu podo mňa. Drobné plamienky ako množstvo malinkých ružovkastých hádat zamrivilo sa na zemi a potom sa plazilo rýchle nadol miernym svahom, metaly hybkými tielkami, poskakujúc s kričká čuťoriedia na iný kriček, s kvetu na kvet, všetkým ľahučko hýhajúc, ako by sa vietor slabo ošuchoval o zem. Nevidaná hra tu bola zmnožená a skrášlená aj tým, že na sklených listoch čuťoriedia čupely nepokojné kvapôčky rosy, ktoré nevydržaly také žtklenie a pichanie ostrých lúčov, a aj najslabší pohyb bol pre ne povážlivý, lebo mali hladké lôžko a samy boli starostlivo vybrúsené a zaguľatené, nuž najprv sa v nich rozbrzgly blesky, zasvietly ani svätotjnske chrobáčky, a hoci na všetkých stranách stálo jasanie a žiarenie, ich svetlá boli najprenikavejšie, priam ako malé slnká; potom sa kotúľaly stebielkami k zemi, ale hneď vyskakovali zpät na listky, ako by ich niekto bol vystreľoval, prehŕňaly sa stále medzi blbotajúcimi plamienkami, pobehávaly sem-ta ako živé striebro, čím vznikalo perlenie, ktoré premieňalo poľianku na nepokojnú hladinu zlatého jazera.

vo vôňach svojho tela, povedz, vetrik, lebo ty prehŕňaš ihličie hôr, povedz, slnce, lebo ty hľadáš z výšia na zem, či vieš o ničom, — spieval.

A ja som hneď pridral:

— Nemôže sa vyrovnáť nijaký kvet tohto sveta mojej milej, lebo láska môjho srdca vyniesla ju nad poľa i nad vrchy, aby nekvitla medzi šipkovými ružami, ani ružami skalnými, ale aby kvitla medzi hviezdami, kde sa stále trblieta lúče božieho slnka.

A potom sme pokračovali:

Opatrne sa ženíte, včely, na pašu popri lôžku, kde odpočívajú moja milá, lebo kým ste si vy cez noc zohrievaly brušá na súdkoch, naplnených sladkým medom a snívaly o lípovom kvete s lastovičimi krídelkami, zatiaľ ma moja milá pridávala láskou svojich prs a korunovala pocelmi svojich úst.

Stíšte trepotanie svojich krídel, červené krivonosky, ak ju zbádáte nablízku pri sledení za rannou rosou tisinového ihličia, lebo ktoráže jedľa by mi dala balzam na dušu, ak by sa mala vyplašiť moja milá teraz, keď som ju našiel.

Dlhá zima uručila ma dlhými mrazmi, ale moje telo nekrablo, ako krahly a ľadovately kôrky jasanu a korucha, moja krv netuhla ako voda v prameňoch a v studienkach, bolo mi teplo i bez slnka, lebo ma prihrievala túžba po mojej milej, ktorá bola tak ďaleko, že ani mesiac nevedel doniesť o nej zvest.

Oj, dlho, veľmi dlho som vyčkával svoju milú a clivel som samotou.

Čakal som ju s prvým vetrom, ktorý prilietel s tej strany, kde ona zašla, a donášal jar. Vyzeral som ju medzi bielymi sneženkami, ktoré najprv zacenzaly, keď dobehly na úbočie slabé lúče, kde zem bola veľmi smädná a povylizovala všetok sneh, ale neprichádzala a nespозoroval som ju.

Keď ozvena rozšľasla po doline kukučkin hlas a písanie slúk prilákalo podperených poľovníkov do barín, kde žubrienky začaly pretrhávať perinky, lebo ich už ani v noci, ani cez deň nepotrebo-

Teraz ma slnce prehrievalo shora i zdola. Popriliepalo sa mi na telo a stekalo všadiaľ ani teplý med. Istotne i po mne prebehly nepokojné plamienky a na kožke medzi chlpkami spôsobily čarovnú hru oživenia, lebo naraz vstúpil do mňa nepokoj, ako by sa mi pod kožou roje drobného hmyzu zamrivilo, ako by som sa bol nalieval miazgou. Šaty sa mi staly nepríjemnými. Tiesnily ma vo všetkých švoch, boly hrubé, drsné, ťažko som znášal ich tlak na telo, a okrem toho neodolateľne ma ťahalo ponoriť sa do toho trblietania podmrou, vytrepáť sa v rose ako vták, ktorému previhlo a prífahlo v spánku perie, lebo musel som niečím prejavíť nesmiernu radosť.

Zahrkútal som šťastím ako holub, poshadzoval šaty, a hop, dva kotrmelce, a ešte jeden ponad paik, oblečený do zamatového kabátika, priam do rozperného rebričia. Potom som sa poprevaľoval ani ryba s bielym bruškom a s hladkými dúhovými bokmi v kryštálovej vode nad strakatinou meniaceho sa piesku a zostal som ležat na chrbte, prudko oddychujúc otvorenými ústami. Po ružovom tele behaly mi sem-ta perly, čo sa vari rozkotúľaly z pretrhnutého skvostu. Boly bielučké ako z ľadu. No súbežne s nimi pod presvietenu kožou kanálikmi žil kotúľaly sa iu, čo boly zas tuhočervené ako rubín. Oboje žiarilo. Tie zvonku bielym a tie zvnútra červeným svetlom.

Okolo mňa hýbalo sa rebričie ako živé páperie. Málo plno voňavého tepla. Pomedzi drobné rebierka preosievalo slnce. Lúče sa už pretiahly ponad poľanu a vyhrávaly. Tichá muzika niesla sa oblohou, živila moju radosť v prsiach a nútila ma do spevu. A nebolo treba dlhého priberania sa, pieseň toho rána bolo tak ľahko vytvoriť, ako preváliť kotrmelce na čuťoriedniaku. Melódia sama vyčrpla sa mi z hrdla a vpletala do rozlihraných lúčov.

Práve vtedy sa ozval odniekaľ i môj drozd, ktorý ma bol privítal piesňou už prvého rána na holiach. I jeho vari tá istá príčina ťahala do spevu, nuž spievali sme spolu, sväzovali veršáky do piesne o jednej radosi. On ma poprednil, lebo bol skúsenejší:

— Čo sa vyrovná mojej milej, ktorá mi dala spočinúť tejto noci

vály, vyvolával som ju, a sotva žlté a biele kvety porozkvitaly na lúkach, ponáhľal som sa k nim, stieral bosými nohami prvú rosu, hľadájúcu svoju milú medzi nimi, lež ani tam jej nebolo.

Oj, veľmi som clivel samotou, lebo odniekaľ neprichádzala moja milá, ale keď zatíchol môj hlas, unavený márnym vyvolávaním, a keď mi hruď rozdierala neutišná túžba, vyplávala zo súmraku noci, slietla ku mne z otvorenej oblohy, lebo nekrývala sa medzi kvetmi, ale medzi hviezdami, nuž odtiaľ prišla.

Teraz sa mi vrátil hlas, prepľňa mi hrdlo, lebo ma pojala nesmierna ľubosť.

Ach, teraz môžem zas spievať, veď mi je nablízku a v mojom srdci rozvíja sa červený kvet lásky.

Keď ťa zodvihne slnko tak vysoko, že ho nedočiaha ani jeden končiar, i môj kvet bude rozvítý.

Vtedy ho odtrhnem a položím so zelenou chvojku hruštinu na biele prsia mojej milej, aby sa stala mojou nevestou.

Povedzte, hviezdy, čo sa teraz skrývate za zlatou záclonou lúčov, ale čo v noci vystupujete na oblohu a nazeráte oknami do každého kaštieľa, ktorá princezná nosí na prsiach krajiu brošňu, ako bude nosiť moja nevesta? Zjavte mi, ak poznáte.

Oj, nijaký skvost nemôže sa vyrovnáť klenote, akým bude ozdobená moja nevesta, lebo tento ukúva moje srdce z vlastnej krvi.

Nakoniec sme obaja zakončili dvoma trilkami, ale po stíchnutí holiach vinula sa ešte dlho melódia a ináky vietor sprevádzal ju na slnečných strunách utešenou muzikou. Do nej prilievalo sa zvonenie oviec a zádamčivé prepleťanie fujary. Ani oviec, ani valacha som nevidel. Oči mi vymývala obloha. No, podľa toho, ako sa zvonenie a fujarovanie prebýjalo a zas zanikalo, ľahko som uhádol, že kdeľ sa ženie naprieč vofaktorou hofou, ba aj to, kedy vystupuje na grúnik a kedy sa prebýha a zachádza do úplazu.

Bezpochyby na holiach sa začínal deň, keď prištor, nadol ovisnutý k doline a hore preklenutý nebesami, naplní sa rozličnými zvukmi zvierat, vtáctva, hmyzu, ľudí, ako aj vody, slea a vetra, keď

previeravý a samopašnýšon sveta okolo teba nevybadáš ani felčiar-
skym počúvadlom vyklopkanie svojho srdca a ženie vlastnej
krvi.

Keby človek bol stromčekom, nuž v taký čas, keď všetko živé
i neživé rozpráva o sebe a o Bohu, sedel by tichučko vo svojej ja-
môžke na grúni, obklopený šepotajúcou šuvarou, a počúval by, po-
čúval a neponosoval by sa na samotu, lebo od ľudí tudolu sotva by
krajšie rozprávky počul ako od vetra, akál, lúčov a hôr, lež člove-
kovi prináša deň starosti. Ach, jaj. Či je to len bieda. Chceš, či ne-
chceš, musíš brúsiť hole, popreviedať sa, či niektorý valašisko ne-
pusťil do siatiny, či v slógoch sa robí, a kým obideš grúne, slnce
zanesie deň za Babu.

Ach, ako som závidel stromčekom. Čože sa však dalo robiť? Po-
vinnosť ma volala. Čas pokročil, bolo sa treba schystať, preto som sa
zodvihol zpomedi rebríčia a kráčal zvoľna poľanou k chatrči.

Tam bola drobná, učepená pod ozrutnou skalnou stenou, čo
zahradzovala poľanu s hornej strany. Na stenu oprela sa, prvé
slnce. Nuž sotva som prišiel bližšie, chytilo sa mi telo od bieleho
úpalu a zblbklo ani olejnatá fakfa. Dlížimé plamene začaly šľahať,
plaziť a svijať sa okolo, kým pod nohami evendžaly posledné kva-
pôčky rosy. Ako som ich srážal s lístkov, vysakovali až ku kolenám
a potom sa skotúľaly dolu pišťalou k členkom.

Isiel som viac po pamäti. Oj, veď Pán Boh dal rybčiam sklené
záchlopky na oči, aby mohli hľadiť cez vodu, a ja som nebol taký
opatrný, kráčal som tiež poblyskávajúcimi hlbínami. Biele more
svetla siahlo vysoko nado mňa. Hladina sa nedala dosiahnuť
rukami, možno bola pod samučkou oblohou, tam, kde sa na modrine
voľačo marilo, ako by víry alebo krdle vtákov, čo strichnu na ryčky.
Ja som kráčal dnom. V očiach čupkaly mi teplé vlčky. Prúdenie
sa opieralo na mňa zpredu, pristavoval a rozdeľoval som ho na-
spodku stehnami a hore prsami, pričom ľahučké podlievanie ob-
lapovalo ma za boky a nadľahčovalo. Dýchal som povetrie, ale pil
som i slnce, a tak moje telo nalievalo sa ani fľaša vínom. Najprv
bolo ružové, potom sa však sprizračnelo, na každej oblúčke sper-

lilo, prešiarilo a nakoniec z oblohy čľuplo doň i slnce. Ach, veru
neviem rozpovedať, ako sa to mohlo prihodiť. Bolo najprv vysoko
v oblohe, spriadalo v povetrí dlhočizné lúče ani zlatý pavúk, a na-
raz plávalo vo mne. Či sa apustilo na lúči, či som ho prehltol s nie-
ktorým dúškom, naozaj neviem, len razom, ako som sa pokolembá-
val pri kroku, aj ono sa pokolembalo, lebo bolo už vo mne. Menilo
stále miesto. To kleslo ku kolenám, to zas vystúpilo ku hrdlu. To
bolo preto, že sa mi krv polodžgávala pri chôdzi.

— Ach, nesiem v sebe slnce. Či to kedy svet slýchal, že by človek
uniesol slnce? Veď sa rozpráva, že je väčšie ako náš svet a že by
sa vraj z človeka kvapôčka krvi nevycedila, ak by sa opovážil k
nemu priblížiť. A predsa sa zpoľahky vošlo do mňa a neškodilo
mi.

Vravel som:

— Hľaďtež len, zodvihnem ruku a sypú sa z nej lúče ako by
som rozsieval pšenicu po roli.

Táto radosť však netrvala dlho, lebo ako som tak prechádzal po-
pod jedlu, ktorá mi stála v ceste, slnce zo mňa vyskočilo a v mojom
tele rozhostila sa tma. Sletela z výšok náhle a bola ťažká. Divné.
So slnečnou guľou som išiel ľahko ani vták a bez nej každý úd ma
začal lomíť.

— Jaj, treba sa sponáhľat ku svetlu, kde je život, lebo tmou
vládne smrť, — uvedomoval som si v úzkosti, a nebola to len žia-
dosť môjho srdca, ale celého tela a každej jeho čiastky. Ešte dnes
sa rozpamätávam, ako ma premklo neobyčajné náhlenie. Vari na
mne každý vlások vyskočil, chcel sa odtrhnúť a utekať. Ani obzrieť
sa mi nežiadalo, len čím skôr vybehnúť, ponoriť sa zas do teplého
kúpeľa, ako by mi za päťami horelo, alebo ako by som vošiel na
pôdu, ktorá sa borí. Viem, utekal som pred hrôzou, dnes mi však
prichodí rozmýšľať, či tá hrôza pochádzala zo života alebo zo smrti.

— Čo by som si počal, keby odtiaľ slnko prebývalo len vo mne
— šlo mi na um v tú chvíľu. — Ha, ha, ha, to sa nedá predvídať,
ha, ha, ha, v noci by som sa musel stratiť niekde medzi hory, lebo
svetlo by vo mne nevyhaslo a ľudia ho vtedy nepotrebnú. V ta-

kom prípade by trval vo mne večný deň. — Kým ma zabávala táto
myšlienka, hľadel som na miesto, kde má stúpiť už moja noha. Rás-
tol tam tuhozelený mach s množstvom drobných bielych kvetov.
Chystal som sa prežívať novú radosť, lež vtedy ozvalo sa mi za
chrbtom divé zaerdžanie a zbesilý dupot kopýt, nuž pristavil som sa
za kmeňom a ohliadal späť smerom hory.

Bolo to len malé zdržanie a dnes tomu ďakujem za svoj život.
Kým som pil opojenie slnca, ani na um mi neprišlo, že by som mo-
hol byť cieľom zbrojníckych očí, strichnúcich v hústave. Nemal som
potuchy, že sa ponáhľam do náručia smrti a že smrť chodí tak blízko
vedľa života, ako blúdi tiež zároveň so svetlom.

Z hory vybehával môj Eguš. Vo svojom šťastí bol som naň po-
zabudol. Hoci každé ráno sme sa navzájom sľadávali, vtedy mi vy-
padol úplne z pamäti, a on, chudák, v noci sa túlal horou, aby ne-
plazil moje šťastie, ale neprestal ani bedliť nad mojim životom. Ne-
viem, čím som si zaslúžil od neho takú oddanosť. Keď vyskočil na
poľanu, vzopál sa prednými nohami do výšky, ako by prinajmenej
chcel preskočiť na druhý grúň, a súčasne ovalil ma i ostrý výstrel.
Od neho otriasla sa mi hlava. Ostal som pribitý na mieste. V zmltku
najprv som myslel, že strela rozštiepila úbohému koňovi hrudník,
ale keď ma ohlušenie prechádzalo, uvedomoval som si traslavé
skučanie, čo prebehlo vari len na tri prsty pred mojimi prsami a
rozbrzyglo sa ani sklený čriepok o skalnú stenu. Telo mi schladlo,
lebo od náhleho prefaknutia muselo sa mi stíšiť aj srdce. Opieral
som sa o kmeň, ak by ma, reku, nohy náhodou neudržali, a kým
sa hory utišovali, predieralo sa od hôľ kryštálovým povetrim po-
kojné cenganie pasúcich sa oviec a radosné preberanie na fujare
ako čurčanie potôčika, čo na jednom mieste viahol medzi skálami
a za kopcom sa znovu prebija na povrch a ligotavými strúžkami sa
ponáhľala pomedzi okružliaky do svojho koryta.

— Ach, to sa mi vracia život, — rozpamätával som sa a hľadel
vyjavene okolo seba, najmä na svetlo, vykrojené odo mňa tieňom
jedle, kde sa mrvílo množstvo drobných bielych kvetov, ktoré
sa zdaly teraz poskakovať ako rozpaprčené mušky, čo by rady svoje

zosáčky zavŕtaly do kožky. Mal som chuť trhať ich po jednom a
mliaždiť ich medzi nechtami, ako mliaždievame blychy, a chcel som
i mach rozprpliť, i neočaté slnce odňať zahnať, taká zlosť vo mne
zovrela.

Rozrušené čuvy utišil mi len teplý dych môjho konička, ktorý
pribehol ku mne a vlhkou, mäkkou papuľkou očuchával mi celé
telo, lebo sa chcel presvedčiť, či z niektorého miesta nevymoká
život.

— Neboj sa, Eguško, mrcha zelina nevyhynie, — štekľil som ho
po chriapach. — Zostal som ešte s tebou, len sa budem odtiaľ pri-
tebe hanbiť, lebo neviem, či ti niekedy splatím takú veľkú službu.

Neviem, či ma rozumel. No vymial sa mi na celú poľanu. Taký
bol môj Eguš. Neskoršie som našiel pod skalnou stenou i guľku.
Pochádzala z vojenskej pušky, a keď som sa s ňou náležite i poihral
na dlani, medzi psicou i v kolibe na stole, keď som ju bedlivo po-
prezeral, vyskúšal, do akej hĺbky by ma bola prevŕtala, ktorá žilka
by ju bola vypila, keď som ju už na dotknutie poznal medzi
ostatnými vecami vo vrečku, zanesol som ju ukázať aj Tavovi na
Pálenice.

Ten sa s ňou dlho nezapodieval. Zamrmľal mrzuto, lebo sa musel
pre takú pletku vyrušiť z práce, nadstavil guľku proti svetlu pred
svoje škulavé oko a vyhlásil, že guľka priletela z Poľska.

Vyvaloval som nechápavo na neho oči, ako žiačik na rektora,
kým som nadobudol i ja také presvedčenie.

— Veď môže mať pravdu, — dotvrdzoval som po chvíli, — v
Poľsku sa teraz bojuje, nuž niektorá pochybená guľka zatúlala sa
až sem.

— Hu, hu, hu, — zahučal spokojne na takú reč ryšavý Tavo.

jedlí, ktoré sa udržiavali aj pred víchrami na výšenkoch a v puklinách strmých skalných stien. Nad nimi krúžili často jastraby. Ľudia ich kolesili. Tvrdili, že sú plné jedovatých plazov a okrem vlkov že sa v nich zdržujú i ozrutné medvede. Mysl som si preto, že budem prvým človekom, čo vkročí na tie prekliate miesta, ale veľmi som sa zadivil, keď tudolu na rovinke som našiel Zunu, a najmä keď som ju videl v spoločnosti toho podivného zvieraťa, ktoré som prenasledoval. Obaja, deva i zviera, stáli proti sebe s blúčiacimi očami v meravom očakávaní, ako by sa mali každú chvíľu na seba vrhnúť. Ale hneď som sa presvedčil, že ide iba o nevinnú hru, v ktorej Zuna má vedúcu a bezpečnú úlohu. Keď sa chcela priblížiť, zviera uskočilo, obehlo v polkruhu za ňu a vrátilo chvostom ako obyčajný krotký pes, a keď ho predsa dostihla a zvalila na zem, ovilo sa svojím telom okolo nej, vrčalo, cerilo zuby, občas aj myklo zúrovo hlavou, nadstavujúc papuľu, ako by ju chcelo chmatnúť do boka, ale vždy to bol iba pokus vyšmyknúť sa z jej objatia.

Hra pokračovala s kratšími prestávkami. Keď sa zviera oslobodilo a odbehlo na niekoľko krokov, deva chvíľu ležala, ako by rozmýšľala o novom úskoku, potom sa pomaly plazila za ním a hádzala sa znovu naň. No zápasy boli čoraz prudkejšie a divšie. Deva nadobúdala podchvíľou a sily, ako by sa bola plnila ošialom. Nedožičila už sebe a svojmu protivníkovi ani oddychu. Rohla za ním dlhé, ale isté skoky, hnieťla a škrtla ho celým telom, nohami, kolenami, rukami i hruďou. Hriva čiernych vlasov sa jej osievala v povetrí, tvár jej blčala, cerila zuby a hrýzla, naozaj hrýzla. Nakoniec nadobudla úplnej prevahy. Stala sa besnou, divým prízrakom, ktorému nemohlo nič odolať. Dravec sa zachránil iba útekem, zanechávajúc ju vyseľenú na machu v tráve.

Neopoväzil som sa rušiť jej radosť z víťazstva. Trochu som azda zvidiaľ zvieraťu, ale viac nič. Veď sa dal celý prípad ľahko vysvetliť. Keď sa mohla Zuna priateľiť s jedovatými hadmi, prečo by sa nemohla aj s vlkom. Azda spolu rástli, alebo ho vypelichala. Nejedno zviera vďačilo jej za materskú lásku a opateru. Len to ma znepokojovalo, že toto priateľstvo predomnou zapierať.

98

staneme nezraniteľnými. Donesiem z Kotlísk vľčí koreň a tým sa natrieme, neuškodí nám ani oheň. — Zatlieskala od radosti rukami, že to tak dobre viem. Vyskočila, chytila ma okolo pása, tancovala so mnou, vrtela sa, vyskákala, výsmakovala, ako sa ja nepotočil a nespadol. Potom sa rozchichotala škodoradosťou a ušla mi do hory. Alebo sme sa utiahli do zadnej komory vo mlyne medzi veľké vrecia múky. Z dlážky vystupoval mocný hukot, ktorý v nás budil úžas, lebo otriasal celým staviskom a tak podivne premieňal náš hlas, že sme sa nazdávali, ako by v nás hovoril niekto iný. Za stenou som počul hovoriť svoju matku. Privetivý a teplý zďal sa mi jej hlas. Zväšle slabo pokašľovala. Poznával som ju chudúčku, zošľutnú od choroby a biedy, ale s jasnými a čistými očami. Shovárala sa v kuchyni s mlynárkou. Ich plynulý a pokojný rozhovor mi pripomínal zúrčenie potôčika. Zvonku prenikal šon. Gazdovia sa nafahovali s vrecami zrna. Vozy hrkotaly na kameni. Sluhovia okrikovali statok, lebo bol netrepežlivý. Máva totiž vždy iné pranie ako človek, ktorý ho priaha. Ženy zo susedných dedín priniesly na chrbtoch tráby surového súkna na váňanie. Vraha ľudí tam na dvore s druhej strany miešala sa s ťapotom vody a so zvučným a pravidelným vyklepkávaním mlynského kolca za stenou s opačnej strany. My sme všetko počuli, každý hlas, každý krok, šum i stišný šepot dvoch voľakde za múrom, ako by sme sedeli priam v srdci toho kamenného obra. Iba my sme boli skrytí pred celým svetom. O nás nikto nevedel, čo robíme. — Koľko budeme mať detí, — pýtala sa ma tým podivným hlasom podzemia. Oboch nás pritom naplnil nevysvetliteľný des. — Ach, to na mne nezáleží, — vravel som zajakavo. — Nuž a na kom by to malo záležať? — povedala. — Tak tri, — rozhodol som. — Chcela som štyri, — vravela, ale nech bude po tvojom. — Oči sa nám pritom rozširovaly, lebo sme obidvaja naraz pochopili, že to, čo rozprávame, je hroznejšie ako ten hukot, ktorý vychádza z útrobu zeme.

Nad ránom, sotva som otvoril oči, hľadala som ju. — Kde si? — A ona odpovedala: — Tu. — Obyčajne prichádzala z doliny, kde

Potom ma na týždeň povinnosti od nej odlúčili.

Značkovala sa ochranná hora na druhej strane Baby. Bolo to pri najmenšej pol dňa dobrej chôdze od Prielomu, a keďže robota neviazala sa na jedno miesto, bolo treba prechádzať s grúň na grúň, nemohol som dochádzať na nocľach do chatrče, tobôž nemohol som myslieť na schôdzky so Zunou pri mlyne, hoci som mal i koňa.

Spával som s chlapmi, ktorí mi boli pridelení na robotu, hocikeď pod holým nebom, obyčajne tam, kde nás zastihlo mrkanie, iba čo sme si vyhládli hustejšieho smreka pre prípad dažďa, napochytre uarúbali čechy na podstlanie a ohradili ohniško skalami, aby nám podovšvy na bagazčiach nepoprihárly, keď pospíme. Ale mne ani vtedy nebolo clivo. Vedel som vychutnať aj samotu, lebo moje smysly boli preplnené vidinami.

Zuna bola aj tu stále pri mne, hocikeď a hocikeď, či vo dne pri práci, či večer pri ohni, či v noci pod tichým blketom hviezd, alebo ráno, keď ružové blesky presekávaly zelené šero pod konármi.

Vo sne pribehla ku mne. Chytili sme sa za ruky a utekali na lúku za mlyn. Bola jar a my sme kráčali pomedzi biele zvonce, ohnivo-žlté kašičky, fialové i biele kukučky, červené emukáče, cintarky, ohnivé fialky, kapčeky, vlhkú trávu, ktorá nás príjemne chladila nižšie kolien. Mala ružové žatočky a čipkovaným golierikom. Slnko, ktoré práve vystúpilo nad hory, vsadilo jej do čela brilantovú korunku, preto sa podobala malej princezničke. Naprostred lučiny si kľakla predomnú, lomila rukami a bedákala: — Och, Bože môj, kde sa tu berieš, kde ani vtáčik, ani letáčik nezaletí. — Tváričku mala pofakanú a vyjavenú, ako by sa prinajmenšom na moju hlavu mali zrútiť nebesá. Ale ja som jej odpovedal pokojne a mužne, že som ju prišiel oslobodiť zo zakliatia. — Nešťastník, — skríkla, — či neviš, že sa nachádzam v moci veľkého ducha týchto hôr. Teraz nie je doma. Odletel na svitaní na zlatý roh Veľkého zvona strážiť svoje stáda a vráti sa po západe slnka. Choď, odkiaľ si prišiel, a mňa zanechaj osudu, lebo keby ma nezastihol doma, dobehol by nás aj na konci sveta a spálil svojím jedovatým dychom oboch na popol. — Neobávaj sa, — uspokojoval som ju. Poznám prostriedok, ako sa

99

ležala ešte hmľa, ako by tam odpočívalo stádo oviec. Zdvihla sa z prostriedku a kráčala po chrbtoch toho stáda vysoká a omámená snom. Ale ja som zavolať: — Hej, hej! — A ona vzhľadla hore. Vtedy sa zápustom odhaľovala zem tudolu, lebo na hole sostupovalo svetlo. I cez deň bola so mnou. Vo voľných chvíľach nosil som ju opatrne po chodníkoch na Egušovi. Pod mladými ňadrami ukrývala preto malý strach, ale ja som ju pridržoval ramenami. Jej telo príjemne hrialo a všade na tých miestach, kde som ho cítil, slievala sa jej krv s mojou v jediný horúci prúd, ktorý bol živý i krvným obehom koňa i miazgami stromov, krovin, žir, kde sme kráčali, i prúdmi bystrín, hukotom potoka, vzdialeným šumením riek i ozvenami hôr. Nebolo preto treba používať jazyk na dorozumenie. I najnepatrnejšie chvenie čuvstva, všetky pohyby vláken, korienkov, povetria, pukanie kôry, nalievanie a rozvíjanie listov, jaganie lúčov, šumenie hmiel, trasenie pár prenikalo týmto prívantom, lebo bol to sám život, ktorý spojoval nebo i zem ako mocné zvonenie. V ňom bolo počuť moje ruky, Zunine vlasy, Egušove hoky i stromy vôkol a bola to reč jednoduchá, jasná a srozumiteľná každému.

Moje ruky vravely: Keby sme na svojich prstoch necítili jemnú zrnitosť trojho tela, ani by sme neverili, že tá držíme, lebo si ľahšia ako povetrie, ktoré sa prevažuje zpredu na nás.

Pradienka vlasov pri jej ušiach vravely: Toto pokolembávanie v tóni smrečiny je príjemné.

Egušove hoky: Môžete sa spoľahnúť.

Stromy okolo nás: Nezaškodí, keď konármi trochu rozhýbeme povetrie. Váša smoly býva v takýto čas prudká a vetrík ju rozriedi. Ja: Chcel by som ťa takto niešť popod všetky slucia a hviezdy. Ona: Som spokojná.

Koň: Mám pevný krok, vyvážim ním všetky pohyby vašich tiel. Stromy: Pustíme ťa vás pomedzi seba trochu slnca. Nebesami preteká a vtáci ho nestacia piť. Pôsobí príjemne, keď sa leje popri hrdle na chrbát a keď strieka zpomedi ihličia na tvár a na prsia. Teraz má vôňu malín.

A v tú chvíľu naozaj prenikla nás teplota, lebo začal pršať drobný prášok slnca a so všetkých strán hory vybehli mocné pramene ligotavého svetla.

Nemal som teda prečo cliviť. Všetky dni mi rovnako kvitly a svojimi premenami pripomínali mi ju. V rannom brieždení presvital úbeľ jej čela, prvé lúče donášali mi jej úsmevy. Vo vetriku, čo podtekalo pokojne jedlinu, bolo cítiť jej dych. V studničkách, ktoré vymákalý zpodzemí bielych skál a odpočívajú v tóni lesa, objavoval som jej oči, jej pohľad, prenikavý a čistý ako zrnká piesku tých studničiek, jej oči, hlboké a pokojné. Keď sa ponáhľala srna k vode pofanou, vedel som, že je to jej krok, keď sa uprostred noci ozval prameň medzi koreňmi, vedel som, že to ona rozpráva zo sna. Živé farby nebies ráno, keď sa ziskrily svitaním, napoludnie, keď stíchly únavou, a večer, keď sa zalievaly zorou, pripomínali mi jej tvár.

Vo chvíľach odpočinku rád som rozložil pred seba tie roky, ktorými som mal ešte prejsť. Bol to ešte väčší diel môjho života. Zjavoval sa predom mnou ako širokánaka, pokojná a úrodná rovina. Slnce mohlo na ňu celý deň liať požehnanie, lebo jej obzor nikde nebol začlenený hradbami hôr. Na okrajoch jej šíriny previsovala obloha na samú zem. Iba zem, žirna, masťná, sparená zem vystupovala zo všetkých hĺbín, kde si očami začrel, a rozsiahle lány zlatej úrody ako ligotavé vlny tejto zeme postupovali od východu na západ a od severu na juh. Šťastie, bohatstvo a blahobyt odpočívajú tu v tóni vysokých topoľov vedľa tíska plynúcich vôd, po stranách širokých a rovných ciest, v zelených vinohradoch a v záhradách. Nikde nebolo vidieť nedostatok. Ešte len i povetrie, čo sa nad rovínami prevaľovalo, bolo sýte a ťažké. Ach, už pohľad na túto rovínu ma naplňal spokojnosťou. A vravel som: To je veno, ktoré mi donesie Zuna.

V takýchto vidinách čas rýchlo plynul a robota znamenite ubúdala. Chlapi sa pospúrali. Nemerali šichty na hodiny, ani počasie im neprekážalo. Už v piatok napoludnie mohol som vyskočiť na Eguša

102

nemá toľko odvahy, aby odpadla, preto sa iba prevaľuje vo svojom lôžku, previsuje a má predpoklad stuhnúť.

— Premieňa sa na druhé počasie.

Počúvala ma.

— To spôsobí opar. Budú síce tmavšie noci, ale dennému slnku taká papierová hradba nemôže škodiť.

Vstala a obrátila sa tvárou ku mne. Ten náhly pohyb ma zmietol ešte viac. Hľadel som na ňu celý prekvapený, lebo som ju ešte takú nikdy nevidel. Predom mnou stála hotová žena, ukončených a okrúhlych foriem tela, pevne nasadených pľiec, rozložených bokov, vysokého hrudníka a plných pŕs. Svojím zjavom pripomínala mi teraz skutočnú obryňu. V domnienke, že sa ma rozhodla nasledovať, uchopil som ju za ruku a povedal som: — Vojdeš ku mne? — Ale ona sa vzoprela a povedala rozhodne: — Nie.

— Ostanec tu? — pýtal som sa nechápavo.

Odpovedala: — Nie!

— Prečo si teda prišla?

— Pre kepeň!

— Pre kepeň?

— Hej!

— Budeš spať vonku?

— Možno!

— Ale ho potom prines!

— Veď je nie tvoj!

— A či?

— Toho, komu i prv patrili!

Pozerala na mňa širokými, lesklými očami, v ktorých ľadovateho bielko. Bol to pohľad tvrdý ani žľna, rozhodný a neústupčivý. Nevedel som mu vyhnúť. Pôsobil vo mne zmätok. Bez slova vyniesol som jej z chatrče starý kepeň a ona, sotva si ho prehodila na plece, odchádzala.

— Už ideš?

— Hej!

— Odprevaďm ťa na kúska!

104

a sbehnúť na Prielom do chatrče dať sa trochu po týždňovke do poriadku, lebo ešte toho večera chcel som byť pri Zune a na druhý deň v sobotu bola výplata na správe.

Ale Zuna ma čakala pred chatrčou. Sedela na pni a hrala na svojej strunke. Už zďaleka ma táto hra zaujala, lebo nemohol som ju porozumieť: nepodobala sa tým melódiám, čo v mojej prítomnosti hrávala. Najskôr v nej chýbala radosť, alebo aspoň to zafarbenie tónov, čo v človekovi prebúdzá radosť. Z hry vynikal stále iba kov. Preto sa mi zdalo, že sám nástroj cvendzí niekde vo vetre. Keby som nebol mal istotu, že to hrá Zuna, bol by som si myslel, že to kvílí zviera, ktorému prehára v hrudi túžba.

Soskočil som rýchle s koňa a ponáhľal som sa k nej.

— Co to hráš? — pýtal som sa.

Vybrala strunku z úst a skryla ju do kožuška, čím chcela povedať, aby som sa nepýtal.

Dotkol som sa jej ramien. Telo mala studené a tvár bledú.

Pýtal som sa:

— Si chorá?

Odpovedala:

— Nie!

— Za čím teda smútiš?

Vyvrátila hlavu a pozrela hore, ako by ma chcela upozorniť na oblohu.

Iba vtedy som si všimol, že obloha má horúčku. Prvý raz, ako som sa pamätal, mala v tento čas farbu popola, farbu pahreby, ktorá sa spaľuje zvnútra, prečo musí stále klesať do temnot. V jej hlbine nedalo sa rozoznať nič, ani jediná iskierka hviezdy neprenikla šedivým povlakom. Piesočnatá, nevľúdna púšť rozťahla sa nad vrchmi miesto vysvietenej oblohy. Do povetria vyhýral ťažký opar, ktorý prekážal voľnému dýchaniu. Pľúca sa nestačili naplňovať. Zostávaly v nich neobčerstvené kapsy a tie človek cítil na prsiach ako tlak drsných uzlíčkov, naplnených žrkom, ako preťaženie v tele, neistotu v hlave a zmätok v smyloch. I ja som varil z toho pobádal úzkosť na samom spodku srdca ako drobnú kvapôčku olova, ktorá

103

— Nie.

Pustila sa prudko cez čučoredniak. Kepeň bol čierny a dlhý. Zahaľoval jej postavu až po päty. Pri rušnej chôdzi sa jej dolu na bokoch rozhaľoval a zavláčoval. Vo večernom šere to vyzeralo, ako by nekračala, ale letela sta veľký netopier, trepotajúc ťažkými kridlami po zemi.

— Ach, veď to nebola ona. — Spamätal som sa potom, keď zmizla v tmavých hĺbinách hory. — To bol niekto cudzí, vari ten túlavý vojak, čo predom mnou v tejto chatrči spal a zabudol si tu kepeň a fajku. Hľa, práve bol tu. Dnes si odniesol kepeň a zajtra príde po fajku. Tadiaľ odišiel. Dobrú noc.

Ale keď som vošiel do chatrče a vonku sa celkom osmelo, kvapka úzkosti na dne srdca oľahčala a stvrdla. Vybehol som preto znovu von a volal do noci:

— Kto je tam?

— Hej, hej!

— Je tu niekto?

II.

Pri výplate nasledujúceho dňa upozornil ma radca, aby som si dal s dievkami pokoj, a ak mám nejaký vážny pomer, aby som si ho čím skôr usporiadal tak, žeby nevzbudzoval pohoršenie, lebo oni, vraj, nemajú kancelárie na to, aby v nich deň čo deň čítali nepodpísané listy o tom, aké pestvá stvárajú ich zamestnanci s dievkami po holiach.

Nepovedal som na to nič. Taký radca je neobmedzený pán. Má svoje zelené auto, ktoré letí po ceste ticho a hľadá ani žľna, má svojho šľihleho Vlacha, čistokrvného Angličana, dvoch bielych chrťov, dlhý ďalekohľad, kanadky, zlaté hodinky: samé drahocenné veci; zjaví sa náhle práve tam, kde ho najmenej čakáš. Vládne nad životom a smrťou hájnikov a horárov svojho revíru, môže si teda dovoliť všetko.

105

Pri zdŕavkovaní vo veselej spoločnosti horárov z okolia po krčmách, pri speve, kartách a mnohoznačných pohľadoch tučných krčmárov bol by som i na jeho i na Zunino podivné správanie celkom pozabudol, keby ma na všetko znovu nebol upamätal Weinhold.

Pritrafil sa mi večer na ceste do Prietŕžín práve vtedy, keď ma bol môj Eguš stratil i pri svojej rozumnosti a opatrnosti. Weinhold sa vracal na ľahkej bricke zo sobotnejšieho nákupu, a keď videl, že mám príliš slabé nohy na to, aby som sa dostal nazpät do sedla, pripnul môjho čierneho chlpaňa po boku svojich hrdzavých kobýl a prinútil ma prisadnúť si k nemu.

Cestou mal kedy pospomínať mi všetky novosti z dediny. A medzi-
iným upozornil ma aj na to, že poslednú chvíľu veľmi často vysedáva u neho Tavo, ba že niekedy na pohoršenie sveta privlečie si so sebou aj Zunu, a keď som o tom vážne zapochyboval, živo ma presviedčal, rozprávajúc, aká býva vtedy vystrojená, kde sedáva, čo robieva, ako sa tvári, smeje, ako jej Tavo vyspevuje, ako sa bije pred ňou do pŕsa, zaklína, že ju nikdy neopustí, a že každému vykrúti krk, kto by sa chcel k nej priblížiť, pričom ma niekoľko ráz uistil, že má jediný úmysel vystrihať ma pred tým zlosynom a zabrániť prípadnému nešťastiu.

Nezostávalo mi len uveriť, pripraviť si poriadny nôž, príleži-
tostne niekde za bučkom odvážlivca vystriechnuť a poznačiť mu rebrá, aby mal pamiatku na celý život.

Pán Weinhold mi dal príležitosť porozmýšľať o tom. Bol ohľadný. Nechcel rušivo zasahovať do mojích citov. Nechal ma hodnú chvíľu na pokoji, aby som stačil stroviť všetko, čo vo mne zovrelo pod doj-
mom jeho reči. Bolo to vtedy veľmi dôležité pre mňa i pre neho. On zatiaľ stíšil kobylky, aby sa bricka veľmi nehegala, a zahľadel sa skúmanovo ponad ich chrbty na úzku cestu, ktorá vpredu stále vbe-
hávala do zákrut tesnej doliny. Mal tiež svoje starosti. Možno ešte väčšie, ťažšie a složitejšie ako ja. Nesmel ich nikdy pústať so zreteľa, ak sa nechcel v niektorom obehode prerátať. A iba vtedy ma znovu vyrušil, keď pobadal, že moju pamäť by mohli ohroziť dremoty.

— Este som vám chcel niečo . . . — vravel neistým hlasom, na-

106

chýbaly, lebo chýbal i vietor, ktorý by bol vyčistil oblohu od vodných pár. Inokedy o tomto čase rúti sa horské povetrie na dolinu, šumí na všetkých stranách ani veľtok, teraz tento pohyb bolo sotva badať medzi mihalnicami na očiach. Teplota nebies vyrovňavala sa hladko s teplotou zeme.

Eguš kráčaľ pomaly a mne sa ťažilo pohnať ho do rezkejšieho kroku. Mal som ešte preťaženú hlavu. Vlastne to nebola farcha hlavy, ale farcha, visiacia alebo čnejúca niekde mimo mňa, ktorá ma tlačila na temeno, na plecía, na stehná, prsia a chrbát. Musel som sa stále proti nej vzpierat, preto som ju cítil najmä ako tieseň hlavy a tieseň hrude. Bol by som ju rád pohýbal a odvalil, ako sa, po-
vedzme, pohýbe a odvalí skala, ležiaca iba v jame na povrchu zeme, kde sa pravdepodobne skrývala s kopca. Ale márne. Bola teda ako skala čnejúca, väziaca hlboko vo vrchu, ba ešte hlbšie, hádam v strede zeme, ktorá sa iba preto vynorila, že dažďová voda smyla s nej nános. Bol by som ju rád aspoň ulapil, ohmatal, aby som mohol zistiť jej podobu a veľkosť. Ale ani to sa nedalo. Objem mojich rúk a môjho tela bol menší ako objem tej farchy. Nemala ani tvaru, lebo nebola z hmoty. Bola to iba sila, najskôr napätie povetria, aké býva pred búrkou. Alebo mohlo by to byť predzvestou samej búrky?

Ako som to mal chápať? Čo sa mohlo naraz postaviť proti mne, keď som nezavdal nikomu príčinu ku hnevu. So všetkým som dosiaľ žil v priateľstve: s nebesami i so zemou, s vrchmi i s dolinami, s no-
cami i s dňami, s kvetmi, so stromami, so zvieratami i s ľuďmi, áno, so všetkým, s čím mi prichádzilo žiť a obcovat, núž ktože sa mi naraz stal nepriateľom?

Nebolo ťažko pomyslieť na Tava. Hú. Hneď sa zodvihol zo zeme, vyrástol až po oblohu, sklonil veľčiznú hlavu s naježenou hrivou ani bujak, ručal od besnoty a rútil sa proti mne s blýskavým nožom v papuli, ale mne stažilo vtedy šepnúť zľahka jeho meno a on sa rozplynul.

Lebo taký bol Tavo. Iba tma, nič viac. Večermi sa síce vyvalí hrozivo z doliny na vrchy, vytisne oblohu, dusí, mliaždi a hučí celú noc, ale sotva zapíšiť prvé vtáča, odtéká rýchlo a do brieždenia vy-

108

kláňajú sa ku mne so svojej strany. — Ach, veď sa pamätáte, bol som sa vám už zdôveril o svojom pláne. Ide o ten mlyn a pilu. Vofakedy som to myslel ináč. Ale keď sa teraz Zuna rozhodla, mohli by sme sa dohodnúť my dvaja.

— Ako, — opýtal som sa.

— Nuž tak, — vysvetľoval smelšie. — Mohli by sme byť spo-
ločníkmi. Vy dáte pozemok a zariadenie, ktoré by sa na ten účel ešte zo staršieho mohlo opraviť a použiť, a ja peniaze. Stratil by ste nemohli. Všetko by sa vám rentovalo. Neskoršie by ste sa nemuseli viazať ani na štátnu službu, alebo by som mohol starý mlyn od vás odkúpiť, veď počúvam, že podjeseň postavia hájovňu.

— A čo mňa do starého mlyna?

— Teraz nič, ale keď sa ožením.

— A kto vraví, že sa žením?

— Azda nie?

— Pletky!

— Tak vy to len tak?

— Hej, len tak!

Otvoril od prekvapenia ústa, naklonil sa ešte viac ku mne, a keď pobadal, že mám v tú chvíľu dravčie oči, splašil sa, pošibal kone a hnal ich stále do klusu, hoci bolo všade do kopca, aby sa ma čím skôr mohol zbaviť.

Keď som potom zasa s koňom osamel, nad Babou už boly zore pohasly. Obzor stemnel a pomaly klesal. Iba v úzadí sa dvíhal ešte smelo do výšky Veľký zvon. Bol celý čierny, pochmúrny ako mních s kapucňou na hlave. Hlboká klenba dookola, kde ešte nedávno začahovaly lúče, zalievala sa občas ohnivožltým súmrakom, sťa ne-
pravidelným dychom žeravej pahreby, nachádzajúcej sa jnikde za vrchom. Ostatné končiare i hory splývaly už s oblohou. Rozhrani-
čenie bolo badať iba v prechode čiernej farby do šedivej, prípadne v stupňoch jednej. Naspodku, kde mala byť zem, korene vrchov a hôr, bola farba ani natlačená čierna vlna. Do výšii sa rozčuchrá-
vala, redla, takže aj trochu svetla stažilo do nej preniknúť. Hviezdy

107

schne zo všetkých korýt, lebo vtedy sa rozsvieti obloha a ona-tma je iba nedostatok svetla v povetří.

A predsa iste ma niekto očiernil pred radcom, niekto trúsil ne-
pekne chýry o mne, doista šťval ľudí, otravoval povetrie, pôsobil na Zunu, aby sa odo mňa odvrátila. Prečo by bola včera tak podivne kvílila, prečo nevošla ku mne, kde som ju zval, prečo chcela mať kepeň, prečo odchádzala odo mňa tak náhle a podivne, prečo?

Na tieto nástojčivé otázky bola by mi mohla odpovedať len Zuna. Jediným pohľadom mohla stíšiť vo mne nepokoj, ale som ju ne-
mohol nájsť vo mlyne, ani v okolí na jej obľúbených miestach.

Od mlyna bola cesta úzka a vyjarčená. Kôň vytikal podkovami do okrúhlych skál svoj rovnomerný krok a hora sa mu podchvíľou ohlasovala trojnásobnou ozvenou. Dolinu i grúne pohlcovala noc. Stúpala so mnou zdola od rovin. Na svojich temných vlnách pri-
nášala úpek vyprahlej zeme, ťažkúmedenú žiaru prezretej pšenice, teplú vôňu snopov, lebo tam bolo už dávno leto. Dosiaľ ležalo po-
kojuje ani more. Tíško sa trbicalo pod slncom. Všetky dni a noci sa v ňom zrkadlili. Zem hasila jeho smäd, kým jej stačili zásoby vlhky, ale teraz, keď slnce zvrelo najväčšími horúčavami, studne a bahníská povysychaly, voda v riekach opadla, zem sa dopukala, prach vystúpil do výšok a ono sa chytilo horieť. Celá rovina stála v jedinom bielom stĺpe ohňa, ktorý neuchvacoval len zem, povetrie a nebesá, ale i človeka pri práci a v spánku. Mocné plamene plazily sa už i hore dolinami, zaplavovali kopanice, lazy, nové dediny a mestá, iba hole im dosiaľ odolávaly, ale zanedlho i tie sa ponoria do toho ligotavého, všetkým prenikajúceho živlu, lebo táto noc bola už jeho prvým horúcim dychom. Pôsoobil mi už v krvi ako ľahký zábal pariačeho sa bahna na tele. Natolko mi zväčšoval i tak už neznesiteľnú tieseň v hrudi, že som sa temer dusil, preto, sotva som prešiel Lúčkami, skotil som s koňa, na brehu morského oka poshadzoval šaty a chystal som sa ponoriť do chladiacej vody, pred-
pokladajúc, že sa mi tak trochu uľaví. Ale náhle zaujalo ma ne-
zvyčajné a nečakané videnie. Predo mnou rozprestierala sa tichá

109

hladina ako čierne, husto naváňané súkno. A uprostred nej roz-
tváral sa veľký kvet. Bolo ho vidieť, lebo jeho úbel husto striekal
do povetria a do hĺbín teplého svetla. Práve kvitol. Veľké srdcovité
lupene sa od seba pomaly odlepali, a chvejúc sa vzrušením, roz-
tváraly sa do plnej, prekrásnej aperienej ruže. Vysvietená voda me-
nila sa odrazom.

Zjavenie plávalo zvolna po hladine a vyčarovalo svojou krásou
sladký priestor raja. V prvej chvíli človek by bol uveril, že je to
naozaj ten záračný, šťastlivý vyvolencom bohatstvo prinášajúci
kvet, ktorý sa ukrýva na dne morských ôk a len v takýchto nociach
vystupuje na hladinu, aby sa roztvoril a ukázal hviezdám. Ale ja
som hneď zbadal, že tento kvet je živý, že sa pohybuje svojvoľne,
že dýcha, ústami pije vodu a zas ju vypúšťa, že vypuklé lupene sú
vlastne obličky nahých pľiec bieleho ženského tela, ktoré sa vlní na
vode, raz klesá, raz sa vynára, vyplňa, otvára a hrá sa s nepokoj-
nými vlnami ani luna, a zároveň som hneď poznal, že plavkyňou
môže byť iba Zuna.

V bledom svetle rozoznával som jej telo. Podobalo sa bríceniu.
Keď vystupovalo, prskalo do povetria hviezdny prach, keď sa po-
náralo, mútilo vodu mliečim. Ako som sa tak na ňu díval, pochytila
ma naraz mocná túžba odísť a zmocniť sa ho i násilím, aby som
tak nadobudol istoty vo všetkom, čo ma naplňovalo v poslednú chvíľu
pochybnosťami.

Bez meškania vošiel som do vody. Tmavý chlad ma v tú chvíľu
objal. Najprv polepil mi nohy, brucho, prsia a potom preliel sa i na
chrbát. Voda bola ľadová iba na prvý dotyk, neskôršie príjemne
zvlažovala. Pohotovo zaplňala priehlbiny a urovnávala hrany na mo-
jom tele. Bola všade hladká. Dala sa už nepatrným pohybom roz-
deľovať, ako by mala sama radosť, že môže objímať a nadnášať nie-
čo teplejšieho od seba a v čom badať prúdenie opravdivého života.

Kľaz som sa po nej, sledujúce pozorne menenie zjavu pred sebou.
Zuna ma zprvu nezbadala. Plávala pokojne. Ale keď som už v jej
bezprostrednej blízkosti rozvlnil hladinu, znepokojila sa, a sotva
ma zhládla, zmizla pod vodou. No nemohla sa mi stratíť. Tmavé

hlbiny podchvíľou oživovaly jej telom. Biele jasanie ju všade pre-
zrádzalo. Preto mohol som ju mať stále na očiach. Tu prešmykol sa
jej prehnutý chrbát s plytkým žiabkom uprostred, tu vykrojené
boky s hladkou kožou ružového hada, tu oslnuté jamky pod kole-
nami alebo dvojica rozvlnených nôh. Mal som dojem, že sa predo
mnou mihá oslepujúci lúč.

Bezpochyby Zuna sa cítila aj pod vodou bezpečne. Bola vrtká a
úskočná ako ryba. Ale ja som sa pevne rozhodol sledovať ju aj na
samé dno.

Voda sa spenila. Sotvakedy videla takú honbu. Bola príjemná a
predsa čoraz viac oťažievala, ba zdalo sa mi, že sa stavia proti mne,
lebo kým pred ňou sa otvárala a skoro zárazom ju vytrhávala z
dosahu mojich rúk, mne sa pľetla pomedzi nohy, vrážala mi do
pľiec, chytala ma za pás a odťahovala od nej. Akúkoľvek zručnosť
som vynaložil, nikdy som ju nevedel úplne ovládnuť. Zuna bola
stále pred mnou a náhle, keď som sa ju pokúšal podnoriť, po-
mýľila a zaskočila, zmizla. Hlbiny stennely a stíchly. Vracala sa do
nich noc. Po celom tele šľachotaly mi drobné vlnky, ako by v ňom
cheely stíšili rozbúrenú krv. Urobil som ešte niekoľko odvážnych
pokusov objaviť ju v zátočinách medzi koreňmi a šliamom, ale
márne. Musel som sa vynoriť, aby mi čuhy ožili.

Hladina morského oka prestrela sa pred mnou zas ako čierne
súkno. Nepohybovalo sa na nej už nič. Splývala v celej šírke ne-
rušene s nocou, len na rúbani sa niečo dialo. Najprv odtiaľ doľahlo
k mojim ušiam tiché skučanie, potom hneď zasupel a zaerdzal môj
kôň, opäť a opäť, nakoniec priam zakvílil, ako by ho bolo niečo
hrýzlo, a pustil sa do besného cvalu naprieč poľanou k hore. Mo-
hol mi niekto kradnúť koňa, preto som sa ponáhľal rýchle na breh.

Na poľane stála Zuna. Bola celá biela. Leskla sa na nej ešte voda.
Ako ma zazrela, pribehla ku mne a vzrušujúcim hlasom vavrila,
aby som rýchle pristavil kôňa, lebo sa stane nešťastie. Nechápal
som nič. No jej úzkostlivý vzhľad, šialené erdzanie a divý cval
vzďaľujúceho sa kôňa, ktoré burácali horou ani hromové zvuky,
a hlasy prebúdajúcich sa obrov ma o tom presvedčovali a podpafo-

valy moju myseľ temným tušením, že sa naozaj chystá niečo mi-
moriadne veľkého a hrozného, čo môže dať do pohybu všetky oko-
lité vrchy, ba čo môže zaviniť priam i skazu sveta, preto som začal
napochytre rozmýšľať, ako zastaviť kôňa, aby sa predišlo nešťastiu.
A vo chvate prichytil som sa iba najobyčajnejšieho, ba v tomto prí-
pade skoro smiešneho spôsobu. Stávalo sa totiž, že za pašou zašiel
niekedy Eguš príďaleko od mňa a tu, keď nepočul moje vola-
nie, pískal som obyčajne krátko, silno a rýchle za sebou a on vždy
pribehol. Skúsil som to teda i teraz a nesklamal som sa. Eguš ma
počul a vracal sa. Dupot kopyt a šialené kvilenie sa približovalo a
potom zo šedivého prívitu noci vynoril sa i ozrutný tieň zdive-
ného zvieraťa. Tieň rástol a stával sa každú chvíľu určitejším.
O chvíľu bolo možno rozoznať hlavu, širokú hrud a hrivu, a keďže
som dobre poznal formy môjho kôňa, nebolo mi ťažko aj za pol-
svitu a v takej rýchlosti zistiť hranatú hrču hneď za jeho hrivou,
čo mohla byť sčúpnutá postava jazdca, alebo aj telo nejakého dravca,
ktorý bol zahryznutý do boku nešťastného kôňa. S určitosťou som
to nemohol rozoznať. Besný kôň mal namierené ku mne a ja som
sa rozhodol zastaviť ho, hoci ma mohla odrádzať od takejto činu
obava, že ma roznesie na kopytách, lebo Egušov zjav bol hrozivý.
Ohľadom blížace okále, rozzevená papuľa, vrenie pien na zuboch,
pekelné jačanie a nesmyselný cval neveštíli nič dobrého. Ale jeho
uľľachtilosť zvíťazila aj nad šialenstvom. Sotva hol na skok
predo mnou, zafňkal, vrazil kopytá do zeme, napružil predné nohy,
aby tlakom na pevný trup zadržal váhu tela, a sklonil hlavu, ako by
sa bol zahranbil za svoje vyčítanie. Takto stačil som ho chytiť za
zubadlo a strhnúť k sebe, aby pocítil moju vôľu. Ostatné už skon-
čila Zuna, ktorá stála po celý ten čas neochvejne pri mne, a keď
vybadala, že kôň má zámer vyhodiť hlavou, vzoprel sa na zadné
nohy a uskočil bokom, v čom by som mu ja nebol mohol zabrániť,
lebo nebolo možno zdolať jeho sily, vrhla sa ako bleak pred mnou,
oboma rukami lapila svoje prsníky, silno ich chvíľku hnetla, ako by
chcela z nich povytlačiť husté mliečie, potom sa natiahla za koňom
a natierala mu chriapy i zuby. Nevie, kde videla tento starý spô-

sob krotienia zvierat. Eguš chvíľu ešte supel, osňkal a kýchla od ne-
zvyklej vône dievčieho tela, onedlho však stíchol. Priblížil sa k nej,
onuchával ju, a kým mu ona ňúchala čelo, položil si horúcu papuľu
medzi jej ňadrá. Bol tichý, krotký, iba čo hlasnejšie dychčal.

Ja som bol zvedavý na podivného jazdca, ale na koni nesedel ni-
kto, ani v bezprostrednej blízkosti na poľane nebolo badať žm, a
ktorý by mi bol prezradil, že niekto zavčasu skočil so sedla a skrýva
sa v húsťave na okoli. Bolo to divné. Zrak ma natoľko nemohol
klamať. Tmavú hrču na chrbte kôňa som dobre rozoznal. Čakal som
vyvetlenie od Zuny.

Opýtal som sa jej náhle:

— Kto sedel na koni?

Maznala sa a koňom a vavrila:

— Niekto tam sedel?

— Áno!

— Videl si ho?

— A ty nie?

— Bola tma!

Vtedy som sa už nevedel opanovať. Stratil som trpezlivosť i roz-
vahu, priskočil som k nej, vzal som ju násilne do náručia a vavrila
som:

— Vošla si do mňa a rozsvietila si ma, ako svetlo vojde úprimne
do príbytku a rozsvieti všetky kúty a steny, keď gazdina zapáli ve-
čer lampu a povie „Pochválen“. Ďakujem ti za to, lebo som šťastný,
keď cítim teplotu tvojho svetla na všetkých miestach svojho tela
i svojej duše, ale keby chcel niekto vojsť medzi nás a začloniť fa
tak, že by som ja musel blednúť v tieni, ako bledne vňat na zimo-
visku v tmavej pivnici, zabijem ho.

Nepovedala ani slova. Kým som hovoril, hľadela temne blízokajú-
cim pohľadom a potom nečakane a úskočne, ani krvoživým dravec,
vrhla sa celým telom na mňa. Bol to iba okamih. Kratučká chvíľka
prudkého nárazu a rozpančiatania sa. A vzápätí prenikol mi hrudou
ostrý bôľ. Jej nechty sdieryali mi s bokov kožu a jej zuby zaseku-
valy sa mi do žil na krku. V prvej chvíľočke som myslel, že ma na-

padla hladná šelma, takú dravú silu vyvinula, ale kým som si uvedomil nebezpečenstvo, bola preč. Iba jej šialený smiech zanikal v hĺbkach lesa ako zloviesť poštekvávanie rozúreného vlka.

Zastal som nerozhodne na poľane pod sivastou oblohou prvej letnej noci. Hlboká rana na krku po prvom stĺpnutí začala ma páliť a krv z nej rinula sa mi prostriedkom pŕs na ľavé stehno. Bola teplá. Na všetkých miestach, kadiaľ stekala, cítil som, že je to moja krv, tá istá, čo sa oddávna prepaľovala túžbou a čo dnes priam zahorela prvou žiadosťou. Ale väčšia rana roztvárala sa v mojej hrudi, lebo protivníka, čo sa vari proti mne zodvihol zpomedi vrchov, začínil som bezprostrednejšie.

III.

— Pletka, — oznámil som rozhodne novému ránu, keď sa mladé slnce dotklo opatrne pavučín, rozvešaných po pňoch.

Celú noc som preležal vonku na poľane a roztvorenými očami a teraz prichádzalo sa mi posbierať a ísť, lebo aj Eguš na mňa už vyvolával. Ale ja som mal ešte ťažšiu hlavu ako predošlý deň. Stále vírily v nej nepokojné myšlienky. Nebol som schopný trpezlivo uvažovať, ba ani čisto vidieť. Musel som dlho hľadiť na svet, kým som ho rozoznal. Vari sa sám Lucifer postavil proti mne, otrávil mi slinu a pomútil rozum, aby skrížil moje plány. — Pletka, — povedal som na všetko. Bolo to jediné slovo, ktoré som vedel ešte vyriešiť a ktoré obsahovalo celé moje myslenie. Malo znamenať asi toľko, že uvedomujem si síce svoju chorobu, trápi ma i to, že ohrozuje povážlivo moju spokojnosť, ale nedbám, lebo nie som schopný postaviť sa proti nej, že som úbohý, znechutený a že ma začína omŕzať svet. Preto som ani neposlúchol Egušovo volanie. Ležal v machu na chrbte s rozhodnými rukami, mal pred očami širokú rovinu nebies ako čistý hárok papiera, na ktorý sa chystal písať, ponárať sa do dychu zeme ani do vyvetraných perín zdalo sa mi vábnejšie, ako brúsiť grúne, najmä keď sa mohol človek pritom pohodovať.

114

Stačilo totiž prítvárať pomaly oči, a už som letel: končiare sa rozstúpili a obloha unikala. Na akú vzdialenosť, sto kilometrov? Nie, desatisíc. Potrvá to iba niekoľko sekúnd. Kým rozlepíme mihalnice, budeme naspäť pod Prielomom. Celkom tak, ako by si vstúpil do hoidacieho člnka.

Potom ma pokúšal sen. Slnce zostúpilo s oblohy, obkročilo ma a posedelo si chvíľu na mojich prsiach. Najcitelnejšie ma hrialo na bokoch, kde sa zapieralo kolenami. — Spíš? — vpravelo. — Ach, nepretvaruj sa. Veď je známe, že od večera nemáš spánku a že sa iba darmo namáhaš. Nemýšľ sa. Ani takýmto spôsobom nedosiahneš nič. Je to smiešne otvorenými očami hľadiť do prázdnej diery a myslieť si, že spíme. Podobne vari to robí aj istý vták, keď sa chce ukryť pred nebezpečenstvom. Hľadám sa pamätáš, ako si sa smial, keď si o ňom prvý raz počul v škole, a u toho vtáka sa taká hlúposť dá ospravedlniť. Je predovšetkým veľký, a okolo seba má iba rovinu a piesok, samý piesok. Hahaha, hľadže, odoberiem trochu z tvojej horúčky a pretriem ti slinu oči, aby si jasnejšie videl. — Vtedy presiaklo ma na zreničku trochu svetla. Boly to iba dve kvapôčky rosy, ale naraz dalo sa nimi vidieť na belasé nebo a na veľké okružle svetlo uprostred neho. A bol to, povedal by som, objaviteľský pohľad. Taký istý, aký máme, keď sokočíme s lavice, kde sme si za primknutými dverami v kolibe na kožušku popoludní zdiemli, prihueme sa ku škáre medzi sрубmi, hľadáme zvedavo von, lebo nás vyrušil podozrivý šramot, a vidíme, že sa niekto prikráda ku košiaru.

Z dolného kraja poľany ozvaly sa rýchle kroky, ako by sa bol niekto vyplašil z hory a utekal. Zvolil si práve smer ku mne. Najskorej nevedel, že tu ležim a striehnem na neho. Prižmúril som rýchlo oči tak, aby mal dojem, že spím, keď ma zbadá, a predsa aby som ho mohol cez obrvy pozorovať. Myslel som pritom na tajomného jazdca z predošlej noci.

Šuchot v šuvarine a chrpkanie suchého raždiasa rýchle vzrástlo. Za chvíľu sa k tomu pridružilo ešte nepokojné dychčanie, utáľované odľhanie a pokašľavanie, šuchot šiat a potom sa vynorila

8*

115

konča mojich nôh tóna, ktorá nadobúdala rýchle určitosť. Bol to muž, trochu privysoký, chudorľavý. Mohol sa mi, pravdaže, zdať takýmto aj preto, že som hľadel naň zdola. Bol bez kabáta, aj bez čiapky. Iba cez plece mal prehodenú akúsi sošúfanú handru. Mohol to byť aj ten kepeň, ktorý bola nedávno odniesla Zuna z mojej koliby. Nevidel ma. Vyzeral na okolí húštinu, kde by sa mohol ukryť, lebo niekto ho šťval. Ale ja som ho necheel iba tak nafahko prepustiť. Zdvihol som hlavu a zavolať: — Stoj, hej, stoj! — Malo to naň prekvapujúci účinok. Zatackal sa, ako by ho bola zpredu guľka trafila, a keď sa spozoroval, temer vykrikol úžasom.

Chvíľku sme si hľadeli navzájom do očí.

— Ha, to si ty? — zachrčal potom.

— Odkedy ma poznáš?

— Dávno, dávno, a potom tej noci tam pri morskom oku, veď sa pamätáš.

— Naháňajú ťa?

— Hej!

— Vari sa bojíš?

— Trochu!

— Prečo?

— To je dlhá história!

— Cheel by som ju vedieť.

— Dozviesť sa ju onedlho, teraz ťa prosím len o to, aby si ma nevyzradil.

— Komu?

— Hneď uvidíš!

— Nesľubujem!

— Ach, my sa pojednáme, lebo ja ti môžem dať za tú službu väčšiu hodnotu.

— Čo?

— Zunu!

S tým skončil. Voľačo ho znepokojilo. Zjastil očami a zmizol. Počul som ho lomožiť chvíľku naďo mnou, potom jeho kroky stíchly. Šuvarina sa okolo mňa vystierala a slnce začalo tuho pripekať. Ti-

116

šina, ktorá sa rozhostila v ovzduší, privádzala ma znenáha do pamäti a zvlášť: našiel som sa s očami široko roztvorenými a opretými na oblohu. Akýže to bol sen? Či vari naozaj šiel tadeto neznámy človek a ja som sa s ním shováral? Bolo by to možné? Začal som si napochytre celú neobyčajnú prírodu v ustálenom vedomí zbystrenými smyslami ostrážitejšie ujasňovať, a keď sa mi to nedarilo, vyskočil som na rovné nohy s úmyslom prezrieť dôkladne poľanu a najmä húštinu na pokrajisku, ale skutočnosť ma úplne zmietla.

Pozdola mňa ešte v tóni smrečiny stáli dvaja žandári. Len čo boli vari vystúpili z hory po chodníku. No hoci som im musel padnúť priam do pohľadu, nevšimli si ma. Boli zaujatí niečím iným. Ich oči mierili naľavo odo mňa dohora, práve do tých kútov, kde som podľa zanikajúcich zvukov predpokladal, že zašiel môj neznámy. Azda ho ešte stihli zazrieť. Jeden z nich skladal opatrne s pleca pušku, ako by sa chystal vystreliť. No bolo vidieť, že je nie akúsnym strelcom a že pohľad na živý cieľ mu priveľmi snižuje citlivosť oka a istotu rúk, preto stačil som sa i ja rozľadnuť druhým smerom ešte prv, kým sa ozval výstrel.

Horný okraj poľany bol však naoko pokojný. Rástly tam zákrpky limby a miestami korušina. Vpredu ojedinele a ďalej na prechode do lesa spĺývaly v celú húšť. Okolo nej stály dôstojne staré smreký s tmavou čečinou a tvorily zátišinu, ponorenú ešte do belasého tieňa. Azda na samom spodku tohto tieňa, medzi mladými linhami, bolo niečo. Oni mali iné postavenie a širší rozľad, mohli vidieť viac a mne prekážal mladý, bujný malinčák so širokými listmi, ktorý rástol hneď poyše a tvoril celinu. Ale keď zaznel po chvíli výstrel, práve táto celina sa rozhybala a z nej vybehlo to podivné zviera, s ktorým sa Zuna hrávala vo Vlčích jamách. Zasvietilo nenávisťne očami a zmizlo rýchle v hore.

Rozum sa mi nad tým zastavil. A kým si všetky hory tiahlymi ozvenami poohlasovali novinu, marilo sa mi v očiach, ako by ma chcelo uniesť do spánku a znovu mámiť bláznivými snami.

Prichodiaci ma potom vysmiali. Čudovali sa, že si tak chutne mô-

117

žem spať, kým mi vlk komoru vykráda, a ponúkali sa, že ma oslobodia od podobných zločinov. Boli to veselí ťuhajci. Široké sedliacke tváre. Nemohli byť dlho v tomto kraji. Vari len nedávno odskočili od pluhu. Rovnosť im ešte nestačila dodať vážnosti a prísne strážcov verejného poriadku. Lutovali ma, že sa musím zdržovať v takejto divočine. Oni by to nevydržali. Veď je lepšie chodiť po rovine bez námahy a pásť oči po kopcoch, ako driapať sa úplazmi a otkáť si členky na skalách. Dost už vraj majú tejto vychádzky. A sotva by sa boli tu ukázali, keby neboli dostali rozkaz. Ale služba je služba. Zvečera si trochu pospali v Prietřinách a už pred svitaním museli stúpať, aby prekotali dolinu za tulákom, ktorý sa vraj zdržuje v mojom revíri a každú noc obťažuje slepého mlynára, vyháňajúc od neho peniaze a dodržanie akéhosi dávneho sľubu. Upozornili ma naň, a keď mi podrobne opisali i jeho vzhľad, žiadali ma, aby som ich odprevadil k Tavovi, lebo majú vraj podozrenie, že ten s ním drží. Neodakávaná zpráva ma prekvapila. Kým mi o ňom rozprávali, myslel som na hlinenú fajku, zabudnutú na vychladnutom rošte sporáčka v mojej chatrči, na ťedivý kepeň a mohol som myslieť i na vysokoého mužského, čo iba nedávno povedľa mňa prebehol, lebo jeho vzhľad, ako mi utkvil v pamäti, shodoval sa úplne s opisom hľadaného tuláka. Nemohol byť ďaleko. Bol by som ho ľahko vystopoval. Ale len čo spomenuli slepého mlynára a jeho nočné návštevy a pod dojmom prekvapujúceho videnia po nedávnom prebudení zo sna zblesklo sa mi v hlave a náhle som pochopil, že mojím nepriateľom nemôže byť tento tulák, i keby naozaj jestvoval, ale vlk, ten samotár, ktorý našiel priazeň u Zuny.

O mlynárovi širily sa totiž reči po vidieku, že za mladí zapísal sa z lakomstva vlastnou krvou sluhovi pekla z Kotliska a že teraz každú noc chodí k nemu vymáhať sľub. V dedine žilo niekoľko ľudí, čo počuli na vlastné uši vzrušujúci rozhovor medzi nimi, keď sa oneskorili v hore a vracali sa nocou domov popri opustenom mlyne, ba podaktorí i videli neobvyklého veriteľa plúžiť sa tieňmi rumovisk a pritom dokladali, že keď sa mali s ním stretnúť, premenil sa na vlka a trielil ozlomkrky do hory. Pravdaže, ľudské reči

nemôžu sa ešte brať za pravé mince. A ja som ich tak ani nebral. Ale teraz, keď som spoznal, že začínajú ovplyvňovať i mienku úradov v spojitosti s inými podobnými rečami o tajomnom obyvateľovi Kotliska a v spojitosti s vlastnými pozorovaniami a skúsenosťami naviedly ma na myšlienku, že prostredie týchto vrchov, dolín, hôr, brál, prostredie slnca, vetra, prostredie vysokého dňa a hlbkej noci, aby si zachovalo prevahu nad opovážlivým a dotieravým človekom, vytvorilo si moc, azda je to moc širokých priestorov, závrtných výšok, moc samoty, ktorá sa vteliť do tohto obávaného, u nás zriedkavého dravca, aby účinnejšie šírila hrôzu medzi pastiermi i uhliarmi tuhore a mocnejšie rozpaľovala obrazotvornosť mozgy poverčivých dedičanov tudolu. Bol to iba slabý záblesk poznania, ale taký prenikavý, že som náhle prehliadol a videl aj za denné svetlo, ako vari vidával iba starý bača z prietřinského salaša. Preto som žandárom neprezradil nič z môjho sna a schystal som sa s nimi na Pálenicu so skrytým úmyslom pozorovať, ako sa zatvári Tavo pri takej návšteve, aby som si podľa toho mohol upraviť svoju mienku.

Tava sme vyrušili z popoludňajšieho pohodlia.

Ťažko znášal horúčavy letných dní — bolo to aj nemožné. Všetko páliło: obloha, zem, kamene, drevo, šaty, telo i krv, ako by si bol nastoknutý na ražni; ešte si sa musel i sám na ohni obracať. A Tavo mal ešte na nešťastie skoro na palec hrubú, hustými chlpmi obrastenú kožu a prekliatu robotu. Celý deň sa krútil okolo ohňov, chodil po žeravých uhľoch, hltal horúci čierny prach. Ešte tak uprostred januára, keď Veľký zvon má ľadový pancier a na Pálenici mrazy štiepu storočné jedle, by to bolo na vydržanie, ale v lete, keď sa rozžeraví obloha, je to robota iba pre tých z pekla, lebo človek sa zahlee vlastným potom. Preto nebolo na tom nič divného, že aspoň cez poľudnie hľadal spôsob, ako ovlažiť svoje rozpálené telo, a keď slivovica mu v tomto prípade nemohla uľaviť, ani väčšieho prameňa nablízku nebolo, kde by sa bol mohol vyčliapať, použil

čierneho bahniaka, ktoré sa rozťahovalo pod smročinami za jeho kolibou.

Na tento kúpeľ ho upozornili diviaky. Každú noc prichádzaly sem. Vari ich vyvrhávaly všetky húštiny na okolí. Najprv sa šalely, hrýaly navzájom, škrtily, kvkaly, dupotaly, až celá zem dunela pod ich paprčkami, sotva sa však zaborili do bahna, stíchly. Iba pokojné pokrochkanie širilo sa potom nocou. Tavo ich už niekoľko nocí pozorne sledoval. Nedaly mu spať, pľuhavstvá, a spôsobovali mu veľké utrpenie, lebo si musel predstavovať, ako sa s boka na bok prevracajú, ako si trú bruchá o chladné bahno, ako vytŕňajú pysky z čiernej záplavy, ako zivajú a spriahajú drobnými očkami od samej rozkoše, a naplňal sa pritom až po hrdlo rozhorčením preto, že Pán Boh vo svojej povýšenosti pamätá aj na divé svine, ktoré iba škodu zaviňujú ľuďom, kým jeho ani neopľuže. Ešte len aj v noci musí sa kľzť v lepkavom pote vlastného tela, musí voňať vyúdenú drevinu svojej koliby a dýchať horúce povetrie. Niekoľko ráz mal pokušenie vyskočiť, vziať kyjak a rozohnať prasačiu čriedu po holiach, ale teraz aj on skúsil taký kúpeľ a našiel v ňom potešenie.

— Hu, nemusíš mať plutvy a ležiš si ani na perine, iba ten je rozdiel, že periny nechladia. — Zodvihol hlavu, aby ho bolo rozoznať. — Oblapí ťa, pritiahne mocne ani žena, citíš ho aj na prsiach, aj na bedrách, a keď sa len trochu pohýbeš, bije ti do brucha. Huhu, aj vtedy ťa ešte drží, keď z neho vyjdeš.

Oznámil som mu, že sa chce s ním porozprávať páni v cifrovaných mundúroch.

A, napodiv, neurazil sa. Bol ochotný im hneď vyhovieť.

Striasol sa ani starý huňatý a lenivý ovčiak, s ostatným obojkom na hrdle a s ťažkým kľokom pod papuľou. Darmo som čakal, že sa pofe trochu upraviť, aby nevyzeral ani opica, čo ušla komediantom z refaze. Z hustého kúpeľa vyšiel rovno k nám.

Hu, veď nemal sa prečo hanbiť. Bol oblečený od krku až po päty. Poriadne čierne šaty: celý oblek, topánky, nohavice, kabát, rukavice, všetko v jednom kuse, pohodlné a ľahké. Ani jeden krajčír by ich nebol tak ušil. Všade mu priliehaly na telo, a predsa necítil sa

v nich stiesnený. Hu, Kain by mu bol závidel. Pľuval okolo seba čierne sliny a rozháňal sa rukami za dotieravými ovadmi, ktoré zaciťili jeho krv. Boly to dve dlhé ruky so železnými pásmami. Cvičil ich každý deň v tvrdej robote: staré hrčavé jedle vyrubovať, kláty váfať, štiepať, strapaté kriaky, hrubiznými koreňmi vrastené do zeme, vytrhávať, kľčovať, vličiť na oheň, stavať kľietky, ruvať sa večne s ohňom. To bola ich robota na celom dni. Samy sa vzpínaly, húžvaly, a kým dostávaly farbu kôry, pod kožou, tam, kde bruškaté avaly priliehajú k sebe ani štiepy v štosiku, kde povrazy žil sa nadvzujú, slievajú sa vedno, celily a tuhly pri mraze i v plameňoch až tak, že napokon sa podobaly dvom ťažkým kyjačikom s ohorenými hrčami na koncoch. Hu, sukin syn!

Vôbec sa nepredesil, keď mu žandári oznámili, že sa chce rozprávať s jeho dlhonožným priateľom, ktorého prijal pod svoju strechu.

— Hu, to môžete, ten vám neujde, len musíte podísť trochu vyššie, lebo v jednej kolibe nám začínalo byť pritesno, tak som mu vystavil tam vo svahu medzi kosodrevinou druhú, — povedal a pustil sa zaraz pred nami dohora. Bolo vidieť jeho široký chrbát, mocný, žilovatý a pozarastaný krk. Hoci svah prikró stúpaj, rútil sa ani guľa, stále dopredu ohnutý, iba niekedy sa vyrovnával a prefahoval a vtedy zažiarila jeho ryšavá hriva ani iskrami sršica fakla. Kto by mu bol stačil? Kým sme sa my rozhybali, on sedel už v holi medzi dvoma kruhmi kosodreviny na hrobline šedivého skália, ktoré trochu vyčnievalo nad povrch ani mohyla, a keď sme sa k nemu vyšťverali, ukázal nám drevený kríž, zastoknutý do hrobiny, vysvetľujúce: — To je jeho koliba. Už skoro rok si v nej kosti ťdi. Hu.

Naozaj. Kto mal zdravé oči, mohol sa o tom presvedčiť. Či ešte mohlo byť zrejmejšieho dôkazu? Hlbšie sa predsa nič nevryje do duší žijúcich ako hrob. Pokojprachu! Božemôj, tu sa nemôžeš jednat, hádat, kričať. Strhni s hlavy klobúk, sopni ruky a venuj aspoň krátku modlitbu nebohému za spasenie jeho duše: Daj sladké odpočinutie, Pane, tomuto mŕtvemu, nedovoľ, aby dostal po smrti zárvat v tej tisícodvestometrovej výške, a prived ho čím skôr do slávy nebeskej, veď má tam už blízko, amen.

A Tavo, trochu skrahnúty dychom večnosti, ponáhľal sa vysvetľovať: — Pred rokom prišiel ku mne s tamtej strany, — zahodil rukou voľakde za Prielom. — Mal tu dojednať nejakú starú záležitosť s mlynárom, ale doniesol si so sebou aj voľajákú prašivinu a na tú skrepenel. Ráz ráno ho poskrúcalo pri ohnisku ani kôrku a viac neostal. A rúči chlap to bol. Hu, holi sme dobrí známi, nuž vykonal som mu ešte túto službu. Tu leží. Na Jakuba to bolo. Ak máte niečo s ním, len si vybavte.

Stiahol husté obočie a prívratil škľavé oko. Prichodilo sa mu ešte pustiť do litánii ku všetkým svätým a bol by celkom iste žandárov rozplakal. Hu, Tavo bol všetkými masťami mazaný. Zručnejšieho komedianta ani vari nebolo. Ale ja som mu rozumel. A aby mi nešla príležitosť usvedčiť ho z cigánstva, sponáhľal som sa odkryť jeho figeľ.

— Pat, — povedal som, — buďte ticho. On žije. Vstal z mŕtvych hneď na druhý deň, myslím, že to bolo na Annu, keď sa najlepšie fan dvíha. Práve vtedy sa zodvihol i on s tohto miesta a odišiel. Naozaj, niet ho pod skalami. Keby ste rozhádzali túto hrobku, našli by ste pod ňou len zmliadenú psicu a znaky po ovčích paprčkách. Ale buďte ticho, on je nablízku, azda aj medzi nami, len ho nevidíme.

Nečakal to odo mňa. Ako by som mu bol za džber ľadovej vody vyčrpal pod bradu, tak sa naraz prebral a ožil. Hneď mal okálie vylietane, strapaté hniezda obočia ním zodvihnuté vysoko dopredu hrbolavého čela, chlpy zježené a pchy veľkosti medených päťákov. Aj škľavé oko sa mu náhle napravilo, pľuhákovi. Ani kaňa tak dorovna a strmo nehľadi, keď vyzere z výšky medzi líšaj níkmi hrđavošedivý kožuštek myši, ako hľadel on na mňa. Nazdral som sa, že ma ide tým pohľadom prepárať. Bezpochyby žlô mu vrela. No pred žandarmi zdržiaval svoju zlosť a pokúšal sa ma iba zahriaknuť.

— Hu, prečo by mal vstávať z hrobu, keď je už raz zavalený skalami a má aj križ, veď by to nebolo na ľudský spôsob.

122

párov na scesťe, a vo mne zasial neistotu. No pomýlil sa. Ešte toho dňa som sa rozhodol vytrhnúť zpod vrchov hlavný koreň všetkých temných síl a očistiť hole od príšer.

IV.

Mal som obstojnú guľovnicu. Staršia výroba, ale niešla dobre. Nosil som ju však viac pre parádu, aby sa mi niečo osievalo pri boku. Hoci bolo do ňoho mieriť: na poľanách a v báhoch stretával človek každú chvíľu kŕdle plachých jeleníc alebo srnčie rodiny, aj dravce často nadbehuvaly do cesty; nikdy ma neschvátila opravdivá poľovnícka vášeň zodvihnúť pušku, prižmúriť oko, s napätím cieľiť, a potom po výstrele v rozochvení ešte uprostred dymu a za ohlušenia zisťovať v diaľke výsledok, lebo som si myslel, že by sa tak narušil poriadok, ktorý určil vo vrchoch život. Preto mi vari zvieratá ani nevyhýbali. Každé šlo pokojne a nerušene za svojou životnou potrebou, hoci som sa im plietol stále do cesty. Ale ako som pojal k vlkovi nenávisť, všetko sa zmenilo. Nechodil som viac bezstarostne po hore, ale prikrádal som sa poza stromy opatrne a ticho, načúvajúc každému šelestu. Moje smysly teraz ľahko rozoznávaly v povetří živočíšne vône rôznych zvierat a na diaľku farbu srsti, bez ťažkosti upozornily na stopu v šuvarine, na prti alebo v úplaze, podľa celkom nepatrných znakov vedely určiť pohyb zvierat v každom čase, ako by si na takú robotu už dávno boly zvykaly. Temer cez jednu noc stal som sa nielen skúseným, ale aj vytrvalým poľovníkom. Rozhodol som sa stoť čo stoť skolíť nepohodlného dravca, myslíac, že tak odstránim hlavnú prekážku, ktorá sa postavila medzi Zunu a mňa. Hoci bolo v tom čase dosť roboty i v šľogoch, ališdil som iba za ním deň i noc neúnavne a vytrvale celým revírom. No podujatie nebolo ľahké. Stravný dravec ako by bol zvetril, že je v nebezpečenstve, vyhýbal mi, bol vždy na mlie predo mnou, iba čerstvé stopy a zvyšky krvavých hostín ma presvedčaly, že sa ešte zdržiava v mojom revíri. Slnce vychodilo a zapadalo, vetry sa kľzaly úplazmi,

124

— A prečo by tu mal ležať, hniť, dať sa prevŕtávať červíkmi, keď nemusí, lebo on nie je stvorený na ľudský spôsob, ale na spôsob diabla, — dobiedzal som nástojčivo. — Boh mu rozkázal navádzať ľudí ku hriechu. On sa tomu podrobil, ale vymohol si večný život. Môže teda zomierať, ožívať, ako mu ťaكا, lebo môže hocikedy vystúpiť z pekla na svet. Chachacha, akože by sa to srovnávalo s naším kresťanským poriadkom, keby diabol zomrel, povedzme, na obyčajnú prašivinu, ako ty vravíš.

Vo svojej opovážlivosti zašiel som skoro príďaleko. Do Tava v tú chvíľu vchádzal zaiste Parem. Mohol som sa presvedčiť na vlastné oči, ako tento mocný pohanský boh znetvoroval svojím ukrutným hnevom ľudskú podobu, keď voľakedy schádzal zo svojej nadoblažnej ríše na zem a vteľoval sa do svojho kňaza, aby robil poriadky medzi našimi rozvadenými pradedmi. Ani sa mi teraz nechce veriť, že by Tavo nebol zdedil čarodejníctvo dávnych žrecov, lebo tá prekrútená, zohavená tvár, ktorá sa mi namiesto Tavovej tváre zjavila, tie vypúlené, jedom sršiace okálie, pekelný úšľachok, čo zhŕžval do gundže celé jedno lice, kým druhé vytiahol až tak, že bolo poznať pod ním hrbolce zubov, vypnuté povrazy žil na krku, navreté pampúchy mäsa na brade, i celá hrud' vysotená dopredu, ako by sa mala rozpuknúť, prezrádzala, že tu zasiahla nadprirodzená sila, najskôr tá, čo na oblohu vyfukuje búrky, dlhými bleskami švihá chrbty vrchov a strašnými hlasmi hromov ohlušuje doliny. Iba vtedy trochu skrotol, keď som oznámil, čo sa mi v poslednom čase prihodilo a k akému uzáveru som preto prišiel. Zúrivosť odčerpá zo seba dlhým trúbením a smiechom, podivným sice, ale predsa ľudským. Nazval ma kúvikom a radil, že som mal ísť radšej mátohy plašiť po márniciach, nie za hájnika do Prietřín. Potom si dôkladne laktom povytieral s oboch strán ryák, vypľal pred seba zvyšok zlosti, posielal nás do pekla pre radu, keď jemu nechce veriť, a sbehol späť do rúbaniska, aby mohol dokončiť svoj kúpeľ.

Žandárov tým sice celkom zmätol, ale moju mienku nenaštrbil. Bol som i tak presvedčený, že zahral iba komédiu, aby zvidel sto-

123

vystupovali, po nociach kvitly veľké hviezdy nad horami a ja som líhal i vstával rovnako s nepokojným srdcom. Tak prešiel celý týždeň a vlk behal po slobode. Iba v sobotu ma stretlo šťastie. Zastihol som ho vo Vlčích jamách. Vari čakal na svoju družku, preto bol nepozorný. Dostal som sa k nemu do takej blízkosti, že ho guľka nemohla minúť.

Dravce mávajú obyčajne tuhý život a stávajú sa nebezpečnými pre neopatrného poľovníka ešte aj vtedy, keď sa zdá, že im už krv v žilách celkom vychladla, ale tento sa nebránil smrti. Ležal pokojne na trávě s vyvaleným jazyčikom a s krvavou penou na papuli. Guľka mu prevrátila komoru. Bol to poriadny kus. Zaiste nebol v poslednom čase na planej chove. Mal ešte hustý zimný kožuš, hrđavohnedý, iba na krku miestami prešedivený. Nemohol byť teda ani starý. Vari naozaj pochádzal z nejakého mocného vlčieho rodu, ktorý tu voľakedy neohrozené vládol nad tichou a bojazlivou zverinou, možno ho naozaj Zuna vypelichala na kozom mlieku a mal najlepšiu príležitosť obnoviť krutovládu hrôzy medzi vrchmi, ale moja guľovnica mu to prekazila. Už som si mohol dať z jeho kožky vyrobiť poľovnícku kapsičku. Bol pokorný a poslušný ani baranček, ešte len aj oči mal milosrdné. Aká zmena! Iba nedávno bol nástrojom diabla. Ľudia od neho zďaleka božili a zvieratám slably nohy, keď začuly za sebou jeho skučanie, a teraz stal sa obyčajnou mrcinou. Navidomoči mu tuhly behy, vietor mu vyhánal posledné bľchy z kožucha, slnce mu vysušalo oči a so všetkých strán liezly k nemu chrobáky, aby si pod jeho rebrami usporiadaly hody. Smrť sa dala do svojho dieľa. Robila zručne a rýchle. Ja som jej nemusel pomáhať.

Plnil som sa už pýchou. — Chachacha, dnes večer valasi na prietřinskom salaši môžu pokojne spať, vlkolak z Kotlika im nepride rozháňať ovce, aj slepý mlynár bude nadarmo načúvať do noci, keď sa ozvú kroky obávaného veriteľa.

Ale nebola to radosť stála. Vlk sa zdal iba naoko pokrotnúty, lebo keď som chcel porušiť jeho rđanlivý pokoj, ukázal znovu svoju silu.

Zaumienil som si totiž, že mrcinu zavlečiem hneď do mlyna, aby

125

sa Zuna presvedčila, že som rozhodnutý biť sa o svoje šťastie aj so silami pekla. No môj Eguš sa rozhodne proti tomu postavil. Nechcel mi pomôcť. Keď som mu chcel naložiť bremeno, vzpätli sa, prudko sa prehodil a odcválal s besným rehotom preč. Mrcinu musel som si z Vlčích jám vyniesť sám a pri chatrči podráždený koň v tanci pokračoval. Kým nevybádal môj zámer, stál pokojne pod strapatým smrekom, kde si bol sám vyvolil stajňu, ako som ho šiel však sedlať, a najmä keď som mu chcel pripnúť mrcinu na chrbát, mal mi vybiť zuby.

Vymýšľal si nezvyklú hru. Obehával v kruhu celú poľanu, občas pristavoval sa predomnou, chvilu stál s vysoko vyzdvihnutou hlavou, nespokojne zahrabával pravou nohou, ako by ma chcel pred ničím varovať, a zas odbehol.

— Ech, nevďačník, vari si len nemyslíš, že budem aj celou dolinou túto mrcinu vliecť na chrbte, ako som ju privliekol sem, a ty si budeš vylizávať slabiny, ešte to! — Šňal som si temenný pás, a keď sa zas vracal ku mne, vyfal som mu niekoľko britkých na príučňo po papuli.

Ale on neustúpil. Poznovu začínal svoj tanec, ako by mu boli mozog napadly motolice. Podivné! Prvý raz bol taký zanovitý. Do tých čias sme vždy pekne vychádzali. Podroboval sa ochotne mojej vôli. A teraz náhle ako by boli doň vošli besi. Komediants, azda si namýšľal, že je v cirkuse. Zlost vo mne zvela. Zabudol som na všetky služby, ktoré mi preukázal, stratil som ľudský cit a mieru hnevu. Keď opätovne ku mne pristúpil, chytil som ho za zubadlo a tal nemilosrdne, kade len ruka začíhala, a keď sa mi remeň vyšmykol, použil som bez okolov pásť a baganče, nedbajúc, že mu vytláčim oči, prerazím bacher alebo že ho celkom zabijem.

Nakoniec musel som použiť listi, ak som sa chcel ešte toho večera dostať ku mlynu. Mrcinu som pripútnal na povraz, ktorý som objavil v jednom kúte chatrče, a zavliekol poníže do hory, aby jej nepríjemný pach zanášal víťor na dolinu, a s druhým koncom povrazu blížil som sa k Egušovi. Netušil nič. Dal sa chytiť, osedlať, bol zas pokojný, iba oči mal trochu prekrvené. Mohol som si po-

126

hodne vysadnúť, ani kožou nezatriasol, a keď som mal tak pevne jeho boky v kolenách, že ma nemohol shodiť, prudkým trhnutím povrazu pritiahol som mrcinu bližšie, aby sa cestou nezaplietla medzi stromy.

— Hajdy, Eguš!

Bolo to však nebezpečné. Ako kôň zacítil mrcinu za sebou, pochytala ho taká zrádca, že stratil celkom smysly a stal sa opravdivým besom, rútiacim sa vošlep horou do noci a strhávajúcim všetko okolo seba do záhuby. V bokoch ho škľabalo, telo sa mu striaslo odporom, vyhodil sa na dolinu ako rozpájaný šarkan s plameňom v pysku, aby si čím skôr vyvetral neznesiteľným včím pachom zamorené nozdry. A zároveň s ním poskočila mrcina. Ani o piadť ju nemohol predbehnúť. Popletala sa mu neprestajne okolo zadných nôh, lebo ja som ju držal pevne na povraze aj vtedy, keď ma už chytil závrat zo šialeného cvalu. Teraz som už pochopil, že si nesiem na dolinu nešťastie, ale nevedel som sa ho zbaviť. Nešťastie je spútané a tvojím životom, ako je spútaná radosť. Vlastníctvo prijmeš bez repantia a opatrnejšie si ho tak ako ktorýkoľvek dar boží. Ba niekedy ešte starostlivejšie. Hneď chápeš jeho osudovú dôležitosť a preto raz v nedelu popoludní po litániách, keď sa ti žena s deťmi rozidu z domu, odložíš ho do dubovej skrinky za pec alebo za prostrednú najširšiu bradu k ostatným cennostiam. Potom sa dlho toho miesta strániš, pociťuješ bázeň, kedykoľvek zavadiš oň zrakom. Ale náhle stratíš všetku obozretnosť. Vychystáš sa, povedzme, do hory. Berieš si s poličky fajku, mechúr s tabakom, potom s múrika zápalky a nakoniec celkom uvedomelne siahneš rukou i na to miesto a položíš si svoje nešťastie do vrečka k ostatným drobnostiam. Podobáš sa v takýto čas žabe, ktorá skáče hadovi do pažeráka. Ťažko povedať, kto vládne vtedy tvojou vôľou. Mne sa napríklad zdalo, že splňam svoje predsavzatie, keď pokorujem koňa a púšťam sa s mrcinou na dolinu. A predsa vtedy bol som už iba hračkou osudu. Lavina hrôzy pohla sa na mňa pod chvilou, keď som kládol prst na spúšť gufovice a čakal v rozochvení na výstrel, čo mal vyhasiť život vlka.

Mrcina si uviedomovala svoju moc. Počínala si čoraz sebavedomej-

127

šie, ako by bola oživala. Zprvu sa iba kotúľala prťami, kade kôň cváľal, rúcala skálie, mrvila prst, ťuchorila listím a voštím, potom sa naučila skákať: neprestajne dorážala koňovi do bokov alebo priam na chrbát. Hjó, hohó, nestrasiete sa ma. Pliaga! Ukázala sa silnejšou po smrti, ako bola za živa. Do tých čias bola nebezpečná len pre niekoľko bezbranných zvierat a vari i pre niekoľko poverčivých pastierov a dedičanov, teraz vyburcovala všetkých živých i mŕtvych medzi horami.

Hora zhĺkla úžasom. Vytrhla sa z driemot a nevedela, čo sa robí. Lomoz bol priam uprostred nej. Schytával stromy do víru po rade ani zdivený vichor. Nezadržateľne rástol a zachvacoval nové priestory. Vonkoncom nevedel sa uspokojiť prízemím. Na bralách sa vzdúval a vyskakoval až ku hviezdám. Preto strácala rozvahu. Zdlhavo zaručala na dolinu, a zachvátená nesmyselným únikom, smiešala sa s čiernou zemou i so šedivou oblohou. Proti mne rútily sa stromy: vysocizné jedle, strapaté smrek, hrubé, rozkonárené buky. Musel som vynaložiť veľkú šikovnosť, aby som im unikol.

Zdola vystupovala noc. Chcela byť pevná v celej svojej šírke, ale cval môjho koňa ju rozbíjal na kúsky.

Vtedy som už strácal nádej. Držal som sa síce kľčovite Egušovej hrivy, aby som neaľtel, ale tomu som nevedel zabrániť, žeby sa kôň nezrútil do vofaktorej priepasti. Za seba som sa neopovážal pozrieť. Mrcina vyšľavala proti mne všetky temné bytnosti podzemia. Prezrádzala mi to smršť zvukov, ktorá sa za mnou dvíhala. Na všetkých stranách pukala sa zem. Z čiernych priepasti šľahaly plamene samého pekla. V besnom blúte praly o seba ani hromy. V ich horúčave škarvalo sa mäso a trešľaly kosti: hrozny jakot, následok zatratenia, výstraža smrti, ples a hody najväčšieho utrpenia. Srdcervúce upenie a kvlenie obetí zadúšal hrozny diabolský smiech. Sám mocný satan vystúpil zprostred plameňov a pustil sa so svojou háveňou do tanca. Hua, hua. Tieskali a bubnovali ei na vypučené bruchá.

Kôň sa už nedotýkal zeme. Letel tým huriavkom s natiahnutým krkom ani šíp. Ledva stačil lapať dych. Boky sa mu šly rozdrapť.

128

A ja som banoval, že ma Pán Boh nestvoril radšej uhriakom, aby som sa mu mohol vryť pod kožu, a dnes ďakujem svojmu anjelovi strážcovi, že ma predsa neporušeného sľožil na pažiť pred mlynom.

V.

Zuna som doma nezastihol. Známe miesto pod starou vrbou nad stavom, kde som ju obyčajne v takýto čas nachádzal schúlenú, mlkvu a zahľadenú do tajomných hĺbin vody, bolo prázdne. Darmo som čakal a načúval. Odnikiaľ sa neozval jej ľahký krok. Noc rýchlo zastierala zem tmavými odcedzami. Prihľadnosť slabla. Známe zákutia rúbane sa mi rad-radom strácaly s očú. Splynuly s čiernou hradbou vysokého lesa. Zbytočne som ich potom pre istotu všetky trpezlivo poprechodil a pozorne poprehľadával. Ani z jedného nevystúpila známa biela postava. Nakoniec som vošiel i do mlynice, ale miesto Zuny vyšiel tu v ústrety starý mlynár a zval ma dovnútra.

Nijako ma to neprekvapilo. Nestretol som sa síce s ním v poslednou čase ani raz. Lež on sa mohol na mňa rozpamätáť. Veď ma neraz videl tadiaľto prebehnúť, motať sa pomedzi vrecia so Zunou ako malého chlapca. Hľadám počul od iných, že som sa vrátil, ba hádam viac aj to, že som starú známosť obnovil, mal teda príčinu pozvať ma k sebe. Ja som síce vtedy nemal veľa chuti trafiť čas posiedkou so slepým starcom, ale keď som si uvedomil, že jeho slovo by azda mohlo zaväziť u Zuny, vošiel som.

Mlynár dožíval svoju starobu opustený. Slepota ho natrvalo vyradila zpomedi ľudí a vykázala mu miesto vofakde na medzi časnosti, odkiaľ je možný pohľad iba do seba. Mala by to byť vraj pokuta za previnenie. Aspoň taký chýr o ňom išiel a on ako by si bol toho vedomý, uspokojil sa s osudom. Keď zanedbal mlyn a dovolil poodnášať všetko zariadenie, vtiol sa do múranice ako do vlhkej diery dokaličenej zvierat pred smrťou, klesal, machnateľ zároveň s ňou a čakal ešte, kým mu nad košťami nenavŕši mohyly.

• Noveceta hof.

129

Obýval najtmavšiu komoru. Vofakedy to bol sklad. Pôsobila chmúrne ani kamenná hrobka. Hore i dolu bola vyložená tehľami. Na stenách držal sa srieň. Vari celou dĺžkou dlážky povaľovali sa na slame rozličné handry. Miernily trochu chlad a zároveň pravdepodobne slúžili za lôžko, lebo posteľ tu nebolo. Celé zariadenie sa skladalo z jedného stola a dvoch stoličiek, ale mlynárovi aj to stačilo. Mŕtvym dávajú do truhly ešte menej a sú spokojní. Pre neho i tieto predmety boli jednako iba spomienkami.

Na stole blakotalo žlté svetlo hrubej voskovice. Najskôr za mlynárovu dušu. Rozkolembalo síce trochu povetrie nad stolom, ale nevedelo vliť vŕfudnosti do priestoru a najmä nevedelo pristrojiť predmety bohatšími tvarmi a živšími farbami. Pri dotyku rýchle chladlo a zostávalo prilepené iba na povrchu ako pozlátka. Bezpochyby kamenica bola posledným pribytkom pozostatkov jedného života, pripraveným hrobom a ticho plápolajúce svetielko posledným pozdravom miznúceho sveta pútnikovi na cestu do večnosti.

Keď som vstúpil dovnútra, zarazil ma ťažký olejnatý zápach. Zdal sa vystupovať z dlážky, ako by slama a handry boli nasiaknuté olejom. Ťažko sa mi preš dýchalo. Sadal na pľúca a pridúšal. Neskoršie som zbadal v tmavom kúte za dverami plechový sud, pravdepodobne zvyšok zásob oleja, ktoré si akiste vofakedy mlynár nepretržite opatroval a dopĺňal, aby mal pohotove na masťenie strojov. Plechovica bola akiste hodne prehrdzavená, lebo olej sa lisol na stenách.

— Predvečerom som počul zasa horu zahučať, nuž vedel som, že prideš, — zahundral mlynár, keď sa usadil za stôl oproti mne.

Opýtal som sa na Zunu. A on mi prezradil drsným hlasom, že ju náročky poslal k Weinholdovi, aby sa mohol so mnou osamote porozprávať. Za veľkými čiernymi sklami jeho okuliarov zažiarili zároveň blesky, vari druhé oči, ktoré utajoval pred ľuďmi, aby ho považovali za temného, ale ktorými všetko jasne videl, zisťoval a posudzoval zo svojho utajeného stanoviska dôkladnejšie, ako môže posudzovať obyčajný smrteľník s odkrytým zrakom. Preto som mal pri ňom stále nepríjemný pocit, že s nami ešte niekto tretí sedí, nesku-

pocítil som ju náhle celým telom i dušou. A to isté iste cítila i Zuna, lebo vtedy naraz začali sme obidvaja tak kričať, že naše matky nevedeli, či majú skôr nás tľisť alebo úbohú dievča ratovať. Hneď potom prihnal sa rozozrený mlynár. Mal zákerný, zlý pohľad. Nevrel nič, ani nenadával, ako robievajú chlapi, keď sú pristihnutí v takom stave, len sa slepo, upriamene a bezohľadne hnal za svojou obeťou a tak isto bezohľadne, ticho, iba s výkerenými zubmi nahováral ruky za hrdlom svojej ženy, keď sa mu postavila do cesty. Neviem, čo sa potom stalo. Matka nás oboch so Zunou schytila a ušla do dediny. Od tejto príhody som od mlynára vždy bočil. Chodil som síce s matkou ďalej do mlyna, lež úzkosť ma až vtedy opúšťala, keď sme sa so Zunou utiahli niekde do hory.

Teraz mi to všetko prišlo na um. Nebál som sa. Raz muselo dôjsť k tomuto stretnutiu. A predsa musel som sa stále brániť nepríjemnému tušeniu, že sa železné dvere za mnou z nevysvetliteľných príčin zaplesnú a uzatvoria ma na večnosť v tejto diere so zlým slepcom.

Mlynár hodnú chvíľu nepovedal ani slova. Sedel meravo a ticho, tvárou obrátený priam ku mne, ako by ma chcel vaimať sluchom. Na čiernych sklách okuliarov tancoval mu odlesk pohyblivého svetla a okrem toho mu už nič nevedelo oživiť tvár. Vyzeral ani slinkom vysušená mŕtvolu.

Potom náhle prehovoril:

— Posledné dni som mal pokoj. Mohol som o všetkom dôkladne porozmýšľať. — Pohýbal pritom celou tvárou a mne sa zdalo, ako by sa predomnou huňaté zviera mrvilo vo svojom brložu a ježilo hrubú srst na chrbte, lebo mal celú tvár husto pozarastanú. Hlas mu bzučal vofakde vo fúzoch.

Vravel:

— Rozhodol som sa dať našu vec do poriadku. Nebudeme sa za prsty ťahať. Vyrovnáme sa tak, aby sme obsaja boli spokojní. Keď si sa už dostal do môjho kožušaka, nedbám, nechaj si ho celý, ba pridám ti ešte druhé, teplejšie, môžeš sa zohriať, ak ti bolo dosiaľ zima.

Myslel som, že naráža na môj pomer k Zune. O čom inom by sa

točnú, bez tela, len s prenikavými iskrami hlbokých a bystrých očí, človek nebezpečný a úskočný, azda on sám, ale v mladšom veku.

Ako som sa pamätal, mlynár bol vždy nevľúdny a ukrutný. Čeláď si nemohla na neho zvyknúť. Nestáli sa ani zaučiť do roboty, už mizli obyčajne nocami, nedožadujúc sa ani mzdy. Ako sa neočakávané na dvore zjavili z neznámych končín, odkiaľ si ich mlynár privádzal, keď z blízkeho okolia nedal sa mu nikto nahovoriť, tak náhle do tých končín zas zachádzali, iba čo sa potom začali šíriť hrôzostrašné chýry o tom, ako sa mlynár nocami premieňa na obľudného vtáka, ktorý vycieľava šuhajom a mladuchám krv, ako obcuje s tým prekliatym z Kotlíka, ako káže paholkom vliť vo vreciach skaly a hlinu, dáva mlieť, aby mohol súdiť sedliakov, alebo ako mučí ženu. Neviem, koľko pravdy bolo na tom. Ale museli si to ľudia vraviť, lebo ja som to počul medzi deťmi, ba pamätám sa, že i mať ma strašievala mlynárom. Zprvu som si z týchto rozprávok robil málo. Nevedel som hádam preniknúť k ich jadrú. Mali síce určitý účinok na moje sny, ale vo dne ich sila sa tratila. Chodil som do mlyna s matkou bez obavy. Ona na robotu a ja za hrou. Raz naskytla sa mi však príležitosť, že ma hrôza do tých čias nezdôvodnených rozprávok zasiahla bezprostredne a hlboko do nevianého detského srdca. Bolo to nejaké pred Vianocami. Ja a Zuna sme sa hrali na kuchyni vo mlyne a naše matky ticho a usilovne priadli pri okne, ktorým prenikalo bledé svetlo zimného dňa, keď náhle ozval sa v mlynici prenikavý vresk a do kuchyne vbehla v úbohóm stave slúžka, ktorú bol iba nedávno mlynár doviedol. Zo šiat mala iba handry. Hodila sa k mlynárkiným nohám a skučala ani zbitá saka. Mám ju pred očami takú skrútenú, s vlasmi rozpustenými a roztrúsenými husto po zemi, mám ešte dodnes pred očami ťkvúny rozmazanej krvi, ktoré sa jej ukazovali medzi handrami na holom tele, ako sa svíjala a trepotala nohami, lebo ony razom zmenili podobu mojej detskej duše vari preto, že som ich prvý raz videl na takom belostnom tele a že som z nich náhle vytušil ľudskú dravosť. Bola to surová rana, mierená priam do prameňa môjho života, a

bol aj so mnou shováral. Bolo to prirodzené. Bol predsa otcom, musel sa starať o budúcnosť svojej dečry. A keď som ja neprihádzal, začal on. Mal vari na pamäti svoj vysoký vek. Nechcel zomrieť skôr, kým nevidel zaopatrené svoje jediné dieťa. To býva starosť všetkých rodičov. I ukrutný mlynár mal srdce. Nemohol iba nenávidieť. Srdce má niekoľko komôrok a láska sa uspokojí niekedy i jedinou, obyčajne najmenšou, a preto u niektorých ľudí iba ťažko a neskoro preniká na jazyk. Zabudol som si však uvedomiť, aké dosledky máva samotárstvo a bezútešná slepota na človeka.

— Ach, mám radosť, že som sa s vami stretol, — povedal som, dúfajúc, že ho prívetivosťou trochu obmäkčím. — Dávno sa sem sberám, lebo viem, že potrebujem vaše rozhodnutie, no vždy ma niečo zdržalo. Nemyslite si teda, že som od vás bočil. So Zunou som odprvu iba dobre smýšľal.

Pomrvil chlpmi nad ľavým obočím. Mal to byť úškrnok. A hneď sa naklonil nad stôl, ako by ma chcel lepšie vidieť, a vravel:

— Nespomínaj radosť. Akože by si sa ty zachoval ku psovi, ktorý by ťa chňapol za stehno, a čo by urobil on, keby si sa zaháňal naú kyjakom? Na ktorej strane ťe by bola radosť, há? Neklam sa! Maj vždy na pamäti len svoju psiu povinnosť a nezaliezaj pod taký stôl, kde košťale pre teba nehádzu. Nuž vyber si z toho svoj podiel, ja som si svoj už dávno odpočítal.

Na takú reč som mu mohol povedať len to, že si budem vládvať sám uživiť svoju ženu, keď na to príde.

To mu nemohlo byť po srsti. Bol zvyknutý dávať iba rozkazy, kričať na ľudí, nadávať, hrešiť a všetci museli plniť bezvýhradne jeho vôľu. Kto sa spriečil, musel ujsť, ak nechcel byť zdeptaný. Preto na chvíľu ustrnul. Vari ma ešte raz starostlivejšie zmeriaval svojím druhým utajeným zrakom, uvedomujúc si prvý raz svoju slabosť a drvivú prevahu síl, ktoré sa skrývaly v mojich slovách. A zatiaľ mu zpoza ošúchaného goliera zamatového kabáta vyliezol na pľece hrdzavý pavúk. Prezeral si ma a od samej mrzutosti zakákal prednou nohou. Nemal rád takých hostí, čo páni rozpaľujú krv. Rozhorčene sbehol dolu rukávom, ako by sa chcel vrhnúť na mňa,

potom sa zháčil a zaliezol naspäť za golier, kde pravdepodobne medzi chlpmi mlynárskej brady mal svoj brloh. Mlynára to nevyrušilo. Najskorej mal už dávnejšie so zvieratom smluvu o tom, koľko mu má denne odobrať planej krvi zo žil. Dupal ďalej. Na okuliároch sa mu lesk ustálil vo dva pásiky a potom celkom zhasol. Duša mu možno klesala do hlbín večnosti. A keď sa ozval, bolo to, ako by sedel v hĺbokej studni.

— Nepretvaruj sa, — vravel. — Dávno som zmeral tvoje sily, i tvoje možnosti. Sám si ich na mne vyskúšal. Nehrajme sa už na slepú babu. Od tých čias, ako mi fa peklo poslalo do cesty, mal som možnosť poznať i všetky tvoje spôsoby. Hádám mi to uveríš. Viem, že sa premieňaš na sedmorako, aby si sa kryl a zavádzal dôverčivých ľudí. To je tvoja najlepšia zbraň. S pomocou nej nadobudol si prevahu nado mnou. Nemusíš ma presvedčovať o ničom. Poznáš fa už dobre. Hoci nemám oči, vidím fa. Viem, ako a kde sedíš, ako sa tváriš, viem, čo zamýšľaš, ha viem i to, čo robíš a kade chodíš, keď si nie pri mne. Prezrádaš fa povetrie, pach, ktorý rozširuješ, a prezrádzajú fa aj stromy, lebo kvília, keď prechádzaš popod ne. Ale dnes sa nejdeme navzájom klamať. Chcel by som, aby sme zanechali staré protivenstvá, aby sme sa múdre dohodli a rozišli navždy každý po svojom.

Komu patrily tie divné slová? Bol azda ešte niekto okrem mňa v temnici? Sviečka pokojne horela. Zltý vosk dvíhal sa pri knôťku, stekal okrajovým žliabkom ku hrobline a odtiaľ rovnomerne odkvapkával dolu na stôl. Svetlo vókol jasalo. Hore pod stropom bolo neisté. Kúty sa strácaly v šere, steny dýchaly chladom a dverami dovnútra hľadela noc. Nie, nikoho tam nebolo. Starce bol obrátený tvárou ku mne a čierne okuliare hľadeli na mňa. A predsa jeho myseľ musela byť spútaná s iným. Najskorej v tomto čase vstupoval do neho diabol, o ktorom išly chýry, že ho nocami navštevuje, a on sa s ním dohovára, alebo azda proti svojej vôli, premožený únavou, zaspal a hovoril zo sna. V každom prípade stávala ma jeho slová do čudného rozporenia. Celkom ma zmätly. Stal som sa neistým, plachým, lebo všetko okolo mňa dostávalo ne-

134

obyčajný vzhľad, ako by pod povrchom predmetov vznikali pozorovateľný pohyb, chystajúci sa vybušiť, porušiť ustálené tvary a pokoj. Pod nohami začala sa mi triasť dlážka. Handry i slama prevliehaly. Zpod nich voľačo vymokalo. Áno, bol to olej. Belaskavá tekutina dostávala na svetle prenikavý lesk. Stúpala a zachvacovala stále nové plochy. Podošvifou sa mi zdala ani tenká, slizká živočišna blana, rozťahnutá po celej dlážke. Potom prebehla po nej iskierka a hneď prudké svetlo zaslepilo mi oči, lebo zarachotily mocné stĺpy plameňov. Bol to zaiste iba účinok blikotania skromného svetielka na voskovici, zosilnený prázdny priestor komory, ale mne bolo úzko. Temer som vykrikol. Chcel som byť hneď na mile vzdialený od týchto miest. Nechcel som viac hľadiť do prázdnych očí mlynárových, nechcel som viac počuť jeho hrozny hlas a cítiť jeho natučený dych, nechcel som byť viac v blízkosti prevlnutých múrov starého mlyna, nechcel som byť mŕtvou v tom chladiacom chrobe, ale vtedy mlynár náhle ožil, vyložil obe ruky predo mňa dlaniami nahor a vravel:

— Pozri, toto sú moje ruky. Dve. Pravá je trochu silnejšia od ľavej. Všimni si. Na dlani to ani nevybadáš, tam niet rozdielu. Ruka ako ruka, ale na prstoch. Najmä na palci, lebo ten najčastejšie používame. Len ich zmeraj. Rozdiel je viditeľný. A ak máš zdravé oči, istotne vidíš na dlaniach a na pampúškoch prstov šupiny a jamy, ako by odtiaľ boly hrče povypadávaly. To sú pozostatky po mozoľoch. Niekde azda nájdeš len čierne fliacky. Vieš, zem a pot. Lebo mozoľe sú od roboty. A teraz hľad, prevrátiť ich. Vidíš tie vyduté žily? Tadiaľ steká moja krv. Vofakedy sa miesila s robotou, so zemou a s potom. Tak. Vtedy bola prudká, teraz ľedva steká, je už unavená ako ja. To robia roky. Nuž počítaj, ak vieš. To je celé bohatstvo môjho života. Skladá sa z podielu mozoľov a z podielu krvi. Dá sa zpoľahky obsiahnuť, veď žijeme iba jeden život. Celú sumu rozdeľ na polovice, a keď premeráš tie s podielmi, ak si spravodlivo počítal, môžeš sa presvedčiť, že polovice sú zarovno s podielmi. Neukrivdím fa teda, keď ti dám podiel mojich mozoľov. Je taký istý ako podiel mojej krvi, iba že tento je srastený so mnou.

135

súvisí s mojim životom. Uváž hodnotu toho, čo ti ponúkam. Tvoje požiadavky voči mne nemôžu byť väčšie.

Potom sa shrbil, sklonil hlavu a pokračoval:

— Keď podídeš k zadnej stene a rozmeráš jej šírину krokom na polovice, stupíš na tehu, trochu obtlčenú na hranách a pohýbanú. Nie je spojená s ostatnými. Dá sa ľahko odvaliť. Skús a presvedčíš sa, že fa neklamem. Čo nájdeš pod ňou, to si môžeš vziať. Neboj sa, neukrivdím som fa... Nájdeš tam všetko, čo som stačil nahonobiť, kým som vládol. Nedbám, že zostanem na holotine. Zaobidím sa nejak. Chcem sa s tebou spravodlivo podeliť. Keď myslíš, že ti môj život niečo dlhuje, ber si celý podiel mojich mozoľov. To je pravá polovica môjho života. Ale Zunu mi nechaj. To je druhá polovica. Podiel mojej krvi, a ten ti nedám, lebo tak ďaleko tvoje nároky nemôžu siahať.

Vtedy som pochopil, že mám do činenia s bláznom. Dlhoročná samota zmäčkila mu rozum. Bola to spravodlivá odplata za príkorie, ktoré spôsoboval iným. Preto som ho ani neľutoval. Naopak, bol by som mu rád dožičil ešte väčšieho pokorenia. Banoval som, napríklad, že je slepý a že nemôže vidieť môj úškrnok, bola by mu od neho ešte viac zhorkla žľe. Nebral som viac ohľad na jeho starobu a na jeho stav. Bol mi ľahostajný. Naše mienky sa rozchádzaly, naše zámcry šly proti sebe a nedalo sa predpokladať, že by sa boly raz urovnaly. Či tak, či onak, museli sme sa niekedy sraziť. Nebolo iného výhľadu, najmä keď mi bola známa mlynárova tvrdohlavosť. Preto poponáhal som sa mu ochotne vysvetliť tie miesta v hlave, kde mal dosiaľ tmú.

Dôkladne som mu predovšetkým rozpovedal, kto som a čo tu hľadám, aby ho nestrašily viac mátohy. Vysvetlil som mu svoj pomer k Zune, naznačil, ako ho mienim v budúcnosti usporiadať, a potom som ho ubezpečil, že nemám v úmysle trhať jeho život napoly a zmrazčiť na starosť, lebo poznám hodnotu podielu mozoľov i podielu krvi a viem, aká nezahojiteľná rana by sa rozjatriła v živote, keby sa jedna z týchto polovic zahantrótila. No poradil som mu dobrosrdečne, aby Zunu do svojho imania nepočítal, lebo tá patrí

136

do vlastníetva vrehov a hŕ, ktoré jedine môžu určovať jej osud a najmä preto, že ona je už dávno podielom môjho srdca, za ktorým som sa až sem ustával a ktorého sa nemienim vzdať ani vtedy, keby som mal púckou rozmlátiť jeho zanovitú a bláznivú hlavu.

Neviem, ako prijal moju radu. Vybehol som z tmavej komory skôr, ako mi stačil vydríapať oči. Počul som len za chrbotom zúrivé chrčanie. Vari sa držali s pavúkom za pažeráky. Ja som vyhládol na lúkach koňa, zaviedol som ho na Pohánsko do staj v chránených humnách, aby si po dĺvej jazde do rána oddýchol, a sbehol som k Weinholdovi.

VI.

U Weinholda sa pilo. Bola sobota. Prietražníski parobci zahŕňali únavu. Celý týždeň hrdľali. Vykašali hole a snášali viazanie suchého sena domov, aby mali na čom vyzimovať statok. Bola to dôležitá a namáhavá robota. Vyžadovala celého človeka a celý čas. Spávalo sa vonku pod stromami okolo ohňa, alebo v pastierskych kolibách. Vietor k nim prichádzal so všetkých strán. Býval ostrý a prudký. Švihal ich po chrbotoch a rozpukával im pery. Museli si každé ráno natierať ovčím maslom tváre, aby sa im koža nelienila a aby nedostali pehy. Odpočinky nocami bývaly len krátke. Na hľivenie nebolo kedy. Všadiaľ sa obyčajne vykašala psica a do nej ide kosa iba dotiaľ, kým sa mrázik na nej drží. To býva vždy do brieždenia a niekedy večermi, keď sa vyleje na hole mesačné svetlo. Robota ich celkom zavaľovala. Vykazovala im samotu a predpísanú striedmosť. Na božom dni pila sa iba pramenitá voda a pre chuť niekedy, ak bol nablízku salaš, i kyslá žinčica, aby boli stále rezki. Preto očakávali sobotu, keď si mohli zas povoliť. Všetky trampoty týždňa, odriekanie, zapieranie krvi i tela znášali vlastne pre ňu. Bola pre nich väčším sviatkom ako nedela. Vtedy uvŕňovali sa od roboty, ale kožn im ešte dráždil slaný pot, žľadky mali prázdne, hrdlá rozhorúčené, smädné, krv nepokojnú. Mali ešte pred sebou

137

tú dlhú voňavú noc, keď sa im do úmoru vyčerpané telá môžu naplniť novými silami a blaženosťou, kým nedľa sputnávala ich už rozličnými božími prikázaniami a do určitej miery zatažovala presýtením a predsavzatiami do nového týždňa.

Ale túto sobotu bolo vo Weinholdovej krčme rušnejšie, ako býva pri obyčajnom posedení chlapov pred nedeľou. Všetky okná na výčape, na korhefni, i na hostovskej jasali do noci bielym plynovým svetlom. Dvere na ulicu boli otvorené dokorán. Za nimi vo všetkých miestnostiach pod hlbokým klenutím masívneho domu reval príboj nespútaných hlasov. Zavše divo vybuchoval von, otriasal celým okolím, ba mocnejšie záchvevy premetávaly sa i ponad dedinu a prudko narážali na prilahlé hory. Vofakto rozťahoval i harmoniku, preto občas, keď sa mu podarilo zachytiť dobrú nôtu, rev sa strojnásobil a vtedy noc zadunela, ako by sa boly vrchy otriasly.

Weinholdovi sa naskytla príležitosť naplniť zásuvku peniazmi, preto sa mal roztrhnúť od horlivosti. Praty mu behaly po skle ani rectorovi po organe. Bral naraz tri fľaše, lieval do štyroch pohárov a vždy mal ešte jednu ruku voľnú, aby si mohol značiť ťažké čísla do zelenej knihy. Hlava sa mu parila. Očami sledoval iba mierky na pohároch, v pamäti sa mu maril počet poldecačkov, ktoré má naplniť, ušami zachytával výkriky zo všetkých kútov, kde sa pilo, aby nič neomieskal. Nevrável nič a nevnímal si nikoho. Už napred kalkuloval a oblažoval sa predvídaným ziskom! A predsa, keď som ja vstúpil do dverí, dal sa vyrušiť zo svojho šťastia, hoci niesol celú barikádu pohárov v náručí, všetko položil nazpät na púfku, poutieral si obratne do obrúska ruky a ponáhľal sa ma privítať.

— Predstavte si, neuvriteľné! Vietko, čo sa dnes vypije, platí Tavo. Už vopred mi dal takú zálohu, že sa môžu celé Prietržiny opýť. Neuvriteľné! Lúči sa s mládenectvom, Zuna sa mu vraj ponúka...

Viac mi nestačil povedať. Sto žilovatých rúk ma zdrapilo a zovdúlo do výšky, oto hrdiel mi zarezalo pri ušiach: Ho-hó, kujoň, ešte si ty chýbal, a ocitol som sa ani vyfúknuté páperie priam pod

klenutím. Dlhé pavučiny sa mi omotávaly okolo krku, podo mnou sipela plynová lampa a ešte nižšie búrilo sa more hláv, veľkých, strapatých a rozpálených horúčavou. Všetky ma hľadaly vyleštenými okálmi, všetky vyplazovaly na mňa mäsité jazyky, vybuchovali šialeným smiechom a vydychovali silný zápach špiritusu. Smradľavá pálenčina zaraz pozadúšala všetky vône hôr, rúbaníak a prameňov, ktoré som si so sebou doniesol. Hojďala sa pod povalinou, pretkávaná mätými prúdmi dymu ani ťažký výpar trasoviska a vsiakala mi do krvi.

Fuj, to už neboli ľudia, ale obludy, diabli, vari tí isti, čo sa vyrútili z pekla a naháňali ma horou. Teraz boli tu. Nemohol som im uniknúť z pazúrov. Povymetali mnou všetky kúty a položili ma ani obetného baránka pred vyškerenú papuľu svojho strašného vládca. Hu, Tavo! Vzal ma do chlpatých láb a položil na stoličku pred seba, aby som mohol vidieť a pochopiť celú jeho hrôzu.

Mľaskol jazyčkom na znak toho, že sa mu páčim.

— Ešte si ty chýbal!

Potom ma pokropil horúcimi slinami, aby som bol odtiaľ tieč posvätený jeho svätosťou, a podstrčil mi fľašu.

— Prelej si!

Musel som mu pripíť.

— Vieš, dnes mám sviatok, nuž nezáleží mi na peniazoch.

Vyntieral si dôkladne uľúľaným rukávom vyúdené čelo, lebo sa mu z neho parilo ani z obareného zemiaka.

— Tuto Zuna sa mi núka za ženu. Hu, môžeš to pochopiť?

Všeličo nemôže človek pochopiť hlavou a nakoniec sa predsa nájde diera, kadiaľ to dnu popchá, ale horšie je, či pochopí aj srdce, že Zuna naozaj zatúžila zohnúť líju a vopchať hlavu do Tavoého jarma.

Sedela pri ňom. Do tých čias som ju nerozoznal. Nemohol som uveriť, že by bola naozaj tu a pomaly vykopnievala z kúdiľka prachu a dymu, ktorý okolo nej víril.

— Hu, — vravel, nakláňajúc sa dôverne k jej uchu, — presvedč ho, nože ho presvedčí, aby nezostal v pochybnostiach.

Nadstavila mu poslušne tvár, aby ju mohol bozkať na lice.

— Hohó! — zadunelo krčmou.

— Hu, mohol by som ju aj na ústa, ale bolo by to privčas.

Zuna sa nezmiatla, ako by bola dobre zvyknutá na také prostredie i na také spôsoby. Veľkými očami prezerala si pokojne celú miestnosť. Chcela vari pochopiť a obsiahnuť všetko, čo tu videla, preto sa nemala kedy plniť vzrušením. A tak isto bez zjavného pohnutia prezerala si aj mňa.

Tomu som nerozumel. Bol som zvyknutý sledovať vždy na jej tvári príboj krvi, ktorý nebol citlivý len na slnečné lúče, na victor, vôňu a zvuky, ale aj na moju reč a na záchvevy môjho srdca, lebo on mi zaistoval mier duše, keď som niekedy zapochyboval. Presvedčal ma stále o jej čistote a úprimnosti. Teraz som to na nej darmo zisťoval. Farba jej líc a čela zostávala stále rovnaká, mrmorená, trochu pripálená, ani sa nezamútievala, ani sa nečistila, ako by ju už dávno boly prepálili naskrze vášne. Azda by si ju bol naozaj pripútal k sebe ryšavý boh ožranov a že by bol stačil, kým som ja blúznil, strieť s jej líc vietku nevinnosť? S Pánom Bohom! V takom prípade si vkladám ruky do vrečka. Ošúchaná karta zle hrá. Načo by sme sa o ňu ruvali? Radšej vyprázdňime fľašu na chválu všetkých počestných prietržinských dievok. Budeme mať aspoň z toho osoh.

Zrejme sa na túto príležitosť pristrojila. Vyobliekala sa do birmových šiat s bielym naberaným golierikom. Vlasy mala vyčesané na temeno do mocného chochola, sviazaného červenou stuhou a soputého dlhou ihlicou, ktorú vari vytiahla zpomedi matkiných šperkov. Dámy z bazáru si mohli vziať od nej vzor.

Čo som mal proti tomu namietat? Odpusťte mi, pani, že som sa opovážil k vám sblížiť. Nevedel som, že chcete byť bohyňou. Blahoželám, blahoželám!

Tavo vyhodil na stôl dva prstene, boly to celé obrúče. Museli sme ich chytať, aby sa neskotúľali na zem a nepodrážgaly ľudom nohy.

— Hu, pozri, sú pravé, tu je punc. — Otrčil mi ich pred oči. —

Zachovaly sa mi od otca a matere, aspoň nemusím kupovať. Je to teraz drahé a môžu ťa oklamať. Len Zuna má drobné prsty. Musia jej do nich ešte zhrubnúť.

Och, o tom ani reči. Zuna sa nebude vzpierat. Len čo sa vydá, hneď zhrubne a potom jej budú aj prstene dobré, hohó!

Zuna sklonila trochu čelo a vtedy pod riasami mihľavne črtal sa jej hlboký tieň. Vyzeralo to tak, ako by sa pridúšala stajeným šťastím.

Na zdravie!

— Hu, bude z nej dobrá žena.

Chcel som mu pripomenúť, že ju zabudol popľuť, aby jej neuriekol, ale vtedy pristúpili k nášmu stolu vinšovníci. V dlhom vinši spomenuli hriech prvých rodičov, trápenie Abrahámov, Ráchel i skromnú Rut a radili snúbencom, aby sa nespúšťali Boha.

— Hu, — pretrhol ich Tavo, — pozývam vás všetkých na svadbu a ty, — ukazoval na mňa, — ty mi pôjdeš za družbu!

Akože by nie. Patrilo sa mi. Boli sme najlepší priatelia.

— Fi, budeže to svadba, — pískal na deravom zube.

Fi, budeže to svadba, keď sa bude ryšavý Tavo ženit a keď mu ja budem veršičky recitovať. Svet sa nám skrúti k nohám a hviezdy priletia za družice. Fi!

Potom sa Weinholdova krčma zatriasla a zhučala ani zvonica, v ktorej sa práve rozkolembaly všetky zvony. Chasnici privedli si dnu vysmiate a výskajúce dievky, pochytili ich pevne za boky a pustili sa s nimi do krúťľavy.

Príchľad sa trochu vyčistil. Mračná dymu vystúpili pod samé sklepenie. Plynová lampa zasipela hlasnejšie a ľudia dostávali rýchle farbu i žiarivejší lesk očí, lebo sa dalo voľnejšie dýchať. Dievky doniesly v sukniach čerstvé povetrie a teraz, keď sa roztancovaly, trúsily ho husto vôkol.

Harmonika vrekfala. Jej hlas vystupoval isto nad všetky ostatné hlasy a zvuky. Jačal ani divá riava. Spieval v ušiach a poskakoval v krvi. Rozputňával veselosť tých, čo boli v kole. Chasnici ho ná-

ruživo vypúšťali nohami do dlážky. Prach sa podchvilou zviril, prudko stúpala a ovíjal horúce telá podľa toho, ako ho dievky auk-
nami rozháňali.

Zuna ožila. Prvý raz vari videla zabávať sa dedičanov a iste sa jej to páčilo, lebo oči stále nechávala v kole. V tvári potemnievala a celá sa naplňovala nepokojom, ako by ju schytávala krútiava, ktorá sa naprostred krčmy vlnila.

— Hu, nemôžem ju nechať sedieť, — zahučal Tavo a vetával, aby si ju odviezol do kola.

— Na zdravie, bratku, — ponúkol som sa teraz sám, lebo po-
fínalo ma smúdiť a zbadal som, že mám gágor ani Kotlisko. Pil som
priam z fľaše. Naši otcovia vraj piliavali z hrnčiekov a nehanbili sa
ani pred kráľom, ani pred Bohom. Vtedy sa ešte brávaly nože aj
do postele, aj do krčmy a každý poriadny chlap mal aspoň sedem
dier do rebier.

— Hu, prac sa z easty, — ručal Tavo, ako sa tisel popri mne so
svojou tanečnicou. Niesol si ju na bruchu, lebo mu bola primaná
a príľahká. Ale to ich nemýlilo. Ohnaja sa dobre cítili. Zuna bola
v tvári červená ako pivónia. Nespúšťala s neho oči a on si podchvi-
lou obližoval pysky.

Na zdravie! Aj mne bolo dobre. Nemusel som vôbec gľaf. Jedno-
ducho otvoril som gágor a nadstavil fľašu. Krv je život, nech sa
teda točí, a život je karta. Hráš! Tahám! Pozri! Prehrávaš, tak
plať! Haha, shohom, márný svet, príď si po mňa, svätý Lucifer.

Nie, to už bolo šialenstvo. Hlava sa mi šla rozsypať. Vofakto
vari do Weinholdovej krčmy kopol okovanou čizmou, lebo sa od-
valila zo základov a letela naverímboha. Beda nám! Nič už nemalo
pevného postavenia. Podlaha vystupovala hore, sklepenie sa porú-
chalo a klesalo dolu, steny sa lúčaly ani karty. Sotva som sa udržal
na stoličke. A najhoršie to bolo s fľašami: tancovali a krútili sa
okolo mňa, musel som ich chytať ako muchy, aby neuleteli. Čo sa
so mnou porobilo? Bol som ešte boží tvor? Ťažko sa to dalo tvrdiť.
Ale o ostatných som už istotne vedel, že sú diabli. Darmo sa do

tých čias pretvárali. Teraz som mal prezieravejšie oči! Videl som
im dobre na kožu. Boly to naozaj tie ohavy, čo mi plašily koňa.
Poznal som ich po širokých gambatých papuliach, po sršiacich
okášoch i po vresku. Tancovaly tu svoj pekelný tanec, virgaly zad-
kami, ošuchovali sa bruchami, klopľaly kopytami: klop, klop, klop
a revaly ha-ha-ha, huó-huó-huó. Bolo ich toľko, že sa sotva sprat-
taly do krčmy. Robily kotrmelce, prichytávaly sa nohami za skle-
penie, visely dolu hlavami, hompálajúc rukami, fahaly sa navzájom
za vlasy a škrtily. I Weinhold patrili medzi ne. Štvornožky sa štvierať
po stenách, mraučal a hrbil sa ani kocúr, keď mal ísť popri mne.

Bezpochyby bol som obkľúčený peklom, kde platili iné poriadky
ako medzi ľuďmi. Môj Boh ma zatratil a dostal som sa do pazúrov
Jeho svätosti.

— Hu, hu, hu!

To bol on. Knísal sa medzi ostatnými. V šedivožltej mútnave
zpod medzi stisnutých pliec, vydutých chrbtov, spletených pazúch a
rúk, zpod medzi býčích krkov a hláv občas sa vynorila jeho ryšavá
grňa ani chlpatý púchur uhriaka z hovädzej kože. Najčastejšie motal
sa okolo svetla. Niekedy roztvoril papuľu a zareval, aby pohnal do
väčšieho šialenstva ostatných. V pazúroch držal Zunu. Unášal ju
práve prostriedkom najväčších plameňov, mľaskal jazyčiskom a
omáral ju svojim smradľavým dychom.

Mohol som si poutierať ústa, aby mi sliny nestekaly na bradu.

Potom zastal a zodvihol sa uprostred krútiavy ani hora. Ostatní
stíchli, obštúpili ho a spievali mu na slávu pieseň hlasnejšie, ako
býva tá, čo spievajú veriaci v kostoloch na zakončenie roku, keď
vzdávajú Najvyššiemu vďaku za udržiavanie, zdravie i hojnosť a
prosja požehnanie pre budúce časy, lebo nevyznačovala sa zbožnos-
ťou a pokorou, ale rúhavou pýchou a vzdorom. Mala nespútanú silu
bárok, čo ničila úrodu na poli, čo rozmetávajú ľuďom prístrešia
a čo trhá nebesá. Vyšľahla z tisícich hrdiel, oprela sa o múry a za-
triasla nimi. Mysel som si, že nastala chvíľa, keď Weinholdova
krčma sa rozsype a my budeme padať ani hrušky, lež Weinholdova

krčma bola usposobená aj pre šialenstvá pekla. Iba sa silnejšie
zatriasla a ďalej letela povetrim. Teraz v nej vládol Lucifer, nuž
každý jej prášok musel sa správať jeho vôľou.

Keď dokončili spev, utvorili pod lampou kruh a žiadali svojho
vládca, aby im ukázal zajačí tanec.

On chvíľu postál, rozhlíadal sa, potom prudkým pohybom vy-
zdvihol dovysoka tú, s ktorou tancoval, a posadil si ju na plece.

— Hua, hua, — smiala sa chasa dookola, kým ona trepotala bez-
mocne nohami v povetří.

— Huhu, — zadržal si on, a podchytiac ju labami za kolená, aby sa
mu nevyšmykla, začal prekladať nohy.

Hríva sa mu ježila od pýchy.

Hohó, Tavo, donedávna si bol iba obyčajným matrómom, ale teraz
je z teba poriadny dvojstažňový koráb. Musím ťa pokrstiť, aby si
šťastne vplával do prístavu manželstva. Smial som sa a celkom
dobromyseľne schytil som fľašu a šmaril som mu ju medzi oči.

Vtedy sa naraz všetko prepadlo do horúceho pekla. Chvíľku do-
zníval vzdialený šum, ako by sa niekde voda prežierala zemou,
ovalil ma strný prievan, ale nebolo tu viac ani Lucifera ani diablov.
Na prázdne stoly medzi poháre a fľaše, na opustené stoličky, dlhé
lavice i dlážku lialo sa prudko biele svetlo. Ovlhnuté steny vypotily
rosu. Pod poväzou prebrnkávaly tučné muchy. Bolo ich počť spie-
vať vo dvoch hlasoch. Po šialených hostoch nebolo ani stopy. Iba
naprostred krčmy pod lampou stál Tavo.

Hu, bol zriadený pod obraz boží. Vyzeral ani mšiari, čo sa dlho
prplil v bachore hovädia a vytieral si z očí mráskoty. Krv mu vy-
vierala po celej šírke čela, stekala niekoľkými prúdmi po tvári, pre-
farbovala mu chĺpy, pehy, košefu i kabát. Chvíľu sa knísal ani stra-
šiak v konopiach, ktorého vietor nafukuje, a škúľil na mňa. V jeho
pohľade chvel sa ľadový lesk severnej hviezdy. Musel som vynaložiť
veľa úsilia, aby som ho zniesol a aby som si aspoň navonok udržal
pokoj, lebo prenikal mi až do srdca. Fúj, pokazil mi úplne radosť.
Ale potom roztvoril papuľu, ukázal pažerák a tak sa rozrehtal, že

ho akiste počula stará mater z tretieho kolena. Krv a sliny fľakaly
mu z papule po všetkých stoliach.

— Hu, hu, — priblížil sa ku mne, vzal so stola fľašu, priložil si
ju k ústam a gľaf ani smädny vól. Fľaša i pálenka bola zaraz krvavá,
ale on len slopal, slopal. Pil vlastnú krv. A keď cítil, že sa mu sily
vrátili, šmaril fľašu do kúta, ťapol ma po pleci a vravel: — Proti
svojmu bratovi nepozdvihnem ruku, nie, akože by ma to etilo, to
by som nebol Tavo. Pozri. — Siahol za pás, ťytiahol odtiaľ zahrdza-
venú pištoľu a položil ju pred mňa. — Stará škatuľa, ale je v nej
šesť guľ a jedna by stačila pre medveďa. Dala mu ju Zuna. Nevieam,
odkiaľ takú vec vypriadla. Prišla za mnou až na Pálenicu a nahová-
rala ma, aby som ťa zabil. Musí mať niečo proti tebe. Hľaď sa s ňou
vyrovnať, tak bude lepšie pre teba, a toto si vezmi, aby som inokedy
neprišiel do pokušenia, hu. — Siahol som opatrne po starom verku
a obmatával jeho drsný a hrdzavý povrch. Vyvolávalo to vo mne
zvláštne pocity. Ako by som sa bol dotýkal povrchu svojej duše a
s hrôzou zisťoval, že sú na nej tiež hrboľce a hrubá vrstva hrdze.
Premkol ma mráz a ľadový blesk ožiaril mi vedomie: Teda šesť
guľ a jedna stačí pre medveďa, to je ako šesť smrť, ešte nevinných,
bez hriechu. Čupia v medených plástikoch pod oloveným klobúčik-
om a čakajú, kým ich nevypustim. Jednu pre teba, jednu pre ňu
a jednu pre mňa. To budú tri a tri zostanú ešte na použitie. Nie, nie,
stačí vari jedna. Bude to bez hriechu a odpustenia.

Tavo bol dobrosrdečný. Dal mi do hrsti šesť smrť a nestaral sa,
ako s nimi naložím. Slopal ďalej z fľaše svoju krv. Dobré si to zaria-
dil. Koľko mu vyteklo z čela, práve toľko vyplil. Takto nemohol
stieť z krvi, ako, povedzme, stečie vól, keď mu roztreptá púckou
črep. Zbavil sa ľahko trápenia. A keď po krátkom čase zistil uspo-
kojený, že má život v bezpečí, roztiahol sa na dlážku a spustil
hrdlom, ako by ležal hore pupkom na grúni pod Pálenicou: V Hro-
chotskej doline...

Mal som takto vyberanú spoločnosť: spievajúci satan, čo vlastnú
krv chlepee, a šesť nevinných smrť v hrdzavej škatuli. Načo by tu

mal človek ešte Boha ťahať za nohy, mrviť v prstoch pátričky a siahodlým pokáním drief svoje svedomie. Každý vie najlepšie sám, do ktorého chlievika patrí. Bez uvažovania vzal som pištoľ so stola, skočil doprostred krčmy, prvú smrť som poslal do svetla, aby bola okolo mňa tma ako pred stvorením, štyri som postavil do kútov miesto policajtov a s tou žiestou pustil som sa do tanca.

— S dovolením, pani. — Primkla sa ku mne dôverne, ovinula ma ľahkým závojom a už šme leteli: Hej, hoi, ujujú. Nebolo treba boríť sa lakťami o miesto. Celá krčma patrila nám. Nikto sa neopovážal vojsť dnu a pliesť sa nám do cesty.

— Ste rozkošná, rozkošná a vábivá, vábivá ako večnosť, ako dych večnosti. Dovoľte, aby som vás bozkal. Buďte to môj prvý bozk, uistujem vás, — blabotal som v rozrútení, ale keď som sa nahýnal k jej chladným ústam, dostal som závrät a ona sa mi vyklzla.

Musel som spať i v tú noc sám.

Ráno ma prišiel budiť Weinhold. Bol trochu strápený. Lutoval, že ma nemohol skôr zobudiť. Iste som toho spal. Aká škoda! Zaujalo ma aj dobrotný Pán Boh celkom zriekol. V noci vraj voľakto podpálil erárne humny, a keďže sa ľudia báli ísť hasiť, zhorely do knôtu.

— A Eguša, môjho Eguška ste vypustili zo stajne? — pýtal som sa, keď som novine ako tak porozumel.

— Ach, keby sa bolo o tom vedelo, že v stajni je zatvorený kôň, nuž bol by sa azda niekto našiel, čo by bol vybehol hore.

Chudák Weinhold, naozaj úprimne ma ľutoval.

I.

Hneď po nedeli prišli do Prietřín úradníci zo správy. Musel som ich zaviesť na miesto, kde ma blahosklonne vypočuli, spísali so mnou siahodlú zápisnicu, dali si predvolať svedkov, unúvali ich veľijako pomotanými otázkami, pričom si robili poznámky do zelených zápisníkov, potom obišli niekoľko ráz celé pohorenisko, oňuchávali smrad, kývali dôležito hlavami, vážne besedovali a nakoniec odhadli škodu na osemdesiatštie korún.

Dakujem pekne!

— Bola to vaša neopatrnosť, — prezradili mi.

Nezostávalo mi iné, len urobiť kajčenu tvár.

— Pravdaže, my vám nechceme ukrivdiť, páňbohchráú. Vykonať sme iba svoju úradnú povinnosť. Vietko dostane do rúk páň radca, a on si vás ešte predvolá na výsluch.

Urobil som sa hrdým, poznamcnajúc, že mi na rozsudku málo záleží, ba že mi celý prípad prichodí vhod, lebo budem sa môcť zbaviť tohto prekliateho kraja. Chvalabohu, že sa dlho v Prietřínách nezdržali. Ešte predpoludním odišli. Lež ostalo čierne spálenie na Pohánskom, čo otravovalo hnusným pachom celú dolinu, ako aj smradľavé spálenie vo mne, a toho som sa nevedel zbaviť. So dňa na deň bolo ho viac cítiť. Šířilo sa, vzráhalo ako zlá náhaza. Čím usilovnejšie som ho zo seba splakoval, tým bolo dusivejšie. Nakoniec, dúfajúc, že sa na holiach rýchlejšie vyliečim, ušiel som sa. No nanič to bol výmysel. Victor na holiach už bol síce vtedy studený, chytal priam za kosti, ale mňa nevedel vyvetrať, nuž nosil som svoj zlý údel všade so sebou. Prvé augustové dni praveľfovaly

10*

147

ohromné priestory. Vrchy sa neprestávaly skviesť čistotou a krásou. Vari ich každé ráno voľacia usilovná ruka smývala mliekom, natierala ľanovým olejom a leštila jeleňou kožou. Človek mal stále dojem, že hľadí na vysoké vatry, porozkladané na širokých poľanách medzi horami, tak sa jagaly a svietily do oblohy. Ceganie oviec vytrvale vyzváňalo povetím. Ak sa ozvala na niektorom grúni fujara, bolo ju počuť hneď priam pri uchu, lebo diaľky sa približovali tou chvilou, ako sa v nich budily zvuky a ako z nich vykopnievaly farby. Nesmierna obloha sa rozprestierala nad stichnutými a potemnelými horami a soslcelala večerní mier i uspokojenie na každé stvorenie, lebo dozrieval čas, keď sa dielo božie malo zjaviť očiam vo svojej plnosti.

Iba mojej chorej duši táto pohoda nevedela prísť na liek. Blúdil som horami ako zbež, ktorého plaší každý praskot hory, každé zavýžganie konárov, každé ševelenie listia. Celý deň som bol na nobách a večer, keď som si mal odpočinúť, začalo ma trápiť vlastné svedomie.

Sotva šero zhustlo až do tej miery, že celý svet sa skladal iba z mojich očí, meravo vytreštených, a z niekoľkých neurčitých predmetov, rozostavených v najbližšom okolí, voľakde v najposlednejších priestoroch noci prebúdzať sa taký určitý a živý zvuk, že aj v návale ostatných šelestiacich nočných hlasov rozoznal som v ňom cválenie koňa. Vznikalo presne na tom mieste, kde ležaly Prietřiny. Bolo najprv nejasné, dunivé, potom sa vzráhalo, rozrušilo úplne tíšinu noci, nieslo sa dolinou až na poľanu, ba až pred samé dvere mojej chatrče, kde náhle zanikalo. Cválenie sa opakovalo pravidelne každú noc a vždy približne v rovnaký čas. No akokoľvek sa zdalo skutočným, nedalo sa vysvetliť nijakým prirodzeným zjavom, lebo ani pri nočnom bedlivom sledovaní, ani pri každodennom prekutávaní poľany a okolia nenastal som na čerstvé stopy koňa. Preto časom aj proti námietke, že podivné zvuky privolávajú si len moje čuyy, ako si rady skálné steny na vrchoch privolávajú hlas pastiera aj potom, keď už psicu na úplazoch osľahnú mrazy a lišajníky strvrdnú, keď aj z osinutých dolín vytratia sa čriedy a stádliská spust.

148

nú, nadobudol som presvedčenie, že takýmto spôsobom ohlasuje sa mi Eguš z druhého sveta.

Zprvu toto vracanie sa koňa ma iba na chvíľku vzrušovalo, onedlho však pôsobilo ako surové, presne na prsia mierené údery tvrdých pästí môjho tajomného nepriateľa, lebo každé ráno som mal potom menej odvahy. Strach ma začal napádať nielen za tmy, keď sa toto podivné cválenie voľakde v hĺbinách noci rodilo, ale aj vo dňe na miestach voľných a jasných, ako by sa mojim krokom, mojim dychom a mojim pohľadom prebúdzať des vrchov, ktorý dosiaľ bol spokojne drialal medzi kosodrevinou, čo sa hneď prejavilo i v mojich činoch.

Na šťastie začalo sa v žlôgach pracovať. Musel som denne vykonávať niekoľko povinných prechádzok a dozerať na robotu a tak nebolo kedy trudiť sa. Činnosť vyžadovala triezvu myseľ, ba i určitú námahu, čo ma posilňovalo aj na tele, aj na duchu. Takto udržal som si aspoň trochu istoty. A raz som sa odhodlal vykoreniť aj posledný ticsnivý počit bôľu zo srdca.

Povedal som: Vytrhnem túto poslednú mincu z vrecks a darujem ti ju, nech ešte raz a naposledy zazneje tá smutná pieseň o mojom žiali z tvojho hrúla.

Bolo totiž mojou obyczajou, aby sa mi trochu uľahčilo na srdci, dávať si občas smutnú pieseň zaspievať neznámemu vtákovi, ktorý bohvie z ktorých končín priletel na hole práve vtedy, keď sa ostatné vtáčstvo shromažďovalo na doline k veľkému letu.

Ozval sa náhle v hŕštine alebo medzi kosodrevinou. Mal rád miesta opustené, vlhké, kde ani slnko nepreniklo. Jeho hlások bol temný a chúlolistivý, ako by sa iba zľazka predieral cez slzy, ktorých mal plný zobáček, lebo najskorej spieval o tom, ako raz priletel ku svojmu hniezdu a bohatým úlovkom pre svoje hladné mláďatá, ale tam našiel iba dve pápercia, trochu trusu a plno červených mravcov, a ako potom nadarmo shľadával, svolával a vypískával na všetky strany, alebo i o tom, ako so svojou družkou raz zaspávali na konárik, keď teplý južný vetrik preteká hladko povetím a zvedavý mesiac predieral sa tieho ihličím, keď najmenej myslel na

149

nebezpečenstvo, a naraz povetrie sa rozvinilo, hora zahučala, on padol do machu, ale družky viac nebolo. Počul príšerné trepotanie, úzkostlivé pípánie, letel aj za ním, ale nedohol ho. Azda spieval aj o niečom inom, ale jeho melódia podobala sa úplne tej, ktorú by bolo vyludzovalo vtedy i moje srdce, preto som ho počúval.

Teraz spieval naposledy. Ostatnú mincu som zahodil za ním. Nemal som mu už čím platiť, a na bôrg nespieval. Smutné zapípanie doznievalo tichučko v húštine, chvilu bolo počuť šuchotanie a potom hora stíchla. Môj žiaľ umrel.

II.

Potom prišiel on s búrkami. Vofajako naraz. Zjavil sa on a prišly búrky. Jedno s druhým súviselo, ako súvisí príčina s následkom. Len neviem, akým poriadkom. Či on spôsobil búrky a či búrky pri-niesly jeho.

Každé ráno na dvoch stranách začal hviždať vietor: hore na Veľkom zvone v komíne a dolu medzi bralami. Predpoludním hubnovaly na poplach v povetří. Zavše sbehy i do hory, sprobúvaly pevnosť stromov a z čečiny vyčesávaly starú voštinu. Popoludní horný vyfukoval mračná a dolný čuchal nad horami hmlu a penil vodu v potokoch. Večerami sa oba stretli na Prielome, kde bol miernejší svah a široké sedlo, aby tu mohli zmerať svoje sily. Iba neskoro v noci, keď skalná stena za mojou chatrčou začala pískat na dvoch dierkach, utíchol a započúval sa.

Túlanie nebolo príjemné. Vždy sa síce nelialo, ale búrky strichly nablízku. Ozývaly sa neprestajne zlostným mrmlaním ani podráždené zvierať a denne niekoľko ráz vytrubúvaly medzi vrchmi takým besným revom, že až grúne zastenaly. Človek nikdy nevedel, odkiaľ prichádzajú, lebo všetky výhľady zapchávala hmla. Vo dne sa tla hore na Prielom, v noci zas padala na dolinu. Bola ťažká a hustá. Nepremieňala sa. Mala stále rovnaký stav, či už malo svitať alebo mrkať. Ak ňou prebehol blesk, iba zašmurkala ospanlivo, ak v nej

saburácal hrom, zaryčala dlho ani črieda junčoviny, čo vošla do mútného strmého brodu. Hoci boli vrchy stavané zo samej žuly, predsa sa v nej rozmáčali. Voda vsiakala do všetkého: bola v kôre, v dreve, kvapkala z ihličia, visela na malinčiaku, váľala šuvar na poľanách, bola v zemi, v povetří, v skalách, nosil som ju v bagenčiach, v kabátoch, v košeli, aj v koži, nikdy som sa jej nevedel zbaviť. Chodníky sa roztekli, prťami runifovaly vody. Chádza stávala sa preto namáhavou.

Slógy zatíchly. Chlapi vysedávali celé dni okolo vatrisk po kolibách. Vysúšali si onucky, vymočené nohy, žuvali močku a vytrvale odpľúvali do pahreby. Dvere odchyľovali len zriedka. Nik sa nechcel popletať vonku medzi bleskami a hromami. Bolo to nebezpečné v týchto výškach. Iba ja som pravidelne vychádzal, lebo som vedel, že medzi bleskami a hromami nachádza sa i on.

Chlapi ho už tiež pohadali. Vidávali ho naposol na mrkani a na svitaní. Cez deň nie. Prichádzal s nocou a s ňou i odchádzal, ako by mu boží deň prekážal. Pod kepienkom tmy odvážil sa priblížiť aj ku kolibám. Prezeral si chlapov niektorou škárou medzi štiepami. Nik sa ho neopovážal pritom vyrušovať. Aby zahnal tieseň, ktorá v taký čas na nich zahŕňala, pustili sa očistom do rozhovoru.

— Nesplati sa s ním pricítiť, — vraveli. — On nevyrušuje bez príčiny ľudí, iba ak má nejaké pectvo na mysli, a to býva teraz zriedka, veď má dosť svojich starostí. Keď sa upriamil vytrvale chodiť po slógoch a prezerat chlapov, to znamená, že sa mu vofačo prihodiť. Buď má choré deti a hľadá pomoc u ľudí, buď mu niekto ublížil a chce sa pomstíť. No my máme čisté svedomie a pomáhať sa mu neopovážime, keď nepatrí do nášho plemena. Podobá sa síce nám, ale má dlhšie i širšie trvanie, lebo pokiaľ my rokmi starujeme, on zostáva stále rovnaký, ako by na jeho život nemal čas nijakého vplyvu, a pokiaľ my môžeme zaujímať naraz len jedno miesto, on môže v tom istom čase niekoľko. Ty ho vidíš tu a inému sa zjaví práve vtedy inde, ako by bol rozložený v celom priestore. Chýr o ňom ide už od pradédov, teda akiste jestvoval pred nimi, možno je tu od večnosti a bude zas do večnosti, možno je to s ním tak ako

s našou dušou a my sme len časní ako naše telá, nuž čím sa mu máme rovnať?

Vo veľičom som im dával za pravdu, lebo čím viac som naň myslel, zdal sa mi obsiahlejší, ako by bol naozaj rozložený vo večnosti, a teraz, keď sa zavalil priestor takou hustou hmlou, že si nevidel skoro svoje nohy, mohol byť naozaj všade. Mohol byť tak isto v ťažkých oblakoch, čo sa roztekaly oblohou ani čierne brázdy po jarnom daždi na oráčine, ako aj v divom vetre, mohol byť kdekoľvek v búrke, lebo s ňou prišiel a vo všetkom sa jej podobal, veď jeho prítomnosť bola na ťarchu celému tvorstvu. Chýr o ňom išiel dolinou, pôsobil zmätok i tu na holiach, hrôza z neho vyrástla až po hviezdy.

Neraz som sa divil, ako mohol nadobudnúť takú veľkú moc. Rozumel som tomu, že plaché zvieraťá pred ním kľučia úzkostou, strkajú pysky do machu alebo si olizujú laby, keď ho zacitíia, že etromy púšťa, že človek clivie i v družinách, keď naň uprie oči, lebo títo všetci sú zvyknutí uponižovať sa pred mocnejším, ale to som už nevedel pochopiť, že aj vrchý sa mu pokorily ani stádo krotkých oviec. Od tých čias, ako sa ohlásil s búrkou a dal pocítiť svoju moc, nebolo ich vídať na obzore. Najskorej sa sŕhly do čriedy a niekde zahľahly. Mohol som kráčať stále iba na sever, potom zas stále iba na juh, mohol som sledovať cestu dňa, ani na jednej strane sa nezjavily.

Tieseň bola jeho vôňa. Podľa nej som poznal, kde je, lebo zostávala za ním v povetří ako strieborná slina na zemi za slimákom.

Ráno sa obyčajne brodieval hmlou. Prichádzal z doliny. Bolo počuť jeho krok na skalách a na šuvarine. Občas v slabom privesvite rána mihol sa i jeho dlhý tieň. Chodil rýchle. Niekedy náhle ohľadával sa i vo výškach, odkiaľ ťahaly blesky, podľa toho som usúdil, že vie chodiť aj po oblohe.

Od tých čias, ako sa odo mňa Zuna celkom odvrátila a ako som nadobudol preto istotu, že naozaj jestvuje, bol by som sa rád s ním stretol. Preto teraz, keď bol tu, vychádzal som mu priamo v ústrety.

Vyčkával a strichol som na neho pri prameňoch, kde sa chodníky križili, pod hustými jedlami, kde boli najvhodnejšie miesta na ležoviská, ale aj na prismskoch a sedlách, kade mohol najskôr prechodiť, a neraz som sa rozbehol za ním i do hmly. Jeho stopu som ľahko našiel na rozmoknutých chodníkoch. Bola to stopa bosých nôh, ktorá nemohla inému patriť, lebo ani jeden blázon sa nevyberie ako apoštol do hôf. Zjavovala sa náhle a tak isto náhle bez pokračovania i mizla, ako by niekde saskakoval priam s oblohy, pobehol trochu a potom zase vymršťoval sa do oblakov. Niekde bolo možno zistiť len jednu nohu. Najčastejšie dve jamky: jedna okrúhlejšia a hlbšia, druhá plytkejšia, pozdĺžna, spojené slabou vykrojeninkou a uložené piatimi drobnejšími jamôčkami, ležaly naprieč chodníka, podľa čoho som usúdil, že nerád používa vychodené cestičky, ale radšej prechádza križom priam cez najväčšie húštiny, nevyhýbajúc ani spletným vencom a dochlpeným kružinám koso-dreviny, ani neistým úšustom, priepadliskám, brálám, že kľučkuje ani štvaná zver.

Popri rozrytých ležoviskách divých sviň pod stromami nachádzal som i jeho ležoviská. Podaktoré boli už staré, zasypané voštinou a zaplnené mraveniskami. Presvedčaly ma, že sa zdržiaval na holiach i pred mojim prichodom. No niektoré boli celkom čerstvé. Zavážaly ešte jeho pachom. Ba stávalo sa aj to, že ak som rozhrnul pahrebu ohnísk, zvířil sa ešte teplý popol.

Nebýval teda ďaleko odo mňa. Naše cesty sa sblížovali. Ba neraz uprostred oslznutej hory alebo na pustom príslope schytával ma nepokoj, lebo mával som pocit, že sa na mňa upierajú vofačie zvedavé a prenikavé oči. Ale nikde som ho neprekvapil. Mal veľa možností ukryť sa alebo stať sa neviditeľným.

Pri ležoviskách som ponachádzal rozličné pozahadzované predmety a handry, ktoré pravdepodobne vofakedy jemu patrily. Tak som našiel kostené črienky z noža, hrzavú a dokrútenú čepeľ, podšvy z akejsi podivne číapatej obuvi, ovínovačky, šnúru z giat, deravú tanistru, zdrapy kože a nakoniec i čiapku. Tieto pozostatky

ľudského odevu ma trochu uspokojily. Postava môjho-nepravínika nadobúdala takto ľudskejšiu podobu. Azda to bol predsa iba obyčajný človek.

Neskoršie som sa rozhodol znovu obísť zistené ležovišká a posbierať pozabúdané predmety ako aj zdrapy šiat a poprezerat ich doma pri pokoji dôkladnejšie. Posnášal som teda všetko to haraburdie, roztrúsené po horách, do svojej chatrče, znovu ohmatal, ovažal a nakoniec poriadkom poukladal na dlážku do kúta tak, ako by to mal oblečené na sebe človek, lebo chcel som zmerať i jeho výšku a šírku, či sa shoduje aspoň približne s rozmermi tej temnej postavy, čo sa mi zjavovala v hmle.

Od tých čias bývali sme spolu. On ležieval v kúte na dlážke a ja hneď vedľa na priči. Cez deň to bol podivný človek bez tela, so zdrapmi splasnutých šiat, bez tváre, bez pŕs, bez nôh i rúk, bez toho, čo pod šatami ihneď zisťujeme u druhého svojimi smyslami, aby sme sa presvedčili o jeho živej prítomnosti. Podobal sa mátohe, ktorej chýbal len kolík, aby mohla byť zastoknutá do hrachoviska. Ale keď sa zvečerievalo, vŕchovala sa do handier skutočná bytosť, z nehybnej mátohy stával sa človek, ktorý nocami ožíval, lebo sa hýbal, dýchal, chrápal, vyvažoval podchvífou na mňa veličizné oči, ale i vstával, prechádzal sa dlhým klátivým krokom po chatrči, hompálajúc rukami, tisol sa ku mne na priču a púšťal sa so mnou do dlhých besied, ak som зановито čušal.

— Už nám ide na nervy tento prekliaty čas, — začínal obyčajne.

— Ťažká obloha nás dusí.

— Čítame ju najviac v hlave.

— V očiach sa nám marí ako po tuhých trugoch.

— Začíname vidieť príšery.

— Neffrili! — okrikoval som ho, keď toho už bolo veľa, ale on iba na to čakal, lebo vždy chcel vyvolať iba hádku, ktorá sa skončila obyčajne až ráno.

— Ach, veď prejavujem iba tvoju mienku.

— To je lož!

— Azda chceš tvrdiť, že si myslel niečo iné?
— Neopovažuj sa tvrdiť tak, ako by sme boli jedno!
— Prečo ma vytváraš zo seba?
— Lebo hostia mávajú vyhradené miesto v dome hostiteľovom.
— Pokladáš ma ešte stále za hosťa?
— Hcť!
— Pokladáš ma vari za toho trhána, ktorého handry sbieraš po holi?
— Keby si bol aj tým, čím ťa robia, mohol by si byť u mňa len hosťom!
— Mýliš sa!
— Prečo?
— Či nechápeš, že môžem byť i jedným i druhým a ako taký môžem byť i s tebou za jedno, lebo som ako voda, ktorá má vlastnosť v rozličných fľašiach meniť svoj tvar, hoci si zachováva obsah i podstatu?
— Stará vec.
— Pre teba!
— Už ma unavuješ!
— Si tvrdohlavý a umiernený. To je tvoja choroba, na ktorú kapeš!
— Nedbám!
— Keby si nedbal, neobližoval by si si rany a nesledil by si za sebou.

— Chcem ťa poznať!

— Veď sa ti stále predstavujem.

— V takej podobe ťa neviem chápať.

— A predsa je to pochopiteľné. Voľakedy som bol možno obyčajným tulákom. Bohvie, prečo som sa zaplietol v tieto končiny. Ale na tom nezáleží. Mohol som byť aj vojenským zbehom, ako si ty namýšľaš, a všetky tie handry, čo si nasbieral, patrily vari naozaj mne. Potom som odišiel. Viac dobre, že každý musí raz odísť. Pravdaže, bolo to dávno. Tak dávno, že na podrobnosti tohto života sa už nepamätám. Naozaj neviem, či som bol tulákom alebo zbehom.

To je i tak vedľajšie. Hlavný je ten fakt, že vryl som sa hlboko do pamäti ľudu, ako sa im vryje všetko, čo sa pričí pravidlám ich spolitosti a čo narúša ich každodennú všednosť, a tak si nevedeli bezo mňa navyknuť. Svet sa im zdal prázdny. Sami ma vyľadali, vyvolali z hĺbín, musel som sa vrátiť a obnoviť, aby mali svoju časnosť naplnenú.

— Chceš tvrdiť, že si duchom, čo má vlastnosť prelievat sa do rozličných foriem a pritom zachovávať pôvodnú podstatu, aby sa mohla dokázať tvoja prítomnosť vo mne?

— Dobre sleduješ môj cieľ.

— Vari nechceš povedať, že si duchom tohoto kraja a vychádzaš priam zo zeme ako pary a do nej sa zas časom vraciaš ako vlaha, aby si nasýtil a udržal ľud, ktorý tu žije!

— Nevdojak si povedal najprilichavejšie prirovnanie!

— Ak je to pravda, prečo ma olupuješ o šťastie, ktoré som tu našiel. Veď sa tvrdieva, že duch kraja je zárukou šťastia ľuďom, ktorí sa mu bezvýhradne podrobili. Ako chápať tvoje dobrodenie a ako chápať tvoju podstatu, ak si duch, ktorý má predsa vymedzenú pôsobnosť, keď ty stále prejavuješ živočišné žiadosti?

— Nemám také žiadosti!

— Prečo teda túžiš po Zune?

— Musíš pozmeniť otázku!

— Ako?

— Takto: Prečo túžiš po tebe?

— Ach, to viem. Lebo si hrôza, ktorá uchvacuje!

Takéto besedy ma zunovali viac ako túlanie hofom. Odvaha môjho nezvyklého hosťa rástla so dňom na deň. Stával sa upírom. Okrádal ma o spánok a tak vyciavil zo mňa posledné sily. Darmo som mu vyhýbal, darmo som si zapechával uši. Priliepali sa ústami priam na moje temeno a hovorili mi priam do hlavy. Vtedy som už vedel kričať len jedinú slovo: Diabol, diabol, diabol.

Ale jeho bolo aj tak počuť.

— Vrať!

— Aspoň uznávaš moju moc!

— Upálím ťa, — povedal som premožený.
A on sa zarehtal, vraviac:
— Či sa dá diabol upáliť?

III.

Nakoniec som ho predsa len upálil.

Bolo to práve na sviatok sv. Vavrinca.

Rozložil som priam pred chatrčou veľkú vatru, a keď jej plamene sfahaly najvyššie, vhodil som do nich i svojho mučiteľa.

Handry škvŕčaly, skrúcaly sa a čochvíľa rad-radom mizly. Zanechávaly bielučký popol, ktorý sa trúsil medzi rozpálené hlavne. Neprijemný pach spáleniny chvíľku vŕtal mi v nose, ale zanedlho rozniesol ho vietor, smiešal s dymom i s hmlou a naháňal hofami.

— Pokoj prachu jeho, — povedal som ufahčene nakoniec, keď na veľkom ohnisku zostala iba hŕba popola.

Všetko som vykonal s ľahkým svedomím, lebo som mal vo vrecku list, kde ma radca vyzýval na vŕsluch, čím sa mala ukončiť moja hájnická kariéra. List mi bol doniesol priam pod Prielom osobitný posol z Prietržin, a kým si pri mne oddychoval, oznámil mi medzi inými dedinskými klebetami, že na Vavrinca sa chystá tudolu veľká svadba, lebo pán Weinhold si konečne berie tú zdivenú dievku zo mlyna.

Novinu som prijal celkom pokojne. Neskoršie z rozličných úst podozvedal som sa aj podrobnosti celej podivnej udalosti.

Zuna už vraj dávnejšie udržiavala skrytý pomer s akýmsi túlavým vojacom, ktorý podľa chýru vandroval vidiekom, lebo ho spravodlivosť štvla. Mohol to byť aj ten, po ktorom som ja handry po holiach sbieral. No Weinhold sa nejako o tomto pomere dozvedel, a keď nadišla vhodná príležitosť, prinútil Zunu, ktorej pravdepodobne veľmi záležalo na tom, aby sa tulák nedostal v retiazkach do rúk spravodlivosti, privoliť k sobášu a podpísať ohlásky. Potom išlo zas všetko po starom. Pán Weinhold vraj veľkomyseľne dovolil

zafúbencom aj schádzať sa na určitom mieste a v určitú hodinu. Živá duša o tom nevedela, iba on a tí dvaja. Chcel im ešte dožiť trochu šťastia. Naozaj vraj nemal pritom nijakú podľú myšlienku pod klo- búkom a veľmi ho zarmútilo, keď raz na divy celej dediny viedli dvaja žandári ulicou úbohého vojačka v retiazkach. Všeobecne sa vina zvalovala na mlynára, ktorý vraj tiež akosi vyňuchal votrelca a nemal pre neho také porozumenie ako Weinhold, čomu nasvedčo- vala aj okolnosť, že nešťastník na mlynára zle-nedobre hromčil a zastrájal sa, že však sa on skoro vráti a že mu potom podpáli bradu.

Bol to celý román. Keď som ho počul, neostávalo mi iné, len si sadnúť na prah, vopchať do úst zapekačku, cmúľkať, poriadne po- fahovať, aby som mal čím stále pľuť.

Mňa sa celá vec dotkla len toľko, že na sv. Vavrince, keď sa mala konečne Zuna dostať pod čepice, využil som príležitosť a zba- vil som sa svojho trýzniteľa. A potom ešte, kým mi zásoby trvaly, rozveseľoval som sa štedro dúškami slivovice, ktorou ma bol opatril Tavo pre prípad choroby a zlého počasia, nezabúdajúc pred kaž- dým glgčekom zazdravkať nádejným mladoženichom, aby v zdraví užívali dary lásky, aby mali poslušné deti a dožili sa vospolok po- žehnaného veku, aby im Pán Boh zveľadil hospodárstvo, naplnil priečniky zbožím, senníky krmivom, maštale zdarným statkom, chlievy tučnou ošpanou a hydinou, aby nikdy nepocítili biedu a hlad.

Na mrkaní sedel som ešte na prahu. Z doliny sa dávala noc. Po- maly, ale rovnako jej pribúdalo na všetkých stranách, ako by pod celou oblohou vymokaly pramienky čiernej tekutiny a vsiakaly do povetria, prefabujúc toho kus svetla, čo prenikalo skromne hmlou na zem. Stromy sa rýchle roztápaly v osuhlí. Takto ich bolo ešte vidieť v slabom prichľade zimomrivé, schúlené, s ovisnutými konár- mi a hneď mizly bez stopy, iba čo sa trochu prikrčily, stúpily, ako by ich bol niekto prikrýval čiapkou a potom zpod nej ukradomky bral. To už zjavne preberala noc vládu nad svetom. Svinovala svetlo

158

a ukladala ho vofakde za hory. Ešte sa zamihotal na obzore te- nučký pásik slabého žiarenia, potom sa i ten prerazal vrstvou tuhni- cej hmly vofakde ku hviezdám a obloha číupla do hĺbín zeme. Bolo počuť šplachotanie a žumenie čiernych vln, ktoré ju zalialy. Predo mnou sa zachovala iba nepatrná sihoť rozmočenej zeme. Podobala- sa prichľbinke, ktorú si človek napochytre urobí z dvoch dlaní, keď sa chce zo studničky napíť vody. Uprostred nej som sedel ja. A náhle v tej komôrke, vytvorenej zo žera a tesne poupchávanej hmlou, prepukla moja choroba, ktorú som nosil v sebe už niekoľko týždňov. Ozvala sa s otriasajúcim lomožom v celom tele, ako by z mojich útrov dvíhaly sa ťažké mračná, nabité búrkou. Nebodaj sa celý svet na mrkaní stiahol do mňa, chvilku mlčal a teraz prehovoril hlasom hromu.

To ma prestrašilo. Myslel som, že sa v úzkom priestore zadusím. Preto som vošiel rýchle dnu a zaplesol za sebou dvere. Ale na priči sa ozvalo telo znovu hrozným výbuchom a naplňalo hukotom. V ňom som sa strácal úplne. Ležal som dlho bez seba. Len v kratočkých prestávkach vracalo sa mi vedomie a vtedy stačil som si uvedomiť iba to, že žalím.

Podľa všetkých príznakov rozpútala sa búrka s väčšou besno- tou. Ale netiahla sa oblohou. Vošla celá do mňa. Uhniedila sa vo- fakde v hrudníku pod rebrami a odtiaľ vytláčala sa všetkými smer- mi. Rozhodčena bleškami dotýkala sa každého miesta na tele a páčila mäso ani žeravé železo, čo preniká pomaly útrohmi. Jej kvílenie znelo nebezpečne vofakde blízko srdca a tiesnilo ma viac ako bubnovanie hromov v hlave, lebo v ňom sa chvel hlas umiera- júceho a vedel som, že ak prestane kvíliť, nevráti sa viac na to miesto život, ktorý by znovu spieval, a že po ňom bude pusto a chladno práve tam, kde udržiavame najdlhšie teplotu a prítulnosť, aby nám bolo trápenie znesiteľnejšie. Bolo to ako vyzváňanie na poplach, keď s rachotom sa rúca obloha, burácajúci víchor zaplaví celý obzor a povetím šľahajú blesky. Srdce sa mi triaslo a telo svíjalo viac hrôzou ako bôľom. V záchvatoch som vyskakoval na rovné nohy, rozplešľoval oči do tmy a vyrážal zo seba nesmyselné

159

zvuky, ako by som ju chcel zakliať a vyhrnúť von. Ale ona sa ozý- vala ešte mocnejšie vo mne.

Zakiaľ mi bola nad hlavou a hojdala sa na mračnách medzi grú- ňami ani vreštiaca opica s rozpálenými očami, zakiaľ si ukrúcala z prachu a hmly dlhú pastiersku trubu, aby mi mohla trúbiť priam do uší, nazdával som sa, že má len svoju váhu a hovädzi hlas, ktorý sa zdal silný len preto, že prichádzal z neohraničených priestorov, ale ona mala aj chuť, a to chuť čierneho ľufka alebo zelenej ma- kovice, ktorú nám dali rozžúvať, aby sme skôr zaspali. Preto na jazyku bola samá horčičina a v črevách samý oheň. Najprv zo mňa iba vyhýrala. Potom sa však prežrala i do žil a ako tickla s krvou, prepaľovala telo i kosti. A keď konečne rozhrýzla a rozstrapkala čuvy pod povrchom kože, ktorými rozoznávame teplotu a zimu v povetří, určujeme, či je povrch predmetov hladký či drsný, vy- liala sa i do očí, uší a na mozog. Vtedy ma už zavalila široká tíš. Zostal som ležať v bezvedomí, lebo sa prelomily vo mne posledné sily.

Neviem, dokedy som bol v takomto stave, keď som nevidel ani temnotu okolo seba a telom mi prechádzalo iba slabé trpnutie. Možno len niekoľko hodín. No mohol som aj deň alebo večnosť. Potom náhle zaklepal niekto tvrdou hánkou ukazováčika na moje temeno. Určité zvuky preniesly sa celým telom a prehúdzaly ma.

— Prečo ma ešte chceš trápiť, keď som sa rozhodol už umrieť? — vravel som, mysliac, že sa to ohlasuje môj starý hosť. Ale klopanie sa opakovalo ešte určitejšie a nástojčivejšie, a keď som ho nechcel brať na vedomie, ozval sa na tom istom mieste hlas:

— Zuna, vyhaj domov!

To ma priviedlo úplne k vedomiu. Zodvihol som sa rýchle s priče a načúval. Temno mi ešte horelo a srdce hlasno tlklo v ľavom pleci. Tma sa ešte stále presýpala vôkol, len bola sviežejšia a vlhkejšia, ako by ju už bolo brieždenie zarosilo. Preto predmety bolo možno rozpoznať aj podľa tvaru a zvuky prenikaly celkom čisté. Napravo odo mňa bol stôlik. Naproti celou stenou prechádzala stredná krí- žová hrada, na ktorú bol porozkladaný rozličný riad. V prednom

160

kúte pod hradou stál liatinový sporáček na štyroch vykrivených nôžkach a vedľa neho čítaly sa tmavšie dvere. Teraz prichádzal podivný hlas odtiaľ:

— Veď dobre vieš, že sa ti nepatrí stvárať takéto pestvá. Mňa sa nemusíš báť. Tentoraz na všetko zabudnem, ako by sa nebol nič prihodilo. Uvidíš, že bude zas dobre, a ty si navykneš, len sa vyber a poď zas domov.

Vtedy som už nadobudol istotu, že hlas pochádza od žijúcej osoby, ktorá stojí za dverami. Preto som bez otáľania pripálil ka- han a vyšiel pred dvere. Priesvit bol ešte slabý. Hustá hmľa sa chu- melila nízko pri zemi a z nej vystupovala neurčite tmavá postava. Ale môj kahan ju dostatočne osvietil a tak hneď na veľké prekva- penie som poznal okrúhlu tvár prietržinského krčmára.

— Čo tu hľadáte? — volal som na neho.

— Zunu! — odpovedal.

— Čo by tu do Paroma robila! — zareval som uchvátený nevy- svetliteľným hnedom.

— Odpusťte mi, naozaj vás nemienim urážať. Ani myslieť, nie veru. Len musíte aj vy uznať. Hej. Prepáčte. Veď sa to dá ešte všetko urovnať. Ešte je kedy. Vlastne nič sa nestalo. Ja môžem odstúpiť. Ide mi len o istotu. Chcem byť načistom. Musím sa na vlastné oči presvedčiť, že je u vás a že nemieni so mnou žiť, aby som sa nemusel znepokojovať, — bľabotal celý upachtený a bez môjho vyzvania ponáhľal sa dnu.

Tam ponazeral po kútoch, aj pod priču šibol bojazlivo očami. Potom sa podíval placho na mňa, či by sa vari nedalo niečo vyčítať z mojej tváre, a keď nikde nič nedosiahol, sklesol premožený úna- vou a najskôr sklamaním na lavicu.

Bolo mi všetko divné. Nerozumel som ničomu. Azda sa niekto z nás dvoch zbláznil. Že by som to bol ja? Čo by mal hľadať Wein- hold u mňa, keď má práve teraz sedieť pri svojej neveste. Žiadal som naliehavo vysvetlenie.

On zprvu odpovedal skúpo a vyhýbavo. Hanbil sa, alebo mi cel- kom nedôveroval. Myslel, že ho zavádzam, lebo ešte stále zabehúval

31. Nevestu bôľ.

161

očami po kútoch, ale keď sa presvedčil, že mám čisté svedomie, rozhodol sa.

Rozprával, ako sa pokúšal získať si priazeň Zuny, keď po požiari erárnych humica sa zdalo, že ja som sa s ňou rozlíšil. Vietko šlo vraj ľahko, keď najväčší protivník prestal uplatňovať svoje nároky. Románik s vandrovníkom bola iba pletka. Zuna súhlasila a so starým mlynárom bol už dávno dohovorový. K sobášu privolala sama bez nátlaku. Aj sa naň pripravovala, ako to býva zvykom pri nevestách. Nikto nemal obavu a zlé tušenie. Hostia sa schádzali k nemu, lebo tam sa mala odbaviť hostina. Na mrku šli po ňu. Slepy mlynár ju podľa zvyku vykropil svätenou vodou. Ona si trochu poplakala, ale dala sa odvieť. Iba keď sa malo ísť do kostola, odbehla. Zprvu nič nechápal. Myslel na obyčajný ženský vrtol. Hostom na otázky odpovedal, že jej prišlo azda zle od žalúdka. No keď dlho nechodila, vybehol za ňou. Hľadal ako blázon, vypytoval sa na všetky strany, utekal i do mlyna, lebo ju vraj niekto videl utekať s nejakým mužským ta. Ale nikde nič. Ani mlynár sa nenúkal. Darom kričal a šušľal. Potom si spomenul na mňa, a keďže vedel, že som za ňou častil a mal som s ňou i vážny úmysel, nazdal sa, že môže byť iba pri mne, preto sa ponáhľal hore.

Zakončil so slzami v očiach a hoci nebolo teplo, pot mu cicerkom atekal lícami na tučnú bradu. Telo, podliate miernym sadlom, podchvíľou sa otriasalo pohnutím. Vtedy som si všimol, že je naozaj vyobliekaný na sobáš. Aj po tej príjemnej ceste mal vzhľad mladého zafa: biela vesta so zlatou retiazkou, škrobená košeľa, tvrdý golier s hodvábnou mašľou, tmavý oblek, na rukách prstene. Všetko na ňom dobre sedelo. Mladý zat ani strieborný svietnik na oltári, len nevesta mu chýbala.

Spróbával som i ja vystrúhať takú zúfalú tvár, ale bolo to ťažko, lebo v hrudi ma hrialo vedomie, že celá vec dostala takýto obrat. V tú chvíľu rýchle, akosi bez môjho pričinenia, plnil som sa znovu životom, odvahou a tak isto náhle som poznal, že skôr, ako odídeme z týchto vrchov, musím vykonať ešte jednu úlohu, aby sa mi vrátil mier do duše.

162

Lež na mňa už cesta čakala. Bola to tá istá, ktorou sa voľakedy uberal povestný valach, keď chcel prvý raz rozlúštiť tajomstvo Kotlíška. Sotva ma radca prepustil, moje oči utekaly hneď v tú stranu, kde sa mali až k obzoru dvíhať hory so skalnatými hrebeňmi, nad ktorými vrcholí dvojítm zlatým rohom korunovaná hlava Jeho Veľičenstva Veľkého zvona.

Pravdaže, teraz ich nebolo vidieť. Okolo mňa bolo niekoľko murovaných domecov, patriacich ku správe, vpredu nad nimi prvá vlna polí, kde už zbožie prezrievalo, potom poryše druhá s tmavými kružinami a tam ďalej ešte jedna, už neurčitá, v podobe vahana. To bola posledná a najvyššia. O ňu sa opieraly mračná a za ňou, hoci zrak nebol ešte unavený diaľkami, dal sa zistiť iba čierny flak, vystupujúci z hlbín vahana ako ťažký dych zeme, rozpijajúci sa tmavomodrými a fialovými odtieňkami zamútených farieb naširoko po oblohe. Hneď mi prišlo na um, že cez noc Kotlíško prehltlo celý ten svet, ktorý som hľadal očami po obzore, a že čierny flak na oblohe je dusivý kúdlisko prachu sošpaných vrchov a rozmrvených skalísk, vystupujúce pomaly z útrobu a valiace sa ani pena hnevu po okraji rozšírených priepastí.

Ale nie. Bola to iba hromada ťažkých mračien, ktorá zaľahla na vrchy. Ráno cestou na správu, zaujatý chmúrnymi myšlienkami, nevšimol som si, že so všetkých strán ťahajú sa mračná ku prieťahinským holiám a kujú tam ťažkú a pevnú olovenú platňu, potiahnutú nebezpečným leskom.

Tak to bolo teda. V podstate sa nič nezmenilo. Tmavá hrča mračien mohla byť aj zatiaľ päť vyhrážajúcej sa ruky toho, čo strážil tajomstvo Kotlíška, nebol by som sa vrátil s cesty.

Do chrbta oprel sa mi vietor. Bol prudký. Nestačilo mu koryto doliny. Bol širší. Prelieval sa cez chotár. Na pokrajisku obzoru medzi krovínami robil najväčší huriavk. Predbehoval i kvapôčky dažďa, ktoré s ním letely opretek, a hoci mu bolo treba stúpať všade priko do kopca a zvrátil sa zákrutami, neustával. Pohrával sa so všetkým, čo zachytil v ceste. Tudolu vlnil hory, tuhore prevracal ľahko ako suché listie poletujúcich vtákov...

164

V prospech Weinholda som už nevedel urobiť nič. Celú noc presedel u mňa na lavici zranený ani batôžtek nešťastia a ráno, keď som sa rozhodol ísť s hŕľ usporiadať svoj spor so správou, šiel pokojne so mnou do dediny.

IV.

Na správe ma rýchle odbavili.

Omlostenie som si nežiadal, preto výsluch prebiehal hladko. Pán radca ma obvinil a vypovedal aj za mňa aj za svedkov, ako sa mu najlepšie hodilo. Nechal ma najprv dlho stáť v predizbe. Mal som teda kedy vyspytovať svoje svedomie. Potom ma zmeral prísny pohľadom a najtvrdšími slovami prejavil svoje trpké sklamanie nad mnou. Počúval som ho. Snažil som sa mu aj porozumieť, bobuľal, mal som vtedy nejakú nechápanú hlavu, mnoho mi ušlo popri ušiach a musel som ukázať aj hlúpu tvár, lebo nakoniec mi povedal, že som obyčajným nevychovaným chasníkom a že zo mňa bude veľmi dobrý zbojník, kým neodvisnem na šibenici.

Ďakujem pekne!

Nakoniec mi odobral erárnu pašku a pripomenul, že ma viac nechce vidieť medzi svojimi ľuďmi.

Porúčam sa!

Moja služba sa teda neslávne skončila. Bol som voľný ako vták. Neviazala ma viac povinnosť ani k času ani k miestu. Nikto nestriehol na môj krok. Predo mnou sa roztváraly štyri strany sveta. Každá má temné kúty, doliny, široké úložiny i roviny, kde na celom dni tancujú vetry, len si jednu vybrať ako z karát, rozložených na stole pestrými obrázkami dohora, a ísť, hoci aj rovno za očami. Všade ťa po troche ohľadujú diaľky a povetrie dobelasa zafarbi tvoj chrbát, až nakoniec sa najdeš vo volaktom kúte sveta sám. Ak stretneš ľudí, budú ti cudzincami s neznámymi menami, s neznámymi úmyslami, prejdú popri tebe ani tône oblakov.

Chvalabohu!

11*

163

Ísť som v tomto náhlení sveta dlhým krokom. Okolo uší hŕčalo mi povetrie a nad hlavou valila sa obloha ani more. Niesla so sebou hnev všetkých búrok. Čím bližšie bola k holiám, tým nižšie k zemi stlačila mračná. Boly to ťažké mračná s bruchami ovisnutými a vyspanými čiernymi nebezpečnými kiahňami. Sotva sa udržaly v povetri. Zafahovaly polia chladnými tónami a prehľtovaly naraz celé hory. Človek cítil ich ťarchu i na pleciah i v kolenách.

Prieťahiny byly celé na nohách. Zpráva o zmiznutí Zuny nebola jediná, čo ich znepokojovala. Hneď ráno našli uprostred dediny rozkladajúcu sa zdochlinu vlka. Bola to tá mrcina, ktorú som bol sviezol s hŕľ a zanechal líškam pri mlyne. Niektoré ju tam vykotal a teraz privliekol do dediny, varí z huncuštva, aby niekoľko postrašil. No poverčiví dedinčania poznali v nej hneď to prekliate zviera, čo slúžilo svojím telom diablovi, keď sa plúžil večerní popri starom mlyne, aby mlynárovi pripomínal splatnosť prekliatej smlavy. To bolo zlé znamenie. Všetci nenávideli potvora, čo sa zapredala besom, ale nikto sa jej neopovážil škodiť, lebo nechcel uvaliť na seba pomstu. Človek nech len velebí nebesá, ale tmavé moci pekeli neradno huckať. Ich hnev býva vždy ukrutný a bezhraničný. Objavenie mrciny na dedine chápalí ako strašnú výzvu. Po nej mohli očakávať len pohromu.

Pod dojmom tejto udalosti niekoľko odvážlivcov vybrali sa k starému mlynu, aby sa presvedčili, čo sa stalo so slepým mlynárom, o ktorom začali kolovať chýry, že aj on zmizol so svojou žialnou dievkou, a keď na okoli nezistili nijaké podozrivé stopy, vnikli do mlynice, čakami vyvalili železné dvere, vedúce do komory, kde sa zdržiaval slepec, lebo ich našli zamknuté. Bezpochyby ich hnalo k tomu tušenie, že za dverami objavila niečo neobyčajného, ale pohľad, ktorý sa im potom naskytl, bol nad očakávanie. Predovšetkým zavalil ich pach po zdusenom zhorenísku, a keď sa spamätali a lepšie rozhládli po kamenici, našli uprostred hŕbou oškŕvnúťého ľudského mäsa a všadiať okolo zjavné stopy po besnení dravých plameňov, hoci nikde nedali sa zistiť pozostatky nejakej horľaviny.

165

Povala i dlážka bola sklepená. Oheň sa nemal z čoho živiť, ani nemal z čoho vzniknúť. Tá okolnosť ich úplne zmätla. Mienku, že by nečakane mohol zaviniť aj zlomyseľný človek, nevedeli pripustiť. Nie, tu muselo zasiahnuť pekló. Mlynár neušiel svojmu osudu. S peklom celý život paktoval, pekló ho i zhltilo, a to, čo z neho zostalo, malo byť na výstrahu iným. Teraz si vedeli vysvetliť i zmiznutie mlynárovej dievky. Nemohla obsiahnuť sviatosť manželstva, lebo bola zasúbená diablu. Mnohí si náhle spomenuli, že to bol naozaj on, čo utekal predošlý večer s ňou k horám.

A potom preletel ešte neuveriteľný chýr, že sa vracajú statky s hól. Koho by to nebolo šiblo do živého? Nemožné! Kofkého je dnes?, pýtali sa, a keď dostali pohotovú odpoveď, vraveli: Nuž tak ešte celé dva týždne majú byť tu hore, lebo čas im vyprii iba na Bartolomeja. Ale skutočnosť ich presvedčala. Onedlho nad celou dedinou skludlil sa ťažký prach a drevenice zatrasly sa dupotom polozdivených čried. Najprv sbehlí valasi zpoza Prielomu. Nemohli vraj vydržať, lebo boli najbližšie ku Kotliaku. A za nimi, ako by ich bolo vrece vysypávalo, striedavo junce, voly i ovce až do samého poľudnia. Sotva prišla jedna črieda, už sa ukazovali vodcovia s veľkými trepáčmi inej čriedy. Všetky prechádzaly Prietržinami. Iba za Kopanicou sa rozdeľovali. Jedny sa obracali hore na Hron, iné schádzali nadol do vidieka. Za nimi vzápätí stúpali pastieri. Boli zaprášení až po vlasy od tolkej cesty a zachrípnutí od vykrikovania. Neradi sa pristavovali pri zvedavcoch a neochotne odpovedali na otázky, iba ak podaktorý začíahal nedbalo palicou k oblohe. Ale lepšieho vysvetlenia nemohli ani dať. Naozaj, obloha každému prezradila všetko, v čom by mal ešte pochybnosť. Zostávala síce nemá, ale jej vzhľad bol čoraz presvedčivejší. Ľudia potratili istotu z tela i z duše. Náhle boli vyhodení z každodenného poriadku a nevedeli si nájsť zvyčajnú robotu, ako by sa ich bola chytala nečistá plesseň. Cítili sa osamotení. Opúšťali vlastné domy a dvory, kde ich dusila nevýslovná tieseň, a postávali v skupinkách po ceste. Všetci mali rovnako vpadnuté a nebezpečne stojaté oči, ktoré vrhali do povetria takú istú studenú tóňu, ako padala na zem z čiernych mra-

čen, lebo bola medzi nimi hrôza. Prišla z hôr ešte predošlý večer. Cez noc sa rozstiahla a ráno ju našli v sebe. Podbíjala im rad-radom kolená. Najprv boli iba zvedaví. Rozišli sa po domoch. Cheeli všetko vedieť, a keď sa dozvedeli, nadchodili ich strach, lebo neostávalo pri tom, čo sa povedalo. Ich myseľ v tej chvíli vzplanula jasnejšou chápatosťou, stala sa pohyblivejšou, obsiahlejšou, pretiekla aj cez okraj zrejmosti. Hneď ponavráťovala všetky tajomné miesta na okolí: križie, staré opustené múry, zápače, vlhké kúty medzi horami, ktoré ľudská poverčivosť vyznačovala neobyčajnosťou. Povolať odtiaľ podivných samotárov, zakliate dievky, znetvorené zvieraťá, predmety opradené čarom, ako ich vedeli opísať staré tetky, čo na celom božom dni iba suché kôrky žmolia bielymi časami a žmurkajú na svet drobnými očkami. A naraz ožil rozprávkový svet. Obludy povystupovali z jaskýň a z jazier, robily hrmot, až sa otriasala zem, a z pripastí sfahajúce plamene prehltávaly a hysdily ľudí. Podivné. Dosiaľ sa ich nebáli. Strašili nimi len deti. Ale teraz, keď sa v božom poriadku voľáčo narušilo, potratili z očí denné svetlo a roznášali iba tmú ako vyhasnuté lampáše. Motali sa sem-ta bez cieľa. Hrôza im odnímala rozvahy.

Sám som ju takú poznal. V hore stretáva sa človek s ňou každý deň. Ak ideš chodníkom, stopuje ťa za chrbtom. Chodí ticho. Keď máš pohotovú myšlienku, nepobadáš ju. No sotva začneš cliviť, ozve sa: alebo zatuká na voľaktorý strom za tebou, alebo pustí skalú dolu prúom, alebo vyskočí zpod suchého listia a trochu pobehne ako splašené zviera, zašušti, zacupká, aby upozornila na seba.

Najrušnejšie bolo u Weinholda. Tu boli všetci, čo zutekali z hôr. Svojimi hranatými telami zaplňali celý výšap i korheňu. Sedeli alebo stáli. Zapáchali ešte vôňou kolíb a surového dreva. Weinhold nemal teraz z nich osoh. Dnes nepili. Iba čo začmudievali steny fajkami a vytrvale oplúvali dlážku. Hovorili pomedzi zuby a dívali sa na seba zpod skloneného čela a ťažkých mihalnic. V chrbtoch cítili ešte ťarchu tých dlhých dní, ktoré museli presedieť nečinne tuhore v kolibách. Darom by im bol niekto vynukúval pálenku. Ino-

kedy stačil taký chlap vyliat do gágora štyri poldeci a len potom mu zamlanela chuť na jazyku. Teraz krčil nosom, len čo mu ju niekto pripomenul.

— Nepustiť nám. Ako sme ráno videli tú čierňavu nad Kotliakom a potom čriedy prechodiť dolinou, hneď sme vedeli, že je nie všetko v poriadku, — vraveli.

Najčernejší boli uhliari. Stále pozmurkávali a odľahli. Sadza na očiach im prekážala vidieť a sadza v ústach im prekážala hovoriť. Keď cheeli prehládnuť, museli vypustiť aspoň po jednej slze, aby sa im prečistila zrenička, a keď cheeli vraviť, najprv sa museli vysikať, vychriakať, aby sa im diery v nose a v hrdle prepchaly, a predsa aj potom vydávali sipľavý hlas a ľudia poznávali len zblízka.

— Museli sme pozahášať ohne, — vysvetľovali. — Zsiste pride víchor, mohol by rozmetať iskry a podpáliť hory, ale kým sme to urobili, tak sa sotmelo, že sme sa mali vybiť dolu grúňom.

Tavo nebol medzi nimi.

— V taký čas, — vraveli, keď som sa po ňom dopytoval, — stará sa každý iba o seba. Má kolibu pod samou Babou, a to je hodný kus od nás. Nuž čo by sme vedeli povedať o ňom?

Medzi nimi boli aj valasi zpoza Prielomu. Odlišovali sa od ostatných šatami, urastenejšími postavami, svetlejšími tvármi i živými očami. Starý bača sedel za vrchostolom a nepreriekol slova. Ústa mal pevne sovrété a čelo chmúrne. Nevedel sa smievať a tým, že musel ustúpiť. Och, mal už málo čiernych vlasov na hlave, dvadsať rokov bačoval, prežil veľa búrok, zakúsil veľaľaké plagi, ale ešte sa mu nikdy nestalo, že by bol musel pred nimi ujsť zo salaša. Ech, vari sa bude musieť rozlúčiť s cedlom. Staroba dolieha. Zodpovednosť, ktorú uvalili na neho gazdovia, zdá sa mu so dňa na deň ťažšia. Len aby vydržal do Mitra. Och, áno, on najlepšie vedel. Mal príčinu byť nemým. Zato starší valach rozprával zreteľne v tom poriadku, ako sa ho pýtali. Nevynechal nič. Prečo by mal zatajovať? Bol rád, že môže hovoriť pred toľkými chlapmi. Cítil sa tým pociený. Spomienok mal dosť a reč mu šla ľahko na jazyk, veď sa o tom mohol každý presvedčiť. Vravel: — Robili sme všetko, čo sme vedeli, ale ne-

dalo sa vydržať. Na Bartolomeja by sme boli odtiaľ doniesli už len zasolené a vysušené kožky, lebo skoro každú noc jedna dojka zmizla a naostatok sa pustil aj do nás. Honelnika by nám bol zamordoval, keby nebolo hentocho. — Bradou ukázal na svojho mladšieho kamaráta, stojaceho vo dverách, ktorý nepovedal dosiaľ nič, len čakal, kedy bude nasledovať, urovnávajúce si zatiaľ myšlienky, aby sa potom nezajachtal, lebo museli mu dať slovo, ak cheeli vedieť i najdôležitejšie. Veď on ho už dávno videl vylihovat na sedielku a raz, keď ovce hľadal, sa aj stretol s ním. No, to nebolo nič. Ale vtedy s honelnikom bolo naozaj zle, keby nebol príbehol. Hehe, pášli spolu ovce. On išiel pred čriedou. Chlapiec trochu zaoštal a stratil sa medzi skalami. Hádám mu čuoriedky nedaly pokoja. A naraz skríč! He, keby ho tam nebolo! Nazdál sa, že ho vretenica sekla, lebo tadiaľ po skalách sa vyhríevaly na slnku. Pribehn timer. A... on to bol. He, keby sa bol trochu oneskoril alebo, povedzme, že by bol stratil duchapritomnosť, ale on, čo by mu umrieť prišlo. Veď pôjde na jar pod mieru. Hehe, nech sa páči pozrieť, od čohože by bolo toto, he? Vysúkal si na pravici rukáv a zodvihol chlapcom pred oči svalnaté rameno, označené nad lakfom čiernymi ťlakmi. Tam ho najprv chmatol, ale potom hneď tute. A vyhrnul tak isto ochotne košefu až pod bradu, ukázal hladké brucho, pevné prsia so slabými náznakmi pohybujuúcich sa rebár na strmých bokoch, natiahol pružnú kožu pod ľavou bradavicou, aby lepšie vystúpila sinavosť podľhovastej jazvy po zahojenej rane.

Všetci sa nakláňali k tomu miestu, aby lepšie videli.

— Hej, to sú jeho zuby, — prísievďali, — človek tak nemôže uhryznúť, naozaj! — Potom pokračoval starý valach:

Kým bola chviľa, vo dne slnce, v noci mesiac, dalo sa aspoň rozoznávať. A keď uvážime, ani dažďov sme sa tak nebáli. Hmla padala shora, nuž trhal ju víctor, ktorý býva vždy pri zemi. To bolo ešte dobre. Čo ide shora, nemôže byť nebezpečné. Ale tej noci obrátil sa smer. Hmla sa valila z Kotliaka a bola čierna ani žúžof. Ráno sme si už nevideli skoro na krpce, keď sme vyšli pred kolibu. Tma, hukot, sipenie, ako by sa boly všetky hadie hniedzda rozlicaly

po holi. Ovce sa sbíly okolo koliby a len po peote sme ich dostali cez Prielom na dolinu.

Weinhold práve zapáľoval plynovú lampu, ale ja som už ne-dočkal, kým sa z prítomia vypulnú všetky tie vybielené tváre a vy-javené oči. Vyšiel som rozhodne do búrky.

— Ach, čakáš ma?

Vietor sa do mňa oprel.

— Pozri, idem sám!

Nebo i zem spojily sa proti mne. Čakal ma urputný zápas.

— Merať moju odvahu, môžeš!

V tele mi horely tri ohne. Dva pod kolenami a jeden pod rebrami. Ale čelo som mal zvlažené ľadom.

— Môžeš si ešte chvíľu robiť zo mňa blázna.

Vyšiel som zo dňa a vkročil do noci.

— Ale raz predsa tvoju hrôzu prekonám!

Svetlá na zemi zhašly a nebeské lampy mali začmudené sklá, za-pálil som si preto nádej. Vlastne to bolo tak, že sa mi rozšírily oči prinajmenej o dva palce nad priemer.

Človek musí nájsť najprv oporu v sebe, ak sa podujíma na no-jakú úlohu. Inakšie ľahko ho zvrátiť prekážky. A ja sa priznám, že do tých čias nenachádzalo sa ani jediné miesto vo mne pevné. Nuž musel som si idúcky sbierať odvahu, aby som sa mohol boríť s tými silami, ktoré sa stavaly proti mne. Za dedinou hnul sa na mňa víchor. Mal tisíc bičov, dlhých na tridsať siah, vymočených v rôsole a vymastených lojom s lykovými švihármi; i tisíc korbáčov s hra-natými, tvrdými remenami. Plieskal a švihal bezohľadne na všetky strany. Mal i tisíc ostrých nožov, ktoré zabodával ďaleko pred seba. Ťažkými krídlami bil zem i oblohu. Povetrie sa rozhojdalo. Chcelo ustúpiť náporu mocnou vlnou do výšok. Brucho vetra ho však roz-razilo a rozbilo na drobné kvapôčky. Ak som chcel dýchať, musel som ich chytať otvorenými ústami. No vietor mi aj v tom prekážal. Hrnul sa so všetkých strán. Ovládol celý priestor. Vo výškach sa rozprestieral a padal dolu celou svojou rozvlnenou plochou, aby ma pridusil.

170

temene, po pleciah, po chrbte. Hahaha, smial som sa. Chytil som ich do rúk a hádzal nazpät, aby bolo veselšie.

Pomaly si moje uši zvykli i na lomez. Nemiatol ma. Ba zdalo sa, že práve v ňom sa upevňuje moja odvaha. Inakšie to nemohlo ani byť. Postavil som sa proti temným mocnostiam, nuž temné moc-nosti zodvihly sa proti mne. Bolo by privčas ukázať svoju slabosť nejakou ústupčivosťou alebo zbabeľosťou. Klin sa musí iba klinom vyrázať. Ak ma niekto chcel prekričať, musel som ho ja ohlušiť. Hahaha, vysmial som sa všetkým hesom, čo chceli zvrátiť môj úmysel. Hahaha, niesol sa vyzývavo môj smiech dolinou na priek všetkým živlom. Bol stále divší a rozmarnejší. Zvádzal ma do prudkých záchvatov a naostatok vybuchoval svojvoľne, ako by sa i v mojich prsiach prebudila nejaká tajomná sila, ktorá tam dosiaľ driemala. Mohol som sa teda merať i s obrami, hoci ich bol celý krdeľ. Ne-obával som sa o svoju kožu. Čím väčšia bola ich zúrivosť, tým väčšia bola moja veselosť.

— Hej, hop, podťe dolu, pochyťme sa za pasy.

Ale naraz bolo na všetkých stranách ticho.

Čo to? Zastal som a zmieral napochytre vzdialenosť visiaceho mračna nad mojou hlavou. Zavše sa totiž stáva, že oblaky sú pri zemi, chumelia sa medzi stromami, kde ich bol vrchný vietor stla-čil, ale keď tento vietor ustane, odlepiť sa so svojich lôžok, alebo ustupujú, čo je znakom, že tamhore je priestoru dosť a búrka sa má kadiaľ rozliezť, alebo ťažké mračná, ktoré udržiavali spodný vietor vo výškach, náhle klesnú do kotlí, zhustnú a vzniká prietž, čo zna-mená, že sa spoja vrchné vody so spodnými.

Čakal som niektorý z týchto úkazov. No nedalo sa zistiť nič. Čierne mračno nemenilo miesto, iba vo svojom vnútri prejavovalo nepokoj. Vrelo a vzdúvalo sa. A predsa tiš hore i dolu, napravo i na-ľavo rástla i trvala. Mohol som ju odmeriavať tepnou na ruke.

A potom zvon! Raz, dva razy! Zvon sa ozval blízko a jasno. Ťažké údery srdca o vytočené a obrúsené hrany. Padaly zraška a zďľavo.

Mimovoľne som sa obrátil ku Prietžinám. Bol večer. Mohli

172

Na rovnej ceste som mu sotva odolal. Mal široký priestor. Mohol sa dobre rozbehnúť a používal niekoľko rúk. Jednou mi držal nohy, keď som chcel vykročiť, druhou tlkol zbesile do kolien, iná mi sta-hovala pás alebo hrdo a vždy ešte ďalšie stačili ma plieskať so dvoch strán po tvári, biť pästami po čele, búchať do brucha a ta-hať za vlasy. Fi, fi, — hvižďal, ak som sa mu vytrhol, a rýchlo uplietol dlhý povraz, zakosil slučku a hádzal na mňa. Musel som tancovať ani opica, aby som mu unikol.

Iba v prvej zákrute som stačil zistiť, že mám ešte celé pľúca. Tu sa náhle stišly grúne okolo mňa natoľko, že sotva prepúšťaly bystrinu a dolina sa podchvíľou zatáčala, preto vietor nemal sem prístupu. Odrážal sa od vysokých grúnov a vracal sa zpät do ši-rokých priestorov rovin, kde mohol byť voľnejší. V povetří slabo do-znievaly ojedinelé mocnejšie nárazy. Inakšie vládla tadialto tiš. V nej ešte dôverčivo čľupotaly vlny potoka pod cestou a šepotalo listie krovín pozdĺž brehov, ako šepoce každý večer, keď súmrak ide prikryť zem. Iba ihličie vysokých jedlí malo desivejší hlas. Ale tamhore! Ech, tamhore nemohlo byť všetko v poriadku.

— Ach, to je teda pravda, že sú tam? — vravel som, lebo keď som si odmyslel všetky prízemné hlasy, i hlas mojej krvi, mohol som sa o tom presvedčiť. Stačilo zvrátiť hlavu a dívať sa chvíľu do mcravej previsnutej oblohy. Ich hulákanie vybuchovalo z nej ako blikotanie plameňov. Podobalo sa ďalekému spevu vojsk, čo svojím revom chcú ohlušiť paľbu nepriateľa. Niekedy mumlal len jeden. Hádám žaloval bohom na svoju samotu a spomínal krajšie časy, keď si mohol na skalách lieskovec drviť a pohvizdovať za krotkými ha-ranmi. Stále mliečali sa mu však do reči ostatní. Prejavovali ne-spokojnosť nad tým, že sa museli utiahnúť do dier pred obyčajným človekom, a dožadovali sa znova svojich práv.

— Hohó, plesnivec, donesiem vám mrveničky s kôprom, aby sa vám jazyky lepšie vymočili.

Hrrr, vyrútili sa na mňa ako rozdráždené osy a zasypávali ma husto ľadovým kamenčím. Za chvíľočku bola cesta predomnou biela. Mohol som sa po nej kľzať. Fičaly povetrim, cupkaly mi po

171

zvoniť na Anjel Pána. Lež hlas prichádzal z druhej strany. A ne-šiel len povetrim, ale aj zemou. Mumlal ako ťažký starý zvon, ktorý sa len namáhavo kníse vo svojich ložiskách a s hlasom, zakaždým, keď sa vyvráti, vydychuje aj chlad svojho hlbokého vnútra. Dunel ako hrom, ako mocné elovo vrchov.

Bim, bam!

Veľký zvon!

Bim, bam!

Vrch zvonil!

Cesta podomnou sa rozvlnila. Svet sa zaknísal.

Bim, bam!

Veľký zvon!

Vystrihal ma.

Boli sme dobre známi. Každé ráno som sa mu klaňal ako vzne-šenému božstvu. Obchádzal som ho s úctou, a kedykoľvek mi prí-šlo naň pozrieť, mal som v očiach bázeň. Bim, bam, znelo výstražne, zaľahývalo mi na uši, otriasalo mnou ako veľké elovo Boha, ktorý je všade, aj v tebe.

Pokor sa mu!

Nie, nemohol som ho poslúchnuť. Vo mne už bola náruživosť, priečiaca sa každej zvyklosti, a tá ma hnala i proti mojim bohom.

— Hohó, neustávajú sa, stary. Je to zbytočné. Veď vidíš, že som ostal sám. Vietci ma opustili. Iba táto cesta ma ešte drží na nohách. Nuž čože mám na tom svete? Radšej sa v tichosti pomodli za moju úbohú dušu.

Práve vtedy švihol ma aj ošlepujúci blesk cez oči. Bol to signál pre búrku, ktorá už dlho čakala netrpezlivo vo výškach.

Od rána tiahly sa mračná k Veľkému zvonu. Isly vždy od juhu. Boly to mračná pevne stavané, mračná maďarské, nasýtené vodami čiernych bahnitých riek, obarené horúčavou nesmiernych trávna-tých stepí a povypekané na rozľahlých strniskách, ale boly medzi nimi i mračná od mora, zapáchajúce rybacinou. Tiahly sa celý deň. Nuž isly najmenej dvanásť hodín, nepretržite, tesne vedľa seba a vo troch hrubých vrstvách nad sebou. Tu v doline poukladaly sa do

173

štôsu. Koľko ich bolo? Ach, osmutniaľo mi srdce, ak som chcel mať o tom predstavu. Zdalo sa, že sa zistí len dno tej hromady. Bolo pevné ako pancier a malo farbu vyhasnutého popola, pomiešaného so zemou. Vtierať sa neprestajne pevnejšie medzi grúne nado mnou, a keď doznieval prvý úder Veľkého zvona, roztvorilo sa. Puklina išla za dolinou. Najprv to bol iba kľukatý pásik, ten sa však rýchle rozširoval, ako by sa bola rozdeľovala a rozvaľovala vo dvoje. Hneď to bola priepasť, z ktorej sa sypal nadol oheň. Nepočul a nevidel som nič. Zhltnúť ma žiara bielej noci a ohlušil rachot horiaceho sa mraňa, lebo vzrastajúci príval búrky začal sa rozbiť o pevnosť hviezdnych výšin. Ničivý pohyb zaplavil celé nebesá a otriasol zem ako osikový list. Mal som dojem, že v útrobach sa pohla náhle zo svojho lôžka prasila, čo voľakedy vydávala vrchy, trhala skaly, rozdeľovala dolinami chotáre, otvárala pramene riek, vtáľa hlbiny morským okám, že nastala chvíľa, keď sa mali živly znovu vliť do jediného chaosu, aby mohli byť vykované nové, pevnejšie tvary sveta. Akou mierou rástol rachot, takou mierou prebúdali sa aj vrchy. Nebolo to už iba vzdialené doznievanie Veľkého zvona, ale tiahle dunenie celého komonstva, ako by ťažké, tisíc-centové srdce hompáľalo sa povetím, bilo do žulových skál a roztláľo bachory grúňov.

Hu, teraz už pôjde do tuhého, chlapče. Ak máš ešte mliečne zuby a žlté žilky pod kolenami, tak radšej zalez do niektorej diery k jašterom, aby ťa hnev bohov nezastihol.

Ach, bolo to naozaj zlé. Človek nevedel, v ktorú stranu sa má pustiť. Odvíadial sršaly mi do očí iskry. Na všetkých stranách pohybovala sa pevná pôda. Mračno rýchle padalo. Malý priestor okolo mňa sa navidomoči zmenšoval. Bol som v pasci. Zdalo sa, že sa budem musieť vrátiť medzi vyjavených uhliarov do Weinholdovej krčmy, ak nechcem niekde zahryznúť do hlíny, lebo bolo zrejme, že búrka ma chce pridať skôr, ako by som bol stačil poznať tajomstvo vrchov.

Ale pre ten prípad mal som naporúdzí svoju krv. Bola mojím najvlastnejším dedičstvom. Daroval mi ju otec i mať ako najväčšie

vypätie svojich životných síl. Musela byť tvrdou nákovou, lebo veľa pokolení predom vytľakalo svoje úsilie na nej. Od vekov, pokiaľ pretekala mnohorakými životmi, mala kedy prezrieť. Nejednu tvrdý koreň sa v nej vymočil. Od jasných dní nadobúdala rýdzosť, od temných nocí hustota. Nepotrebovala nijakú esenciu. Aj vtedy by si bola uchovala svoju tuhosť, keby som ju bol už pred desiatimi rokmi sčedil do koženého vreca a zavesil pod hradu. Nuž mohol som sa na ňu spoľahnúť vždy, keď mi odvaha slabla.

Hneď ráno, keď som sa rozhodoval vykročiť na túto cestu, predpokladal som, že v najhoršom prípade budem sa môcť oprieť o jej silu, lebo vždy vládla mojim telom, ako vládne slnce oblohou. A, hľa, nesklamal som sa. Pomohla mi v pravú chvíľu. Už pri prvom ohlušujúcom rachote a pri prvých plameňoch ozvala sa v mojich žilách. Naplnila ma až po temeno a zatopila vo mne každú slabosť. Darmo potom okolo mňa šľahaly ohne rozličnými smermi, sýčala para a striekala horúca voda, išiel som dopredu, lebo jej vzrastajúci príval ma hnal, rozbiľal a prehlušoval všetko, čo by ma vari bolo zastráľovalo.

Búrka mi viac neprekážala. Skôr mi robila aprievod na obvesenie. Čo ako sa nadávala a rozputňovala, vždy sa jej besenie ukázalo v porovnaní s tým, čo bolo vo mne, iba slabým pokašliavaním neduživca. Rachot hromov a lomenie skál pripomínalo mi šumenie listia v lese a lámanie suchých vetvičiek pod nohami, keď prechádzame húštinou, blesky boli iskierky, oživujúce sa vetrom na starej pahrebe. Smial som sa a hvizdal, zachvátený radosťou nad tým, že sa mi voda sama dolu hrdlom leje a čurá ako jarček, keď nastavím ústa hore, že ma nárazy vafajú na zem, že sa musím niekedy plaziť ako slepých a ochutnávať piesok s hlinou. Vtedy som už nebol človekom, ale besom alebo niekým celkom iným, čo vystúpil zo mňa a šiel s blížiacimi očami, vydutým ťažkým čelom, s tvrdými uzami na lícach a na sánkach. Azda to bol môj dávny predchodca, čo sa túlal horami nahý, hulákal a len z krviľachosti škrtil a páral zver, ba bol to vari sám Kain, ktorý sa prvý opojil vraždou. Veď sa mohol obnoviť vo mne, vystúpiť zo zapálenej krvi, a teraz krá-

čal prostred búrkou ako príznak pomsty, prekliaty ľudstvom, ale víťaz sám nad sebou, nepokorený vo svojom vzdore ani samým Bohom, hrozny, ktorému musí aj búrka ustupovať z cesty ako Mojžišovi more.

— Hahaha, — rehotal som sa. A môj smiech bubnoval na vrchoch, roznášal sa tridsiatimi piatimi stranami a sedemdesiatimi stranami sa vracal späť v sto štyridsiatich ozvenách rozličných síl, rozličných výšok, ako by mi odpovedal celý regiment, čo tiahol so mnou proti besom.

— Neozývaj sa už, ty hrdzavá škatuľa, — volal som do oblohy. Alebo som volal proti Veľkému zvonu:

— Hej, ty tam, starý fúzák s svätý smilník s rohatým čelom, dokedy ti ešte budem smradľavé päty lízať? To všetko spôsobila moja krv.

A búrka čoraz divšie odpovedala na moje rúhanie. Stekala prudko dolinou, jačala a penila sa od hnevu. Bola plná podivných škrekov, smiechu, kvílenia, kliatob, huriavku. Rozhnevaní obri schádzali úplazmi, viechali ťažkými buzogášmi nad hlavami a hľadali ma: — Hej, hej, kdeže si? — Ale ja som im odpovedal: — Akože, či som ja s vami dakedy barany pásol? — Povetrie sa trepotalo a pišfalo miesto vtáctva. Ani jeden živý tvor sa neozval. Miesto nich rozhovorili sa korene, búťlavé výtvary, bralá, úplazy a kosodrevina, lebo v ten čas zem vyvrhla všetkých duchov zo svojich útroch.

Rozpálená obloha pokúšala sa stále zapáliť zem. A bolo by sa jej to podarilo, keby mračná neboli bývaly veľmi mokré. Iskry lietaly zhusta. Stále zapáľovali ohne uprostred hôr. Okolo mňa umierali stromy mučienickou smrťou. Proti vetru sa vedely brániť, ale proti blesku nie. Nestatili sa ich dotknúť, už vzbĺkli ani smolné fakle. Kým sa im žiara neprečirala do drieka, kvíľili všetkými konármi, potom sa náhle prelamovaly v páse a rozsypávaly v hľbu popola a čmudiacich hlavní. Musel som dávať pozor, aby mi nepriskvrky kožu.

V takomto pekľe bolo priam nemožné nájsť správnu cestu, lebo

ani uši, ani oči nevedeli ti poradiť. Ale ja som si preto nelámaval hlavu. Vedel som, že búrka vyšľahla odtiaľ, kde som mal namierené, a rútila sa nadol, nuž moja cesta mohla ísť len čo najpriekrejšie proti nej. Preto som sa náročky púšťal do najdivších a najstranších prúdov. Tadiaľ bolo mi najbližšie k cieľu. Nadarmo nepokojná obloha vysúšala podchvilou na mňa ťažké záplavy mútnych vôd. Nebol som pre búrku stroviteľný. Ak som sa aj dostal niekedy priam do jej pažeráka, musela ma hneď vyvrhnúť späť a nakoniec i pri všetkých jej úskokoch predsa som len ja zvíťazil.

Na prielome sme sa rozlúčili. Ona klesala celou váhou na dolinu a ja som sa pustil naprieč Veľkým zvonom ku Kotliaku.

Bolo to celkom príjemné, aspoň som sa nemusel do roka kúpať. A tu som dostal zasa zbrúsa nové šaty. Malý pevný strih, ozdoby z ľadu a z drahocennej inovate. Sedely na mne ani pancier. Iba čo kosti mi v nich trochu pohrkávaly, ale to patrilo k paráde. Teraz som bol opradiťm ľadovým rytierom, nuž mohol som sa postaviť aj proti samému Ancikristovi.

— Hip, hop, — preskakoval som skaly po známej ceste. Hahaha. Nie, tadiaľ som si už nemohol nohy dolámať. Poznal som tu každú piad' pôdy. Mohol som ísť hoci s vytľčenými očami. Hip, hop. Letel som ani šíp so sklonenou hlavou a s nadstavenými plecami. Necítil som nijakú únavu v tele, ani záudumťivosť v duši. Spieval som hlasno vrchovské piesne a chcel som, aby ma počuly všetky vrchy i všetky doliny, chcel som im dať poznať, že som zas medzi nimi a že nesiem v prsiach silu jeleňa.

Proti mne drala sa hmľa. Miestami bola dravá ani syrký sneh, rozvirený vetrom, miestami hladká ani vápenná voda. Rozširovala mi kožu a rozdrážďovala nozdry. Čoraz bola búrlivejšia a chladnejšia. Tiahla v širokých a pevných prúdoch celou hoľou. Keď prechádzala vedľa mňa, divo šumela. Bolo vidieť, že jej prekážam. Celého ma prenikala. Iba do hrude sa mi nemohla dostať. Tam pravidelne tľklo srdce a horel živý oheň. Bolo to tak, ako by som niesol pod kabátom malú vyhňu s mechi i s kováčom. Mohol som byť teda spokojný. Kým som niesol v sebe túto vyhňu s neutíchajúcim

hrmotom a s neuhasnajúcou žiarou, nemusel som dbať na to, že okolo mňa tuhne svet, ako by už ležal niekoľko hodín na mŕtvač. lebo moja krv mala ešte dosť teploty a životnej sily.

Ale náhle prenikol ma ľadový lúč, ako by ma bola bozkala priam na ústa smrť.

Kotlíká!

Pripasť na mňa vydýchla.

Nebolo však vidno nič. Hmla všetko zakrývala. Tvorila súvislý živel, do ktorého vrasala hrbolina zeme i klenba nebies. Podobala sa šíremu moru. Nemala však smer morského prúdu, ale smer obetného dymu. Kým donedávna sa valila s vetrom prudko proti mne, teraz stúpala a chcela ma nadniesť. Ona nič neprezrádzala. A predsa som náhle celým telom pocítil, že je tu predom mnou, že nesmiem už urobiť voľnejší krok, ak sa nechcem zrútiť do nej, a bol by ju podobným spôsobom vycítil každý, kto ju už raz videl, lebo neroztvárala sa len do hĺbín, ale aj do výšky. Tvorila v povetří uprostred rozvoňaných hôľ a hviezd prázdny, surovou zemou páchnúci kadľub, ktorý naširoko-ďaleko vydychoval hrôzu.

Stál som nad svojím hrohom. Tu bola teda posledná stanica môjho života, kde sa ešte dalo uvažovať o márnostiach toho sveta, ktorý som zanechal za chrbtom. Na čo by mi to však bolo slúžilo. Poslednú vôľu som nemal komu zanechať. Dĺžnikom som nebol. Ani veriteľom. Nuž stačilo sa iba prežehnať a ísť.

— Hohó, — zavolať som. Hlas prerazil hmlu a stratil sa bez stopy. ako by ho bol niekto prehltol.

— Prišiel som k tebe!

Nič sa neozvalo.

— Hneď som tam dolu!

Malý sľachík zeme pohýbal sa pod nohami a šmýkal sa po strmom svahu so mnou. Mal som dojem, že susedujem komínom. Nohy som kládol opatrne a rukami som sa opieral o strminu. Tento svah bol rebrík do pekla, kade vystupovali diabli, keď museli roznášať po svete Luciferove posolstvá, alebo keď im prišla chuť rozfukovať ľudom ohniská, aby zblázneli strechy.

178

Vedľa mňa sa pretiskali celé pevniny hmly. Tamtúdu iste práve naložili na vätu. Hádám samú čerstvú četiinu. Ťažké kúdlíaké smrdely a sotva sa stačili hýbať. Pretláčali sa len svojou váhou, lebo prievanu tu nebolo. Zostal tuhoré. Ak som nadstavil tvár, mohol som ho ešte zacítiť a počuť. Pískal tenko a trasľavo, ako vtáča, čo vypadlo z hniezda. Dolu sa neopovážal spustiť.

Chachacha, dnes budú v pekle hody!

Pod nohami uvoľňovala sa mi suť. Drobné skaly i so sypkou prstou trúsily sa dolu strminou a spôsobovali v hluchom priestore divný šrapnôt. Bol to jediný zvuk okrem tlkotu môjho srdca, ktorý ma sprevádzal do hĺbín. Preto som ho rád počúval. Aspoň sa maľo na čo viazať moje myšlienky, lebo tu aj mozog kôravel a krahol. Vznikal prudkými nárazmi podkovičiek na bagančiacich o pôdu. Chvíľu sa rozliehal povetím dosť syto, ako by bol niekto dlaňou ťúchal po stenách plechového hrnca, prezrádzajúc mi tak, že podo mnou, azda na desať metrov, azda na dvadsať, je ešte stále pevný svah, do ktorého sa dá zapierať, potom rozbíjal sa na množstvo slabších, prerušovaných zvukov podľa toho, koľko a akých skál kotúľalo sa ešte ďalej, a potom náhle zanikol.

Co tam mohlo byť? Azda pažerák bez stien, ktorý siaha podľa odhadu ľudí až na morské dno?

Ale naraz prezrádzali sa mi aj tie končiny. Vyzeralo to tak, ako by moje kroky dostávaly vzdialenú ozvenu, alebo ako by odtiaľ zdola vystupoval niekto hore a spôsoboval podobný hrmot ako ja. Bolo počuť ešte jedno vybíjanie podkovičiek, otriasanie pohýbanj pody, rozsypanie suti a štrkot poskakujúcich skál, a bolo to práve v tých miestach, kde dosiaľ ľadovateľa tlač.

Zastal som. Azda sa mojim podupávaním pohýbala spodná ľahšia vrstva pody a strháva so sebou do hĺbín celý svah i so mnou?

Ale zvuky neutíchali. Prichádzaly a tvrdou pravidelnosťou ďalej a boli silnejšie a určitejšie. Ani šumenie hmly ich nestačilo prihlásiť. Ozývaly sa i proti všetkej mojej pochybnosti, rozrušujú práve tie diaľky, ktoré som chcel mať tiché.

— Hahó! — zavolať som, aby som zahnal ošiaľ.

179

179

Hlas zapadal rýchlo ako prv. Ale hneď sa ozval tamdolu, trochu síce stíšený diaľkami a predsa zreteľný s inou výslovnosťou, hrúbkou i silou, ako by ho boli vyslovili iné ústa.

— Hohó! —

— Hu, je to teda pravda! — povedal som, sadajúc si na svah. Dýchal som si rýchle do skrahnutých prstov. — Je to teda pravda, že je on tamdolu, — utvrdzoval som sa stále, pozorajúc s hrôzou, ako mi vlasy na hlave rastú.

Ach, každý mávame chvíľe slabosti, keď sa nevieme ovládať, a rozpadávame sa na kúštičky, ako krušok soli pod nárazmi železného tláčka. U mňa to mohlo byť aj od únavy alebo závratu. Pre každý prípad obľapil som si rukami nohy pod kolenami, pritiahol pevne k telu a vložil medzi ne hlavu, aby som sa cítil zas v hrbe. Rozhodol som sa v každom prípade čakať.

Zvuky podo mnou rýchle rástli. Zachvácovaly čoraz bližšie priestory. Bezpochyby niekto oddola vystupoval a mal naponáhle. Svojím prudkým pohybom a dychom rozkolembal i povetrie. Zaraz som pocítil na čele i prievan, ako by sa boly hĺbiny otvorily. Hmly sa pohýbaly. Ten, čo šiel zdola, bezohľadne ich priam prostriedkom pretrhával. Boly najprv po celej šírke biele a pevné ani múr, potom práve predom mnou zredly a ščernely, ako by tam vykopnieval hodný kus surovej zeme, a náhle z toho miesta vyrástla a vystúpila ku mne ozrutná postava mužského.

— Ty si?

— Ja!

Ach, boľ ohava, keď sa vykrútil z kľbka, v ktorom sa dokotúľal. Stál proti mne a oňuchával ma dôkladne rypákom. Oči a ústa mal ešte z čirej tmy a ostatnú tvár zo sipiacej hmly. Iba zuby sa mu leskli. S vlasov mu cechtila voda a smrdel bahnom.

— Hybaj! — vrkol na mňa, keď ma poznal, a skrútil sa zas do hrče, aby sa mu lepšie šlo.

Urobil som to isté.

Na svahu sme neperierikli slova. On fučal a chrčal ani baran a ja som mal dosť roboty, aby som mu stačil. Iba tamhore, keď sa po-

180

riadne povystieral, vysiakal a keď si pľustami povytieral tmú z očí a porozháňal hmlu z tváre, zahúkal ani slon.

— Huhuhu!

— Tavo! — zareval som naň.

Chytil sa za boky a smial sa.

— Do čerta, kde sa tu berieš?

— Bol som tamdolu pri pliesku.

Hľadali sme sa v hmle.

— Azda máš tam deti?

— Hu, poslať ma nočnou hodinou po vlčí koreň!

— Kto?

— Zuna!

Čítal som mu zuby a hľadal ohryzok pod bradou, ale hrdlo mal, pľuhák, zababušené v odedzi.

— Haha, máš odedzu, — vysmial som ho.

— Hu, dala mi ju, aby som neprechladol.

— Azda sa bojíš o svoj život?

— Hu, život má cenu!

— Nie každý!

— Aj psi!

Kráčali sme potom vedľa seba cestou popod Veľký zvon a upozorňovali sme sa navzájom na skaliská pod nohami, aby sme si nahodou papule na daktorej nerozmáľili.

Vravel som mu:

— Hľaď, tu!

A on:

— Obíď, aha!

Takto rúče až po sedlo a tam sa ma pýtal, aby ma upozornil na chodník k mojej chatrči.

— Ideš spať?

Ale ja som odpovedal pevne: nie, aby nemal pochybnosti.

— Hu, — vrkol ponad plece, — tak si sviaž vlasy na hlavu, aby sa ti v nich nezahniezdili netopiere. Sbhenneme Hlbokým Ťľabom do Vlčích jám!

181

Neprekvapilo ma, že práve tá. Veď zbojníci skrývajú svoje poklady v najhlbších diaroch. Nezáležalo mi na tom, kde mu naostatok naplujem do očí a roztrepem kotrbu. Bol som istý so svojimi silami. Vedel som, čo chcem. A to bolo vari dost.

Na dne žlabu bolo ticho. Hore medzi bralami sipela ešte ešte nepokojná hmľa, tudolu pod skalnými stenami ju už nebolo badať. Tadiaľto sa vlnil teplý prúd vetra, ktorý vychádzal z hĺbín. Ovieval nám čelá ani dravý dych zeme. No čím nižšie sme zostupovali, tým bol miernejší. Tamdolu iste bola úplná tíšina. Do vlčích jám sa nemohly spratať ani víchry, ani hromy. Tavo vedel, akú skrýš si má vybrať pre seba a pre svoju nevestu, keď chcel mať od ľudí a búrok pokoj. Celkom som mu rozumel.

Cestou nepovedal ani slova. Vari tuho rozmýšľal o tom, ako by ma mohol ešte naostatok prekábäť. Jeho široký chrbát sa stále knisal pred mnou. Sostupoval pomerne rýchlo. Krok dunel pod ním pravidelne a isto. Ani raz sa nepokľzol, hoci bola hlboká noc, úplaz bol po búrke šmykľavý, vyjarčený a všadiaľ do cesty vystupovali ozrutné balvany, ktoré bolo treba obchádzať. Musel som sa poriadne namáhať, ak som ho nechcel stratiť s očí. Iba na samom konci úžľabiny sa obzrel, pristavil ma náhle pokynom ruky, ako by chcel stíšiť šramot skál, ktoré sa za mnou šurcovaly, sám si prvý stal do úzkeho priechodu, kde sa pomihával tmavočervený odlesk akéhosi svetla, a keď sa chvíľu rozhliadal, povedal:

— Hu, utri si pysky a dlho nehľad, aby neprišlo Zuna s očí, lebo tak sa vidí, že má práve svadobnú noc.

Neklmal ma. Na tichej polianke pod hustým rozkonáreným smrkom bláľ dŕheň. Bol pokojný, lebo vietor mu neprekážal. Okolo do noci nepretržite vysielal praskajúce vlny červenej žiare. Mäkká tráva sa v nej ligotala, ako by sa aj pomedzi stebielka plazil plameň. A na tomto menivom koberci pohybovaly sa nahé postavy ženy a muža. Žena bola obrátená tvárou k nám a žiara jej osvetľovala len jeden bok tela: zvlnený prúd rozpustených vlasov, plecía, ramená a bedrá. Zato muž bol osvetlený celý, lebo ležal na chrbte proti nej. Podopieral sa trochu lakťami. Žena kľučala a chvíľu bedlivo po-

182

— Včera večer pribehla za mnou na Pálenice a dovedla ma sem k nemu. Vtedy ešte ležal ani cepy. Nerobil azda ľudom dobrotu, nuž mu voľakto vohnal pod kožu guľu. Celú noc a celý deň vyrezával som mu olovo z kameňa. Večer ma ešte poslala do Kotliaka po viči koreň, lebo cheľa, aby sa mu rana chytro zacelila.

Nestará som sa, kto je onen muž. Na tom vlastne už nezáležalo. Mohol byť pre mňa naozaj aj sám Lucifer. Hlavná vec bola, že Zuna prišla zavrhlá celý svet, že ho vyhľadala, ošetrovala, že sa k nemu prihlásila otvorene a že mu cheľa prináležíť bezvýhradne, lebo to ma presviedčalo, že celé moje úsilie bolo márne. Zuna mi nikdy nepatrila. Ani vo sne, ako som si neraz namýšľal. Žila niekde ďaleko mimo mňa v čudnom svete tajov, kde som nevedel preniknúť, a vo mne jestvovalo iba marivo, azda stopa po nejakom hlbokom dojme, ktorá sa len jej zjavom užívala. A teraz i tá vypĺchla. Nemalo mi už čo prepaľovať krv nenávisťou a láskou. Zostal som naraz sám so svojím srdcom. Necítil som voči nikomu nijaký záväzok. A vlastne nemal som už na tomto mieste čo hľadať. Moja úloha sa tu skončila. Zuna sa rozhodla prv, ako by som bol stačil zakročiť. No výjav na polianke dostával práve vtedy taký nečakaný obrat, že ma začal udívať a naplňovať novým nepokojom, ba až úžasom.

Neznámemu stálymi pokusmi podarilo sa predsa dostať zpod priameho dosahu svojej družky. Najskorej nás začul, nuž vzpružila ho naša prítomnosť. Náhle sa vyšvihol so zeme, vyskočil na rovné nohy a smiešne, ako ošklbaná kačica, začal sa belhať smerom k nám, podivne krákajúc a vystierajúc ruky, ako by chcel nájsť u nás záchranu pred nejakou hrôzou. A pravdepodobne toto zbabele počínanie mužovo vyneslo Zunu z miery. Ako videla, že utká, stala sa ostrážiteľou a dravcou. Smelo sa vypla. divo pohodila hlavou, ako by niečo vetrla, potom niekoľkými skokmi dobehla tacksajúceho sa muža. Prudko sa naň vrhla a strhla ho na zem.

Rev sa vtedy zdvojnásobil. Keby sa pred mnou na trávniku neboly zmiatly v zúrivom zápase tie dve telá, bol by som si myslel, že sa niekde nablízku ruja krvoživé dravce. To už nemohla byť iba nevinná hra. Tu už šlo o viac. Možno Zuna zošalela a napadla

zorovala muža, ktorý i pri svojej nezvyklej polohe posunoval sa na lakťoch, pomáhajúc si nohami, ako by sa chcel dostať z jej dosahu. Ale žena mu to nedovolila. Zakaždým, keď jej mal už uniknúť, priťahla ho rukami k sebe a hádzala sa naň prudko celým telom. Tak po krátkych prestávkach vznikol krátky zápas, sprevádzaný divným škrekom a nespútaným výskotom. Pripomínal mi podobný zápas, ktorý som videl, napodiv, práve v týchto miestach. Zuna bola vtedy tiež taká šialená, lenže ruvala sa s tým podivným zvieraťom, ktoré sa neskoršie stalo prvou obeťou mojej žiarlivosti. A teraz bol tu tento muž. Skutočný muž. Koža sa mu na bokoch a na vypnutých ramenách lisla, prefahoval sa pred ňou ani had a natrvalo ju k sebe pripúťoval uhrančivými a bezočivo naširoko rozpleštenými okľami.

Nebolo pochyby, o čo tu ide. Dlho obidvaja sedeli osamote pri ohni uprostred noci. Naučili sa hľadiť na seba bez očí a vari prvý raz zistili, že sú takto úžasne blízko pri sebe, tak blízko, že sa môžu cítiť a ochutnávať. A vtedy zborily sa všetky prekážky, ktoré jestvovaly medzi nimi. Celý svet so všetkými hĺbkami a výškami, so všetkými chvíľami i búrkami vošiel do nich a oni boli len dvaja: muž a žena. Nepotrebovali viac šaty, lebo krv sa im zaligotala bronzom.

Očakávanie ma teda úplne sklamlalo. Kým som schádzal žľabom a sledoval pred sebou Tavo chrbát, pripravoval som sa na stretnutie s ňou. Ani mi na um nesšlo, že bude pokojná a krotká a že pod prvým mojim pohľadom skloní kajúce čelo a pôjde ochotne za mnou ako stratená ovca za valachom. Ba predstavoval som si ju práve tvrdohlavú, divú a nebezpečnú. Myslel som, že sa mi postaví do cesty práve vtedy, keď budem chcieť vykonať svoje predsavzatie a že pred ňou budem musieť cúvať a vrátiť sa bez pomsty späť. Iba toto som nečakal. Keď som po prvom prekvapení celý zjav pochopil, nechcelo sa mi veriť, že by tou poskakujúcou šialenou ženou bola Zuna. A predsa to bola ona. Jej zjav bol tu uprostred noci v záplave žiare presvedčivejší ako kedykoľvek predtým. Oslepovala ma všetkými teplými miestami, čo na jej tele svietili.

A Tavo mi vysvetľoval:

183

svojho milenca práve vtedy, keď chcel byť k nej najvdáčnejší. Kým bola osamote, pohrávala sa s ním, mala ho vo svojej moci. Nemusela sa obávať, že jej unikne, lebo bol ochromený. Vedel sa iba plaziť ako had a skákať ako žaba. Ale len čo teraz zbadala, že svoju korisť môže stratiť, jej zúrivosť dosiahla vrchol a stala sa opravdivým zverom.

Ako sa to dalo však pochopiť v krátkučkej chvíľke niekoľkých sekúnd, pokiaľ toto vyvrhnutie zápasu prebiehalo? Stál som ako pribitý pri svojom priateľovi iba v strašnom tušení. Dnešné myšlienky a dohady ma úplne zmiatly. A zatiaľ nesmyselný rev sa náhle akosi divne, uprostred najväčšieho vypätia, krátkym chrapotom zakončil. Zuna zas kľučala nad mužom. Občas sa k jeho hlave nahýnala, ako by sa presviedčala o jeho stave alebo ako by ho v záchvate náruživosti neprestajne bozkávala. Celkom tak ako predtým. Iba v tom bol rozdiel, že muža tieto prejavy nijako nevyrušovali. Ležal nehybne na jednom boku, cudne skrútený, s nohami i s rukami skrčnými pod sebou, ako by si chránil vpadnuté brucho, kde ho práve niekto holdetne kopel.

Vtedy už rozkvitla vo mne celá hrôza poznania. Pribehol som rýchle ku kľučajúcej. Ale tá ničím nedala najavo, že by si uvedomovala a chápala to, čo sa práve stalo, ba nebolo na nej badať ani nijaké znaky šialenstva a zúrivosti. Vyzerala ako dieťa, ktoré práve skončilo hru a oddávalo sa nevinnému aneniu, alebo ako veľký plachý vták, ktorý priletel z lovu a rozčuchrával si zobákom perie, chytajúc sa na spánok. Vo svojej pohrúženosti nezačula ani moje kroky a iba vtedy sa prebrala, keď som na ňu dva razy zavolať: Zuna, Zuna!

Zodvihla sa zpomiedzi trávy, hladká a napružená ani lasica, ktorá pocítila celým telom, že na poľane je už nie sama.

— Zuna, Zuna!

Poznala ma? Nevie! Jej oči ma však našly. Boly jasné a chladné ako mesačná noc. Pokiaľ mnou prenikaly, mrazilo ma v chrbte. Bolo to posledný raz. Hneď potom sa na celom tele zatrasla náhlým prebudením. Prsia jej prudko poskočily, mykla hlavou a dala sa do

184

185

behu, sprevádzaná tichým šuchorením trávy. Rýchlo ani blesk prebehla ožiarenou plošinou a zmizla v hĺbkach noci.

— Hu, — vyplašili sme ju, — poznamenal Tavo, ktorý sa bol tiež priblížil, a potom, keď sme prehládli úbohého muža a zistili, že má na niekoľkých miestach prehryznuté hrdlo, doložil:

— Bol prislabý na jej ľúbošť.

VI.

Na druhý deň sa všetko zmenilo.

Hneď na svitaní ukazovali sa príznaky, že sa bude cez deň už ľahšie dýchať. Hmla síce ešte páchla surovou zemou a bŕtľavinou, ale sipela, lebo drala sa už hore. Zavše z výšin šľahol do nej biely svit, ako by s oblohy kvapkal horúci olej. Ihličie mladých jedlí sa v taký čas zaligotalo a malinčiak prudko vydýchol. Na holiach musela už byť chvíľa a ostré lúče driapaly hmlu, ktorá stúpala z dolín ešte mocným prívomom proti nim. Vari najväčšie hoje sa odohrávaly práve nad nami. Zavše sa zdalo, že sa vracia tmavá noc. Na všetkých stranách zahučala hmla, prichádzajúca čoraz v hustejších a černejších vlnách, lebo mala tudolu mocné zásoby, živene ešte dychom prevlnutých jám, priepadísk, výparmi mútnych potokov, a bola spojená s útrobami zeme, kde prebývala odpradáva večná noc. No pred strmými lúčmi musela predsa cúvať. Povetrie sa stále viac pretepľovalo a na niektorých miestach otváraly sa hlboké vrecia do žltým svetlom, a potom naraz sa nafúкло ani perinisko a roztrhlo úrkon celej plochy. Prudké svetlo zaťaplo hlbiny a rozlialo sa po trávniku. Do výšok zdvihly sa znovu vypnuté grúne s bralami a medzi ne sostupovalo slnce. Posledné kúdlisko hmly vrhlo sa naň, preto bolo najprv chlpaté, dlhizné struky strapatých fúzov previsovaly okolo neho, ale skoro jeho žiara poprehltávala všetko, nadošlo sa a plávalo oblohou ako obrovská horiaca kvapka rosy.

Rozhodol som sa hneď odísť, lebo celým telom som pocítil, že už nemám čo hľadať medzi týmito skalnými obrami, čo zasadli znovu

na obzor, a že sa práve v belasých diaľkach otvorily pre mňa široké výhľady a dlhými cestami, na ktoré moja noha ešte nevkrčila. Ale Tavo ma zdržal ešte niekoľko dní. — Nemôžeme ho nechať líškam, — vravel, — možno bol niekedy tiež kresťanom ... A tak sme sa chytli hneď zrána do roboty.

Tavo chcel byť teraz dôkladný. Všetko dobre premyslel a pripravil. Vyhladal na poľane najhlbšiu a najhustejšiu pôdu, potom sa oháňal riadnym stolárskym metrom a meral: dva pozdĺž a tri štvrte naprieč, keď počítame s truhlou. Hrob bolo treba vykopaf podľa všetkých predpisov cirkevných i svetkých, aby nemal s nikým potahovačku, a predovšetkým nečelal si, aby sa nebohý vrátil na tento svet. Preto trval tvrdošijne na dvojmetrovej hĺbke, hoci sme už pri prvom metri narazili na centové skaliská, preto kázal robiť truhlu zo samých bukových štiep a preto sa rozhodol pre ruské ceremónie, keď sa tam viac zarieka, vykiada za sväti. Ja som mu bol rektorom, miništrantom, kostolníkom i hrobárom. Všetko trvalo tri dni. Najprv sme vykopali jamu, potom sbili truhlu a vytesali kríž. Vo dne sme robili a v noci sedeli, pofajčievali ľufok, pľuvali do ohňa a strážili mŕtveho, ktorý sa každú hodinu viac nafukoval, hoci doista mal črevá poriadne vymyté. A nakoniec po pohrebe bol kar s kláštorskou slivovicou, s ruskými kniežatami, so všetkými bohmi a diablami, so všetkými materami, s litániami ku všetkým svätým, aby mal nebohý pokoj na večnosť i od tých tamhore, i od tých tamdolu, aby mal každý svoje, Boh i Lucifer, ja i Tavo, amen.

V čase medzi robotou a najmä vtedy, keď Tavo zmoril úpal a ukazoval zpod svrčiny svoj umazaný pupok Pánu Bohu, presledil som dôkladne okolie, očakávajúc, že sa predsa v niektorom kúte stretne ešte so Zunou, lebo nechcelo sa mi veriť, že by to už bol s ňou koniec. Ponavštevoval som aj uhliarov, ktorí sa medzitým po-vracali medzi hole. Ale nikde nič. Nikto mi nevedel o nej povedať zpravu, ako by sa naozaj bola prepadla do zeme.

Pre uhliarov to bola celkom prirodzená a čistá vec a preto sa za ňou ani nepiádili: Zunu si odviezol ten z Kotlíška. Najprv sa po-rátal s mlynárom a potom si vzal aj nevestu. Celkom podľa smluvy.

Veď Zuna iba pre neho rástla. A to sa vedelo. Och, to je nič, že ho trochu dohrýzla. Viak vieme, aký je. Položí sa ti na cestu a vyvalí oči, zachladne, celkom ako mŕtvy, len ruženec a pátričky mu chýbajú pod bradou. Ty utekáš ku zvonárovi, po ľuď, a kým prídu s marami, niet ho. Áno, tak robieva, my sa tomu nečudujeme.

No mne také vysvetlenie nestačilo. Brúsil som ďalej grúne, ba vysedával som nocami i pod krížom na hrobe neznámeho muža, nadržavajúc sa, že sa azda práve ta niekedy vráti. Ale nakoniec som sa musel uspokojiť s tým, čo mi povedal Tavo.

— Zuna vyrástla medzi vrchmi. Poznala ich silu i ľúbošť, preto sa s nimi už dávno zasnúbila. A nevolila zle. Či myslíš, že by mohla byť šťastná medzi ľuďmi, ktorých všetky možnosti, ba aj náruživosť je zmeraná iba smrťou? Hu, taký údel si ona nezaslúžila. Hole si ju vychovaly, nuž si ju i vzaly, lebo aj ony majú svoje nevesty.

OBSAH

Časť prvá, 7

Časť druhá, 96

Časť tretia, 147